BARTHII

CASPARIS

PORNOBOSCODIDASCALVS

LATINVS

1391

L 60

V IV

Celestina

Hoepli
4 Sept 05

44. B. 10848

PORNOBOSCODIDASCALVS LATINVS.

DE LENONVM, LENARVM, CONCILIATRICVM, SERVITIORVM, DOLIS, VENEFICIIS, *Machinis,pluſquam Diabolicis, de miſeriis iuvenum incautorum qui florem ætatis Amoribus inconceßis addicunt; de Miſerabili ſingulorum periculo & omnium interitu.*

LIBER PLANE DIVINVS.

LINGVA HISPANICA AB INCERTO AVCTORE INSTAR LVDI conſcriptus CELESTINÆ titulo, Tot vitæ inſtruendæ ſententijs, tot exemplis, figuris, monitis, plenus, vt par aliquid nulla ferè lingua habeat.

CASPAR BARTHIVS.

INTER EXERCITIA LINGVÆ CASTELLANÆ cujus ferè princeps ſtilo & Sapientiâ hic Ludus habetur Latio tranſſcribebat.

ACCEDVNT

DISSERTATIO EIVSDEM ad Lectorem Cum ANIMADVERSIONVM Commentariolo.

ITEM, LEANDRIS Ejuſdem, ET MVSÆVS, recenſiti.

FRANCOFVRTI,

Typis Wechelianis, Apud Danielem & Dauidem Aubrios & Clementem Schleichium.

ANNO M.DC.XXIV.

80

PERSONÆ COLLOQVENTES.

CALLISTO, adoleſcens, Amator Melibææ.
MELIBÆA, filia PLeberij.
PLEBERIVS, Pater Melibææ.
ALISA Mater Melibææ.
CELESTINA, Lena, Conciliatrix.
PARMENO,
SEMPRONIVS,
TRISTAN,
SOSIA
} Servi Calliſtonis.
CRITO, SCORTATOR, LENO.
LVCRETIA, ancilla PLeberij.
ELICIA
AREVSA,
} meretrices.
CENTVRIO, Leno.

C. BARTHI.

DE

PORNOBOSCO-DIDASCALO, ET LATINO SVO.

DISSERTATIO.

CVm in Duobus Exemplorum obſervatione, & Doctrina litteraria omnis Prudentia rerum humanarum conſiſtere cenſeretur, Sapientiæ Antiſtites, qui libris condendis Poſteritati pro copiâ ſua conſulere animum induxerunt, cum nihil non, Eloquentiæ munere, æternitatis Spei conſecraretur, poſtquā Vſum rerum cum ſcientia Litterarum coniungi illumque ex hac inſtrui poſſe animadverterunt, non defuerunt officio ſuo, quod Commune Egregium illis iniunxerat, quin utrumq; iunctim tradere vellent. Vbi igitur præceptis Experientia confirmatis, ſolidam doctrinam mentibus ſuis induxiſſent, Rati, quæ longis ætatis ſpatiis ipſi didicerant

 compen

compendio facilius Nepotibus commendari poſſe, illud egerunt, ut de Vita Publicâ Exempla morum corrigendorũ mutuati, talia ſcripta emitterent; quæ rerũ ubique contingentium Fictionibus commodis Veritatẽ exprimerent. Sic etiam in profundiſſima Antiquitate; cuius pauciſſima ad nos ſcripta ſervata ſunt, Scenã Fabulis Theologiæ Conſulti primum aperuerunt; non auſi tamen in mediis Vrbibus Populi ſcita corrigere, aut barbaris hominibus amarioris emendationum regulas proponere, per ſilvas primum & porrò vicos explicarunt præceptionum ſeriem. Cum enim vi omnia agi viderent, Potẽtiam Naturæ Legibus præpollere, non audebant genuinum figere in hominum truculentorum correctionem, cædibus rapinisque omnia torquẽtium ſub iuga tyrannidis ſuæ, Itaque ſcitis primum Fabularum involucris utile dulci miſcentes, cavendas populo hiſtoriolas ſparſerunt, ut Leo vrſum, Vulpis Lupum, deceperint; ut eâ ratione admoniti ingeniorum Naturâ æqualiũ homines in civilem tandem atque ſociabilem vitam tranſirent. Quod cum, à ſapiẽtiſſimis mortalib. effectum, popularis utilitas omnibus modis commendaret, cæperunt tandem Leges condere, Vrbes munire, Magiſtratus eligere, nihil non facere ut ex feris belluiniſq; concurſibus, & victu barbaro, in Civitates morũ æquabilitate vinctas, humanitas redigeretur. Hinc officio porro ſuo & ipſi illi & ſucceſſores deinceps

eorumdem inſtantes, cum poſſibile vix foret concionibus publicis omnia obtinere, aut ſeligere etiã, quibus doctrinam ſuam commendarent, libris condiderunt primum eaſdem fabulas, mox ſingulis urbibus ſingula ædificia conſtruxerunt, quibus illiteratæ etiã plebi quid in vitâ cavendũ, quid amplectendum eſſet, oſtenderent Prudentiæ & Sapientiæ conſulti. Sic inductæ Theatrorum & Spectaculorum Voluptates, quamquã ingenti poſt abuſu infandam licentiam omni libidinum generi invexerint, honeſtis tamen principiis nituntur. Velut autem ſempiterna mortalitatis Lex omnia finibus ambiguis verſat, ſic bona hæc, benèque inſtituta, Vitæ in Fabulis Caſtigatio, planè in ludibria vulgi demum conceſſit, Satiris priſcis, Fabellis, Comædiis, Ludis, Tragœdiis, in turpium hiſtrionum poteſtatem collabentibus, qui, proſtitutis corporum geſtibus, infami ſuæ Vitæ ſolatia tantum, & otioſorum animorum oblectamenta, quæſiverunt, longè à Scopo Prudentium veterum recedentes. Igitur cum veræ Doctrinæ pretia apud paucos remanſiſſent, cæptum eſt ab illis officium ſuũ hoc modo inſtaurari, ut non quæ populo placerent, ſed quæ eruditiorum plauſibus laudarentur, libris commendarentur, involuta ambagibus, & circumſcripta omnis generis figmentis, ne arcana ſcientiarum, in manus vulgi incidentia, ludibrio temerè haberentur. Huius generis pleraque ſunt Veterum

Græcorum monumenta, immo fuerunt potius, cum obſervatione diligenti indagatum à nobis ſit, ex mille millibus librorum ab Hellade ne centum quidem, immo ex univerſa omnium copia nec mille ipſos librorum conditores ad nos perveniſſe,) quæ ingenioſis carminibus ſtudio intricata, nobiliſſimarum ſcientiarum ſecreta, ſinu ſuo tegunt & adeo quidem denſa ut poſteritas omnis ferè non ſuffecerit unius Homeri enarrare Doctrinam & Prudentiam; quo genere diligentiæ ſi aliorum etiam vatum ſcripta excuſſa ad nos veniſſent, plures fortaſſe quos admiraremur, haberemus, quam nunc tranſeunte oculo vix lectione dignamur plerique. Sic conſervata vetuſtiſſimorum Sapientium Doctrina ad Romanæ Reipublicæ tandem Proceres venit: quo Imperio funditus everſo, Innumeris Barbarorum gentibus ſpolia Orbis terrarum refigentibus, & diripientibus, ſanè conſervata forent monumenta eorum hominum, ſi apud maiores noſtros tantum ſtudium Sapientiæ quam ſuperſtitionis fuiſſet. Illo vero cum animi eorum ferociores non caperentur, mirifice autem hoc à ſubdolis victorum technis intricarentur, evanuit fere omnis primorum temporum eruditio, (de ſacra iam non loquitur) & poſtinde plurimis ſeculis detabuit, eo modo ut ex ſuperſtitibus, fati ſingulari clementia,

paucis

paucis, & minime bene acceptis libris, tamdem avorum atavorumque noſtrorum memoria potuerit aliquatenus reſtaurari. His vero duobus fere iam ſeculis, cum meliore vultu Deus mortalia conſpexiſſet, eò laborari undique cæptum eſt, ut Artium Scientiarumque Fundamentis inquiſitis & excuſſis, cubilibus tamdem intimis ſuis Barbariæ pædor exigeretur, ſcripta autem nobiliſſimorum hominum vel integra, vel integritati proxima, in vitam iam pene amiſſam reducerentur. Sic revixerunt Libri, omnium Humaniorum litteratum ſitus excuſſus eſt, prodierunt, velut è ſepulcris, Graiorum Latinorumque ſcriptorum eximia Opera, unde Vita communis ſimul inſtrui, & ingenia expoliri ad priſcorum nitorem poſſent. Nec obfuit ſeculo noſtro magnopere nox illa quæ tot monumenta optimorum auctorum obſcuravit, niſi quatenus alia omnino abſorpſit, quæ enim diu latuerant, cum fœnore lucis iam inclareſcunt, &, veterum additis inſtructionibus recentium, & iam viventium, ingenia decora ſua in immenſum extulerunt. Vt autem Antiquiſſimis temporibus Fabularum & figmentorum Vtilitas commendatiſſima fuit, ſic ingenioſiſſimi præſentium quoque ſcriptores, Exemplis talibus depingendis bonam operam collocare voluerunt Humanã

Sapientiam velut ad principia ſua reducentes, ut Speculo Simplicitatis priſcæ, hodierna comitas atque aſtutia, quà delinqueret, corrigeretur & emendaretur. Et mihi quidem unicè utiles tales in univerſum fictiones ſemper viſæ ſunt. Si enim certum eſt, ut negaverit nemo, Duabus potiſſimum rebus Prudentiam ex libris augeri poſſe, Monitis nimirum cordatorum hominum, & Exemplis, non invenietur aliud genus monumentorum quod fructu utili cum iſto comparari poſſit; quod enim egregiæ vivendi regulæ paucis verbis comprehenſum proponunt, quæ Sententiæ nunc vulgo appellantur, id exemplis perſonarum, ſcitè ad Fortunæ conſuetudinem repræſentatis, applicatur iſthic, & quaſi ob oculos producitur. Hiſtoriarum ſcriptiones, erunt, qui utroque hoc nomine fortaſſe præferant; mihi vero nequaquam ii homines à noſtro ſenſu recedere illâ illatione videntur, potius contrà in opinione nos perceptâ conſervare & confirmare velle. Si enim clarius quis omnium Hiſtoriarum ſeriem inſpicere voluerit, non aliter iudicabit, quam maximam earum partem non tam fabuloſam æquè atque figmenta talia, ſed & plane fabulam eſſe; nullo alio genere à ludis eiuſmodi differentem, quam quod certa tempora definire, ubi res geſtæ qualibet ſint, loca nominare, & perſonas veras inducere Hiſtorici ſoleant.

Cætera

Cætera enim quæ ſuper Conſiliis, Regum, Principum, Magnatum, decidunt, non magis ad unum aliquem ex illis pervenire potuerunt, quam vulgo cuivis cognita eſſe, cum negotiorum illorum Conſilia plerumq́ ab eventu proponantur, & talia fuiſſe iudicentur, quæ talis Fortuna ſequi ſoleat: Ipſa autem ſummorum hominum, præcipuè militaria, decreta in paucorum notitiam omnino pervenire poſſunt, ita tecta & involuta, ut maximorum bellorum hodie momenta vix trium aut quatuor hominum conſcientia geri nemo acutior non videat: Itaque mihi non raro, credo & aliis, hoc vſu venit, vt Commentaria Rerum geſtarum legens, parum equidem illis fidei adhibere poſſim: niſi quatenus, ut modo memoratum eſt, Temporum certa ſpatia definiunt, quid quoque eorum evenerit: hoc enim decipi diligentia ſcribentium non facile poteſt, deinde quo nomine quiſque Procerum cenſitus ſit, Qua fortuna floruerit, Nam reliquorum incerta fiducia erit, Nec tamē hic omnia taliū genera eodē iudicio cenſere nos arbitreris; Sunt enim viri ſagaces, qui publico bono publicis etiam negotiis præſunt, qui ſanè earum rerū quibus ipſi interfuerunt, aut quæ in conſpectu penè ipſorum iis in regionibus, ubi ipſi vivunt, geſtæ ſunt, penitiorē cæteris cognitionem habere poſſunt; Velle autem etiam hos tales ex vulgo ſparſis rumoribus, interceptis hinc inde magnatum litteris, ſæpe

alia omnia ſentientibus quam præ ſe ferant, tales conponere Hiſtorias, quibus obligati velut credere cogamur, eo nimiopere à bono ſuo iudiciô nobis recedere videntur. Præcipue autem hoc peccare mihi iidem iſti videntur, quod paucorum admodum eventuũ conſilia nota habentes, in immenſum opera ſua producant, adeoque integrorum ſeculorum res geſtas credibiles eloquentia ſua proponere laborent: Cum fieri nullo modo poſſit, quin alienis illi & parum omnino probandis, quia maximé diſſentiunt, Commentationibus nitantur, adeoque nolint ſe ſpatiis unius aut alterius Regionis includi, ut quæ toto terrarum orbe geſta ſint, pro veris, uti ipſi accipere potuerunt, Poſteritati uno impetu ſe tradituros ſibi credant. Sed his exſequendis prolixior alibi locus dabitur: nos figmentorum illorum Vtilitatem magnopere commendabilem arbitramur, qui Eventus, Fortunas, & Conſilia hominum, æqua atque iniqua, velut in ſcenam producunt, ut ſine periculo ſuo quiſque diſcere valeat, quod vitandum, expetendumque ordo Temporum ferat. Nihil enim per omnes viventium Status contingere potuit hactenus, aut porro poterit, quod affictum Perſonis cum ipſo eorum ſermone, egregie adſimilato, hoc modo notandum præhiberi non valeat. Sic veteres Græciæ Vates, etiam ſummorum Regum perſonas ludis ſuis induxerunt, qui iam dum ubique pro Diis colebantur, quorum facinora

cinora turpia Tragœdiæ deteſtanda proferebant. Popularium autem & Privatorum monitis factæ erant Comœdiæ. Harum cum, bona diligentia doctorum, penetralia iam omnibus recluſa ſint, neque deſint qui nunc quoque telam ab illis texi orſam, poſteritatis commodo, detexere velint: Nobis viſum fuit ad Europæ noſtræ Idiomata proficiſci, & inde, communi mortalitatis bono, egregiorum ingeniorum tradita Latino ſermoni inducere, ut publice æque ab omnibus litteratis legantur, quæ in iis peculiaria optima delitebant hactenus: Sic ad Hiſpaniſmum hodiernum addiſcendum nonnihil operæ impendentes, hunc Ludum reludere & Communi Europæ theatro exhibere voluimus: ne publico commodo hac etiam in parte opera noſtra deeſſet. Maluimus autem primo iſtum, quem alium quemlibet interpretari, quoniam & materia ei talis eſt, ut Iuventus noſtra, præcipue in hanc Voluptatum partem peccans hinc vel maxime neceſſaria documenta haurire, Vitæ cautè inſtituendæ, poſſit, & tot interſperſæ huic brevi ſcripto, tam ex mediis rebus petitæ, tamque capitales, inſint ſententiæ, ut qui vel ſolas has animo fixerit, & velut regulas dirigendæ (præcipue peregre vivens,) vitæ, edidicerit, uſuque adhibuerit, non vulgarem Sapientiæ opinionem apud omnes boni iudicii adepturus certò videatur. Accedit, quod & dicen-

di ge-

di genus tam comtum, politum, exactum, numeroſum, grave atque venerabile eſt in ſuo, huic libello, idiomate, ut pares per univerſa ejus ſpatia paucos inveniri conſenſus ipſorum Hiſpanorum fateatur. Taceo nunc peculiarem quemdam Genium, affingendis Perſonis, quibuslibet moribus, & ex his ſermonibus, huic ſcriptori datum; à quo certè longè abeſt quicquid Græcorum aut Latinorum monumentorum ad nos pervenit; quod mecum ſentiet qui indidem ſententias primum ſingulas, deinde Perſonarum mores, poſt ſcopum ſcriptionis, & deductionem conſiderabit, ut de ſtilo nunc taceam. Et ſententiarum quidem ea eſt comitas & eruditio, ut vulgarium hominum animos non minus, atque ſi ipſis ſolis ſcriptæ forent, mirificè penetrent, & opinione melioris doctrinæ, ipſo quaſi ictu, percellant, ut malint iis accedere, quæ in iſtis præcipiuntur; quam morem ſuum tenere, hoc eſt brutam vitam exſequi porro etiam velle. Eruditorum autem vel principes penitiſſimæ Sapientiæ & Antiquitatis profundæ hic monita percipient, ut ſolum hoc, vel præcipuum certè, egiſſe auctor hujus libri videatur, quo pacto in materie vulgari inſtrueret etiam eorum pectora qui jam in arcem doctrinarũ evaſiſſent. Hoc egregium eſt illud ſollertiſſimi cenſoris præceptum, miſcere dulci utile, &, excuſſo naſo, quod de illo vir doctiſſimus cenſuit, populum ſuſpendere, hoc eſt dum ſtupet ille mores ſuos ex re ipſa

notari,

notari, ſupereſſe tamen tantum comitatis Philoſopho, ut nulla auctoritas aut auſteritas eum exoſiorem faciat. Hoc vult veræ doctrinæ ſibi Conſcium pectus, nil indignationis in ipſa etiam vitia ſibi permittere ſed tranquillitate animi per omnia ſtabili ſervatâ, ire in medias res, & ſuavitate illa divina, undique relucente, parteis tamen interim caſtigatoris agere. Hoc in genere verſati mihi olim viſi ſunt, Philoſophorum procul dubio prudētiſſimi, Eclecticos ſeſe dictitantes, qui per omnium ſectarum penetralia redeuntes, flores Sapientiæ undique colligebant, non autem certis præceptis aut ſcriptis, uni materiæ deſtinatis, ingenia exercebant, aut prodeſſe publicè ſtudebant; ſed ne quid faſtidii, vel moroſitas, vel prolixitas, facerent, per iocum quaſi & ludentes intima Philoſophiæ reſerabant, floribus velut omnis generis ſparſis per compita, ut qui quopiam malo afficeretur, cōtinuo ſibi medelam aliquam de obvio peteret. Reliquum certe eorum genus qui Sapientiam humanitus profeſſi ſunt, dum in artem omnia redigere laborant, dupliciter fine ſuo, præceptorumque ſuorum lapſi videntur; Primo quidem dum ſtudia diſciturorum in ambagibus anxiæ methodi enecarunt, ut adoleſcētes animi, metu tam ſubtilium inductionum, perculſi & abſterriti, maluerint quidvis aliud quā per tot putamina paullum illud nuclei quærere; Neque iſtuc autem ſolum hoc loco, ſed vero immanius

etiam,

etiam, doctores illi, peccarunt, dum nihil omnino bonarum & vitæ utilium præceptionum ſine ſcholaſtico ſupercilio in commune protulerunt, velut neceſſarios Rhetorum inanes & nugaces locos, atque alia mille deliria, tam in diſpoſitionibus operum, quam in tractationis ſermonibus obſervantes. Quo ſanè difficilimas omnes ſuas commentationes effecerunt, ut adoleſcens, excitati ingenij, & Sapientiæ cupidus, e ſcriptis ipſorum nihil ferè percipere poſſet, niſi aliquot ante annis Scholas Rhetorum & Dialecticorum triviſſet: quæ res non ſolum odioſa veræ ſtudia Sapientiæ (quæ quo verior eo eſt ſimplicior & facilior,) ſed etiam contemni obvia exhibuit: qui enim niſi per tot ærumnas ad ea accedere poſſe deſperabat, odio eorum capiebatur, qui alios, eorum tanto labore per tot annos fatigatos, parum admodum cepiſſe aut aſſecutos eſſe videbat, & id ipſum quo pacto in vita communi uſurparet, inſcios: Primum profeſſores ipſos, deinde ſectatores, ad extremum ipſa etiam ſtudia contemtu ſequebatur: ut ſunt mortalium animi, præcipue vulgo generoſiores, qui quo nobiliores ipſi ſunt eo minus negotii ab aliis faceſſi ſibi volunt, eoque facilius pro ignavis laborioſos illos & futiles vanarum rerum tractatores vituperant. Secundo autem loco Magiſtri Philoſophiæ capitaliter peccaſſe in eo videntur quod

ab uſu

ab uſu communi, & Vitæ tractatione, ſtudia Sapientiæ ſeiungere voluerunt ipſi, & aliis perſuadere porro connisi ſunt, ſeparatim hæc coli poſſe. Qui error adeo ineptus atque vecors mirum me habet quo pacto tot ſeculis tam paucos contradictores invenerit! Certe natura duce & præceptrice hoc omnes mortales norunt, Sapientiam eam rem non eſſe, nec de eo genere, quæ palpando animos hominum felices facere, aut intrà eorum ſincipitia ſummam ſuam abſolvere vellet. Luce contrà atque laude plurimorum delectatur, neque gaudet ullarum rerum ſcientia ab uſu vel publico, vel plurimorum certe, remota, & intrà cancellos inertiſsimarum ſpeculationum concluſa. Quo pacto enim tanta res, quæ Diis proximos mortales facere ſemper omnibus viſa eſt, ſitu delectetur, tenebris ſeſe tegat, fugiat ſplendorem, nolit prodire, & bona ſua exercere? cum liquidius nihil ſit quam in exercitio Virtutum & Felicitatum omnium ſummas conſiſtere: Quid enim prodeſt ſcientia, vel habenti eam, vel aliis, qui per eam meliores & feliciores fieri poßint, ſi abnegetur poſcentibus, invideatur quodammodo ſibi ipſi, & infauſtis unius alteriuſque capitis poſſeßionibus, velut in carcerem, damnetur? Exempla Deo-

rum

rum immortalium conſiderare hoc genus homuncionum debebat: quos ipſi, quamvis portentoſiſſimos fingerent, nullo modo tamen tales excogitarunt qui ſinguli pro ſe ſibi ſaperent: ſed cum innumera millia Idolorum cõfinxiſſent, in Rempublicã tamen univerſa, unam ſolam, Orbis huius Vniverſi induxerunt, partes ſuas aſſignarunt cuiq; quibus exerceret, quod ipſe præ cæteris excoluerat melius, & ſciebat promtius. At ſemiinſani iſti fabulatores, talem ſibi Sapientiam imaginarunt, quæ ipſos à vulgi, ut aiunt, converſatione eximeret: ne quà ſcilicet, tam pura illa fæcem traheret inſipientiæ quæ omnibus hominum negotiis interveniebat: Hinc è communi vivẽdi cõſortio in abdita loca profecti ſunt quidam, alii aliis moribus in media plebe viventes, eò excellere ſibi viſi ſunt, quod, cũ ineptiſſimi ab omnibus iudicarẽtur, in ſinu tamen ſuo ſe ſapere ſibi perſuaſiſſent. At, quãquam immenſa talium vis & copia ſemper fuerit, nõ defuerunt tamen alii contrà, licet pauciores quam uſus erat, qui, quod didiciſſent, in communem utilitatem proferebãt, &, aliorum viciſſim bonis gaviſuri, ſua ẽt cõmunicarent illis, vel vivendi uſu, vel libris minimè operoſis aut intricatis, ſed eo prudentiorib. & cordatioribus, quo lucidiorib. & faciliorib. Quicquid hi ſciſcebant, ut vitæ Vtilitatem aliquam adferret, operã dabant, comi quodã, & venuſtate cõmendabili Lepore omnia dicta tingentes. Horũ ut omni

Anti-

Antiquitate pauci fuerunt, ita noſtra memoria, uno ſeculo tot extitiſſe gloriari licet, quot ne iunctis quidem antè cæteris omnibus. Quoquò regionum aut locorum te vertes omnibus hodiernis Idiomatis linguarum hoc genus ſcriptorum excellere videbis; Vt autem Hiſpanicæ ſeu Caſtellanæ Linguæ gravitas & proprietas, hodie cæteris ferè amplior eſt, ita & in hac licet plures auctores id genus obſervare, qui iuncta utilitati venuſtate fictionum, in publicam prodeſſe connitantur; adeo quidem ut ſi qua in cæteris, Gallica præcipue, delectabilia ſimul & utilia talia ſcripta prodeant, pleraque vel inventionibus Hiſpanorum, vel illuſtrationibus debeantur. Inter omnia autem huius tam locupletis & copioſæ talium, multorum iudicio, excellit hic Ludus, quem ſententiarum, in medium, ex omni genere eruditionum quam aptiſſime prolatarum, nomine, nunc commēdamus. Nimirum cum univerſa ſeries ſcriptionis Ludum & Fabulam fateatur, tantaque ſit ſuavitas actionum, & concinnitas Perſonarum, ut velut rem geſtam, & adhuc ob oculos verſantem, neceſſe ſit plurimorum animos in id ſolum intentos efficere, ut quo modo tam utilis & vſitata hiſtoria deducatur, omni adfectu inſpiciant; & diſcant interſit autem auctoris data occaſione partes ſuas, Docendi & Inſtruendi, non negligere; factum eſt exinde, ut in hoc Ludo nulla pagina ſit quæ non aptiſ-

ſimis monitis ſcateat. Neque obeſt hoc locô, quod objici à quibuſdam poſſe video, qui curioſiores alienorum operum eſſe ſolēt, ipſi verò vel elambia omnia, vel nihil in litteras omnino mittere poſſunt, non ſervatis quodammodo perſonarum meritis, etiam ſummæ prudentiæ ſcita proponi. Sic initio ſtatim vilis ſervulus, qui iracundiā ſuam tantum moderari non poteſt, ne, domi propriæ ipſius, anum imbellem poſt capitali ſuo periculo interficeret, tam inſignia percepta hero ex Amore laboranti, ſuppeditat, ut omnium Philoſophorum myrothecia exhauſiſſe videri poſſit. Contrà hunc & Celeſtinam, aſtutiſſimam & ſceleſtiſſimam anum, inducitur deinde ſummæ Sapientiæ Rationibus nitens, vilior etiā adoleſcentulus, in lupanari à proſtitutâ Lenâ educatus, in nullam bonam ſpem genitus, qui quantum ipſe prudentiæ habeat, poſt communi cum Sempronio facinore demonſtrat; Parmeno. Hoc ſemotô, ipſi muliones pueri, in ſtabulo, & inter ſeſe, dum ad amicam eunti hero ſcalas ſupportant, myſteria Prudentiæ & Sapientiæ colloquuntur. Ego vero nequaquam vel hæc, vel talia in hoc ſcripto accuſatione ullâ digna eſſe fatear; cū ſcopus hujus ſcriptionis is ſit, ut pariter hominū omne genus Amantiū Juvenū, Opibus, & Saluti infeſtū. populo, atq; omnibus conſpiciendū, proponat. Iā ſi quis ſervulus tale quid machinetur, quo pacto melius doceri poterit ejus fraus

quam

quã ſi illico aliquis alius introducatur, in re recenti, eũ ſtultitiæ ſimul & malitiæ ſuæ arguens? Quod ſanè omnino omittendũ erat, officium, ſi hoc modo nõ alter alteri præſtaret: Herum n. induci talibus caſtigandis minimè æquũ erat, qui neſcire debet, fingi omnia ejusmodi, quæ ex ſervis audita, ipſum illos cõcidentẽ virgis facerent, & Amoris imperio tam diu ſubducerent, qui mente velut captus aut occæcatus ſenſibus præpingitur. Sic magnâ utilitate has leges migravit Scriptor noſter, quæ à nemine alioquin, vel ſummo omniũ auctorum, tam rigidè obſervatæ ſunt, ut non aliquammultis locis caſtigationi locum reliquerint. Quanta vero fictionum concinnitate, etiam viliſſimæ hæ perſonæ, partibus Sapientium fungantur, in nulla earum poteris facilius obſervare, quã Celeſtina ipſa; quæ cũ vilitate quadã cõſcientiæ ſuæ, tã aſtuta, atq; noxia, tam rei ſuæ ſtudioſa, introducitur, ut fruſtra vel in ſermone ejus, vel in dicto aliquo ullo quid reperire laboraturus ſis, ex quo non perfidã quãdã, uti dixi, vilitatem, & hominem contra ſuã conſcientiã ſemper, ex cõſuetudine, male facientẽ, cũ deſperationẽ & contẽtu Omnis honeſtatis, agnoſcas. Cũ ad Libidinũ res pervenitur nõ ſperat illa quidẽ ſui Amore pellicere quẽpiã, nõ & obliviſcitur tamẽ ideo cõſuetarũ artiũ, quin adoleſcentib. hominib. talia oggerat, quib. pruritus eorũ ẽt, tã arida anu pronuntiante, excitetur: Advertit de-

inde, ſumma aſtutia, in alumnas ſuas eos affectus, quibus irretitos non minus ulciſcitur, atque perdit, quam ſi proprijs ipſius ſuis libidinibus innexuiſſet. Neque ex huius dæmoniacæ vetulæ ore quippiam melioris animi dictum proficiſcitur, quin à tali perſona proferri ſcentias, quæ quamvis vera eſſe quæ dicat, non neſciat, numquam tamē ea faceſſere ſtuduerit. Conſidera per omnes Actus perſonam huius, nullis non ſalutaria proponentem videbis, quæ tamen fieri contrà ipſius ſit votum: ſic ſimulando illa decipitur à ſeſe ipſa, quæ pœna à Deo immortali deſperatis hominibus vel atrociſſima infligitur. ut ſuadeant non raro bonis bona, ipſi mala ſua mente in malorum patratione perſiſtant. Ad exemplum huius ſi cæteras etiam excutere velis, neminem non ſcopo ſuo deditum, id tamen non omittere, videbis, uti alios moneat honeſta, etiam publico mortalium generi adſit, ab iis præmonendo, quæ ipſemet cavere non poteſt, aut negat. Plena Generoſo animo eſt Calliſtonis, etiam ſtulti, indoles. Neminem ſervum per irā, ut Amor eſt alioquin ſui impotens, caſtigat, aut verberibus obiurgat: pertinaciæ ſolum Parmenonis aliquando minatur, licet patrimonium perire videat, anum ſceleſtam eſſe, & publice pro tali haberi, norit, ut patet ex ſermone quo ſe ipſum ſuper obitu eius conſolatur; tam fatuum Amor facit, ut nihil non illis credat, tamen ita ſui obliviſcitur, ut lectori

ctori aptiſsimè quà licet, conſulat. Quæ res vel ſola ſufficiat ſcopum huius Commentationis &, ab ea pendentem, communem iuventutis utilitatem, omnibus commendare. Quod ſi cæterarum perſonarum ingenia penitius conſiderare volueris, nil penitus omiſſum ſenties, quod ad mores in communi vita exprimendos faciat; multa etiam adeo divinè ficta, ut præſentes veros ipſos homines in conſilio habuiſſe auctorem dixeris. Celeſtina ipſa, quæ anima velut, & caput eſt univerſæ fabulæ, nullibi non cautior eſt omnibus, & illos ipſos qui nihil aliud ſtudebant, quam deceptionibus vivere, egregiè decipit, Parmenonem & Sempronium puta, qui cum aſtutias anus etiam in ſeſe expetere velle ſentirent, vi rem deniq; egerunt, nullo alio genere tantis technis ablaturos quicquam ſeſe, videntes. Hæc ubi Calliſtoni colloquitur, ita ſermonem temperat, uti faſtui ejus nobilitatis, & libidini imperioſæ, in ipſâ ſubjectione animi, commodu omnia dicat. Talium enim hominum animis, generi, & opulentiæ confidentiũ, nihil non juſtum, nihil non ab aliis expediendum in ipſorum miniſterio videtur ; adeo ut cum damnis cenſuũ ſuorum auctoritatem quærant mandatorum. Hic Calliſto, quamquam amore ardentiſsimus, etiam in ipſis ſervilibus blanditiis ſpiritus tales non omittit, quibus mirificè ſupparaſitari novit Celeſtina, ita ut hominem magis etiam, illo tali

Faſtu, inflatum reddat, modo lucrum in ipſam rediens contemneret; quod ſane in glorioſo & amore decepto juvene non poterat non obtinere, modo moribus ejus obſecundare noſſet. Eumdem cum Domino Ludum Ludūt etiam ſervi, ſed in hoc incauti, quod maiorem aſtutiam Celeſtinæ, ad ipſos etiam decipiendos blandam, non agnoſcunt, neque ſentiunt, niſi nimium ſero & damno ſuo. Ipſa verò, artifex Lena, quamquam toto opere nimium quam pulcrè perſonæ ſuæ indolem efferat, nullo tamen loco omnia ſua artificia melius exercet, quam ubi cum Melibæa colloquium habet; Illîc videas, mulierem malarum artium doctiſſimam, omnis experientiæ ſuæ technas accerſere, ut miſeram, nobilitati, opibus, Amori Parentum, ſuo denique ipſius honore, & exiſtimatione, in fædum Amorem, excutiat; Minimum ſanè hic incantationes egerunt, quamquam & huius ſceleris crimini anum veneficam illigarunt; quibus etiã demtis, vix quaquam puella cæteris talibus aſſultibus reſtiterit. Norat nimirum, tot annorum Lena, ex tempore omnia cõſilia, atq; ad animum cuiusvis puellæ expugnandum, ex rę ipſa, vertere. Sic caſtam mirâ ambitione circumit, donec eloqui, quod cõmiſſum erat, & ad quod efficiendum ſpes amplioris, & præceptũ iã lucrum, urgebant, auderet: non quidem quod non omnia auderet, ſed quod primò tũ eã alloqueretur, quæ tot virtutibus tota civitate erat cõmenda-

mendatiſſima, ipſa omnib. bonis ſuſpectiſſima; ſcelerũ publicè notiſſimorũ cõſcientia omnib. hominibus aſpernabilis: Cũ verò iã primo aſſultu turbaſſet animũ Puellæ, ut etiãſi de internũciæ, & negotiũ gerentis, infamib. ſcelerib. nullo modo dubitare poſſet, de re ipſa tamen aliqua dubitatione cõmoveretur, nec vel ſic tamen quicquã concederet, ne verba quidem auditura deinceps tam ſuſpectæ portatricis; ecce tota aſtutia ſua in ſe coacta, ad rẽ ſacrã ſubito, trivenefica, convolat, & nõ ſolũ humanæ fœmineæq́; ſed & cæleſtis Pietatis inductione, ſceleratiſſima anus, utitur ut vel paullũ modo ſcrupulã menti caſtiſſimæ iniiciat. Sic miſeranda virgo cũ pro Virtute ſua ſumma, Pudicitia nimirũ, loqui ſibi videretur, aliã ẽt maiorem conculcare perſuadetur, velut homini ægroto id negare cõtendat, quod maxima illius utilitate, nullo ſuo dãno, iubente Dei omnipotẽtis mãdato, facilimè gratificari poſſet. Hac ratione dubia reddita mente ſimplici, & quo caſtiore, eò clemẽtiore, & miſerãtiore quãta deinde tolerantiâ, ẽt antehac inſtructã arcaniſſimis dolis, Patiẽtiã ſuã ſceleſtã cõtinuat! tali quidẽ aſtutia, ut ad extremũ, Puella, nõ ſolũ voto ipſius conſentiat, ſed ẽt iracundiã ſuã deprecetur. Hac ego fraude, ut lenæ impuræ ſubito incidẽti, nihil ingeniòſius auctorẽ excogitare potuiſſe exiſtimo, & hac una illa omnib. virtutib. ſuis puellã excuſſã, in barathrũ malæ libidinis, & Fortunæ nõ tã præcipitẽ ruit, quã

manu datâ etiam orantem & obſecrantem, ducit. Non licet hic expendere tacitas obmurmurationes vocum, quibus venefica eò uti inducitur, ut videamus fingere illam tremorem & horrorem puellaris iracundiæ, quo etiam cauto Lectori imponere alioquin poſſet. Iam quanta moles erit verborum quibus enarrare debeas, cum Matre, puellæ, ſermones, cum ancilla, cum ipsâ coram utrâque & mox alterâ tantum? Nihil contrà unius aſtutias omnis familia, in unico, eoque cariſſimo & in ſpem ſummarum opum educato pignore, poteſt & ſapit: Longior ipſo opere ſit talis conſideratio, & indicium ſecutus, ingenioſus Lector, facilè cætera cubilibus ipſis technarum latentia eveſtigabit. Si perſonam deinceps eādem cum juvenibus ſervis, ſi cum meretricibus colloquentem expendes, ita omnia conciliantem videbis, ut Voluptate cuique expetitiſſimâ ſuccurrat, eâ tamen ratione, ut ipſa directrix omnium ſola lucro & emolumento fruatur. Illuduntur ita ab una omnes. Parmenonem Sempronio primum conciliat, ut ſuſpicari neuter poſſit aliud quicquam illam, quā ipſorum commoda, quærere, cum ſanè nihil magnoperè eius intereſſe videretur, amici illi an inimico invicem animo viverent. Atque hoc dolo furatur amborum animos; Sempronium amicæ quam ex diuturna conſuetudine velut faſtidiebat, miris artificiis reconciliat, uti etiam penè viſum rivalem

non

non videat. ferat injurias ſcorti ſui diobolaris, & animum ſimul exagitatione ejuſdem ſuum paſcat & ſatiet: Parmenonem autem longè formoſiori & tali amicæ ſubito conciliat, eamque complexibus ejus, ipſo negotio, & opere, immittit, cuius ille concubitu potiri penè deſperabat; erat namq; formoſiſsima Areuſa, & admodum adoleſcens, quod ex Soſiæ ſermonibus poſteà datis, notum fit; ut & amaret illam impenſiſsimè juvenis, &, cum florentiſsimam videret, complexum eius, inter ſumma vota, vix ſperaret. Hunc eo non ambitione anus, non donis, (quia uſum eius præſentem habebat) non precibus, non alio quovis lenocinio ducit, ut clariſsimè ſibi liquere arbitraretur, materno ab ea animo diligi, quæ ſupremum gaudium tam inſperanti offerret. Ita animum ſumma Voluptate à pertinaci domini ſui cultu, obſervatione monitorum bonorum, & utilitate ipſius ſua eo ducit, quo ductum volebat, quoque ille omnino duci nollet, & unde alios dehortatus fuiſſet. Sic perdit memoriam omnium anus iſtius ſcelerum. perdit etiã ſui ipſius; cum inimico in gratiam redit, & omnia præſentia ex lubitu Celeſtinam gerere patitur, neque obſtat, quin hero ſuo habeatur infidiſsimus. Sempronius quidem diutinis ſceleroſæ officiis, & abuſu Eliciæ, tam ineſcatus erat, ut promiſſa de participando auro omnino rata futura crederet ei, quam ad decipiendum alium ipſe

fraudũm conſcius, domum herilem introducebat. Parcam iam ſermones excutere cum diverſis meretricum animis, ut ſegnem ad ſcelerum doctrinam Eliciam inſtiget, dum ſimulatione Oblivionis illam ad ſuccedendum curis ſuis hortatur. Summo n. ingenio Anus introducitur eius memoriam amiſiſſe, quæ aureo armili depoſito medicinam deflorationi ſuæ ab eâ exſpectabat. Ipſa Elicia tot jam annorum lenæ miniſtra, tot conſcia ſcelerum, non ſentit penitus quorſum ſimulationes ejus tendant. Quarum tamen ſcopũ omittit ad extremum vetula, quoniã ſatis ſibi benè ſervientem alioquin habebat Eliciam, & ipſius damno reditura domum erat, anu defunctâ, negligentia. Deſinã, uti dixi, cæteras perſonas per ingenia ſua ſingulas diducere & excutere; habebit hoc exemplo Lector inquirere cætera, & dolis his perſpectis talium hominum omnes oblationes, omnia officia, ſuſpecta malignitatis cavere. Erunt ad hæc talia utiliſſimæ ſententiæ ſubditæ quas nõ leget, non intelliget ſolum, qui fructum ex hoc ſcripto cõvenientem haurire voluerit, ſed ita animo ſuo imprimet, ut nullam non ad omnia ſupervenientia in promtu habeat; videbit ſeſe à quãplurimis inſtantib. detrimentis præmoneri. Quod ſi exemplo res ẽt clarior facienda erit, dicã, noviſſe me hominẽ aſtutiſſimũ, capitalem emolumentorũ ſuorum artificem, nequaquã ullis ſimulationibus decipi valentem, ipsũ

aſtutâ

aſtutâ quadam urbanitate & comitate, cum patientia & pertinaciâ coniuncta, nihil non ferè à quovis impetrantem. Huius ego, etiamnum adoleſcentibus annis, cum vitam impenſe ſemper mirarer, obſervarem negotia, diſsimularem noticiã, ad extremũ; multorum menſium uſu & converſatione, eò inductus ſum, ut cũ primis hominum perſpicacem atque aſtutum, prudentemq; arbitrarer tũ, & nunc quoque putem. Non iam diſputo utrum bene ille ſemper ſuo ingenio, & acumine ſenſuum, & Spirituũ vivacitate, uſus fuerit, hoc potius affirmare velim, tã accuratâ cautione, omnes adverſarios & amicos ſuos viciſſe, ut & diligeretur, & caveretur ab omnibus; Nemo vero auderet ferè illi quippiam ſecus atq; res erat, credendum proponere. Diu multumque mores hominis obſervans, nihil nõ illũ huic libro tribuere, multa licet cura, tamdem percepi. Nullus in hoc apexerat, nulla ſententiæ veſtigia, quæ non in numerato haberet, & utilitati ſuæ accomodare noſſet; quæ cum mirificã homini ſagacitatem & prudentiã conciliaſſent, hoc unũ illi nõ ceſſerant, ut ab commodis, ſeu lucris potius, ſuis, aliorum incommoda deſecare poſſet; quin etiam, cum detrimẽtis nonnumquam amicorum, rem ſuam augere velle videretur. Hoc demto cætera ingenioſiſsimum nemo non dixiſſet. Neque diffitebatur ſanè ipſe, cum alioquin mihi innotuiſſe videret, maximã partem ſeſe huic

libro

libro prudentiæ debere; certè cum vellet, nulli non rei, nulli non loco ſententiam hinc accommodatam reipſa oſtendebat, vel cavendi vel aggrediendi negotii conſilium utile præbere. Itaque qui conſiderationi ipſi à nobis propoſitæ, ipſi operis ſeriei, nolit credere, quantum in ſeſe utilitatis habeat; eccum etiã exemplum cujus auctoritatem ſubterfugeret minimè valebit. His enarratis nemo jam non perſpiciet, puto, quæ me cauſſæ adegerint ut primo loco Celeſtinam hanc de Caſtillano theatro in Latinum traducerem. Edidi quidem paullo ante hunc Ludũ Dialogum Petri Aretini, ex Hiſpanicô Fernandi Xuareſii, à me translatum, ſed is libellus ita planè converſus eſt in Romanum ſermonem, ut denuò eũ traducere velim potius, quam eo modo legi; Id quod etiam proximo otio faceſſere decrevi; quoniam rudior adhuc tum eram Linguæ deliciarum potius Latinitati quam hujus proprietati ſtudens, quod nonnumquam tamen aliter faciendum, res ipſa me edocuit. Ad hujus autem Celeſtinæ meæ interpretationem neſcio quo fato meo raptus fui, tanta certè celeritate totum deſcripſi, ut nec integris duabus dierum hebdomadis integram abſolverim. Eſt mos quidem iſte hominum plerorumque qui aliquô ſuprà vulgum ingenio ſunt, excuſare Opera ſua precipitatione; Ego vero tantum abeſt ut excuſandi mei hæc ſcribam, ut ultrò in ea re laudem mihi vindicem.

Neſcio

Neſcio quo pacto enim animus promtior inſtat negotio in perenni talium decurſu, quam ubi ſæpius raptus quidam ſcribendi, interiungitur. Secundius ita omnia profluunt, ſententiæ alia aliæ cohæret aptius, ipſæ formulæ atque locutiones plus vivacitatis habent, & amplius de uſu communi participant. Dum enim hanc aliamve perſonam loquentem transfero, ſubit properanti animo promtitudo reſponſi, quod alteram, iſti oppoſitam, deceat: ſic in rem præſentem Calor & Felicitas Genii mentem rapiūt, ut dexteritate quadam auctoris ipſum Genium exprimat, à quo longiſſimè remotum eſt quicquid ſolo Labore ſcribitur; Namque in talibus mens, ipſa Voluptate ſcribendi velut imprægnata, parit vivacia verba, reſque ipſas mirifica quadam felicitate, ut dictum, aſſequentia, & exprimentia, ut non inepte, ingenioſiſſimus ſcriptor, Martialis, hac ratione victuro libro Genio quodam opus eſſe ſanxerit. Vana, ædepol, & meri laboris res eſt verba verbis traducere, ſenſum ſenſui ad eorum apices admetiri, & frigido animo talium deſcriptionibus defungi; quod quilibet, modo Linguarum gnarus, adſequetur: At intus, plena mente conceptas, formare & effundere ſententias, calami celeritate nequaquam urgentis eius dexteritatem ſequi poſſe, divinius negotiū eſt, quā quod multis contingat: Huic ſi mediocris quædam induſtria, & pertinacia velut,

accesse-

acceſſerit, tanta copia ſcriptionum oritur, quanta paucos ex omni antiquitate poſteris nobis commendare potuit; quantamq́ nos ipſi nō adfectamus quidem, tamen fortaſſe aliquando noſtræ poſteritatis favoribus probaverimus. Abſunt hinc longe meri, ut indicavi, Labores conſtipatorum, qui ærumnoſiſſimis commentationibus chartas effarciunt; Abſunt etiam alii, quorum ingenia vel leviora vel imbecilliora ſunt, quam ut calorem illum cæleſtem, urgentem meditata præſcribere, diutius ferre poſſint. Horum pars, quamprimum cæleſtis ille fervor incubuerit, tamdiu durant, donec animā omnem is occupaverit, poſtquam vera dominantem in penetralibus ſentiunt, pauliſper ferentes, vix præambulationibus eius ſufficiunt, dum verò ipſi ſpirituum nervi incitantur, pertæſi Operum exantlatorū, ſeſe proripiunt; quorū ſanè periculoſiſſima eſt ignavia: melius omnino enim conſidit, ardor ille, quam interrumpitur, & plerumque, ubi invitus excutitur, turbandæ mentis ſemina relinquit. Pars vero cætera avertit eumdem afflatum in nugas, & Voluptati illum tradit, non proſpiciens utilitatem publicā mortalium in iſtis etiam ſcriptionibus attendendā, uti Antiquorum Procerum Chori ſanxerunt, & exemplis docuerunt. Nec eſt quod excuſet ſeſe ab hac procuranda, quicunque etiam mortalium, qui quidem litterati nomen non abhorret: etſi enim Bonæ

Mentis

Mentis ſtudia paucos Amatores habeant, horum tamen pretium tale eſt, tanta auctoritas, ut nequaquam unus indignus ſit contrà mille alios coronari. Sed nimirum, ingenia illa cultiora, nimium delicioſè ſuis ſolis commodis ſtudere volunt, itaque omnem omnino induſtriam, & perſeverantiam odioſis Laborum nominibus infamatas, ſeponunt; quod articuli unius raptu non poſſunt exigere, indignum putant in quo ſudent: Quæ rés tamen omnino aliter æſtimanda eſt: non enim quicquam felicitatis in eo ingenio eſt, quod bonis ſuis uti ſeſe non permittit, nec ſtudio totum ſe ſibi ſuo largiri atque approbare poteſt: numquã tale aliquod quid valeat ipſum, reſciet, quoniam periculum nullum umquam fecit, quorſum acumine ſuo quamq; fruge bona niti poſſit. Atque errorem hunc, volatilium talium Nugivendorũ, facilè opera quoque ipſorũ arguunt, quæ niſi toto ante decennio iactata, numquã procudunt, aut abortiuntur potius: Vbi vero produxerint tamdem, talia exhibent, quæ mirificam animorum levitatem ultro præ ſe ferant: Nihil enim tam certũ habent, quod ipſimet evertere non velint, modo in pluriũ ora ſcripta talia eorũ pervenire poſſint, qualia laudant quidem omnes, omnes tamen etiã ſimul contemnunt, quoniã nihil, præter inconſtante Faſtũ in iis agnoſcere poſſunt, talib. verbis exornatũ, talibus aliorũ cõmendationib. emẽdicatis partim, par-

tim imperio quodam exactis, inſtructum, ut facilè quis imprudentior earum bullarum gratia vadimonium deſerat, reapſe autem rerum ipſarum ordo nec centonibus bonis dignus ſit, neque umquã cicum Plauto ſuum abſtulerit. Verum nos alieno loco hæc tractamus, qui ut aliquam ſaltim ſpeciem huius libri virtutum ſpectandam exhiberemus hactenus hæc ſcripſimus, Nunc Vſus erit benivolo Lectori etiam de Translatione ipſa noſtra nonnihil obloqui, ut quantum operæ pretii in ea feciſſe arbitremur, ſcire ex nobis poßit potius, quam conjecturis aliunde aucupetur, Hoc itaque ſolum hac interpretatione noſtra egimus ut ſententiam auctoris liquido & Latine exprimeremus, cui etiam preßißime adhæſimus, vix toto opere decem locis reperiundis, quæ ſtudio delectationis ampliora fecerimus. Aliis omnibus tam clare intelligendum proponere niſi ſumus, quod transferebamus, quam perſpicue neque ipſe Hiſpaniſmus fere extulerit: quæ ſtili facies hodie paucißimis uſu frequentatur, adfectatiunculis, aculeis, & rythmicis verborum alluſiunculis, omnib. omnes paginas explentib. & in iis, ſtultißima perſuaſione, eruditionẽ iactantibus Horũ. κακοζηλία ut nobis ſemper diſplicuit, ita ab hoc, aliiſque talibus noſtris commentationibus, longißime ſemper propulſa eſt. Non enim id principe cura ſtudendum

eſt

eſt ſcriptori, cuiuscunque etiam generis uti ipſe laudetur, eruditionis, (quæ tamen alibi quam in turpiculis illis alluſionibus quærenda eſt) gloriâ commendetur, aut ſe magnum faciat; ſed uti res tractatæ quam ſuaviſsimè, atque efficaciſsime, legentium animis inferantur. Hoc ſcopô ſcriptionis, additâ communi aliqua, vel hominum omniũ, vel præcipuorum, utilitate, lectione augendâ, qui ceciderit, nequaquam mihi nomen dignitatemque alicujus Auctoris abſtulerit. Ad hæc autem nullâ virtute ſcribendi pervenire quis commodius poterit, quam perſpicuitate gratioſa. Perſpicuitas ſtili in verbis & locutionibus minimè intricatis, aut obvolutis, aut obſoletis conſiſtit: Gratia in earumdem proprietate, Elegantia, cultu & nitore. Hanc natura plerumque aſsiduitate ſtudiorum Eruditionem ſibi concilians, adfert; & largitur ſcriptoribus; illa omnibus modis quærenda eſt, ſiquidem non in manibus ineptorum hominum conſeneſcere malis, quam pluteis doctorum & Laudibus cordatorũ commendari in vigorem perpetuum. Gratia jam ſcriptionis cum in talibus, quæ quidem aliunde transferuntur, nequaquam ſemper obtineri poſsit, bonam partem in iiſdem ceſſerit Perſpicuitati, quoniam Vtilitas huius inſignior eſt, cum ſcripta ipſa nõ ſolum eruditorũ cõmodis & Voluptati, ſed omnium omnino hominum cautioni & profectui perſcribantur. Nos uti iſtam

ſemper ſectati ſumus, ita paucis etiam locis neglexi-mus illam, modo ullâ ratione Idiomatis Hiſpani popularitas, tale quid admitteret. Negari enim minimè debet, neque poteſt, multa in hoc libello quoque eſſe; quæ nulla opis ingenii talia Latinis ſonare effecerit, qualibus in ſuo idiomate omnibus probantur. Huc refero præcipuè proverbia, quibus ex reb. præſentibus, ex vitâ communi, ex particularibus Caſibus, ex Relligionis myſteriis, ex amoris Euentibus, ex Bellicis fortunis, ex Philoſophorum ſcitis, ex Nationum irriſionibus, Ex Vitiorum Vituperiis, ex Virtutum commendationibus, Ex fabularum alluſionibus, ex Legum ſanctionibus, Ex publicis ſtatutis, ex privatis privilegiis, ex omni denique re & Fortunâ Humanitatis petitis talibus utitur eâq; gratiâ, eo acumine, Hiſpaniſmus hodiernus, uti qui ad Romanos aut Græcos mores ea detorta exponere, aut aliis inde traductis, vertere velit, nullo modo quicquam expediverit; quin longè melius, nervoſius, & intellectui pronius, ſanent in ſuo Idiomate. Neque hoc ſanè mirum eſt, cum quantacunq; Græcorum & Romanorum morum cum ſermone ipſo, cognatio & affinitas mutua fuerit, nequaquam tamen commodè alterius dicteria umquam acceperit altera, etiamſi uno eodemq; ſeculo florentes, linguæ. At inter Romanorum ſcriptorum florem, & Hiſpaniſmum hodiernum, tanta morum, rituum,

Tem-

Temporumque, intervalla ſunt, ut quamvis vocabula ſint Latina hujus pleraque, alia tamen longè eorum ſit uſurpatio: Mores autem rituſq; , tam ſacri quam profani, tam Publici quam privati, conſuetudines, popularitates, (ſi ita dicere licet, quod alioquin vix, ut intelligi valeat, eloquar) ſtudia omnia, Opificia, Artificia, Ceremoniæ, tantopere ab Latinorum temporum uſu receſſerunt, ut fere nulla ſit cognatio, nulla uſpiam ſimilitudo. Quare quicquid tale in hâc Commentatione mihi ſeſe obtulit; vel prorſus, ubi commode potuit, præterii, vel indicavi aliis verbis, quorſum eius intentio figeretur: Verba autem verbis interpretari, aut Lamiæ Turres, Pectineſque ſolis inde è Buttubatta Navii accerſere, nequaquam mihi conſilium fuit: neq; talibus quicquam alud effeciſſem, quam mihi immane, meritumque Ludibrium. Itaq; qui talia diſcere volet, per me libros eorum adierit, qui dedita opera enarravit, atque inde ſibi nomen famamque concinnare ſatagunt, nobis alius omnino, ſcribendi iſta, finis fuit. Cæteras Linguæ virtutes exprimere, Erudita dicta, eruditius cæteris reddere, feſtiva feſtivius, lepida concinnius, arguta acutius, ſtuduimus, tali quidem induſtria, ut nequaquam commode de ea iudicare poſſe cenſeamus quempiam, niſi qui ipſe tale quid in hoc ipſo opere molitus fuerit. Hic enim denum perſpicit

quanta circumſpectione opus ſit, ad omnia momenta attendenda, omnia ſenſuum arcana eruenda & exprimenda, ne mapalia ex ornatis talibus ædibus faceremus, & interpretatio loqueretur aliud, aliud auctor voluerit. Et in hac quidem parte etiam ingens Heroicæ huius Linguæ privilegium eſt velut, ut non dubitem dicere ita omnibus modis Eloquētiam omnem illam capere, ut non videam quo pacto quæpiam alia illi præferre poſſit, Hoc præ cæteris ſibi egregium habens, quod omnia Græca & Latina Arabica etiam, & Hebraica, vocabula, nulla difficultate ſua facere poſſit: idem quidem Gallis Italiſque hodiernis, ſuavitas & acrimonia ſuorum Idiomatum concedit quoque, ſed Hiſpaniſmus longè utroque illo Romanæ linguæ, verbis & gravitate, propinquior eſt; etiam quo ad numeros, tam ſyllabarum quam Orationis. De Oratione quidem nemini dubium eſſe poterit, tam numeroſe eam, quācunque etiam, Hiſpanicè ſonaturam, quam umquā Græcè aut Latinè quiverit, qui aliquam ſaltim eius penitiorem notitiam habuerit. De Syllabis autem, quibus peculiares ſuos modulos Poeſis adſcribit, clara res nobis eſt; qui primi, quantum nobis inuotuerit ſcriptorum, metris veterum aptare huius Linguæ Poeticam auſi ſumus, ut exemplis, licet de induſtria brevioribus, in Notis demonſtravimus, Habet inſignem alioquin gratiam ſuam in Rythmis,

quibus

quibus omnium aliarum eruditionẽ includere novit, ſed neque forte hæc talia ſpreveris, modo uſus & exercitatio faciliora omnia fecerit, quæ quidem, quique, dominantur in omnibus ſtudiis, nullam autem non Linguam, qua homines umquam locuti ſunt aut ſcripſerunt, aliqua Poeſeos dulcedine imbuerunt, licet adeo divina ea facultas, vulgaris facta credatur, ut hodiè viliſsimi fere ubique fiat, uti omnia ſolent, quorum notitiam plurimi adfectant, pauciſsimi verò indipiſci pauciores etiam legitimè uti, impetrant, Quæ cum ita ſint, neque nemo omnium de ligata oratione non ſequius nunc judicet difficultatem aliis, aliis operoſitatem, nonnullis ineptias & planè deliria, incuſantibus, hoc etiam ſcriptor noſter prudentiſsimè fecit, quod non adſtricto numeris, ſed libero ſermone, hunc Ludum deluſerit, contra quidem Antiquitatis & ſanctiones & Vſum ipſum omnium temporum. Cum enim familiaris maxime ſermonis regula hic ſequenda foret, ut perſonarum loquentium mores & aſtutiæ exprimerentur, ſolitis eorum loquelis & nugacitatibus, nequaquam vel illa difficultas his inducenda erat, quā metrorum leges afferũt. Eodem conſilio Comici etiam Latini ad fabulas ſuas eo genere metrorum deſcribendas venerunt, cui quidlibet fere congruum intrudi poſſet, unis aut duabus modo ſyllabis libertati exemtis, ne plane oratio ſolveretur, cõtra Græ-

corum quidem & morem & præcepta. Noſtro quidem ſcripto iſti quacunque etiam vinctione ſyllabarum immanè præiudicium præſtantiæ illatum fuiſſet; adeoque ipſum, communi uſui velut inviſum, traditum in manus paucorum hominum. Neque vero opus eſt, ad talia in ora uſumque proferenda, veteribus ceremoniis, aut theatralibus pompis chorisve, multo minus hiſtrionum deſultationibus, itaque metrorum quoque leges bonô iure eruditis & Latinis auribus tantum relictæ ſunt; hic vero ludus nulli Theatro affixus erit, nec diludiis factus unius aut alterius Reipublicæ, Civitatiſve, Sed generatim totum orbem Chriſtianum ad Lectionem vocat, & velut ſpectaculum. Hæ enim ſunt artes, quæ hic cavendæ depinguntur, quibus in Chriſti Eccleſiam, in Proceres, in populum denique ipſum, per muliebres dolos nihil non ſcelerum Antiquus hoſtis intulit, cuius arma cum ultimis his rerum humanarum temporibus, longe crudiora & diriora perbacchentur, ea parte qua Libidinibus avertunt Venereis à Pietate pectora, his potiſſimum machinis furere videntur: principali quidem ſtudio, Dei primum Amorem, & Relligionis certitudinem hanc in dubium vocantia, illam plane excutientia animis hominum in diem viventium, uti ſecuri poenarum, & Providentiæ Divinæ fidem inſuper habentes, ſcelera omnia pro Ludis &

ſecu-

ſeculorum conſuetudine habeant; unde vitiis cæteris feneſtræ aperiuntur ampliſſimæ, & nihil non Voluptatum iis quæritur, quæ ſuperna omnia ad ipſos nihil facere perſuaſerũt ſibi; ſed, corpori ſoli ſervientes, pro ludibriis monitiones piorũ eruditorũq́; mortalium habent. Talis univerſus grex eſt huius eximii Poematis, quod non in numerorum deliciis, & alluſionum dogmate conſiſtit, ſed figmentis ex media re petitis, exemplis vitam inſtruit. Sic Calliſto Deum contemtui habet, Chriſtianam Pietatẽ pro fabula, modo Melibæam ſuam propitiam demereatur. Melibæa non prius Amori, ejus inpuro conſentit, quam Parentum monita, perque ea Deum ipſum, proiecerit : Et ſoli anui, quam qualis eſſet non poterat ignorare colloquitur, & reditum imperat ei, & mentitur matri, & Ancillam monitricem inſuper ſpernit, denique libidini ex Impietate ianuam aperit. Celeſtina non ſolum conculcat Religionem, cultamque Numinis, ſed &, pro longa ſua adſuetudine, Diabolum ipſum adorat, adiurat, eius miniſterio, inſtar diræ avis, columbam ſimplicem reti libidinis induit. Parmeno & Sempronius, cum cæteris univerſis, eiusdem cenſus ſunt; PLeberius quomodo vixerit, facile ſuo ipſe ultimo ſermone, poſt fatum unicæ filiæ, demonſtrat. Neque hæc talia quiſquam privatis modo exemplis de-

ſcribi arbitretur; cum his temporibus quo major ſit potentia Proceris alicuius, eo ferè Aula eius aut contubernium maioribus & denſionibus vitiis differatur; uti, quocunque ſtatu, quacunque regione, & conditione quis vitam degat, ubi famulorum aut mulierum miniſteriis opus eſt, ſine quibus, nulla tā minuta, & contracta familia aut domus eſt, ut ſuſtineri valeat, habeat, quod hinc petitum, cautioni ſibi atque conſilio diſcat atque adſumat. Porro, ut ad interpretationem meam redeam, cui operis commēdatio ſemper intercurrit, ſtudui, uti dictum eſt quam planiſſimè omnia exſcribere Auctoris menti & verbis; nec tamen ita his hæſi, ut ullo modo illi præiudicare ea paterer; quod qui faciunt nequaquā tam lectorum emolumenti, aut inſtructionis, ſtudioſi ſunt, quam captant laudem inanis diligentiæ, quam nemo æſtimet, nemo imitetur, immo vix milleſimus quiſque agnoſcat, cum pro vano & ridiculo Labore plerique omnes habeant, ubi quid dicatur, indicandum ſit, mendico ingenio numeros verborum admetiri, & idoneam ſententiam non exprimere, niſi prius conſtricta ſit ſub fatuos verborum modos; quibus qui ſeſe ſubdit, neque ſibi neque cuipiam lecturorum ſatisfaciet, quin cum ſermo ſit lectus, ſententia tamen adhuc quæratur, & extra periodorum iuncturas tædioſas, vix bene inveniatur Iſtud de iis dictum atque pronuntiatum volo,

quæ

quæ ſententiam liberam interpreti relinquunt; ſunt tamen & alia in Idiotiſmo iſto, ut aliis omnibus, Verba, quæ nulla ratione poſſis traducere talibus, ut Latino lectori commodum videbitur; Itaque cum illa talia rem præſentem clare uniceque indicent, neque ſine his illa poſſit proponi, vel ambagibus conquiſitis, videbar mihi conſultiſſimum factum facturus, ſi ea, licet Latina minus, aut aliter, aliudque, in ea lingua, unde profecta, licet in alios ſenſus, habentur ſignificantia, tamen pro talibus uſurparem; quoniam ſola illa rem indicare poſſunt. Talis eſt Iuſtitia pro Officio Prætoris, Iudicis, Præfecti, Magiſtri Civitatis; quæ vox cum in Gallicismo, italiſmo, & Hiſpaniſmo, hoc, immò & ſupremã ſcelerum omniũ Vindicationẽ, ſimul cũ ipſis officialibus eius, adeoque Carnifice quoque, deſignet, non poterit ullo ingenio Latinitati talis repræſentari, niſi ita ipſa capiatur ut Idiomata illa conſenſu ſanxerunt. Merito itaque illam iſto ſuo iure, etiã Romanè ſcripturus, uti ſivi, non iam pro Magiſtris Sermonis rem decidens, ſed pro Vſu & experientia; quæ, modo ſit citrà Barbariem, merito uti in artibus ſic etiam in Linguis dominantur. Sic alia, communi tot Populorum conſenſu obtinentia, ineptè veteribus Romanis moribus conciliare ſtuduiſſem, quod facere ſolent homines elumbi ingenio, & ſiniſtri ſtudiorum, qui Ciceroniani vocari volunt, dum ſoli

illius umbræ addicti, nihil ſcribere aut dicere volunt, etiam popularibus monumentis, quod non ſit illi ævo appoſitum, cuius tenuis memoria apud doctos etiam ſupereſt. Ita cum Dominos ſeſe invicem conſalutant Ludi noſtri perſonæ, ego idem Latinè illis permiſi, non ignarus ut ceſſavit ſervitus, cum omnibus ſuis miſeriis, Romana, ita nunc quoque Herum & Dominum alia omnia indicare; Sic campanam quo alio nomine dixero, quam quo recepta eſt, & quo omnes ſimul intelligunt quid velim? Hujus generis ſunt quæ Chriſtianiſmo etiam noſtro oriunda, nequaquam ad Paganorum temporum uſum redigenda ſunt, quæ confidentius admiſi, quia egregios Antiſtites Fidei noſtræ, ſcriptores eloquentiſſimos & doctiſſimos, illis uſos memineram. Alia nonnulla quæ vel mores læſura, vel alioqui ſermonem immani barbarie conſpurcatura erant, bono conſilio, puto, tranſii, & ſepoſui prorſus; quod neſcio tamen an amplius ſemel aut bis fecerim; debui quidem omnino eo loco quo Veneficiorum & Pigmentorum Celeſtinæ ſpecies, atque inſtrumenta, recenſentur; quæ quamvis forte vera illa non ſint, tamen melius ignorari, quantum in me fuerit, arbitrer. Alia res incantationum ejusdem eſt; illa enim Poeticæ tantum ſunt, ubi Cacodæmonem licio ſuo anus illigat, & ubique nomina illa, etiam apud Chriſtianiſſimos Poetas, alioſq; ſcriptores, vulgo le-

go leguntur. Supereſt nunc ut Iuventutem inprimis noſtram, deinde quoſvis alios Lectores, hujus Operis noſtri, admoneam, ſi quibus abuti ex eius ſerie poterunt, ea ſeponant, animo conſtanti in virtutum verarum cultu, Vſumque ejus conſiderent, & velut ſub omni lapide dormientem ſcorpium, vitare diſcant, quoties in colloquium ſuſpectarum mulierum venient. Præcipue autem Germanicæ Iuventuti hunc librum conſecratum volo, quæ optimis ſuis annis peregre proficiſcitur, ut Linguas exteras moreſque, quantum quidem eorum uſus poſcit, in ipſorum territoriis exterorum addiſcant; caveant ab hoc genere inſidiantium, tam mulierum; quam ſervitiorum, neque ullius blanditias animo ſuo admittat quiſquam, quacunque etiam ratione prolatas, quamcunque auctoritatem mentientes; adeoque quotquot vetulas viderint, hactenus æſtimare earum miniſteria velint, ut meras Cæleſtinas arbitrentur, quotquot ſervos, Parmenonas, atque Sempronios, qui nihil tantopere quærant quã argento illos, quacunque ratione, dolis, machinis, periuriis, circumvenire, quotquot aduleſcentulás abblandientes, norint eſſe omnes Elicias, atque Areuſas, meretrices & lenas, quarum conſcientiis parum negotii faciat, etiam ſanguine ipſorum ſibi aliquid peculii conficere. Sic tenebunt ſcopum au-

ctoris

ctoris Hiſpani, meumque, Germani interpretis, qui iſtum librum ſupra pleroſq; cæteros commendabilem fecit genti illi, cuius ſermone conceptus eſt, ille etiam eius ſtudiis eumdem probet, cujus gratia trãſlatus, ab omnibus, in commune bonum, legi poteſt, & velut conſiliarius perpetuus adhiberi juventuti, ad fraudes tales parum ſemper cautæ. Sic animus mihi addetur proferendi infinita alia ex Italorum, Gallorum, Hiſpanorũ, Anglorum, Græcorum, Latinorum, Germanorumque theſauris, quibus junctam cum Voluptate egregia Vtilitatem, liberalia ingenia, hauriant. Huic rei ſtudens iam Pornodidaſcalum meum emiſi, quo Dialogo meretricum arcanæ fraudes cavendæ proponuntur, quem tamen proximo otio ad Italicum exemplar, modo eius copia mihi detur, componam; quæque inde tolerabilia deciſa ſunt, addam; ipſumq; penitus recenſebo, quoniã novi, ut primus eſt fœtus meus Hiſpaniſmo oriundorum, multa me nullo negotio nunc melius & clarius exponere poſſe. Deſcripſi eodem hoc conſilio amœniſsimum & elegantiſsimum Gaſperis Gilli librum, de Amoribus Dianæ & Sireni, cum Marcelionis & Alcidæ intextis, aliisque aliorum, quem & forte cum iſta Celeſtina mea, librario tradam; quo nihil cogitari ſuavius arbitror poſſe, & utilius, quippe ubi ſimplicitas Vitæ, Fortunæ Varietas, Honeſtorum Amorum ſucceſſus optati, Fides erga cõiuges

iuges etiam iniurioſos, cum aliis his accedentibus, tanta dulcedine carminum & Solutæ Orationis explicantur, ut facile quis Turbas & Tumultus Ambitionis humanæ, queſtus de rerum mortalium inconſtantia, Libidinum obſequium, & vitiorum aliorum imperioſos aſſultus, exemplis tam blandis & commendabilibus inductus, ſpernere, mentemque ad veram Virtutem ſine omni acerbitate vivendi, componere poſſit. Non alia itidem ratione paris Genii opus, Georgii de Monte-Maiore, Paſtoralia, translata ſunt proximus his diebus. Eâdem inductus inſignia Mileſiarum, plus quam Triginta, Volumina ex omnium Idiomatum Selectis fabulis, & Hiſtoriis, ſumma, qua fieri potuit ſermonis æquabilitate & hilaritate, compoſui, ut diſcant animi generoſorum hominum fœda deſideria infelicibus damnari exitiis, Virtutum vero ſtudia in ipſis ſeſe non ſolum Vtilitatem, ſed & Voluptatem honeſtiſſimam reperire poſſe, neque felicitatem deeſſe cultoribus morum bonorum, neque auſteritate vitam horrentem facere, id eſſe, bene præ cæteris vivere. Eſſe in Vrbanitate, Civilitate, & Lepôre morum eam ſuavitatem, quæ animos veræ Virtuti addicat, addictos ad veros eiuſdem fructus perducat, neque opus eſſe cum, corda ſua rodentibus, Sophiſtis in ſepulcreta habitatum diſcedere, aut de libris Numina facere, multo minus circa apices, futilium litte-
ratorum

ratorum exemplo, digladiari, ut celebri quis nomine inter cordatos floreat. Quæ ſingula atq; univerſa indicari mihi, cum infinitis aliis eiuſdem generis, voluiſſe videntur, qui Mileſiarum in talium titulis libros ante nos proſcripſerunt; non tam ut ſuavitate ſermonum aures permulcerent, quam ut Exemplis, monitis, inſtructionibus, eloquentiæ hilaritate, velut coram, ob oculos poſitis, demonſtrarent, quid ſequendum in vitâ, quid cavendum foret. Horum ego veſtigia inſiſtens nequaquam pœnitendum opus effeciſſe me arbitrabor, ubi eas meas Narrationes in publicum produxero, cum ſeculum hoc noſtrum nullis æque egere videatur, quam iis admonitionibus, quæ & exemplis præſentibus conſtent, & tali genere dictionis expingantur, ut minime moroſos vel facere, vel invenire, lectores velint, In anteceſſum itaque maiorum illorum Operum, Iuventus noſtra, Celeſtinam hanc meam capiat: quã ubi cum omnibus artificiis ſuis, ipſorumque ejus miniſtrorũ, edidicerit, uſque exinde prudentior facta fuerit, videbit atque teſtabitur nequaquam inanis nos, aut circa apices litterarum hærentibus, curis occupata ſtudia noſtra habere. Quæ opinio cũ à nonnullis concepta de nobis ſit augebitur, puto, ubi in manus eorum venerint Poemata nonnulla mea & Adverſariorum grande Opus quæ nunc ſub prælis habent Typographi: Ego autem ab hac pagina eos

monitos

monitos oratoſque volo, ſecuri ſint pro me ſollicitudinum; neque enim ſcopus omnium mearum Scriptionum alius erit, quam quali optime me dies meos collocaturum confido, licet initia & proceſſus earũ non omnibus omnia enarraverint, teſtem ego tamen in pectore hoc egregium mihi ſervo, qui ad ſuam Gloriam, & humanarum rerum Vtilitatem me natum & hactenus conſervatum teſtimonium mihi tam luculentum dicit, tamque efficacibus me ad ulteriora ſtimulis inſtigat, ut omnibus rerum caducarum theſauris mutare nolim, paullum hoc ingenii, atque induſtriæ, quod Eccleſiæ & Vitæ humanæ, non ego, ſed per me & in me Numen propitium devovit. Cum iſtius bono favore hoc labore modo defunctus, mentem & calamum indefeſſus ad alia transfero.

C. BARTHI.

PORNOBOSCODIDASCALUS LATINUS.

Prologus.

VNIUERSA quæ in rerũ Natura ſunt creata eſſe velut ad contentionem & prælia ſcitum eſt magni illius Heracliti: *Omnia*, inquit, *ſecundum litem fiunt.* Sententia, quantum ego judicare valeo, digna perpetua memoria. Et quemadmodum certum eſt quamlibet vocẽ hominis cordati eſſe fœtã aliquo, quod intelligatur potius quã dicatur, ſic de iſta aſſeri poterit, quod nimia alvi diſtẽſione tumeat, velitque conceptu ſuo velut rumpi, ut ex illa prognaſcantur ſcilicet rami fruticeſq; non parvi, de quorum quarumque etiam minimo termite hominis ſani judicii fructum decerpere valeant utiliſſimum. Quapropter quamvis ſenſus mei, nõ admodum ſubtiles, ingeniumque, valde omnino mediocre, nõ ſufficiant enucleare & exigere dicta nobiliſſimorum auctorum, quorumque *ſententiæ pro teſtimoniis* habentur,

 ab omni-

ab omnibus, Eo uſque tamen rimabor dictum tam eruditum, ut ſufficiens inde materia brevi huic præfationi ſubnaſcatur. Invenitur vero ſententia hæc confirmata ab inſigni Oratore & Poeta *Franciſco Petrarcha*, dicente: *Sine lite atque offenſione nil genuit natura parens.* Et paullo infra. *Sic eſt enim & ſic propemodum univerſa teſtantur, rapido ſtellæ obviant firmamento, contraria invicem elementa confligunt, terræ tremunt, maria fluctuant, aer quatitur, crepant flammæ, bellum immortale tanti gerunt, tempora temporibus concertant, ſecum ſingula, nobiſcum omnia.* Si Hactenus Petrarcha. Æſtatem ſi videmus, nimio calore nos fatigat. Hyemem, intolerabili frigore nos contriſtat: Omne iſtud quod revolutionem temporum vocamus. Omne iſtud quo vivimus, in quocumque, quo creamur, ſuſtinemur, nutrimur, ubi incipit modum excedere & velut cornua nobis obvertere, nihil eſt quam bellum unum perpetuum. Univerſum hoc ipſum quo timore nobis metuendum ſit Declarat manifeſte horrendis terræmotibus, infeſtis tempeſtatibus, naufragiis, incendiiſque tam cæleſtibus quam terrenis, aquarum illuvionibus, imbribus, tonitribusque immaniſſimis, ſtrictis fulgetrorum flãmis, Curſibus recurſibusque nubium & infinitis aliis monſtris atque tumultibus, quorum cauſſas origineſque non minus incertis diſputationibus differunt Scholæ Philoſophorum, quam ipſi ſunt fluctus quibus maritimæ tempeſtates creditas ventis naves jactare conſueverunt. Iam ſi animalium genera inſpiciamus, ne unicum quidem inter omnia ſeſe nobis offeret naturali ſuo duello carens. Piſces, feræ, aves, reptilia, ſingulæ quæque harum ſpecies perſequuntur cæteras. Leo lupum infeſtat, Lupus capram, Canis lepo-

nis leporem. Quod ſi non omnibus notiſſimam fabulam detexere videri poſſem, minutatim quæque perſequi liceret. *Elefas* animal tantarum virium animique, tremit fugitque aſpectum *muris*, eminuſque audiens vocem ejus, metu prorſus horreſcit. In ſerpẽtino genere *Baſiliſcum* natura tam venenatum creat, tamque omnibus aliis animantibus infeſtum, ut anhelitu ſuo ea tremefaciat, adventu in fugam vertat, aſpectu vero interficiat. Vipera Serpentis genus viroſiſſimum tempore conceptus ſui fæmina marem per os admittit, cujus caput gutturi ſuo immiſſum, voluptate coitus percepta, præmordet, cumque ipſa jam vicina eſt partui, primus fætuum perrumpit viſcera materna, quem ſecuti cęteri velut vindices paterni interitus non prius in vitam veniunt quam matrem naſcendo peremerint. Quod maius diſcidium, quæ maior diſſenſio, aut hoſtilitas, quam in tuo generare corpore, qui tua tibi viſcera exedat & perrumpat? Non minores naturalis inimicitiæ aculeos credimus eſſe in generibus piſcium cum certum ſit tantas totque diverſas ſpecies eorum in mari verſari, *quot quantaque nec in aëre* nec in terra inveniantur. Ariſtoteles & Plinius mirabilia narrant de minuto quodam piſce, cui vocabulum Echeneis, ut natura ejus diverſis inimicitiis propritim ſit aptata. Inter quas naturalis ei hæc facultas eſt, ſive minuta ſive magna navis prope vecta fuerit, ita ab hoc piſce detinetur ut nullo modo produci poſſit quocunque etiam vento impulſa, aut quacumque remorum vi acta, cuius quidem meminit & *Lucanus* Poeta, ubi ait.

Non puppim retinens Euro tendente rudenteis,
In mediis Echeneis aquis.

O naturalem contentionem, dignam admiratione, valentiorem eſſe minutum piſcem armatâ remis, veliſque vento inflata nave maximâ. Porro ſi decurrere liberat per omnes avium ſpecies minutaſque earumdem controverſias, facile ſit indidem concludere nihil non naturam ad Contentionis Regulam cōdidiſſe. Pleræque harum rapto vivunt, non ſecus ac Leones, Aquilæ, Accipitres, milvorum diverſæ ſpecies in ipſis humanis habitaculis prædam de domeſtica noſtra corte quærunt, pulloſque gallinarū ſub ipſis matrum alis ad rapinam infeſtant. Narratur de Iudię Orientalis ave *Ruch* nomine, magnitudinis eam inauditæ eſſe, tantique roboris ut non ſolum unum, duoſve, aut decem ipſos homines, ſed integram navem cum omnibus vectoribus, oneribus & armamentis ſuis humo marive tollere, & ultra nubium confinia in cælum uſque efferre poſſit, quodque miſeri navigantes ita in ſublime elati & præcipitati deorſum ſæpe miſerrime pereant. Sed quid non dicamus de hominibus, quibus omnia ſupra memorata ſubdita atque ſubiecta ſunt? Quis enarrabit horum bella, inimicitias, invidias, alterationes, motiones animorum, & inquietudines? Illorum variationes in veſtitibus, *ædificiorum ſtructiones*, & demolitiones, plurimoſque actus alios innumeros quæ miſeram labilemque cōditionem præſentis vitæ differunt & alternant? Verū cum quærella hac & vetuſtiſſima ſit & plurimis ſcriptoribus exagitata, nolo mirari ſi & hæc noſtra commentatio nonnihil contentionis & diſſenſionis lectoribus invexerit, alternantib. videlicet horum ſententiis, iudiciiſque diſſidentibus quo loco eam haberi oporteat, dum quiſque ſecundum captum & præ-

ſumtio-

ſumtionem ſuam quid de ea cenſendum ſit, cætero-
rum opinionibus præponit. Sunt qui prolixitatem in
ea vituperant, ſunt qui brevitatem. Aliis ſic ſatis apta,
placere poſſe, aliis reprehendenda in eadem videtur
obſcuritas, Tali quidem differitate ſententiarum, ut
univerſorum ſenſui aptare habilemque cunctis
proponere, nullius ſit niſi ſolius Dei, cum ſub eo-
dem vexillo militet etiam opuſculum hoc noſtrum,
cui cæteræ omnes in univerſo rerum ordine creaturæ
ſunt ſubjectæ, nec excepta vita ipſa generis humani,
videlicet omnia â primis uſque cunabulis ad ultimã
uſque canitiem ipſamque adeo ſepulturam perpe-
tuæ concertationi eſſe ſubjecta. Infantes cum ludi-
cris ſuis crepundiis, pueri cum litteris, Iuvenes cum
voluptatibus, *Senes cum mille infirmitatum* morborum-
que generibus depugnant, ſic chartæ iſtæ noſtræ cum
omni ætate mortalium bellum gerunt. Prima enim
diſcindit eas & diſcerpit: Secunda pugnat ut litteras
aptè legere poſſit; Tertia quæ eſt *luxurians & animoſa
adoleſcentia* cum juventute; variat ſuper ſententia fe-
runda. Pars enim oſſa rodit, hoc eſt *ordinem totius tra-
ctationis infamat* non intelligens uſum ſingularum par-
ticularum, tamquam ſi anilis ſit fabula *ad Hybernum i-
gnem* fallendi temporis gratia recitanda. Pars ſenten-
tias laudabiles *locosque communes* delectationis gratia
commendant, oblitterantes nec attendentes ſcopũ
ſcriptionis, utilitatem nimirum ad inſtruendamque
vitam opportunas monitiones. Verum hi quorum
vero uſui ſervit hæc opera noſtra diſponunt ediſſe-
runtque hiſtoriam ut convenit, colligunt ſummam
ad ſuam inſtructionem, rident quod riſui ſcriptum
eſt; *Dicta ſententiasque Philoſophorum* memoriæ man-

 dant, ut

dant,ut uti iis commodo ſuo poſſint, & ubi locus & oportunitas poſcit, actu ipſo inque communi vita exprimant. Sicque fit ut cum decem homines convenerint ad *Ludum* hunc cognoſcendum, diverſorum inter illos judiciorum nullus ſit finis, ut negare nemo poteſt accidere ſolere omnibus iis rebus quę diverſimode intelligi, & non uno pacto accipi poſſunt: Etiã Librarii ipſi non potuerunt quam de ſua ſententia adijcerent nonnulla, argumenta nimirum Actibus ſingulis præfigendo & ſummariis ſenſuum prolixiorem ordinem adſtringendo; quæ tamen res antiquitatis imitatione poſſit facillime excuſari. Sunt qui ſuper Inſcriptione in diverſa judicia abierunt; aliis viſũ nõ congruere nomẽ Comœdiæ cum fabula in triſtẽ exitum deſinat, ideoque Tragœdiæ futurum aptiorem titulum. *Auctori* autem primo viſum commodè Lætioris fabulæ titulum ferre poſſe, cum initia & primi actus læti ſint neque quicquam iis triſte intercurrat. Ego cum diſcordes ſententias penſitarem, ratum habui medio per utrum qui tramitem calle ingredi, & quia argumentum mixtum eſt hilaritate atque mœſtitia, Tragicocomœdiam inſcripſi. Interim diſpiciens unde tanta ſuper hoc ſcripto iudiciorum vanitas prodiret, inveni non aliam cauſſam, quam quod *nimis brevis* ea pars viſa fuerit quæ Amores, amantiumque jucunda & amœna colloquia tractat, quam extendi & locupletari perſoniſque hujus generis maiorem campum deliciis ſuis fruendi dari, plerique poſtulabant. Horum importunitate tamdẽ victus animum, quamvis renuentem, eo adegi, ut ſecunda denuo vice calamum in manum ſumerem, ſcriptionique longe & à ſtudiis & à profeſſione mea

alienæ

alienæ me accingerem, ſuffuratus interim horas nonnullas ſeriis meis occupationibus, eaſque velut ludo cuidam aut recreationi deſtinans, Quamvis non ignorarem minimè defuturos novos detractores novis noſtris interpolationibus.

TITULUS.

Comœdia ſive Tragicocomœdia de Calliſto & Melibæa. Compoſita in reprehenſionem ſtolidorũ Amantium, qui ſuperati ab affectibus ſuis *temerariis & vagis* Amicas ſuas nominibus divinis cenſent, *Dearumque inſtar* venerantur.

Nec minus facta admonitioni, cautioniq; à damnoſis & fraudulentis deceptionibus Lenarum, & adulantium malorumque ſervitiorum.

ARGUMENTUM.

Calliſto juvenis erat nobili proſapia, acri ingenio, agili corpore, tenere educatus dotatus plurimis animi & corporis gratiis, ſtatura inter celsã & brevẽ media; Hic capitur Amore Melibææ, adoleſcentulæ ſpecioſiſſimæ, generoſiſſimæ, & Fortunæ lautiſſimæ unicæ hæredis parentum ſuorum Pleberii & Aliſæ, iiſque chariſſimæ, Hæc alioquin pudiciſſima, victa tandem eſt Calliſtonis aſſultibus, conciliatrice Cæleſtina, muliere lenâ aſtutiſſimaque quæ & ſervos Calliſtonis duos dolo in ſuas partes traxit, ut quid Domino pro ſe quiſque deberet, obliti, lucrũ & voluptatem ſuã eius utilitati præponerent. Ad extremum peſſima & infeliciſſima finis ſecuta eſt tam Dominos Amatores quam ſervos horum nequã & malos.

Ad introitum fabulæ infelix fortunæ aptum Calliſtoni locum ſufficit, ubi præſens cum præſente Melibæa, quam perditè amabat, ſermocinari poſſet.

ACTUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Intrans Calliſto hortum quemdam dum Falconem *ſuum ſequitur, offendit in eo Melibæam; cujus amore captus alloqui eam cœpit, ab ea aſpero ſermone repulſus domum ſuam ſe recipit, animo valde anxio, Loquitur inibi cnm ſervo ſuo Sempronio qui poſt plurimum ſermonis eum ad anum quamdam Celeſtinam nomine, traducit, in cujus domo ipſe Sempronius amicã habebat Eliciam. Hæc cum Sempronius ad expediendum heri ſui negotia Cæleſtinam adiret, habebat alium ſecum amatorem, Critonem nomine, quem ſagaciter abſcondit. Dum Sempronius tractat cum Cæleſtina Amores heri ſui, Calliſto ipſe cum alio ſervo ſuo, Parmenone, loquitur; quod colloquiũ durat uſque ad reditum Sempronii, qui Cæleſtinam ſecum ad Calliſtonem ducit. Agnoſcit inibi Parmenonem Cæleſtina eique multa narrat de matre ipſius, concilians ipſum Sempronio, quo cum graves anteæ habebat inimicitias.*

LOQVVNTVR.

CALLISTO MELIBÆA, PARMENO, SEMPRONIUS, CELESTINA ELICIA, CRITO.

CALISTO.

IN hoc potiſſimum agnoſco Potentiam Dei, O Melibæa. MEL. In quo, obſecro, CALLISTO? CAL. quod eam valentiam Naturæ dederit qua tam incõparabilibus iſta Uenuſtatibus formam tuam expolivit, mihi autem, etiam immerenti, hoc felicitatis non inviderit, ut te conſpicari, & præſentia tua me oble-

ctare

ctare animi poſſim: Idque nunc loco *tam ſecreto*, & talibus negotiis conveniente, ut enarrare tibi reconditos meos dolores poſſim. Abſque dubio multimodis major hæc eſt felicitas, quã quæ per ſervitia Numinis, Sacrificia, devotionem animi, preces, aliaque Pietatis opera, à me promerita eſt, quamquam ego omnia eo fine fecerim ut tali te aliquando loco indipiſci poſſem. Quis umquam in vita hac mortali corpus tantæ gloriæ compos, tam glorificatum penitus vidit, quali ego modo humanitatem mihi transcendere videor: Certe Glorioſi illi Sancti qui Speculationibus divinis & Numinis ipſius intuitu ſeſe delectant, majori lætitia non fruuntur, quam ego modo, oportuno te hoc loco adeptus. Verum me miſerum, in illo etiamnum impares ſumus, quod illi firma & ſtabilia gaudia ſua gaudent, abſque nutu, poſſe aliquando de tanta felicitate decidere, mihi vero triſtiſſima illa hora imminet qua à te ſolus relictus, abſentem deſiderare cogar, quam præſentem *ſatis mirari non poſſum*. MEL. Heccine tibi tanta felicitas videtur, Calliſto? CAL. certè tanti ego hanc ipſam facio ut ipſum Omnipotentem Deum majore me in hac vita mactare non poſſe exiſtimem, etiamſi omnium *Votorum mortalium ſummam* ſemel mihi concederet. MEL. Ego vero *etiam majore te* munerabor, ſi uti cæpiſti, perſeveraveris. CAL. O fortunatiſſimas aures meas, quã immerentibus vobis hæ ſummæ Fortunæ voces audiendæ obveniunt. MEL. Immo inſortunatas penitus, modo finem ſermonis mei perceperis. Quippe præmium ſtultitiæ tale tibi dabitur, quale excors & amens tua temeritas, & audacia, ſcopusque verborum tam fatuorum meretur. *In hoc enim honore* me

meo circumverſum veniſti,ut futilibus tuis technis a-gnitis immanibus modis merito perires. Apage, A-page,te hinc turpiſſime, non enim tantum mihi ſu-pereſt Patientiæ ut vel ſuſpicionem illam ferre poſ-ſim, collocutam me homini qui illicitis amorib. me abuti præſumſerit. CAL. Ibo igitur velut ille quem ut ſcopum ſibi adverſa ſolum Fortuna pręfixit in quē omnia odiorum ſuorum crudeliſſima tela exoneret. Semproni,Semproni, Semproni. Vbi nunc infelicē illum furciferum eſſe dicam? SEM. Hic eram,here, e-quorum curæ intentus. CAL. at cur triclinio te prori-puiſti? SEM. *Falconum* unus rupto loro evolaverat, quem ego perſecutus in ponte demum reprehendi. CAL: ut peſſima morte peſſimus pereas ut perpetuo infelix ſis,ut repentina te Mors, nec mitior illa quam ego abhinc exſpectare habeo, peſſumdet, Propera nebulo,aperi cubiculum,ſterne lectum SEM. Here incontinenti omnia facta ſunt. CAL. Claude feneſtram,ſine me triſtitiam meam in tenebris exſequi, infortunato ſuam para cæcitatem, mœſtiſſimi mei ſenſus non ſunt digni luce. O *feliciſſima mors* quæ de-ſiderata miſeris venit. O ſi *adeſſetis nunc mihi Crato & Galenus* medici an morbum hunc meum, quis eſſet, coniectare poſſetis? O Pietas divina inſpira cor *Ple-berii*, ne ſine ſpe ſalutis comitem infortunato illi Py-ramo cum pariter pereunte Thysba ſpiritum meum perditum ad inferos mittat. SEM. Quid negotii eſt i-ſtud? CAL. aufer te hinc, ſceleſte, ne verbum mutias, ſi non vis illico diriſſima morte manibus his meis an-te tempus dies tuos claudere. SEM. Certe ibo, tuque ſolus mala tua feras. CAL. Abi in maximam malam Crucem comite malo Dæmone. SEM. Non opus eſt

mihi

mihi ab eo comite metuam,qui,ut res hæ fluunt,manebit potius tecum. O Infortunium, ô repens Malum. Quid hoc fuit ſubiti caſus, quod contrario turbine invectum tam cito hominem iſtum de hilari triſtem fecit;neque hoc ſolum,etiam de cordato amentem.Solumne illum relinquam, an , cõtra mandatũ, cubiculum intrem. Si ſolum ſino,occidet ſeſe , ſi intro,fortaſſe me. Maneat ſane.Quid ad me. Potius eſt moriatur ille cui Vita moleſta eſt,non ego, qui volẽs cupidus ſum eius; quamquam ut alia de cauſſa Vita dulcior mihi non ſit,quam uti Eliciam meam videre poſſim hac ſola omnibus periculis cavere mihi debeam. Verum ſi ſe interfecerit alio nemine præſente, mihi incumbet rationem ejus mortis reddere. Intrabo igitur.Sed ut intrem; renuit ille omne conſilium, ſolatia omnia reſpuit; Satis mortiferi indicii eſt male habentem ſanari nõ velle. Omnino paulliſper ſolum illum linquã,ematureat,exinſaniat. Audivi dici periculoſum eſſe premere aut aperire ulcera adhuc immatura,quippe quæ tacta magis ſeſe inflent, & plus virium trahant.Exſpectemus paullum. Demus ſpatium plorandi illi cujus animo male eſt.*Lacrymæ & ſuſpiria*,&Planctus,& Gemitus, nõ minima parte morbi cor dolentis exonerant: Contra, ſi præſentem me viderit, acrius mœſtitiæ indulgebit, & incendet vim dolorum, Uti Sol radiis alicunde repercuſſis ardentius calorem vibrat. Ceſſat oculorum contentio , nemine viſui objecto,quod ſi quis obvenerit ſeſe intẽdit. Hac de cauſſa retinebo me hic pauliſper, ſi interibi ſe confecerit. moriatur ſanè.Forte ſic pretioſum aliquid *involare potero* , nihil enim aliud novi quo malitiam meam compenſem , niſi ut more meo

alteri's

alterius incommodo meum ſequar emolumentum; quamquam ſalutem ſuam in alterius pernicie ponere malum eſſe aiunt. Et quid ſi me ſic quoque Furię malæ illudant? Illo ſe interficiēte, pro homicida me carnifici tradent. Sic *cum pulviſculo interierim.* Ex alia parte Sapientes dicunt maximum malorum levamen eſſe afflictis, habere cui credere dolores ſuos poſſint, quique plorantibus *lacrymas commodet*, vulnuſque opertum periculoſius dolere. Igitur his contrariis quæ perplexum me habent, expenſis, melius erit intrare, condolere homini, conſolari vel nolentem; nam ſine arte & *adiutoriis* morbus aliquis curari poterit, poterit idem utique facilius adhibitis & arte & adiutoriis. CA. Semproni. SEM. Here. CAL. Cedo Chelyn. SEM. Eccam, here. CAL.

Quis poterit dolor eſſe, immani tam ferus œſtro,
Poßim ut eum noſtris æquiparare malis.

SEM. Non ſunt concordi ſono iſtæ Fides. CAL. Quomodo concordiam det fidium Choro, qui animo ſuo ipſe ſecum diſſidet? qui diſcors ſuis eſt ſenſibus? Cujus voluntas & Cupido Rationi parere non poſſunt? Cujus in pectore hæc omnia ſimul regnant, Aculei infiniti, *Pax, Bellum*, Induciæ, Amor, Inimicitię, Injuriæ, Delicta, Offenſiones, Odia, Suſpiciones, omnia ſimul, inqnam, & una de cauſſa. Igitur cape tu Chelyn, feri, & canta triſtiſſimam omnium quas didiciſti cantionum. SEMP.

Culmine Tarpejo flagrantia mœnia Romæ.
Spectabat, reciniens carmina læta, Nero.
Plebſque Patresque Ætas omnis, ſexusque, dolebant.
Indoluit tantis hoc minus ille malis.

CAL. Major eſt flamma mea, minor Pietas illius unde

unde cauſſa meis doloribus. SEM. Non fallor ego animi, amens certè eſt herus meus. CAL. Quid murmurâs, Semproni. SEM. nihil CAL. Dic ſi quid dicere vis, abſque timore, SEMP. Dico quod credibile non ſit majorem eſſe flammam quæ vivum unum hominem torret, quam quæ tantam *cum tot millibus* mortalium civitatem concremavit. CAL. Quid? Ego te docebo. Major utique flamma eſt quæ Octuaginta annos durat quam quę unum aliquem diem. Major etiam illa quæ Animam conſumit, quam quâ centum corporum millia conſidunt. Ut major Rȩs eſt quam Rei Apparentia, vt Vivum potius picto, ut Corpus umbra, tãtum differt ignis ille Romanus ab iſto quo ego modo conflagro. ~~Certe ſi poſt Vitam hanc apud inferos talis flamma, hic peccantibus, ſuſtinenda foret, malim *immortalem Animam meam* mutare cum caduca bruti alicujus animantis.~~ SEM. Non de nihilo eſt quod dico; pejus etiam negotium cedit. Non ſufficit iſti fatuum eſſe, niſi Stultitiæ etiam Impietatem jungat. CAL. Non dixi tibi, clare loquereris ſi quid loqui velles? Quid ais? SEM. Dico numquam Deum hoc permittere debere. Eſt enim inſignita Impietas quod tu modo protuliſti. CAL. Quâ de cauſſa SEM. ideo quia Chriſtianæ religioni adverſatur. CAL. quid ad me? SEM. Non tu es Chriſtianus? CAL. Ego Melibææus ſum. Sectam Melibææ ſequor, Melibæã adoro, in Melibæã credo, Melibæam amo, Melibæa *mihi omnia eſt*. SEM. tu perſuadeas tibi Melibæam tuã tanti eſſe pretii. Non ſentit in corde ſuo herus meus quod ore eius temere ebullit. Non opus eſt pluribus ambagibus, novi quo pede claudices ego tibi medicinam ſpondeo. CAL. Incredibilem effectu rem pro-

mittis

mittis. SEMP. Certe facilem. Initium Salutis eſt perſpicere hominẽ medicum quo genere morbi ægrotans afficiatur. CAL. Quali conſilio regatur hoc quod qui *in ſe neque conſilium neque* ordinem ullum habet SEMP. ha, ha, ha. Hæc eſt illa flamma heri mei, hæ ſunt ipſius ærumnæ, velut ſolus Amor telis ſuis hominem impeteret. O Supreme Deus, quam occulta ſunt myſteria tua? *quantas vires Cupidini* humano dediſti, neceſſarium eſt mente moveri quiſquis amat, finem ipſius *pro miraculo mortalibus* poſuiſti; Videtur amanti neminem præ ipſo ſolo ſapere. At quicunque hoc affectu poſſidentur omnes alios contemnunt, omnibus inſultant, ipſi inſtar taurorum ferorum ſtimulis velut & calcaribus icti omnia obſtacula atq; impedimenta perrumpunt, infrænes, exleges, nullis neque monitis neque conſiliis obtemperantes. Tu in lege divina ſanxiſti hominem relictis Patre, matre omniquè familia & cognatis ſuis mulieri adhæſurũ; non ſolum hoc iſti faceſſunt, ſed te quoque ipſum cum univerſis præceptis tuis cæco ſuo adfectui poſtponunt Exemplo ſit iſte modo Calliſto; cujus tamen neque mira mihi obvenit hæc alteratio; plurimi Sapientes, Cordati, Sancti, Prophetæque viri Amoris obſequio te deſeruerunt. CAL. Semproni. SEMP. Here. CAL. ne me deſeras. SEM. *Aliter jam hæc lyra tinnit.* CAL. Quid tibi videtur de malo hoc meo? SEM. Amare te Melibæam. CAL, Et nihil præterea? SEM. Satis mali eſt omnes ſuos adfectus uno loco captivos detinere. CAL. Non intelligis tu in Amore Conſtantiam. SEM. In malo propoſito perſeverantia non eſt Conſtantia, ſed meæ domi Pertinaciam & obſtinationem dici audire memini. Tu aliique Cupidinis

Philoſo-

Philoſophi cenſete quo vobis libet nomine. CAL. Turpe eſt mentiri illum, qui alium monere & docere venit; magni tu tibi aliquid facere videris cum Eliciam tuam dilaudas. SEM. Fac tu bonum quod dico, non malum quod facio. CAL. Quid ergo in me tibi diſplicet? SEM. Summittere te Virtutem & Dignitatem virilem futilis muliercul æ inſtabili arbitrio. CAL. Mulierculæ? aſine; ~~Deus illa eſt, vere pro Deo mihi~~. SEMP. Hanc credis tu, an jocaris? CAL. Quid jocer? P~~ro Deo in eam Credo, Deum illam confiteor, licet non negem in cælo alium Deum eſſe, hæc vero inter nos moratus Deus~~. SEM. ha, ha, ha, audiviſtis hominis blaſphemias? Videtis illum inſanire, & mente & oculis orbum eſſe? CAL. Quid ridere habes? SEMP. Rideo ſtulticiam meam quod crediderim hactenus atrociora peccata nullibi excogitata fuiſſe quam Sodomæ. CAL. Quomodo? SEM. Illi quippe abominabili abuſu Angelis *illudere* voluerūt; tu verò ejus amplexum petis quam ~~Deum~~ eſſe confiteris. CAL. Male pereas, furcifer, qui ridere me feciſti, etſi animus longe abeſt. SEM. Igitur deinceps omnem vitam tuam perflebis? CAL. Concluſum eſt. SEM. Quapropter, CAL. Propterea quod illam amo, illius deſiderii maceror, quam ut potiar plane indignus ſum. SEM. ô hominem exigui animi, O *degenerem* majorum ſuorum. Quali mente contra Alexander Magnus atque Nimroth fuerunt, qui non ſolum Imperio terrarum orbis, ſed & *cælo ſe dignos* judicaruut, CAL. Non admodum bene audivi quid dixeris, verte huc os, repete quod modo locutus es. SEMP. Hoc dico, tu, qui magnanimitate Nimrodum & Alexandrum Magnum ſuperas, unius mulierculæ a-

nimum

nimum vincere deſperas. Cujus generis multæ, ma-
ximæ nobilitatis, & præpotentibus familiis oriundæ
ſæpe ſeſe *mulionibus*, & viliſſimis etiam ſervitiis ſub-
ſtraverunt; Narratur & de nonnullis Regii ſtemma-
tis uſque adeo vilibus voluptatum ſuarum, ut etiam
brutis animantibus *abuſæ ſint*. Non ſubvenit tibi legiſ-
ſe Paſiphaen cum Tauro ſuo, Minervam cum Cane
inceſtis libidinibus operantes? CAL. Non credo ta-
lia: Fabellæ ſunt. SEM. Illud aviæ tuæ cum *Simio*, fabel-
la erat? Teſtis adhuc ſupereſt culter Avi tui. CAL.
Male pereat fatuus iſte, quantas ineptias blatit. SEM.
Excita animum, de eoque furorem. Lege ſcripta Hi-
ſtoricorum, confer te in libros Philoſophorum re-
cenſe Poetarum monumenta. Pleni omnis generis
libri ſunt viliſſimarum & peſſimarum mulierum
exemplis, & quam paucis omnino bene ceſſerit ali-
cujus eas pretii habuiſſe. Audi Salomonem dicentē;
Vinum & Mulieres hominem facere ut blaſphemet.
Adhibe in conſilium Senecam videbis quid de illis
judicet. Auſculta Ariſtoteli, Inſpice Bernardum. Gen-
tilium, Judæorum. Chriſtianorum, & Mahumetano-
rum conſenſus te eodem ducit. Veruntamen & quod
dixi de illis, & quod deinceps dicturus ſum nequa-
quam ita ceperis, ut de omnibus eodem modo judi-
ces. Sunt inter fœminas etiam non paucæ Sanctæ, &
Virtutum ſtudioſæ generoſi animi, quarum peculia-
ris laus exceptionem habet de generali univerſarum
vituperio: Cæterarum autem quis tibi recenſere, *fal-
ſimonias*, mendacia dolos, ſcelera, levitates, mutabili-
tates, lacrymulas fraudulentas, alterationes, Odia, e-
valeat? Quicquid cogitant, facere audent abſq; de-
liberatione. Diſſimulationes earum, Vana juramen-
ta, arti-

ta artificioſos, & compoſitos fraudibus, ſermones, Deceptiones, Obliviones, Odia, Ingratitudines, Inconſtantias, Affirmationes & Abnegationes falſas, Faſtus, Glorioſitates, Futilitates, ſtultitias, Indignationes, Dedignationes; Superbias, humilitates adfectatas, Loquacitates, Voracitates, Libidines, Laſcivias, Meticuloſitates, Audacias, Sortilegia, Incantationes, Irriſiones, Detractiones, Calumnias, Impudentias, Lenocinia, quis enarrabit? Conſidera ſodes quid ſub pellucentibus illis molliſſimiſque nimbis monſtrorum deliteat. Quæ cogitationes ſint animorum ſub illis comtis & politis *ſtrophiis*, ſub illo habitus faſtu, ſub illis laxis & *magnificis* tunicarum voluminibus, Quantum, Deus bone, vitiorum, quantæ malorum cloacæ ſub incruſtatis illis velut & depictis fanis deliteſcunt; De illis verè dictum eſt. Arma ſunt Diaboli, Caput & fons omnium Peccatorum, Salutis æternæ Deſtructio; Non precibus tuis in Feſto Sancti Iohannis hęc ejuſdem verba repetiiſti? *Hæc eſt mulier, Antiqua malitia, quæ Adamum Felicitate Paradyſi ejecit, hæc genus humanum depellit ad inferos, Hæc eſt quam vituperavit Helias Profeta.* CAL. Dic ergo tu jam. Iſte Adam, iſte Salomon, Iſte David, Ariſtoteles, Virgilius, Et mille alii quos nominare poſſis, quo pacto ſubmisêre ſe ſexui tam vituperato? Sumne ego Sapientior illis? SEM. Eorum exempla tu ſequi debes qui Mulieres ſuperarunt, non qui ab his devicti, exciderunt Virtute ſuâ. Fuge Fraudes earum: Scis quid faciant? Difficillimũ eſt arcana dolorum intelligere. Non illis modus eſt, non ratio, Non conſideratio: A rigore ordiuntur ultroneam ſui corporis oblationem. *Quos etiam enixe deſiderant*, vel in publico iniuriis afficere, etiam per pla-

teas euntes conviriis de feneſtris petere non abhorrent. Invitant, reijciunt, vocant, negant; jndicant Amorem, pro hoſtibus ſe gerunt, Iraſcuntur ex templo, Placantur illico, quod cupiunt divinaudo, te aſſequi volunt; Vah quanta Vulnera, Odia, Moleſtiæ apud illas ſunt, quas ſi cum brevi illo tempore conferas quo aliqua ex iis, voluptas capitur, hoc ipsũ nihil eſſe dicas. CAL. videas tu: Quo pejora de illis memoras, quoq; magis odiſſe me illas cupis, eo ego magis Melibæam meam deſidero; neſcio quid hoc negotii ſit. SEM. Non hoc opus habet judicio puerili, ut video; quod genus Rationi Se ſubmittere neſcit, neſcit ſuis rebus conſulere. Miſeranda ſtultitia eſt videri eum ſibi in re quâpiam judicandâ magiſtrum, qui diſcipulus in intelligenda numquam fuit. CAL. At tu unde iſta noſti, quis te docuit? SEM. Quis cenſes? Illæ ipſæ, de quarum virtutibus ſermo eſt. Hæ quippe cum ſemel introſpexeris, adeo omnem pudorem perdunt, ut iſta omnia, & longe etiam pejora, ultro manifeſtent. Pone igitur cum animo tuo Rationem Honoris tui, cenſe longe digniorem eſſe te quam vilis mulierculæ deſiderium faciat. Longe quippe periculoſius eſt hominem exiſtimatione ſe ſua deiicere ſecum, quam altius atque decebat de ſe quem ſentire. CAL. Sed quid ego ſum ad hanc comparatus? SEM. Quid? Principio homo es, ingenii excellentis, quem Natura plurimis de optimorum ſuorum donorum cenſu, dotavit: Scilicet Forma, Gratia, ſtatura grandi & conſpicabili, Robore membrorum, Agilitate. Ex alio locô Fortuna tecum bona etiam ſua prolixe partita eſt, talia quidem numero & modo ut internæ tuæ dotes per has exteriores cuivis videantur,

antur, & conſenſu mutuo clarè reſplendeant; idque ideo quia abſque his Fortunæ muneribus, quæ *extra decentium* domina eſt, nemo quiſquam in hac vita Felicitatem aliquam abſolvere potuit. His tu junctim potitus felici quodam ſidere ab omnibus charus haberis. CAL. At non à Melibæa. In omnibus vero iſtis, Semproni, quæ in me commendaſti, longiſſimo ſpatio ſuperior eſt illa. Vide nobilitatem generis ipſius, Vide Copiam divitiarum, Excellentiſſimum ingenium, relucentes per omnia Virtutes, Generoſitatē excelſam animi, *ineffabiles Gratias* Incomparabilem ſpecioſitatem; de qua rogo paullum me ſermocinari patiaris, ut ſic æſtuanti animo aliquid dem refrigerii. Quæ tibi autem narrabo, de conſpicuis ipſius decoribus dicentur, nam de occultis ſi ſermonem habere poſſem non opus eſſet nunc tecum miſerabile hoc colloquium inſtituere. SEM. Quanta mendacia, quales ſtulti ias, nunc recenſebit miſer meus Dominus; CAL. Quid hoc erat? SEM. Dico, Loquens modo; maxima enim me Voluptate afficies audientem. *Sic Deus tibi propitius* ſit, ut ego auſcultare deſidero. CAL. Quid? SEMP. Ita Deus me juvet ut ego libens audire cupio. CAL. Vt igitur eo majus gaudium capias, ſermonem egó per partes extendam, & velut in figura tibi ſpectandam exhibebo. SEM Hoc erat quod petebam ſcilicet. Poteram carere his omnibus angoribus, qui in medios me præcipitavi. CAL. A capillis incipiam. Vidiſti ne tu filamenta aurea delicatiſſimo metallo ducta, qualia ducuntur in Arabia? Pulcriores ſunt capilli Melibææ neque minus ſplendoris habent. Prolixi uſque ad confinia plantarum; Cū compoſiti & in ordinem redacti cirris caput vinciūt,

uti eos componere & aureo funiculo connectere ſolet, ſufficiunt ſoli quemvis ſpectatorem in lapidem vertere. SEM. In Aſinum potius putem. CAL. Quid ais? SEM. Non eſſe has ſetas aſini alicuius. CAL. Videſis quam tu turpiter ſtupidus es; & quæ hæc ſit cóparatio? SEM. Sapientia tu *Thaletem ſuperas*. CAL. Oculi *virentes* Clari & patentes, palpebræ longæ; Supercilia delicata, & furſum erecta; Naſus mediocris; Os parvum; dentes minuti & albiſſimi, Labia rubicundiſſima, & grandiuſcula. Facie figura oblongior quam rotundior; pectus altum; Quis tibi rotunditatem mamillarum non magnarum, forma illa optabiliſſima, ſatis apta figura præpinxerit? Deſperabundi fiunt quicunque has mortales viderint. Vniverſum corporis filum coloris lucidiſſimi, & velut reſplendeſcentis; quodque candore nivem facile confutit. Procul tincturę & fuci; naturali fulgore miſtus albori rubor cutem expolivit, qualem formæ ſuæ ſtudioſa puella optare poterat. SEM. Tredecim annorum ætatem habet hic fatuus. CAL. Manus minutæ, media tamen forma, ſucculentæ & delicata carne copioſæ, Digiti longi: Vngues in his ampli & ſuavi rubore tincti, dicas rubentes gemmas inter margaritarum ordines conſpicere. Cætera, quæ viſu ſubmota ſunt, ab extrinſeca ſpecie judicare licet incomparabili venuſtate eſſe; meliote utique quam qua inſtructæ tres quondam Divæ in monte Idâ Paridi judicium pulcritudinis obtuliſſe dicuntur. SEM. Finem jam facturus es? CAL. quam breviſſimè potui rem abſolvi. SEM. Ponamus omnia hæc, uti tu recenſuiſti, vera eſſe. Tu, quia vir es, etiam meliorib. dignus eras. CAL. Quo pactô? SEM. Eo, quod imperfecte homo eſt mu-

lier,

lier, obque defectum perfectionis deſiderat ſemper atque appetit virum vel te vel alium? ardentius certè quam vel tu vel alius eam quæ fœmina eſt. Memento Philoſophi quo loco ſcribit: *Vt materia appetit formam, ſic mulier virum*. CAL. me miſerum, & quãdo hoc mihi faciet Melibæa? SEMP. Facile hoc ut cõtingat; quin & illud, ut magis eam etiam abhorreas, quam nũc diligis; puta ſi aliquando ad ſatiem *eam potitus fueris*, aut aſpexeris aliquando oculis liberis à deceptione, quâ nunc occæcatus es. CAL. Qualibus oculis ergo? SEM. Oculis claris & perſpicacibus. CAL. Iam vero qualibus video? SEM. Inſiticiis, aut per vitream tranſenuã; unde pauca quæ ſunt multa videntur, parva, grandia. Ne deſperes autem. Ego negotii huius confectionem in me recipio, ego deſiderium tibi tuum explebo. CAL. Deus det tibi quæ voves. Quanta mihi gloria eſt audire hæc ex te, etiam ſi confecturum quæ promittis, ſpem ferè nullam habeam. SEM. Ante expectatum certè hoc fiet. CAL. Deus conſiliis tuis adſit. Auro ductilem illum thoracem, quem heri veſtitui gerebam, vidiſti illum? SEM. Det tibi pro hoc & quibus me aliis donabis, Deus quod optaveris. Ego optimam partem de hoc ludo meam faciam. Si talibus me ſtimulis incitabit, in lectum ipſi hucuſq; Melibæam ſiſtam. Bonum auſpicium ſucceſſibus dabit donarium hoc mihi oblatum ab hero meo. Sine ſpe præmii numquam quicquam bonarum rerum expedietur. CAL. ne negligenter tractes hoc tantum negotium. SEM. Tu modo ne negligenter hic agas. Nõ enim ſervum diligentem umquam faciet ignavus dominus. CAL. Quo pacto autem opus tam divinum conficere poſſe exiſtimas? SEM. Dicam illicet tibi.

Multum temporis jam elapſum eſt ex quo familiariter novi in viciniæ hujus cõfiniis vetulam quandam *barbatam*, nomine Celeſtinam, Incantatricem, Magã, aſtutiſſimam & omnium malitiarum numeros memoriter tenentem. Quinque amplius millia audivi fœminarum hîc eſſe quas de virginibus illa mulieres, de *mulieribus virgines* Auctoritate ſua per civitatem fecerit. Ludus illi temeratum pudicitiæ florem mentitis machinis pro integro vendere. Hęc duriſſimas etiam petras in libidinem commovere valet, modo velit. CAL. Potero ego illam alloqui? SEMP. Siſtam tibi huc mulierem, para te iſti negotio. Sis humanus & comis erga illam, libere & munificè te gere, Ediſce, interim dum ego illam accerſitum eo, quibus verbis dolorem illi tuum declarare poſſis commodiſſimè; ſi tam facile tu dixeris, quam illa remedium inveniet, res confiet ſtrenuè. CAL. & moraris? SEMP. Iam eo. Deus ſit tecum. CAL. Idem te comitetur. O ~~æterne omnipotens Deus, tu qui perditis hominum rebus auxiliator es; qui Reges ab Oriente, *duce novo ſidere*, Bethlehem uſque duxiſti, & in patriam poſt reduxiſti, ſupplicitér *te rogo* ſis adjutor & Comes Sempronio meo, ut triſtiſſimam hanc mæſtitiam meam in optatum lætitiam convertat; mihique indigno contingat fine voti mei potiri.~~

CEL. *Euangelia Evangelia*, Elicia. Sempronius, Sempronius, EL. ce, ce, ce, ſt! CEL. quapropter? ELIC. Crito eſt hic intus. CEL. detrude illum ſubito *ſubter acervum* iſtum ſcoparum. Dic adeſſe cognatum tuũ, meum veterem familiarẽ. EL. Crito reduc te iſthuc, perii miſera, patruus huc meus venit! CRIT. faciam; ne te

ne te ejus rei gratia angas animi.SEM. Mater optatiſſima, quantum conſpectum tuum deſideravi. Gratias Deo ſolvo qui te mihi videndam reſtituit. CEL. Fili mi, Domine mi, Rex meus, perturbatam me ſanè feciſti; nondum *tecum loqui poſſum*, verte te & denuô me amplectere. Tres integros dies potuiſti ut ad nos non inviſeres? Elicia, Elicia, hic eccum illum! EL. quem, mater? CEL. Sempronium. EL. miſeram me; ut cor ſalit, & quid illi factum eſt? CEL. Eccum hîc tibi præſentem illum, hic ille præſens eſt: Ego vero mihi eum amplectar & exoſculabor, mihi eum ſervabo; non jam tuus ille erit. EL. Sceleſte; ut miſere pereas, mala te lues malum trucidet, manibns hoſtium tuorum interficiare, propter facinora crudeli morte digna, Carnificis poteſtati tradaris, Latro, proditor, ah! ah! SEM. hi, hi, hi, Quid eſt, mea Elicia, quamobrem te commoviſti & excrucias? EL. Triduum jam me non vidiſti. Numquam Deus te videat, numquam Deus te Conſoletur, neque umquam tibi adſit. Væ miſeræ mihi, quæ in te ſpes omnes meas poſui, finemque ipſum omnium meorum bonorum. SEMP. Tace, Domina mea tu, Credisne diſtantiam locorum poſſe diſferre duo amantia corda, quorum deſiderium imis medullis conceptis ardet; ſic à tuo me amato corculo ſegregare? Falleris, Lux mea, quocunque ego eo, tu me comitaris, mecum ſtas, ſedes, cubas ne tibi male plorando facias, aut animum tuum affligas, amplius ſuper eo, quod me affecit quam peſſime. Verum quem ego ſupra nos iſthic gradientem audio? EL. Quis? Amatorum meorum unus eſt. SEMP. Certe ego tale quid credo. EL. Illuc vide, verum eſt quod dico, Aſcende & videbis, SEMP.

Adſcendam certe. Cel. huc ades Semproni, fac miſſam fatuam iſtam, irata eſt propter tanti temporis abſentiam tuam, furere jam illam facies, mille tibi ſtultitias dicet, Ades huc fabulemur aliquid , non ſinamus tempus in vanum præterfluere. Sem. Verũ quis ſupra iſtic eſt? Cel. Vis ſcire igitur? Sem. Certè volo. Cel. Puella quæpiam, quam hodie mihi Monachus quidam commendavit. Sem. Quis monachus! Cel. Nihil ad te iſthuc. Sem. dic per vitam meam, quis Monachus? mater. Cel. Moleſtus es. Craſſus & obeſus ille monachorum famulus. Sem. O infelix puella. Et quod illa munus exſpectat! Cel. *Ad nihil non utilem faciemus,* Paucas tu per ventrem occidi vidiſti. Sem. occidi nullam, confodi multas. Cel. vah, quantus irriſor. Sem. Si te irrideo ſine me adſcendam oſtende mihi illam. El. *Ha furcifer*, videre eam cupis? Vtinam ambo tibi oculi videndo diſſiliant, non ſufficit tibi vel hæc vel alia ; Apage te, vide illam, ut me poſtea perpetuo miſſam facias. Sem. Tace, bone Deus; & tu iſtius gratia tantopere iraſceris! Nulla mulier in terra vivit quam ego videre cupiam , nedũ illam: Matri iſti meæ. loqui volui. Tu vale. El. Abi, Abi, apage te ut à nemine umquam videaris, alios tres annos ne redi ut me viſites. Sem. Optima mater Cõfidas velim, mihi, neque putes ludere me, cum iſta hic dico. Sume pallium tuum & ſequere me, eſt quod te velim, dum per civitatem imus, narrabo tibi negotiũ nam ſi diutius hic morer, & tuo & meo commodo obſim. Cel. Eamus igitur. Elicia interim vale , & claude oſtium, Valete & vos *parietes* noſtri. Sem. Ades, mater; ſed opus eſt omnib. aliis negotiis animo ſubmotis totum iſti eum des, quod ex me audies ,

mentem

mentem fige, linque cæteras curas univerſas, neque dividas cogitationum vim in plures partes: Quicunque enim pluribus animum junctim intendit, nullo cum loco certum habet, neque quod cupit efficiet expendendo, niſi caſus aliquando bonum finem rei propoſitę fecerit. Dicere jam tibi tale quid volo, quale ex me numquam hactenus audiviſti, hoc eſt quod, ex quo ſemel fidem tibi meam conſpondi, *numquam aliquid boni obvenire* mihi optavi, cujus participem te eſſe & conſortem non vellem. CEL. Deus, mi fili, omnia tecum bona ſua partiatur, merito quidē id faciet, ſiquidem & volet, quoniam miſeret te vetulę hujus tam miſerabilis. Verum enarra quod dicturus es promtè, amicitia quippe perfecta & vera quæ inter nos eſt, non opus habet grandibus aut artificioſis ſermonum introductionibus aut corollariis; non coloribus ullis Rhetorum, aut aucupiis benevolæ auſcultationis; Fac edicas breviter, & *in medias res* te ponas. Magnæ vanitatis argumentum eſt multis ambagibus evoluere, quod paucis verbis dictum intelligi poteſt. SEM. Sic res eſt. Calliſto ardet Amore Melibææ, ei rei & meo & tuo auxilio opus habet: Quoniam igitur juncti illi prodeſſe poſſumus, jungamus & ſocietatem emolumentorum quæ exinde ad nos pervenire poſſunt. De reliquo *agnoſcere quem Occaſionis favorem*, & Oportunitate objecta benè uti poſſe, felices ſolet homines efficere. CEL. Optimè dixiſti. Jam rem omnem teneo, ſufficit mihi oculo innui. Affirmo tibi; non mediocriter hoc negotium me exhilarat, ut Chirurgos fracta capitis oſſa, Atque ut hi in principio Vulnera atrociora videri ſermonibus ſuis faciunt, & blandiuntur affectis Salutis promiſſionibus, Sic ego

Calliſtonem tuum tractare meditor. De longinquo ipſi remediorum certitudinem oſtendam; verum eſt enim quod dicitur, Spes producta macerat cor hominis, Quanto ille magis deſperationi accedet, tanto ego illum propiorem remedio pollicitando ponam. Intelligis quid velim. SEM. Taceamus hæc, jam enim ad oſtium domus noſtræ acceſſimus. Scis quid dicāt, etiam parietibus aures eſſe. CEL. Pulta. SEM. tha, tha, tha.

CALISTO. Parmeno. PAR. Here. CAL. ſurde, non audis? PAR. Quid rei eſt, here? CAL. pultatur oſtium, curre, propera. PAR. Quis iſthic eſt? SEMP. Aperi mihi & huic *matronæ*. PAR. Here, Sempronius & *proſtibulum* quoddam *vetus* ſuffarcinatum hos tumultus dabant. CAL. Tace, tace, infelix. Eſt amita illa mea, curre, propera, aperi. *Semper hoc uſu* venire ſolet. Qui unum periculum effugit homo, in aliud majus incidit. Ego ut Parmenonem meum hoc negotiū cælarem (cui tamen vel Amor mei, vel fidelitas, vel Timor, facile fræna ſilentii impoſuiſſent,) poteſt ut cadam in indignationem hujus fæminæ, quæ non minus vitæ meæ moderatrix eſt quam ipſe Deus. PAR. Quid eſt, Domine, quod te excruciat? Qua de cauſſa animum tuum affligis? Cenſes auribus hujus vetulæ injurioſas videri illas appellationes, quibus eā modo nuncupavi? Ne ſuſpiceris iſthuc. Tāta illi gloria eſt talia audire, quantæ tibi tu eſſe æſtimas, cum dicentem aliquem audis; *Dexterrimus eſt armis & Equo* Calliſto. Immo, quod magis eſt, non aliis nominibus nota illa eſt, his pro laudum ſuarum titulis ubique cognita. Si inter centum mulieres media eat, & forte fortuna è vulgo aliquis dicat, Vetuſtum proſtibulū,

nullo

nullo impedimento illico capite obverſo, hilari vultu reſpondet. In Conviviis, in Feſtis, Nuptiis, Societatibus, Exſequiis, univerſis omnibus hominum conventibus, hanc tempori fallendo adhibent, illam conviтiantur, illudunt: Si per canum illa tranſit concurſus, hos ejus titulos elatrant illi. Si prope avium conſeſſus venit, aliud illæ non recinunt. Si greges ovium accedit, idem iſti balant. Si qualeſcunque alias beſtias, grunniendo oncando, rugiendo, aliud nihil ſonant, quam UETUS proſtibulum, Scortum exoletum, Meretrix defloccata. Ranæ in paludibus aliud nihil coaxant. Si præter fabrorum ferrariorum officinas tranſit, hoc iterant mallei eorumdem. Eumdem ſonum omnia Opificum inſtrumenta tota civitate ſonant. Cantant hos titulos carpentarii, pingunt talem pinctores, texunt textores, per agros, hortos, vineas, diurno ſe labore ſuſtinentes has ei laudes canunt, cumque eis tædium & laborum & temporis fallunt. Qui teſſeris fritilliſque ludunt, ut aleam perdunt, his titulis illam cohoneſtant. Quicquid ſonum, aut ſoni imaginem ciere poteſt, quamprimum illa aſtitit nihil aliud quã has ei laudes repræſentant. Qualis, Dii boni, *lurco ovorum aſſatorum* erat quondam maritus ejus! Quid vis amplius, non lapis ullus lapidem terit, quin illico de titulis ſceleſtæ hujus anus aliquis aures præſentium percellat. CAL. Tu vero quomodo hæc noſti, & unde ipſam? PAR. Scire te volo. Multi jam anni elapſi ſunt, cum mater mea, mulier egena, vicina iſti domicilium colebat: hæc á Celeſtina rogata me famulum in ejus domum dedit; quamquam illa me jam minime agnoſcat, propter interlapſum ingens annorum ſpatium, & quod interibi ætas me ferè

nec ferè alium fecit. CAL. Quibus miniſteriis deſtinatum habebat? PAR. Here, ibam ad forum & obſonium illi portabam , comitabar illam hinc inde, & quicquid tenerrima mea ætas tum ferebat, ut juſſus eram, faceſſebam. Memini tamen ab illa uſque pueritia mea non aliis eam negotiis vitam tenuiſſe, quam quibus nunc quoque ſe alit, nec deſtitura eſt umquã, quamquam non diu ſervitiis ipſius adfuerim. Habet bona hæc matrona iſthic in augulo ultimo Civitatis, prope illam cryptam notiſſimam ad latus fluminis, domunculam ſolam ab aliis ſemotam , ſemirutam, minima parte integram, pluribus ruptam & ſubfultã. Sex illa officiis ſeſe ſuſtinet. Acu netrix, eſt, Perfumatrix, Fucos & tincturas cuti poliendæ & colorandæ, vendit. Virginitatis damna ſarcit, reſtitutis ope prodigioſorum medicamentorum in ſpeciem integritatis jam plus millies perruptis *locis*; Lena eſt, & nonnihil etiam Magicorum operum exercet. Dum ego illic viuerem, primo à me loco nominato tegebat cætera. Sub eo colore plurimæ quotidie ad eam ancillæ commeabant, nenda nimirum & acu pingenda ipſi portantes ; utque ipſæ diſcerent conficere, induſia, nimbos, ſtrophia, muccinia, Uentralia, & mille ſpecies linteorum indumentorum. Nulla harum aderat ſine fruſto lardi, carnis, parte tritici, farinæ , Vitro vini pleno, aliiſque talibus victui utilibus , ut quæque Dominos ſuos aliquo defraudare potuerat. Erant etiam furta majoris ponderis quæ in domuncula illa abſcondebantur. Amica erat intimior *Studentium*, Diſpenſatorum, familiaris vel maxime Abbatum ſervitiis. His illa innocentem ſanguinem puellarum illarum miſerarum vendebat, non ægrè in devirginatio-

nes

nes conſentientium, cum illa reſtitutionem Virginitatis cuique de facili promitteret. Subibat per has eaſdem quæſtus ipſius altius. His mediantibus cum maximè diligenter clauſis tractabat lenocinia ſua, nõ deſiſtens donec ad præmium & has amatorum votis ſiſteret. Hujus generis multas, temporum ſanctitate ſuſpiciones eximente, domum noſtram intrantes vidi, à ſtationibus, Proceſſionib. nocturnis, Sacris matutinis & ad Gallicinium celebratis, aliiſque devotarum fæminarum operibus. Multas capitibus velatis, quas pone amatores ſui ſequerentur, pedibus nudis, Paulin. *excalcei*, animo afflicti, vultus tecti, qui eo ſcilicet ibant peccata ſua deploraturi. Quid laborum vetulam noſtram ſuper his exantlaſſe putes? Faciebat ſe medicam puerorum. *naturæ conſultam*, uti infantium ipſi cura commendaretur, Linum in his domibus acceptabat, in aliis fuſis ducendum locabat, uti commode, cum vellet, utrasque intrare poſſet. Audiiſſes voces per vias clamantium. Mater huc ades, alias, iſtuc te age; vide anum iſtam ut omnibus grata eſt, hæc illa eſt Celeſtina quam omnes amant. Hæc illo communis infantiæ noſtræ velut nutrix eſt. Cum omnibus his curis, nullam diem tamen paterfluere ſinebat, qua non tam Oriente quam Occidente Sole Templa per urbem pleraque inviſeret. Nulla Monaſteria *Nonnarum* aut Monachorum non frequẽtabat, ut ſimulato religionis cultu lenocinia ibi ſua componeret. Domi ſuæ pretioſos Odores corrumpebat, falſas ſpecies, pro veris vendendas, parabat *Adulterabat* omnia genera exoticorum fructuum, quos pro medicamentis aut delectationis ergo Simplex turba emebat. Erat conclave ipſi ſemotum à reliquis plenũ

Vitreis vaſis quibus Chymici ad pręparationes variorum ſuccorum, Aquarum, Oleorum, utuntur. Enarrare velle herbas, frutices, metalla, & omne genus pigmentorum, quibus illa corruptis, adulteratis, excoctis, Incantatis, credulis hominibus illudebat, nulla opis humani ingenii poſſit. Nihil umquam ad Odia, Amores, Fucos, Defixiones, potationes, philtra, Abortiones, excogitatum eſt quod in hujus officina nõ proſtaret. His, & mille talibus artibus illa vitam ſuſtinebat. Quæ mira & infanda dictu confecerit, melius hic ſilebuntur. Illud me coram geſtum eſt, ancillã ſuam, quæ diu jam proſtiterat, cum Legatus Regis Franciæ hic eſſet, tribus vicibus pro virgine illibata vendidit. CAL. Poterat centum puto. PAR. Certe; per Deum. Curabat eadem gratis, ex charitate Chriſtianâ, multos orphanos & pupillas quæ ipſi ſeſe cõmendaverant. In alio ſeceſſu habebat remedia Amoris conciliandi, & omnibus ſe amabilem reddendi; oſſa cordis corvini, Linguas viperarum, Capitella Coturnicum, Cerebella aſinorum, telam Equinam, palliola quibus infantes obvoluti naſcuntur nonnũquam Fabam Africanam; Anguillas marinas, *Funem ſtrangulati hominis*, Florem hederæ, ſpinas erinaceorũ, pedes Taxorum, grana filicis, lapidem de nido Aquilæ, Fahrenſamen & mille talia. Veniebant domum ejus multi viri, juvenes, mulieres, puellæ; ab uno panem quem momorderat, poſcebat, ab altero partem tunicæ à tertio de capillis faſciculum: Aliis in volam manus pingebat figuram de croco, aliis Cjnnabari, aliis dabat corcula cera conficta, plena flexis acubus, aliaſq; res argillaceas, & plumbo effigiatas, horribiles viſu. Pingebat figuras in terram, murmurabat eodem vo-

dem voces obſcuras. Quis cætera tibi enarret quæ anus iſta quotidie patrat;Et omnia ſunt meræ fraudes, mera mendacia? CAL. Bene habet,Parmeno;ſeponamus iſta occaſioni meliori. Satis me monuiſti & inſtruxiſti,bonâ gratiâ affectum tuum recipio. Nunc præſens non moremur negotium,neceſſitas excludit tarditatẽ. Audi:adeſt huc illa rogata,diutius præſtolatur quã decet.Eamus,ne indignetur.Metuo ego mihi,& metus ille rebus me meis vigilantem & providentem adeſſe jubet.Age,eamus,curemus hoc negotium.Sed & hoc te rogo,Parmeno,odium quo Sempronium proſequeris,ne quicquam impedimenti faciat;Vtor ego volens illius opera in hac re conficienda,quâ ſalus certè Vitæ meæ invertitur.Nec invideas ſi quid illi donavero; ſi illum thorax manet, tibi vel tunica non deerit. Ne cenſeas me minoris præmonitionem & conſilium tuum facere,quam illius operã & laborem. Novi ego id quod animus hominis juvat,nobilius eſſe & majori præmio dignum, quam quod corpore præſtatur.Sic beſtiarum utimur & jumentorum operâ,licet viribus membrorum illa plus hominibus efficiant,nihil illis tamen præter paſtum largimur,amicitiam vero cũm ſolis noſtri ſimilibus, hoc eſt Ratione nos juvantibus, jungere conſuevimus.Talis omnino differentia inter Te & Sẽproniũ mihi ponitur;de cętero,pręterquã quod pro hero me tuo & domino habere,&adeſſe mihi debes,amicũ te meũ eſſe volo,tibique me in amicitiam largior. PAR. Eſt quod quærar,here, de dubitatione iſta quã ſuper fidelitate mea, ſervitiiſque paratiſſimus, habere te, coniicere poſſum. Quo enim aliò fine promiſſiones tuæ iſtæ & blandæ admonitiones cadũt? Quando expertus es vel per invidiã alterius,vel mei me cõmodi

gratia quicquam rebus tuis defuiſſe? CAL. Ne indigneris, Parmeno; Affirmo tibi præ omnibus miniſteriis meis grata mihi ante oculos tuæ verſantur ingeniũ nobile, Fidelitas & promtitudo. Verũ uti in negotio tanti ponderis, quod vitã ipſam meã cernit, opus eſt omnia cautiſſime agere, & quæ uſui ſunt acutè prævidere, etiam quę tuta ſunt metuimus, & omnibus caſibus advigilamus. Scio & ingenio te & conſuetudine bonum eſſe? & naturæ, quæ in te eſt, excellentiam bonis quotidie actibus firmare. Nunc eamus obviam Saluti noſtræ.

CEL. Ambulantes audio, jam deſcendunt ſimula Semproni, nihil te tale audire: Auſculta & ſine me loqui quod nunc ex tuo & meo uſu eſt. SEMP. Loquere.

CEL. Ne mihi moleſtus ſis, neque me fatiges tantopere, Male affectum antea, onerare aliis miſeriis velle, eſt ſtimulare animal jam laſſitudine deficiens. Tam Calliſtonis tui morbus te ægrum habet ac ſi tu ipſemet ille eſſes, idemque tormentorum genus ſuſtineres. Ne cenſeas igitur lite hac indeciſa me hinc abituram, etſi vitam meam impendere uſu veniat. CAL. Parmeno, ſiſte hic paulliſper, audi quid fabulẽtur illi. Videamus in quo ſit Salus vitæ noſtræ O mulier honorabilis, ô indigna omnia bona huius vitæ quæ poſſideantur à tam celſo & ſapiente pectore. O fidelis, & Certiſſime Semproni! Vidiſti, Parmeno, audiviſti, Parmeno? Nonne Rationem optimè pono. Quid ais, ô Secretorum meorum arbiter, ô Conſiliũ animæ meæ? PAR. Proteſtatus primum ſuper innocentia meâ contra ſuſpicionem illam qua me mõdo, domine, verberaſti, atq; ut fidelitatis meæ dein-

ceps ſecurior ſis, cumulum meis in te bene meritis hunc adiiciam, ut quoniam ſententiam meam dicere me juſſiſti, quid videatur exponam. Auſculta mihi; ne te ſurdefaciat Affectio, neque Exſpectatio voluptatis occæcet. Tempera cupidinem animi tui, neque feſtines nimium. Multi ſcopum tangere ſolliciti, ipſo omnino propoſito pariete ictum aberrarunt. Quamquam pauci mihi anni ſint, ſatis tamen rerum humanarum vidi. Indicium interius, & multarum rerum uſus viſuſque faciũt prudentẽ experientiã. Quia te vel vident vel audiunt ſcalis deſcendentẽ hunc ſermonẽ exorſi ſunt; omnia iſta ficta mente & rebus tuis accõmodatis verbis elocuti ſunt. Vide quid rerum geras qui in falſos ſermones finem deſiderii tui collocas. SEM. Sceleſtè ſonant illa Celeſtina, quæ Parmenonẽ audio dicere. CEL. Tace ſis. Mihi illum ſine: Ego de nobis unum illum facile efficiam, &ad noſtras partes traham. Sit commune tribus nobis lucrum, quod ex hoc negotio ad nos redibit. Bonum quodcunque nõ participatum aliis, bonum certe non eſt. Lucremur junctim, dividamus prædam, Gaudeamus ſimul. Ego tibi illum manſuetum adeoque blandum ſiſtam, ut panem de manu mea ore carpat. Erimus duo cũ duobus, &c, quod dicitur, tres ad unam mulam. CAL. Sẽproni. SEM. Here. CAL. Quid facis ô qui clavem vitæ meæ tenes? aperi. O Parmeno; jam eam conſpicor, ſaneſco jam, vivere redordior. Vide quam verendum inſtar quam reverenda auctoritas! *Vultus exteriora* aſpectu&sconſideratio quam bene interiorẽ virtutem manifeſtat! O honoranda Senectus, ô Senilis Honor: O glorioſa ſpes deſiderati finis mei! O finis glorioſa deſideratæ Voluptatis meæ! O Salus ægri-

tudinis meæ! *Reſumtio* de tormẽtis, regeneratio mea; vivificatio Vitę meæ, Reſtauratio de morte mea; quã cupio cõplecti q̃ exoſculari beatas illas & remediorũ meorũ cõpotes *manus*! Indignitas mea hoc nec patitur; hinc eminus adoro terrã q̃ veſtigia tua premunt, & cum veneratione tui illã exoſculor. CEL. Sem pro-ni, de talibus ego vivo. Oſſa quæ jamdudum ego corroſi, fatuus tuus dominus mihi comedenda propinat. Verum proceſſus & exitus rei arbitri fuerint. Dic tu illi os jam claudat, marſupium aperiat. Non de verbis ego ſed de operibus dubito. PAR. Infelices aures quę talia audiunt. Periiſti miſer, ſi intrat. Iam periiſti. O infortunate Calliſto, amens, cæce; in terram uſque ſe dimittit adorabundus viliſſimum omnium quantũ ſuper eã vivit, proſtibulum; cujus abominabile corpus nullum non lupanar diſtrivit! Confectus es, victus es, cecidiſti, Nullo jam remedio, nullo conſilio, nulla virtute redimi potens. CAL. Quid erat quod mater dicebat? Videtur mihi innuere dubitationem de mercede operæ ſuæ, & velut verbis non pecunia ego eam compenſaturus ſim! SEM. Ut ego intelligo CAL. Veni igitur mecum: Sume claves, ego illam illi dubitationem eximã. SEM. Optimè facies, illicet eamus. Non detur ſpacium lolio creſcendi inter tritici ſata, nec ſuſpicioni in corde amici; quin eradicetur illico alicujus beneficii ſarculo. CAL. Prudenter admonuiſti, eamus propere.

CEL. Admodum mihi gratum accidit, Parmeno, datam nobis occaſionem colloquendi, ut tibi indicem ſingularem adfectum quo tibi bene cupio; quamque immerentem te diligam. Immerentem dico, quia audivi omnia quæ hero modo dixiſti, quæ tamen

tamen ipſa magni nō facio. Virtutis enim ſolidæ poſſeſſio pati nos tales inſultus æquo animo jubet, neq; malo malum rependere, præcipuè cum ab ſervulis, adoleſcenti ætate nobis ægre fit, quique in rebus quibus nunc vita vivitur, minime ſunt aſtuti ſubactique. Hi quippe ſtulta quadam fidelitate ipſis ſuis dominis malum pariunt, & ſe ipſos cum illos perdunt, velut tu modo cum hero tuo te geſſiſti. Optime omnia tua dicta audivi, neque cenſeas cum cæteris ab exterioribus ſenſibus etiam auditum mihi annorum longam ſeriem abſtuliſſe; Ego non ſolum ea plane percipio quæ extrinſecus ſenſibus obiiciuntur, ut viſui & auditui, ſed & oculis intellectus & auribus Prudentiæ intus bene munita, quid meditetur quiſque facile cōjicio. Scias, Parmeno, Herum tuum ab Amore male habere. Neque ideo tu illum ſubtilitatis arguas; Amor quippe, ipſe inſuperabilis, facile omnium rerum victor evadit. Et ſcito, ſiquidem hactenus ignoras, duas concluſiones eſſe certiſſimas. Prior eſt. Neceſſario virum amare mulierem, & mulierem virum. Altera; quod is qui verè amat turbetur aliquo pacto, propter Voluptatem ſummam omnium maximę delectationis, quam inſevit univerſo humano generi Creator optimus Maximus, ut per hanc perpetua ſucceſſione id continuaretur, alioquin brevi interciſurum. Neque hæc vis voluptatis ſolis hominibus divinitus addita eſt, verum pariter etiam cæteris, ad genus ſuum cuique, animantibus: Piſcibus, puta, beſtiis, quadrupedibus, Avibus: reptilibus. In genere etiam creaturarum vegetabili, *plantarum nonnullæ huc eodem* inclinant, modo non longis à ſe ſpatiis diſſitæ ſint,

nec arceantur medio aliquo impedimento. Vnde & herbariorum & Agricultorum ſcholæ ſexum huic etiam generi aſſcripſerunt, in maſculos eas & fæmellas diſtinguentes Quid ad hæc dicere habes; Parmeno? Inſipidule, fatuelle, huc te verte, ſimplex rusticelle qui nihil noſti eorum quæ in vita dulcia ſunt & lepore pulcro amabilia. *Sed ſi ego te mihi aliquando applicavero*, utcunque anus vetula ſim mala morte peream ſi cum tota iſta tua auſteritate qui vocem raucam habeas, pungentem barbam, tranquillum in ſede ſua ſervare poteris micronem illũ ventri tuo ſubditum. PARM. Vt caudam Nepæ. CEL. Immo pejorem etiã Illa enim ſine inflatione icit, tu ſpatio novem menſiũ Voluptate tua inflatam teneas. PAR. hi, hi, hi. CEL. Rides tu, fili, *mala hæc ægritudo* eſt. PAR. Tace, mater ne me tu deſpicias, neque pro fatuo habeas etiamſi adoleſcentibus annis ſim & ſervili condicione. Amo ego herum meum, cui fidelitatem debeo; qui me educavit, innumeris beneficiis affecit, etiam non patvi me & miniſterium meum facit, optime mihi vult; optime conſulit. Hoc eſt maximum vinculum quod Amori domini fidelem famulum adſtringit; ſi quod ipſi contrarium, & nociturum videt, abrumpit & rejicit. Video illum perditum neque damnoſior res eſt quam deſideriis ſuis obſequi ſine ſpe boni exitus, Præcipue quando confidit remedium invenire poſſe rebus arduis atque difficilibus in vanis conſiliis & ſtultis perſuaſionibus bruti iſtius Sempronii, Quod tantumdem eſt ac bove leporẽ venari. Non poſſum ego hæc pati, dico iſtud & defleo. CEL. Parmeno mi, nõ vides inſignitam eſſe ſtultitiam deflere illud quod fletu corrige non poteſt; PAR. hac ipſa de cauſſa ploro ego

ro ego. Nam ſi plorando domino meo hactenus ſubvenire potuiſſem, vel & iam poſſem, tam grandis voluptas hujus Spei eſſet, ut impedientibus gaudiis nequaquam flere valerem. Nunc omnem ſpem remediorum perditam habens, perdo omnem etiam hilaritatem animi, & perpetuum fleo. CEL. Defles ſine ſucceſſu id quod nullo planctu impedire poteris, & hoc ipſum, ſi ſapis, ſanare ne præſumas. Et tale quid nemini alii contigiſſe cenſes, Parmeno? PAR. Scio multis. Sed herum meum tali miſeria confici nolim. CEL. Non conficitur jam ex hinc, quamquam fuerit hactenus talia paſſus: Ego ipsũ curare poſſum. PAR. Non tangunt animum meum pollicitationes iſtæ. Beneficium non verbis aut valentia, ſed opere atque actu præſtatur. Malis rebus potius eſt poſſe quam facere, Bonis contra; non aliter quam melius eſt eſſe ſanum quam fieri poſſe, & præſtat poſſe miſerum eſſe, ipſo actu. Et ſic melior eſt potentia mali quam actio. CEL. O miſelle; quomodo perplexa narraſti, neque tute quid dicas ſcilicet noſti. Tu neſcis quæ ſit ejus infirmitas? Quid dixiſti hactenus? Quid deploras? Igitur apage ludum & dic pro vero, quod falſum eſt, & crede quod cupis: Ipſe actu ipſo malè affectus eſt; Poſſe ipſum ſanum fieri in manu flaccidæ & futilis hujus vetulæ eſt! PAR. Potius dicas vetuli hujus proſtibuli. CEL. *Proſtituaris tute*, aſine. Et unde hæc tibi audacia eſt? PAR. Vnde te notam habeo. CEL. Quis es tu? PAR. Parmeno filius Patris Alberti, ut vocant, Compatris tui, qui parumper olim tecum fui, datus tibi ſervitum à matre mea cum ad fluminis latus iſthic prope Cryptã habitares. CEL. Ieſu, Ieſu, Ieſu & tu es Parmeno filius Claudinę? PAR. Certè ego. CEL.

Ergo malo igne deflagres, tam proſtituta vetus meretrix mater tua erat quam ego nunc ſum. Cur me perſequeris Parmeno? Ille eſt per omnes Sanctos, ille eſt. Accede, confer te huc: Mille tibi pugnos duxi, millies te virgis concidi; ſed & totidem vicibus ſuaviata ſum. Meminiſtine cum ad meas pedes cubares? PAR. Optime equidem, & quanquam puer adhuc forem, ſæpius ad cervicalia me ſublevabas & ad corpus tuũ premebas, ego vero cum vetulam capram oleres, amplexus tuos fugiebam. CEL. mala lepra te conficiat, & qua fronte hæc edixiſti, impudens? Seponamus jam ludos iſtos & verba jocularia, audi tu fili mi, & auſculta. Quamvis enim alio fine vocata ſim *alio venerim*, nõ tu tamẽ cauſſa ſis ut minus quod cupio efficiam. Noſti etiamnum, fili, ut bonæ memoriæ, mater tua te mihi quondam obtulerit, vivo adhuc patre tum tuo. Quæ cum à me aufugiſſes, non alia de cauſſa finem vitæ dedit quam anxietate de fortunis tuis, & inſcia quo locorum viveres, neque an ſuperſtes adhuc eſſes quicquam certi habens; eam propter abſentiam tuã & ignorantiam ſuam aliquot annos Senectutis ſuæ magno mærore & animi mœſtitia confecit. Cum vero jam hinc migratura eſſet, mortemque imminere certo videret, accerſivit me, & ſecretum animi ſui mihi credidit, mihique onus velut hoc impoſuit, abſque omni quidem teſte, præterquam eo ſolo qui omniũ cogitationum & operum inſpector atque judex eſt, qui ſcrutatur omnia cordium penetralia, cum ipſis viſceribus hominum, quem ipſum inter ſe moritura & me, conſcium, ultimorum ſuorum verborum teſtem poſuit, mandans mihi te quærerem, indaga-
rem

rem,&velut è tenebris in lucem reducerem;cumque jam virilitatis annos attigiſſes, & in eo eſſes ut vitæ tuæ gubernandæ præeſſe bono judicio valeres, tibi aperirem theſaurum quemdam reconditum, quem illa certo loco incluſiſſet, tanta copia auri atque argenti, tantis divitiis uberem, ut nequaquam omnes Calliſtonis reditus cum eo comparari poſſent. Quod quoniam ſanctè ipſi promiſi, meque hac ſponſione onere hoc aggravavi, ſitque omnino ſanctiſſima & neceſſaria res vita *functis fidem datam ſervare*, magis etiam quam adhuc ſuperſtitibus, cum illi pro ſe facere jam nihil poſſint, dum te undique expiſcari & ubi eſſes indagare non deſtiti, multum temporis æriſque etiam nonnihil inſumſi, huc quidem uſque,quo temporis articulo placuit illi (qui omnium mortalium deſideria novit,juſtaſque optato petitiones exitu mactáre ſolet, piaque opera ad ſperatum finem dirigit) te mihi iſtic ſiſtere; cum *vix tertius iam* dies decurrat ex quo in urbe te hac eſſe alicunde docta ſum. Sane non parum tibi condolui quod tantas regiones evagatus ſis peregrinando nullibi fixam ſedem habendo, neque id ullo tuo commodo, qui neque *nummos* neque amicitiam hominum excellentium retuleris, Verum eſſe uſu expertus illud *Senecæ*, Peregre viventes multa habere hoſpitia paucos amicos, brevi quippe tempore nulli ſe firma dilectione jungere poſſunt: Et qui in multis locis eſt, *nullibi eſt*. Pariter ut corporibus humanis prodeſſe non poteſt cibus qui comeſtus illico ſe ejicit, neque alia res ſanitati magis noxia eſt quam diverſitas& mutatio frequens dapium,

 uti

uti numquam vulnus cicatricem ducit in quo multorum medicamentorum vires diſcuntur, neq; *ſubiicere* ſe planta poteſt ſæpius tranſpoſita: Neque ulla res tam proficua atque utilis eſt, ut ſtatim ubi adeſt juvet, & virtutem ſuam exerat. His de cauſſis, fili mi, amove impetus juvẽtutis, & revertere ſub inſtructione & doctrina *majorum tuorum* ad veram Rationem. Acquieſce in aliquo conſilio; & in quo poteris melius quam in voluntate mea? in mea dilectione? in meo conſilio? ad quod etiam morituri te parentes tui remiſerunt, Et ego inſuper ut vera mater tua tibi iniungo, ſub comminatione maledictionis, qua dicti tui parentes tibi me commendaverunt, ſi ulla in re mihi non obtemperares; bene ſervias iſti tuo hero, quem modo nactus es, eouſque donec ego aliud tibi conſilium dedero; Verum non iſtud cum ſtulta quapiam fidelitate, dum imaginaris tibi mobilem rem & vagam firmam eſſe atque ſtabilem, ſcilicet benevolentiam iſtorum dominorum, ut nunc illi ſunt. Para tu tibi amicos, quæ res eſt durabilis & perpetua. His fidem ſerva, in horum cultu conſtans eſto, non vives iſthic in floribus, excute animo credere vanis dominorum pollicitationibus, quibus moris eſt exſugere peculium ſervis ſuis profundis & vanis promiſſionibus, inſtar Sanguiſugæ hirudinis; educunt ſanguinem miſeris, conviciis, iniuriis, bene merentes affligunt, obliviſcuntur fidelium miniſteriorum, mercedem abnegant. Væ te cui in palatio aliquo ſeneſcendum eſt! Vt de *Probatica Piſcina* apud Evangeliſtam ſcriptum eſt, de centum in illam ſe mittentibus, unũ ſolum ſanaſſe. Horum temporum domini magis ſuarum rerum emolumẽto ſtudent, quam ut curam *ſuo-*

rum

rum hominum habeant:neque errant ſane: Ita enim & qui ſub eorum dominiis ſunt, facere debent. Nulla hodie virtuti præmia ſuperſunt. Magnificentiæ nemo,nemo generoſis actibus ſtudet,Quilibet illorum miſere & ſcelerate lucrum ſuum in ſuorum damnis quærit.Sic ergo ſuis artibus malitiam earum compẽſare jus eſt eos,qui etiam cum minoribus facultatib. ſint,*addere potentibus* illis coguntur, quibus ipſimet opus habent.Vivant ergo magnatum illorum& iſti legibus.Dico id eum in finem,Parmeno, quia non de nihilo eſt quod audivi dominum iſtum tuum ſimplicium ſervulorum egregium *illuſorem eſſe*, ab omnibus miniſtrari ſibi ſine mercede cupit. Vide quid agas ſedulo,crede mihi,*domi ipſius amicos tibi para*, quæ res omnium in hac vitâ pretioſiſſima eſt, illum tibi amicũ eſſe nequaquam credideris, raro diverſis ſtatibus vivendi par amicitia juncta eſt,quæ æquarum perſonarum condicionem quærit. Caſu nunc nobis oblatum eſt negotium, unde opulentiores omnes fieri poſſumus,tu quoque in præſenti re tibi conſules, Cæterũ illud,de quo dixi,optima tibi fide adſervatur,potiundum utique ſuo tempore; illud te inſuper monebo multum tibi prodeſſe poterit amicitia Sempronii, PAR. Celeſtina,totus horreo hæc ex te audiens; neſcio quid faciam perplexibilem me animi feciſti. Ex una parte te velut matrem meam æſtimo, ex altera Herum meum pro eo qui eſt:Divitias equidem deſidero,verum qui injuſte & ſcelerato animo ad excelſa evadere cupit,facilius decidit quam adſcendit; nõ cupio opes malè acquiſitas.CEL. Mihi ita animus eſt: *Sive bene ſive male* parta ſunt,quorum potiri poteris domum tuam rape;comple illam vel ad ſummas uſque

tegulas. PAR. Ego vero cum talib. nolim vitæ ſocietatem habere; honeſta mihi res ſemper viſa eſt, hilaris pauperies. Super hæc tibi dico quod egeni non ſunt *qui pauca poßident*, ſed illi potius qui multa deſiderant. Et propterea, etiamſi plurima contra inferas, nequaquam tuam in partem conſenſum dem. Vîtam ego tranſire meam ſine invidia volo. Loca ſola & aſpera ſine timore, ſomnum ſine tumultu, *injurias cum retorſione*, Vim ſine dehoneſtatione, oppreſſiones cum reſiſtentia CEL. *O fili, bene* dicunt prudentiam non inveniri niſi penes provectam ætatem, tu vero admodum adhuc adoleſcentulus es. PAR. maxime ſecura eſt tranquilla Paupertas. CEL. Potius eſt quod ego, ut provectior annis, dico, Fortunam adeſſe *audentibus* inſuper, quis eſt qui in Republica humana aliqua bona poſſidet, qui vivere præſumat ſine amicitiis? Poſtquam, Deo ſit gratia. bona tenes; non tantum ſapis ut ſcias opus eſſe ad illa conſervanda amicis, neque cogitas familiaritatem cum iſto domino tuo tam te facere incogitantem; Ego tibi dico quo major eſt Fortuna eo minus tuta eſt, & *ob id ſecura* eſſe debet; propterea etiam amicorum quibuslibet infortuniis, optimum eſt remedium. Et unde melius hoc tu theſauro boni potiri poſſis, quam ubi tres formæ amicitiarum conciliandarum concurrunt, ſcilicet, Propter Bonitatem, Vtilitatem, & Voluptatem? Bonitatem vide, ſodes, in illo quod voluntas Sempronii tuæ per omnia concors atque ſimilis eſt, conſidera etiam quam virtutibus tuis penitus pares ſint illæ, quibus is compoſitus eſt. Vtilitas & emolumenta vobis in manu ſunt, modo ſitis concordes. Voluptatem

quod

quod attinet; æquum eſt animis vos etiam conſentire, ut ætatis bonis & corporum decoribus facti eſtis ambo ad exemplum paris pulcritudinis, quibus quidem ambobus juventa ſeſe magis junctim delectare conſuevit quam anni jam vergentes, ſic igitur parem capiatis delectationem pariter ludendo, nequitias machinando, veſtitu pulcro vos exornando, comedendo, bibendo, Amoribus indulgendo, puellas ductitando. O ſi velles, Parmeno, quam ſuaviter vitam inſtitueremus. Sempronius amat Eliciam cognatam *Areuſæ.* PAR. Areuſæ? CEL. ita dico tibi, Areuſæ. PAR. Areuſæ quæ eſt filia Eliſi? CEL. Areuſæ quæ eſt filia Eliſi. PAR. Certum hoc?

CEL. Certo certius. PAR. mirifica res eſt. CEL. Sed bona ne tibi ea videtur? PAR. Non poſſit melior. CEL. Proinde tu fortunatus eſſe voles, vides hic qui te talem facere poterit. PAR. Optima fide, mater, nemini credo Ego. CEL. Culpa *eſt credere omnibus, error credere nulli,* PAR. Dico Credere me tibi, ſed non audere Mitte me. CEL. O ærumnoſe atque fatue! Ægroti *cordis eſt ferre* fortunæ bonitatem. Ad edentulos copia optimi victus venit: Dicas verum eſſe ubi minus intelligentiæ eſt, eo potiorem venire Fortunam. Et ubi amplius judicii & Sapientiæ, illic minus eſſe Felicitatis. Hæc felicitas eſt. PAR. O Celeſtina audivi ego ex majoribus meis unum exemplum Luxuriæ & Avaritiæ multa mala facere; illiſque *debere nos converſari* quorum familiaritas meliores nos facere poſſit, eos autem vitari, qui nobis meliores faciendi ſint.

Sempro-

Sempronius tuus ſuo exemplo meliorem me non efficiet, neque ego ejus vitia ſanare cupio. Et poſito ut verbis tuis morigerum me prębens; eo inclinem quo tu trahis, ſolus ego ſcire iſtud uolam, ut ad minimum propter exemplum occultum ſit peccatum. Quod ſi homo voluptate victus contrarium ſe virtuti poſuerit, numquam quid honeſti audebit. CEL. Abſque prudentia loqueris. Nullius rei ſine ſocio poſſeſſio dulcis eſt; ne te retrahas, neque animum turbes, Natura ipſa quod lętum eſt ſequitur triſtia omnia fugit. Delectatio eſt inter amicos in rebus ſenſualibus, & ſpeculatione mentium, Speciatim vero in recenſendo & communicando negotio Amorum, & expeditiones Venerum: Hoc illa faciebat, hoc mihi dictitabat, talibus delicijs fruebamur, tali eam modo prehendebam, hoc genere diſſuaviabar, ſic illa me morſicabat, ſic ego illam autem amplexabar, ſic ſeſe illa mihi commodam præſtabat, O quales quam dulces fabulæ! quantæ qualeſque gratiæ. Quam ſuaves ludi, qualia oſcula. Eamus illuc, redeamus iſtuc, Veniat Muſica, ſcribamus & pingamus dicteria, ſententias, cantemus carmina, ludamus, quales criſtas reportabimus! quales tibi hæ videntur literę. Iam illa in templum veniet. Cras mane domo exibit, perambulemus ipſius viciniam. Vides hic epiſtolam manu ipſius ſcriptam! Eamus noctu, Tene tu mihi ſcalas, cuſtodi portam: Quomodo ille te fugiebat? vide *ninnarium*, Solam illam reliquit Revertere ad eam. Redeamus illò. Hac propter, Parmeno, miſera eſt delectatio quæcunque ſine ſocio. Per fidem, qui fidibus ſcit illis canere amat, hæ ſunt deliciæ. Cætera melius ſciunt aſinorum chori in prætorum ſpatiis. PAR. Nolo, ma-

ter, invites me ad conſilia tua audiéda cum commẽdatione voluptatum, ut fecerunt illi qui carentes omni rationabili Sapiendi fundamento, ex opinionibus ſuis confecerunt Sectas, involutas dulcibus venenis, ut venarentur & caperent Voluntates hominum futilium, & offuſo pulvere dulcium affectuum excæcarunt oculos Rationis. CEL. Quid eſt ratio, ſtultule? quid Affectus, aſinule? Judicium, quo tu cares, hæc decidit, & ex judicii bonitate oritur Prudẽtia; Prudentia vero ſine Experientia rerum non poteſt eſſe: Experientia vero eſſe nullibi præterquam penes ſenes & ætate decrepitos hominum. Vocamus idcirco *Patres*, & Patres bonis Conſiliis adſunt filiis ſuis; Ego ſigillatim tibi, quæ tui honoris & felicitatis cupidior ſum, quam meorum propriorum. Et quando tu mihi hæc compenſalis? Cum alioquin neque Parentibus neque *Præceptoribus* par meritis merces à quoquam rependi valeat. PAR. Totus dubito recipere conſilia tam periculoſa. CAL. Non vis? Dictura tibi ſum quæ ſcribit alibi Sapiens: Homo qui obſtinata cervice vituperat caſtigantem, inſperata ruina involuetur, neque ſanitatem umquam recipiet. Et ſic Parmeno, expedio me negotio iſto, teque tibi relinquo. PAR. Ira percita eſt mater mea? dubium me habent conſilia ejus. Error eſt non credere, culpa omnibus fidem adhibere. Magis humanum eſt confidere præcipue iſti, quæ intereſſe mei probat uti conſiliis ſuis obtemperem. Audivi ſæpe hominem ſeniorib. & majoribus ſuis æquum eſſe credere? Quid autem iſta ſuadet mihi? Pacem & amicitiam cum Sempronio? Pax & Concordia nemini negandæ ſunt; felices ſunt Pacifici, & filii Dei vocati ſunt. Amicitia non refugiend-

fugienda eſt, caritas fratres decet. Emolumentum cum paucis dividitur. Faciam ergo quod vult, obtẽperabo illi, & dicta faceſſam. Mater, non decet magiſtrum iraſci ignorantiæ diſcipuli. Sin id faciat, raro admodum Scientia, quæ natura communicabilis eſt ſui, & paucis omnino locis diſciplinam ſequetur. Hac propter ignoſce mihi & impera; non enim audire te ſolum volo aut tibi credere, ſed magni muneris loco conſilia tua ſequenda mihi proponam! Neque hinc mihi quippiam Sapientiæ aut Virtutis adſcribas: Laudes enim & gratiæ bonis actionibus debitæ, non tam ad recipientem quam ad conferentem beneficium, pertinent. Impera igitur, mandatis tuis ſub omni reverentia parebo. CEL. humanum eſt errare, beſtiale in errore pertinaciter hærere. Itaque lætor animi, Parmeno, amoviſſe te telas illas araneoſas ab oculis tuis, eoſque expurgatos huc convertere. Sic par mihi ingenii ſubtilitate, Iudicii elegantia, & Intellectus acumine Patri tuo videris! Cujus perſona repræſentata nunc memoriæ meæ, pios hos & teneros oculos in lacrymas ſolvit, quas largo imbre genibus meis deſcendere vides. Sæpe etiam ille, ut tu nunc, dura in contrarium argumenta defendit, verum non diu moratus, in veritatis ſe caſtra recepit. Per Deum, perque animam meam, dum modo te talia loquentem audio, & in bono propoſito conſtantem auguror. Vtque in veritatis viam reductus ſis, gratulor, præſentem illum oculis meis obverſari autumo. O quanta viri ſpecies, quam pulcro & *minime fame confecto* corpore O! quod caput tam venerabile! Sed taceamus de

his

his modo, eccum herum tuum appropinquantem! eccum & novum amicum tuum, Sempronium! *Illi te majori* opportunitate conciliatum relinquo; duo quippe uno corde vitam vivendo, magis ſunt potentes ad actiones pulcras, & acutum rerum intellectum.

CAL. Dubitabam, mater, ut mea me infelicitas ſtipat, utrum te vivam hîc inventurus eſſem. Sed mirabile magis videri poterit, me vivum huc rediiſſe, qui tantum tormentorum à deſiderii mei flammis patiar. Accipe minutum hoc munuſculum de manu ejus, qui cum iſto vitam tibi ſuam Speſque omnes in tuam deponit. CEL. Ut in aureo aliquo vaſe, artificioſe & cum cura elaborato, manu ſubtiliſſimi alicujus Artificis, Opus ſæpe ſuperat materiæ pretium; ſic ſplendidiores mihi, quam ipſa tua hæc magnificentia ſit, Gratia & Amabilitas dantis videntur. *Et abſque dubio* tam celerata munificentia effectum donationis conduplicavit: Ea quippe quæ promiſſa exhibere producit, ſpeciem negantis præ ſe fert, & quodammodo liberalitatem ſuam Pœnitudine revocaturi. PAR. Quid iſti dedit. Sempronii? SEMP. Centum aureos. PAR. hy, hy, hy, SEMP. Collocuta eſt tecum mater? PAR. Tace, eſt. PAR. Igitur quid inter nos fiet? PAR. Quod tu volueris, etſi obſtupeo adhuc. SEMP. Proinde tace. Ego te altero tanto magis mirari faciam! PARMEN. O Deus, nulla peſtilentia *magis efficax* eſt impedire negotium aliquod inimico domeſtico.

CALLIST. Recedas licet iam, mater; rem tuam familia-

familiarem cura; poſtea huc redito ut & noſtræ opituleris domui. CEL. Deus te ſervet. CAL. Et ille te cuſtodiat.

ACTUS II.

ARGUMENTUM.

Cum Celeſtina, relicto Calliſtone, domum ſuam rediiſſet, Calliſto cum ſervo ſuo Sempronio colloquitur. Cui quidem, ut adſolet eis qui enixe aliquid deſiderant, omnis feſtinatio tarda videtur. Mittit igitur à ſe Sempronium, ſollicitatum Celeſtinam ſuper negotio conſponſo: Interibi Calliſto & Parmeno ſoli relicti mutuo ſermocinantur.

CALLISTO. SEMPRONIUS. PARMENO.

CAL. Fraterculi mei; centum aureos Celeſtinæ dedi bene ne feci? SEM. Vah. optime tu quidem. Præterquam enim quod morbo tuo remedium hac pecunia redemiſti, etiam maximopere exiſtimationẽ tuã auxiſti. Et qua alia de cauſsâ fortuna faveat mortalibus, quoque loco melius eius dona poni poterunt, quam ut eo collocentur, unde Honoris redeat & Æſtimationis augmentatio? Hæc quippe ſummũ omnium in vita bonorum merito cenſetur, quæ & ipſa Præmium unicum & Merces Virtutis eſt; & ſic pro omnibus ejus beneficiis & muneribus Honorem Deo rependimus; cum melior majorque res in poteſtate noſtra nõ ſit, Hunc uti acquiras ex maxima parte Liberalitas & Munificentia, animi generoſi Comites, faciunt. Has theſaurorum in abditis locis conſtipa-

ſtipationes ; & incubationes reconditarum opum obſcurant, tenebriſque & ſordibus avaritiæ etiam mentes mortalium inducunt, egregiis autem laudibus potiuntur, & cælo ſublimes hominum commẽdationes efferunt, beare annixæ quamplurimos Fortunæ muneribus. Quid juvat tenere id, quod tibi prodeſſe dum poſſidetur, abnegat? Extra controverſiam tibi affirmo melius eſſe uti divitiis, fructumq; Opulentiæ capere, quam illarum cumulos corradere atq; poſſidere! Glorioſa res eſt dare, miſera recipere. Quãto melior paſſione eſt actio, tãto nobilior eſt qui porrigit quam qui capit. Elementorum è nnmero generoſiſſimus eſt ignis, quoniam, uti loquuntur, magis activus eſt cæteris, interque orbes cæleſtes & iis ſubditos *nobiliſſimum locum* obtinet. Aſſeverant nonnulli Nobilitatem exiſtimationem eſſe quæ á meritis majorum & Antiquitate familiarum proveniat. Ego dico *alienam lucem* te clariorem facere neutiquam poſſe, ſi propriam tu tibi nullam luces. Propterea ne te magnum facias altitudine & claritate Parentum tuorũ, quorum laus omnibus celebratur, ſed tuapte te Virtute illuſtrem reddere contendas; Sic adipiſcere Honoris præmium quo majus non eſt inter omnia bona hominẽ ab extra ornantia. Hoc nemo malus umquam dignus fuit, ſed bonorum ea, qualis tu es here, merces eſt, à perfectæ virtutis poſſeſſione oriunda: Neque umquam ullibi Hæc invenietur quin Honos & Admiratio hominum illam ſequatur atque omnibus bonis commendet. Proinde tu exhilara nunc animum virtute tuum tua, qui egregium decus Liberalitate & Magnificentia iſta conſecutus es. Nunc vero meum conſilium eſt concedas in cubiculum tuum

&quiete paullum te reficias,cum negotium iſtud tuũ iis manibus creditum ſit,quibus certo expeditum iri confidere potes; vides quam principium felix ſit; finis ipſe erit ſine dubio etiam felicior. Et eamus, ſuadeo confeſtim. Plura etenim ſupra iſto tecum colloqui cupio. CAL. Non videtur mihi bonum cõſilium, Semproni, me ſodalitate aliqua exhilarare pectus meum,cum illa ſola ambulet quæ remedium malis meis quęrit;potius erit ut tu illam comiteris,illam ad juves illi opitulere,cum noris optime à diligentia illius Salutem meam pendere,tarditate pœnas augeri, oblivione deſperationem me ſecuturam.Sapientia tu cor munitum tenes,Fideli animo, bonæ frugi ſervũ te autumo. Hoc te modo gere ut in ſolo etiam aſpectu tuo judicare illa de cruciabilibus meis tormentis poſſit, ignemque quo ego conflagro in vultu geſtibuſque tuis agnoſcete. Hujus quidem flammæ violentia tanta eſt ut vix tertiam partem tormentorum meorum, & ſecretos animi dolores enarrare illi poſſim,ita & linguam & animum mihi occupatos & ferè jam conſumtos deſtinet: Tu inſtar ejus qui liber his ſit omnibus malis,laxare fræna orationi poteris,& rẽ omnem illi edicere. SEM. Cupio ire, here, completũ quod mandaſti,cupio & tecum iſthic manere; ut ſollicitæ menti tuæ angorem eximere poſſim. Timor tuus mihi cordolium facit,ſolitudinem tuam conſolari velim,Conſilium capere cum obedientia mãdati tui volo quæ ire me jubet & Celeſtinam officii ſui inſtigare: At quomodo ibo? Solum te relinquam? At tu quando ſolũ te vides,inſaniẽtis verba loqueris, ſuſpiriis,gemitibus, male te habes atq; animum tuum adfligis,lucem times,Obſcuritatem ſequeris,ſolitudinẽ

quæ-

quæris cum finem dare ejulatibus & mentis cruciatibus Decebat, tu novos modos, novas cauſſas, doloribus quæris, & cogitando malum aggravas, talibus quidem modis, ut ſi angorum & dolorum non deſinas, aut immoriere planctibus, aut mente movebere. Ei rei remedium aliud præſentius non habes quam ut ſemper tecũ ſit qui joculares ſermones moveat, cantiones ridiculas, verſus lepore amabiles, dicteria falſa, hiſtorias ſuaves, fabulas venuſtas, recenſeat, ludant coram, pingant, Scribat, fingat, omnia genera, omnes modos avocandi animi exquirat, ne dedas te atque implices obſcuris illis cogitationum torminibus; quibus primi cum Amoribus tuis colloqui Scæuitas te externavit. CAL. fatue non noſti pœnã & dolores leviores facere, cauſſam illorum ſemper deflere? Quâ dulce eſt mæſtitia victis querimonias triſtitiæ ſuæ nectere? Quantũ malis demunt, quantũ reſpirationis animo ægro afferunt fracta & imitus evulſa ſuſpiria? Quantũ doloris furias ſiſtunt atq; concidũt lacrymis uberantib. expreſſi gemitus? Quantum eſt qui malarũ rerũ conſolationes litteris mandarũt, õn aliis reb. majorẽ vim adſcripſerũt. SEM, Lege quæ apud eoſdẽ ſequuntur, verte paginas aliquot librorũ taliũ, invenies ab iiſdẽ ſcriptum, quod confidere rebus tempori obnoxiis, & quærere materiã triſtitię, æquale ſit genus ſtultitiæ. Et *Macias* ille; idolum amantiũ illud, de oblivione, quod illius oblitus foret, conquerebatur in contẽplatione. Hæc eſt Pœna Amoris; in oblivione remediũ malorũ eſt; fuge *dirigere calcẽ contra ſtimulũ*; finge hilaritatẽ & Conſiliũ, ita eris & hilaris, & malũ bonis auſpiciis conficies. *Opinio ſæpe* res mortaliũ pro lubitu quo vult trahit, nõ ut veritatis conſtantiã

mutet, ſed ut dominetur judicio noſtro, *ſenſuſque* no-ſtros transverſos auferat. CAL. Semproni, quoniam ſolitudine mea tantopere afficeris, voca Parmenonē ut mecum maneat, tu uti hactenus fuiſti, in poſterum quoque bonæ frugi ſis, *in ſeruitio enim ſervi* Domini præmium vertitur. BAR. Ego hic ſum, here. CAL. Ego vero hic non ſum, cum te non video. Nuſquam tu ab illa ſecedas, Semproni, nec mearum rerum oblivi-ſcaris; ſic cum bono Deo vade quo iuſſus es. Tu, Parmeno, quid tibi videtur de iſto quod hodie hic negotium geſtum eſt. Grandis eſt dolor meus, Melibea alti animi, Celeſtina ſapiens & bona Magiſtra talium expeditionum. Non poſſumus errare. Tu mihi eam approbaſti cum univerſis tuis hoſtilibus in illam ſermonibus: Ego tibi fidem adhibeo? tanta eſt vis veritatis ut inimicorum etiam linguas quo velit obnoxias imperio ſuo trahat. Et ita, cum talis illa ſit qualem tu mihi depinxiſti, malo illi dare centum aureos quā alteri alicui quinque. PAR. Adhuc ploras? Nos plangimus & triſtamur, illi jam opiparum prandium de liberalitate hujus domi iſtius anus inſtructum degluti-unt. CAL. Igitur quid tibi videatur, Parmeno, ſcire deſidero, ne avertas vultum tuum, ne caput aliorſum declines, verum ut triſtis eſt invidia, Męſtitia ſine lingua, plus apud te valeat voluntas ipſius quam timor meus. Quid dixiſti, faſtidioſe? PAR. Dico, here, melius collocari poſſe magnificentiam tuā in donationibus & ſervitiis Melibææ præſtandis, quam quod illam ditas quam qualis ſit ego optimè novi, & quod amplius magiſque dolendum eſt, tuo ære te iſti monſtro captivum facias. CAL. quomodo captivum, fatue? PAR. Quippe ei *vendis & addicis libertatem* tuam,

cui

cui ſecreta tua participas! CAL. Fatuus iſte dicit tamen aliquid. Volo ſcias, Parmeno, quod quando ingens differentia eſt inter eum qui rogatur, & rogantem ipſum, vel propter gravitatem obedientiæ & Imperii, vel propter ſtatus excelſitatem & generis obſcuritatem, uti nunc eſt inter me & iſtam meam dominam, neceſſario arcenſendus eſt *Medius*, qui de manu velut in manum porrigat petitionem meam, donec ad aures ejus veniat, qua cum ego loqui ſecunda vice ut poſſim, plane inpoſſibile habeo. Quod cum ita ſit nunc dicas velim an factum meum probes ? PAR. Probet id Malus Dæmon. CAL. Quid dicis? PARM. Dico, Domine, numquam unum errorem errari ſolú. Et ut vulgo dicitur, unum inconveniens portam aliis mille ſequentibus aperire. CAL. Dictum ego probo quorſum autem à te uſurpetur, non intelligo. PAR. Here cauſſa, quod tu hortum his diebus Melibeę intraveris, fuga erat Falconis tui, Introitio illa horti cauſſa quod illam videris & allocutus ſis. Allocutio illa & conſpectio generaverunt Amorem, Amor tua tormenta parit, Tormenta illa judicium & mentem te tuam cum animâ ipſa & omni ſubſtantia peſſumdare facient: Et quod pejus cadet, bona tua venient in manus *ardelionis* iſtius anus, quæ plus tribus jam vicibus publice ſub carnifice *infamia notata* eſt. CAL. Perge, Parmeno, optime eſt, placet hoc magnopere, quo tu enim magis illam diffamas eo mihi melior videtur. Convenit certe tibi mecum; dic quarta etiam vice infamiæ notam ferat. Bene ſapis tu, abſque dolore fabularis; non tibi iſtud dolet, ſed mihi. Parmeno. PAR. Malo, here, iratus mihi conuitiere, quod tibi non placentia proferam, quam Pœnitentia ductus

Fidem meam damnes, quodque bono conſilio tibi non adfuerim. Perdidiſti enim jam Libertatis tuæ titulum quando voluntatem tuam in captivitatem dediſti. CAL. *Fuſtes quærit* iſte verbero. Dic ſcelerate ſerve, cur *maledicis illam* quam ego adoro? Et quid tibi de honore aut Exiſtimatione cognitum eſſe poteſt? Dic mihi quid eſt Amor? In quo conſiſtit fidelitas ſervilis? At mihi te pro ſapiente venditas. *Neſcis primum ad ſtulticiam* gradum eſſe videri ſibi quem ſapere? Si tu quicquam ardentiſſimi hujus ignis ſentires, quo ſagittæ Cupidinis miſero cor mihi transfixerunt, aliam aquam, quam ſuffunderes incenſo animo, quæreres. Propinquum me Sempronius ſaluti meæ pedibus ſuis fecit, tu removes altero tãto longinquus lingua tua vaniſque ſermonibus: Fingebas te fidelem, effarctus eras mendaciis, receptaculum malitiarũ, ipſum habitaculum es & domus propria Invidiæ, qui infamando anum iſtam ſive verè ſive falſo Amoribus meis diffidentiam iniunxiſti, ſciens iſtam meam variã mœſtitiam & fluctibus marinis pares animi turbas, ratione minime regi poſſe, non quærere admonitiones, carere conſilio. Et ſi aliquis tale quid illi' afferre voluerit, minime ex fundo ipſo malum curet, quod tolli niſi viſceribus ipſis, quibus ad fixum eſt, minutatim dilaceratis, non poſſit. Sempronius & abitum ſuum iſthinc, & dom imanſionem iſthic metuebat. Ego utrumque juſſi, nunc fero laborem & moleſtiã tam abſentiæ ejus quam tuæ præſentiæ. Optabilius erat manere ſolum quam cum malo Comite eſſe. PAR. Domine nihili eſt fidelitas quam timor mali in Levitatem convertere poteſt: Maxime ubi ſervus cũ hero tuo agat quem dolor & affectio de naturali ſuo judi-

udicio tranſverſim raptum diſtinet. Abducendum eſt oculis velum illud cęcitatis, ignes iſti momentanei tranſvolent, tum cognoſces amaras meas motiones meliores eſſe ulcus hoc horridum curare quam blā-da verba Sempronii, quæ quidem materiam cibumque igni tuo injiciunt, afflant vim flammis tuis, Amorem tuum ſuſcitant, inſtaurant fervorem, addunt pabulum doloribus qui eo modo non deſiſtent prius quam in cinerem te redegerint. CAL. Tace Tace, perdite. Mihi dolendi tibi Philoſophādi ſic finis nullus veniat. Non feram te amplius. Iube Equum mihi parent, bene cingant, bene poliant, bene mundent omnia, Sedet Obequitare domum Dominæ meæ PAR. Heus vos, ſervi! Nemo famulorum domi eſt; Mihi hoc nunc incumbit. Certe conditio jam noſtra deterior fiet, curandis equis abhinc addicetur. I. Secęde. *Male mihi conſuluerunt compatres mei* &c. Adhinnis tu, Domine Caballe? Non ſufficit unum Zelotypia furere domi noſtræ? An & tu Melibæam peris? CAL. Producetur hodie iſte Equus? quid agis, Parmeno? PAR. Eccum illum hic Domine, Soſia non eſt domi. CAL. Tene ergo iſtam *ſtapedem*. Diduc amplius valvas hujus portæ. Et cum venerit Sempronius cū illa matrona die exſpectent, illico ego revertar. PAR. vel nūquam. Illuc eas cum malo dęmone. Ut vos dicite ſtolidis illis quid utile ipſis ſit, nolent vos intueri odio amplius: Iſtum ſi quis nunc telo aliquo in calcaneis fixerit, plus cerebri inde exeat quam ſi caput ruperit. Et quid mea attinet, ſine egregie te Celeſtina & Sempronius concipilent. O me infelicem *propterea quod* fidelitatem ſervo, malum hoc patior. Aliis lucro eſt malitia ſua, ego

 per-

perdor quia bonus ſum. Talis eſt nunc curſus humanarum rerum. Ibo & ego communem exinde viam quoniam video proditores vocari ſapientes, fideles fatuos. Si credidero Celeſtinæ cum ſuis Octoginta annis Calliſto me malè non tractabit. Verum hoc mihi deinceps pro ſpeculo & exemplo cum eo vivendi erit. Si dicet, Pergręcemur, Idem ego: Si domum deſtruere volet, approbabo itidem. Si bona ſua omnia flammę inijcere, apportare ignem. Deſtruat, rumpat, confringat, damnis & excidio omnia involvat, det quæ poſſidet, Leonibus, Lenis, Ego meam etiam partem inde videbo ut abſtraham: verũ eſt enim quod dicunt, *averſo rivo* prædatum eunt piſcatores. Et *numquam* nimis canum eſt molitori.

ACTUS. III.

Sempronius Domum Cæleſtinæ venit, eam moræ accuſat. Conſultatur quomodo negotium Calliſtonis, & Melibææ confici poſſit. Supervenit in finem Elicia. Celeſtina domum Pleberii it. Manet Sempronius cum Elicia.

SEMPRONIUS. CELESTINA. ELICIA.

QUANTUM inſumet temporis capra iſta barbata? Certe cum veniret non tam tardo gradu erat. *Pecuniæ* ſolutę fractos amãt lacertos. Audi, Celeſtina, parum equidem promoviſti. CEL. qua gratia huc venis, fili. SEM. Ægrotus iſte noſter neſcit quid petat, ipſe ſibi non ſufficit, manibus ſuis iratus eſt, quod adſtrictio-

ſtrictiores ſint videlicet, Timet negligentiam tuam, ſuam avaritiam accuſat, & parcitatem quod amplius pecuniæ tibi non obfuderit. CEL. Non eſt res magis peculiariter propria ei qui amat quam impatientia, Omnis mora illi tormentum eſt. Nulla nec minima quidem talibus tolerabilis eſt; primo momento ad effectum ducere cogitationes ſuas volunt: Prius cõcluſum volunt videre negotium quam incipi poteſt, Pręcipue autem novitii iſti amatores, qui ad quodvis Terriculum evolant, ſine conſilio, ſine perpenſione damni quod hamus deſiderii ipſorum attrahit mixtũ confectioni & exercitio deſiderii ipſorum per ſervos, alioſque homines quibus in negotio iſto utuntur. SEMP. Quid de ſervis dicis, videtur ex ſermone tuo concludi poſſe damni aliquid ex præſenti negotio ad nos redundaturum? velut ſcintillæ ab hoc igne reſilientes nos cremare veniant? Potius ego malo Dæmoni relinquam Amores illius vt primum hinc mali aliquid eruperit, nequaquam ego ipſius ſervitium morabor, nec ſalem ejus deinceps lingam. Melius eſt ſervitium hoc perdere quam uti id ſerves, vitam impendere. Tempus me, quid facto opus ſit, edocebit. Certé priuſquam cadet univerſum, indicium futurę ruinæ dabit; ut inclinare ſe ante caſum ędificia ſolent. Si idem tibi animus, eſt, mater, nos nobis â damno caveamus, cętera, uti poterunt, cadant. Si eam hoc anno non tenebit, potiatur altero, ſi neq; hoc, plures effluant, ſi neque ſic, numquam per nos quidem. Non eſt res tantæ initio difficultatis, quam tempus faciliorẽ & tolerabilem non faciat. Nullum vulnus tantum malorum dolorum fert, ut non cum tempore eorum vehementia ſubſidat. Nulla voluptas tam dulcis cui-

piam obtingit ut non amaritudinem temporis longitudo illi invehat. Malum & bonũ, Proſpera, Adverſaque Fortunæ, Gloria & Dolor, omnia cum tempore perdunt vim quam initio ubi contigere cuipiã, habuerunt. Proinde quæ mortalibus admirationi accidunt, quæque ſunt longe ante deſiderata cum in poteſtate fuerunt, oblivioni data, tranſeunt. Singulis diebus novæ res viſui & auditui obveniunt, has tranſimus, pone nos relinquimus, Tempus adedit, dies conſumit, & ut obvenire eædem denuo poſſe videãtur, efficit; æſtimationem atque admirationem illis omnem demens. Quantumcunque admiratus fueris cum quis dixerit, Terra concutitur, aut aliquid ſimili modo Pavefaciens, cum dictum erit, obliviſceris: Pariter ſi audies, Flumen mirifice ſe effundit, Cæcus hic hactenus, jam videt; mortuus eſt pater tuus, Cecidit fax Cælo, Granata devicta eſt, Rex hodie urbem hãc intrabit, Turcorum exercitus deletus eſt, Cras Eclipſin Sol patietur, Pons iſte elevatus eſt, Iſte jã factus eſt Epiſcopus: Petrus furto ſua omnia amiſit, Vnius ſuſpendit ſeſe; quid mihi dices? præter hoc quod tribus diebus elapſis, aut ſi denuo ei obvius fueris qui nunc tanta tibi narravit, nemo jam ſupererit cui mirabilia omnia iſta videbuntur? Omnia hujuſdem cõdicionis ſunt; omnia eodem hoc modo tranſeunt, omnia oblivioni ſe mancipant, omnia à tergo nobis manent. Sic itaque erit & Amor hic heri mei, quo longius ibit, eo magis imminuetur, Longa conſuetudo feritatem omnium dolorum manſuefacit, In nihilum redigit & conſumit omnes Uoluptateis, communia & uſitata facit omnia miracula. Vtilitatem lucrumque noſtrum inhiemus dum malum apud illũ

fervet,

fervet,etſi ſicco pede illi remediari poſſimus;quod optimum eſt fieri debet ; quod ſi id fieri non poterit paullatim illi indignitatem rei & Melibææ averſum animum rigoremque indicemus, à malo ejus cômodum noſtrum quærẽtes,præſtat enim male affici dominum,quam periculo ſe objicere ſervos. CEL. optime ſermocinatus es. Tecum ſentientem me habes, tuaque ſententiam meam confirmaſti. Verum omnino tamen,fili,neceſſarium eſt bonum Advocatũ bonumque Procuratorem laboris , nonnihil negotiis interponere, non fatigari , dum judicium pendet, ut inveniat quod cauſſam ſuam adjuvet , fingere argumenta,Rationibus compoſitis adeſſe, Sophiſticis etiam ſtrophis actus omnes inſtruere, ire in Ius, redire ex Iure,mala judicis verba audire nõ derrectare; præſentibus omnibus re ipſa demonſtrare quanta ſit officii ſui difficultas,neque per ludum ſeſe conſtitutum pretium indipiſci? Sic certatim accurrent conſultores,lites ſuas exſequendas offerent, non ſecus atque ad Celeſtinã nunc amatorũ chori.SEM. Fac uti lubet non n.hoc primum eſt negotiorũ quæ exigenda ſuſcepiſti.CEL. Primum, ais,Semproni: Paucas tu virgines.Deo gratias memini , per hanc civitatẽ videas quæ officinas ad mercẽ venundandã ſuã,aperuerint, quarum ego fuſis non primum filũ decerpi fecerim. Cũ primum infans puella in lucem prognata eſt,ego nomẽ ejus in tabulas meas refero,&hoc ideo ut quot retibus meis exſilire poſſint,memoriã inire habeam. Et quid arbitrabere.Semproni;poterã ego victũ mihi de vento parare?Nũ quæ alia hæreditas fuit,q̃ ego adiverim?Num aliã domum,agrum, aut vineã habeo quæ me alat? *Noſti aliam ſubſtantiã* quam ego poſſideã

quam

quam quę parta mihi hujus generis officiis? Vnde eſt quod edo, quod bibo? unde calceatui & veſtitui proſpicio? In hac civitate nata ſum, in hac educata, honorem exiſtimationem & famam conſervavi, *uti nemo non novit*. Numquid igitur nota non ſum? qui vel domum meam vel nomen neſcit, eo ipſo indicat peregrinitatem ſuam neque ſe ab ea excuſare poteſt. SEM. Dic mihi mater, quid negotii habuiſti cū ſodali meo Parmenone; cum ego Calliſtonem pecuniam promtum ſequerer? CEL. Enarravi ipſi & Curam & Curæ prætium & uti noſtro ſe Sodalitio adiungens plus lucri facturus ſit, quam de ſtulticiis illis ſuis quas hero ſuo inculcaret, Vt ſic vivere pergens inops, in perpetuis à domino injuriis, vitam degere cogatur, mutaret potius conſilium nec ſe ſanctum faceret tā vetulæ cani, ut ego eſſem. Vocabam ipſi in memoriā quæ fuiſſet ipſius mater, quâ de cauſſa non haberet vituperare inſtitutum vitę meę; dicturus quippe mala in me meumque vivendi genus, ſciret convitia illa prius quam ad me venirēt per latus matris ipſius trāſitura, SEMP. Tanto ergo tempore is tibi notus fuit, mater? CEL, hanc Celeſtinam vides quæ naſcentem illum vidit, & educationi ejus adjutrix perpetua fuit. *Mater ipſius & ego unius digiti unguis & articulus eramus*: Illa me optimas mearum artiū, quas teneo, edocuit, una erat ambabus menſa, unus lectus, junctim ludebamus, deliciabamur, conſilia omnia & concluſiones negotiorum noſtrorum invicē participabamus, domi foriſque, uti duæ veræ germanæ. Nullum illa nummum lucri faciebat cujus dimidium ad me non perveniret, non viverem ego toties decepta, toties irriſa, ſi illa mihi ſuperſtes eſſet. O mors, mors, quam multos

multos ſpolias chariſſimis ſuis ſodalibus! Quam mul-
tis conſilia omnia abrumpit deteſtabilis tuus ſuper
adventus! Si unum aliquem hominem paullatim vi-
vendo ſeſe conſumentem, fini naturali non ſubducis,
alios mille contra mediis ſuis diebus eximis, tempuſ-
que decurtas: Si illa nunc ſupereſſet non ego nunc
ſola, ſine fideli ſocia, huc illuc diſcurrerem ! Bene
quieſcant oſſa illius, fidelis amica, optima ſocia mea
erat, numquam cujuſquam rei laborem ſoli mihi in-
cumbere paſſa eſt, quin manum manui ſuã meæ ſub-
jiceret, & auxilio præſens adeſſet. Si ego panem affer-
rem, illa cum carne aderat, ſi ego menſam ponerem,
illa jam mantile paraverat. Non erat fatua, imagino-
ſa, faſtuoſa, ut hodie tales ſunt mulieres, Ita felix ſit a-
nima mea ut aperto capite ad extremum uſque civi-
tatis ambulabat, vini vitrum manu tenens, neque to-
ta illa via quicquam mali audiebat de Domina Clau-
dina; neque jurare detrectem; nullam tota urbe pe-
jus vini pretia noviſſe, ut & alia venalia mercimonia.
Cum putares vix eo appuliſſe quo iter inſtituerat, jã
illa reverſa erat. Vndecunq; illam invitabant, ſecun-
dum amorem quo omnib. commendata erat: num-
quam de quoquam loco redibat non octo decemve
ferculis onuſta, unum vini congium ventre, alterum
vitro in manu referens. Sæpe ipſi tres vel quatuor
frumenti medimnos credebant, velut pignori gran-
dem argenti maſſam dediſſet. Verba ipſius arrabonis
aurei loco erant in omnibus tabernis. Si junctim am-
bularemus per urbem, quocunque vellemus, quo-
cunque nos loco ſitim ſentire contingeret, intraba-
mus oenopolia, illico dimidium vini congium poni
jubebat ut os aridum aliquà madefaceret, neq; pro-

pterea

pterea quiſquam illi veſtimentorum quid detrahebat; ſaltim nomen ipſius tabulis debitorum inſcribebant. Si talis nunc eſſet filius ipſius, ita ſpoliaremus, quantum in me foret: herum tuum, ut ipſe ne plumã quidem de tantis ſuis bonis ſibi ſervaret; & nos omnibus miſeriis uno hoc negotio exſolveremur. Verum Ego in partes eum meas traham, ſi vivo; ego eum referam in numerum meorum. SEM: Et quomodo hoc effecturam ſperas? Eſt enim nequam & aſtutus furcifer! CEL. Contra iſtum pone duos alios etiam aſtutiores. Dabo ipſi fruendam Areuſam, erit illico noſtrorum hominum. Dabit nobis ſpatium tendendi retia noſtra ſine omni impedimento, ut illos aureos Calliſtonem pro lubitu junctim emungamus. SEM. Igitur aliquod effecturam te in hoc Melibææ Amorum negotîo arbitraris, aut jam manum applicare potes? CEL. Non eſt Chirurgus tam artificii ſui ſciens, qui primo intuitu aut tactu vulnus conſanet. Quod præſenti ego loco in his rebus video, dicam tibi: Melibæa pulcra eſt. Calliſto ſtolidus & prodigus. Iſtum effundere multa non gravabit, neque me in eundo & redeundo laborum tædebit. Pecunia nobis veniat; maneat negotium nobis creditum quo loco poterit. Omnia poſſunt nummi: *Frangit rupes*, ſicco pede fluvios tranſit, Non eſt tam editus uſpiam locus quem aſinus auro onuſtus non aſcendat. Stultitia & Amor Calliſtonis ſufficiunt perdere ipſũ, & nos beare. Hoc eſt quod ſentio hoc eſt quod melior; tantum eſt quod novi de illo & de illâ Hoc eſt quod nobis emolumento futurum ſpero. Nunc demum ad Pleberium me conferam; mane tu iſthic cum bono Deo: Melibæa iſta quamvis celſo ſit animo non eſt prima cum

omni

omnî faſtu ſuo, (~~ita Deus voluit~~) cui ego expectorem ſuperbas illas & generoſas, ſine mente tamen, cracationes. *Delicatulæ gannitrices omnes* ſunt , poſt cum una modo vice Ephippium dorſo admiſerint numquam ſatisfieri illis poteſt, nemo campus ſatis amplus ad deſideria earum decurrenda. Marientur prius quam defatigentur. Si nocturnum iter inſiſtent, numquam Auroram redire volent , Gallos canentes exſecrabuntur , quod diei illi vocando aſſentiri videantur, Horologiis mala verba ingerũt; quod horas breviores præcipitent, Aſtrologæ eſſe volunt, Capellas & Septemtriones amant, Iam cum vident prodire Iubar primæ diei, anima ipſis de pectore ſimul proditura videtur; Claritas ſolis tenebras cordibus ipſarum inducit: Hoc iter ego ambulando numquam ſatis defeſſa fui, numquam fatigatam ſenſi, Nunc quoque, quantumvis vetula ſim, Deus novit quam bonæ frugi ſit Deſiderium meum: Quanto magis eſtas cēſeas, quæ fervent ſine igne ? libertatem ſuam primo amplexu vendunt, Rogant rogaturos, Tormenta non magis inferunt quam patiuntur : ſervas ſe eorum faciunt quorum erant modo Dominæ. rumpunt parietes , aperiunt feneſtras , fingunt infirmitates, portarum obices & ſuſtentacula ferrea oleo inungunt , ut ſine ſtridore & ſtrepitu aperiri valeant: Non poſſum tibi minimam partem enarrare plurimorum facinorum quæ illas facere cogit dulcedo remanens de primis ſuaviis illius quem amant. Hoſtes ſunt mediorum Amoris temporum ; Subito ad ultimos ejuſdem terminos tranſeunt: SEM. Non intelligo ego iſta facinora, mater. CEL. *Affirmo* tibi

omnes

omnes mulieres aut perdite amare eos à quibus diliguntur, aut ſummo eoſdem odio proſequi. Ita fit ut cum volentes contemnuntur, facere non poſſint quin fræna terribilibus odiis laxent, Hæc ego cum certo cognita habeam, magis animi firmata domum Melibææ peto, quam ſi jam in poteſtate mea ipſam haberem: Non enim ignoro eam, cui ego nunc ſupplico, ad finem me rogaturam, & quamquam principio feram ſeſe faciet, minabitur, diris invehet, ad extremũ blandietur, mulcebit me bonis verbis. Hic mecum habeo aliquit linei fili in manica, cum aliis quæ ubique mecum circumfero. ut occaſionem mihi veniẽdi, quocunque cupio, conficiam, etiamſi nemo me ante hac viderit eorum hominum; nam ſi ſemel tantum loquendi mihi poteſtatem fecerint, jam talem eſcam illis obiicio, ut non poſſint quin ulterioribus ſermonibus meis aurem præbeant. SEMP. Ego tibi ſuadeam, mater, bene & circumſpecte te hoc in negotio geras; quando enim principio negotium claudicat vix in finem firmis poplitibus conſtabit, aut erigetur commode: Cogita patrem Melibææ; homo eſt generoſus & ſtrenuus, mater magni animi, & filiæ amantiſſima, tu tantum nõ ipſa Suſpectio es. Melibæa illis unica eſt, hac male habente omnia ipſorũ bona cum Spe ipſa vacillabunt, cum hæc conſidero ego totus tremo; *non eas lanam lucratum* & tute redeas ſine plumis. CEL. Quid, ais, plumas fili? SEMP. Vel & implumata, mater, quod ſit etiam peius. CEL. Certe bona fide malum te rebus meis adjutorem ſumſerim ſi jam in eo ſis ut Celeſtinam tu docere velis, Cum tu naſcereris ego jam cruſtam panis comedebam: Bonũ tu Vigilem nocturnum præſtares aut Speculatorem, qui tan-

qui tantum augureris & ſuſpiciones omnes eventiles. SEM. Ne mireris ſuper timore meo, mater, Cōmunis iſta humanitati cōditio eſt, quod maxime deſideras, minime ſecurum te ſui potiundi faciet: Præcipue in hoc negotio & tuum & meum malum metuo, deſidero hinc lucrum, opto bonum in finem cōſilia procedere. Non tantum quidem ut cruciatu ſuo herus meus levetur, quantum ut ego egeſtate & indigentia exuar; & hoc pacto ego plus contrariorum incidentiū video ruditate mea quam tu, licet vetula talium magiſtra, & exactrix.

EL. Signo me crucis muniam, ſcribam lineam in aquam, quid hoc novæ rei eſt, Semproni! venire te bis uno die domum noſtram. CEL. Tace, fatua, ſine ipſum. Aliud nos negotium gerimus, quodque expediri majoris intereſt. Dic mihi, nemo hic eſt qui meā opem poſcat? Abiit ancilla quæ ſervulum hic exſpectabat? EL. Illa quidem, & ab illa alia hic fuit, quæ itidem nunc quoque abiit. CEL. Vero? & non fruſtra quidem. EL. non, bona fide mea, neque Deus hoc ſiverit: verum eſt dicterium; Quamvis tarde adſit, bene tamen venire, cui bona fortuna non deſit! CEL. Tu vero adſcende illico in ſupremum domus ſolarium, & defer huc vaſculum olei ſerpentini, quod invenies colligatum fune quem de campo ego apportavi pridie noctu cum plueret & tenebræ ſpiſſæ forent, ſimul aperi arcam lineo filo plenam, inibi ad manum dexteram offendes cartam ſcriptam ſanguine veſpertilionis, ſubter alam illam Dracunculi quem heri exūgulabamus: Vide ne profundas aquam roris Majalis quam condiendam mihi attulerunt. ELIC. Mater nō eſt eo loco quo tu dicis. Numquam tu memoriâ ſer-

vas ubi res tuas depoſueris. CEL. Ne me vituperes tu ob defectam ſenectutem meam; ne me contemnas, ne me inſimules, Elicia: Ne te propterea tam magnam facias quod Sempronius tuus iſthic eſt, me ille conſiliatricem magis expetit quam te amatricem: quamquam tu illum pereas: Confer te in conclave unguentorum, & in marſupio de pelle nigræ felis facto, quo oculos lupę te injicere mandavi, invenies; affer & ſanguinem hircinũ, & aliquid pilorũ de barbis ejuſdẽ, quos tute illi præcidiſti. EL. Cape ecca hic quæ poſcis mater. Ego adſcendã, ſequatur Sempronius. CEL. Adjuro te triſtitiarum domine, Pluto, Imperator infernalium abyſſorum, Princeps Aulæ dãnatorum, Arbiter ſupreme horrendorum Spirituum, Præſes ſulfureorum ignium, quos fervens Æthnæ crater projectat, Gubernator & director tormentorum & tormenta inferentium animabus peccatorũ, Rex trium Furiarum, Tiſiphonę, Megęræ, atque Alectus: Magiſter omnium atrarum rerum Regni Stygis & Ditis, cum omnibus ſuis lacubus & Vmbris infernalibus, cui paret litigioſum Chaos, ſubſunt volãtes Harpiæ, cum omni exercitu horrẽdarum Hydrarum; Ego Celeſtina tua notiſſima clienta te adjuro per virtutem & potentiam rubentium harum litterarum, per ſanguinem nocturnæ hujus avis, quo conſcriptæ ſunt, per vim & poteſtatem Nominum iſtorum & ſignorum, quibus hęc carta exarata eſt, Per dirum virus viperarum iſtarum, unde oleum hoc expreſſum eſt, quoque ego fila iſta inunxi ſine mora voluntati meæ obtemperaturus, in hæc te licia involvas, in his commaneas, ne imo quidem momento diſceſſurus donec Melibæa, prima quâ poterit occaſione, te emat,

te emat, & iſto filamẽto ita intricetur, irretiatur, illaqueetur, ut quo magis iſtud aſpiciat, eo magis ſenſus & cor ejus concilietur mihi, & petitioni meæ aſſenſum effectumque det. Tu illam involvas crudo & forti Amore Calliſtonis, uti omni honeſtatis memoria projecta, totam ſeſe mihi aperiat, & legationem mihi meam uberi mercede compenſet. Hoc ſi feceris, quicquid tu contra volueris, me roga. Quod ſi non illico imperata exſequeris, capitalem me tibi inimicam pronũtio, feriam immiſſis ſolis radiis tenebroſos tuos carceres, & ſpeluncarum abdita horrenda patefaciam, accuſabo crudeli mente continua tua mendacia, comprimam atque excarnificabo diris meis verbis horrendum nomen tuum; Herum iterumque te adjuro. Sic fidens magnæ potentiæ meæ abeo cum filamento hoc meo, cui te, uti credo, involutum porto.

ACTUS IV.

ARGUMENTUM.

Celeſtina dum eo it in via ſecum ipſa loquitur, donec ad oſtium domus Pleberii uenit. Offendit illic Lucretiam, ancillam Pleberii, quam alloquitur. Mater Melibææ Aliſa, colloquentes videns, ſciſcitata quæ ſit Celeſtina, intro illam vocat. Acceрſitur aliorſum miſſo nuncio Aliſa. Exit domo: Celeſtina cum Melibæa ſola relicta aperit ei cauſſam legationis ſuæ.

CELESTINA. LUCRETIA. ALISA. MELIBÆA.

NUnc cum ſola ambulo caute conſiderabo quod Sempronius metuere dixit ſuper legatione hac mea. *Res enim non ſatis* animo expenſæ & conſideratæ, quamquam non raro optatum finem tangant, ut plurimum tamen incertos effectus habent intenta & preſſa perpenſio raro caret optimo fructu. Et quamquam illi ego talia confeſſa non ſim, poterit evenire certe ut hic meus ad Melibæam acceſſus peſſime axcipiatur, & ego diſcrimen vel vitæ ipſius ſubeam; vel ſumma cum ignominia propellar, ſi occidere me noluerint ut diris modis verberent, aut flagris concidant, ita amarum mihi fuerit pretium centum iſtorũ aureorum. Ah miſeram me, quibus me plagis involui! ut diligens atque efficax alienorum negotiorum videar, me ipſam in ſummum periculum conjicio! Quid faciam vitæ meæ, ærumnoſa! Nec retrocedẽdo lucrabor quicquam, nec perſiſtere incepto periculo caret? Igitur ibo! Sed an revertar potius; O dura & incerta perplexitas! Neſcio utrum ſit melius: In audendo manifeſtum diſcrimen eſt, in ignavia & timore ignominioſa damnoſitas! Quorſum ibit bos arandi pigens? Vtraque via profundas lamas & periculoſas interrupti itineris moras oſteniat! Si in furto deprendar certa mors erit, vel ut bene negotium cadat, infamia publice notabor. Si retro eo, quid dicam Sempronio? Hæccine erat tua illa decantata potentia, hæc efficacia tanti negotii; hæc Sapientia, Confidentia Aſtutia, Sollicitudo? Herus vero illius Calliſto quid dicet? faciet? cogitabit? Quid aliud quam meras

meras apud me deceptiones eſſe & fraudes? quodq; ego Melibææ arcana ejus & velut inſidias aperuerim ut à contraria parte plus ad me lucri rediret, ut prævaricatrix, ſim operta falſimoniis? Vel, ſi tā inimicę ſe cogitationes ipſi non objecerint, clamabit, vociferabitur, inſtar amentis, in faciem meam peſſimis me convitiis diffamabit, mille malos ſucceſſus excogitabit quibus conſilia mea ipſum implicaverint, dicendo. Tu, exoletum proſtibulum, cur tormenta mea pollicitationibus tuis majora feciſti? Falſa. perjura, lena, omnibus aliis pedes & operas habes, mihi ſolam linguam vendis? illis effectu ades, me dicteriis & fabubulis ducis. Omnibus cæteris remedia habes, mihi ægritudines doloribus cumulas: Cæteris efficax, mihi ignava atque nullius pretii es, aliis lux ex te oritur, me tenebris obſcuris damnas. Et cur te mihi defloccata proditrix, ingeſſiſti? Oblationes tuæ Spem mihi felicem propoſuerunt, Spes diſtulit mortem meam: Protuli vitam, meam , hilaris mihi hominis vices ſumſi, Nunc, aliter cedente negotio, neque te Pænæ neque me deſperatio umquam deſerent. Igitur quid faciam perdita ego? Vtrobique mala fortuna vertitur! Et hic & illic infortuniam eſt! *Quando extremis rebus nullum eſt* medium, ad id quod clementuis eſt, ſeſe applicare Sapientem decet. Potius offendam Pleberium, quā Calliſtoni injuria ero. Ibo igitur. Major ignominia eſt vecordiæ damnari & ignaviæ, quam malum quod periculum rei in te receptæ ſubeuntem te ſequi poteſt. Audacibus fortuna numquam defuit. Iam oſtiū Pleberii video. Pejoribus me extricavi. Cape animū, aude, Celeſtina, non deficias metu? Numquam deerunt bona verba & interceſſores qui malum miti-

gent. Omnia auguria dextra obveniunt, aut ego nihil amplius iſtarum artium novi. Quatuor homines mihi obviam facti, de quatuor tres Iannes vocantur. Duo de tribus Ninnarii ſunt. Prima vox quã per plateam audivi bonum omen Amoribus fuit, numquã pedem impegi, ut alias ſæpius. Silices ipſi quibus viæ ſtratæ ſunt videntur coſſim diſcedere, & ſemitam itineri meo facere; non me impediunt veſtimentorũ laciniæ, non ſentio fatigationem eundi. Omnes me ſalutant, nemo me canis allatravit; avem nullam atram vidi, turdum vel corvum, vel quamvis aliam talem. Et quod omnium horum auſpicatiſſimum eſt, video Lucretiam ad fores Melibææ, illa cognata Eliciæ eſt, non erit mihi obſtaculo. LUCR. *Quæ eſt vetulæ quæ* circulatorio gradu corpus concutiens huc viam tenet? CEL. Bene ſit ædibus iſtis. LUCR. Celeſtina mater, bene tu venias. Quis Deus te in has regiones civitatis duxit, tibi non frequentatas hactenus? CEL. Amor meus, filia; Deſidero tibi commendare, in ipſa juſſit, Eliciam meam, deſidero conſalutare etiam dominas tuas, Matrem & Filiam, quas viſitare non potui toto tempore quo ex hoc vico alio habitatum migravi. LUCR. hac ſola de cauſſa domo tua exiiſti? mirer certe, non enim ita nobis nota es, alia ſunt ſtudia tua, nullum tu ambulare pedem latum ſine lucro conſueviſti. CEL. Fatua tu, non ſatis hoc lucri ſit, deſiderio ſuo hominem ſatisfacere? Tamen uti ætate confecta mulieribus numquam nihil deſit, & præcipue mihi, quæ alienas puellas educare cogor, eo vẽditum nonnihil linei iſtius filamenti. LUCR. Non de nihilo eſt quod ego dico, ſenſibus meis utor. Numquam tu quicquam ſine lucello feceris; Et nunc Do-

mina

mina mea ſenior opus talib.emtis habet incepit n. neſcio quid telæ texere, tu vero venditis, ut audio. Intra expecta iſthic ne aliorſum mercem tuam deferas. ALISA. Cum quo loqueris, Lucretia? LUCR. Hera, cum vetula illa faciem cicatrice ſignata, quæ habitabat quondam ſub crypta illâ adlatus fluminis. ALISA. Nunc minus etiam mihi nota eſt; tu enim ignotum per incognitum me docere vis. quod idem eſt ac ſi *aquam cribro cogere* velis. LUCR. Per Deum, hera, anus iſta magis nota eſt quam quæ notiſſima. Neſcio quomodo meminiſſe non poſſis ejus quam pro venefica palo publicè hic alligarunt, quæ Abbatibus puellas vendere ſolebat, & mille matrimonia disjunxerat. ALISA. Dic quo opere vitam ſuſtinet? forte ſic illam melius cognovero. LUCR. veſtimenta Odorare, Fucos vendere, pigmenta componere, alia centum talia novit. Herbaria eſt grandis, infantes curat, a nonnullis Anus Lapidaria perhibetur. ALISA. Omnia iſta notiorem illam non faciunt mihi, ſi noſti, dic nomen mulieris. LUCR. Novi certe nomen ipſius, Domina, neque infans aut Senex in tota civitate eſt qui hoc neſciat, & ego ignorem? ALISA. Cur ergo non eſfaris? LUCR. Pudor prohibet. ALISA. Quid ais, fatua, dic modo. Ne me irrites mora. LUCR. Celeſtina. honos ſit auribus, appellatur. ALISA. Hi, hi, hi, male tibi ſit, quę riſu me percellis, fatua, dum nomẽ abhorres dicere, propter odiũ quod in anũ iſtã habes, Nunc memoriã ſubit, nunc bonã partẽ ejus rerũ recordor: Nõ dicas plura: aderit me rogatura aliquid, dic adſcẽdat iſtuc. LUCR. Adſcende iſthuc, mater. CEL. Bona Domina, Deus cũ bona ſua gratia ſit tecũ, cũq; nobili filia tua: Ægritudines ſenectutis meis me deſtinuerũt

con riverenza parlando

 hacte-

hactenus quo minus te viſitatum venerim, uti me condecebat: Verum Deus novit penetralia mentis meæ puriſſimumque affectum, & verum Amorem, quem diſtantia domiciliorum non poteſt pectorib. vere diligentium eximere. Nunc & neceſſitas me adegit facere, quod magno alioquin deſiderio cupiebã: Cum aliis infortuniis meis male nunc me æris etiam indigentia habet, aliquid ejus ut parem melius nunc nihil novi quam ut parum iſtud linei filamenti vendam, idque tibi attuli, docta ab ancilla tua tali tibi nunc opus eſſe, Pauperculum eſt mercimonium, non ego autem Pietate in Deum: Cape domina, & mercẽ & venditricem, ſi quo pacto ejus ſervitiis uti voles. ALISA. Honorabilis vicina & civis noſtra verba tua & oblatio mercis faciunt condolere me egeſtati tuæ; eo quidem modo ut malim ea nunc eſſe tempora ut rebus tuis ſubvenire alio modo poſſem, quam redimendis ad uſus meos laboribus tuis. Quod dixiſti, accipio. Si mercimonium bonum eſt Bonum pro eo argentum feres. CEL. Talis ſit vita mea, talis vita mea & Senectus mea, talis cujus ego participare bona juvavi. Delicatum filum eſt inſtar Capilli pulcerrimi, æquale, forte ut fides, lyræ, album ut gluma nivis, omne iſtis pollicibus meis ductum, diductum expanſum, compoſitum, uti vides in hac tela. Tribus unciã aureis heri vendidi, ita bene ſit miſeræ animæ meæ. ALISA. Melibæa filia, matronam iſtam tu colloquio detine, videtur mihi jam diu eſſe quod ſororem meã, uxorẽ Chremetis, viſitare debeo, infirmam, ut noſti Nondum hodie eam vidi, & ſervulum huc miſit indicatum, pejus eam, quam heri etiam habere, utque illi adſim. CEL. *Sic meus magiſter* mihi oportunitatẽ negotii expe-

expediundi præparat. Sic malum creſcit alteri, mihi demitur. Sic decet, amice Dæmon, jam ne illi morbũ remittas, hanc autem quam cupere amotam me noſti, hinc amoliri perge. ALIS, Quid dicis, amica mea. CEL. Domina, male ſit malo Dæmoni & peccatis meis; quoniam tali tempore morbum ſorori tuæ intendunt, ut nõ poſſit, quod inter nos eſt, negotium pertractari. Et quid mali illam morbi tenet; ALIS, Dolor laterum, & is uti famulus, qui modo adfuit, narravit, tam vehemens, ut mortiferum metuant. Supplica Deo in precibus tuis, meâ de cauſſa, vicina optima, ut convaleſcat. CEL. Spondeo hoc tibi facturam, Domina, cum hinc abiero tranſibo omnia Monaſteria in quibus *monachos notæ relligionis* habeo, & impetrabo ab illis una mecum precibus inſiſtant. Etiam hodie antequam cibum caperem quater jam Deo ſupplicaſſe memini. ALISA. Igitur Melibæa, ſolve vicinæ huic noſtræ quidquid bonum æquumque erit, ut bene contenta abeat, Tu vero mater, ignoſce mihi, alio tempore amplius colloquemur. CEL. Domina, nihil hic erratum eſt, nihil cui ignoſcere ego debeã: Deus tibi ignoſcat: Bonam hic mihi collocutricem reliquiſti. Deus illam ſinat bene uti & frui flore ætatis ſuæ, flore teneræ juventutis ſuæ. Hoc enim tẽpus eſt quo delectationum omni generi, quas natura ingerit, fortuna poſcit, ſeſe animi exhilarare perpetuo decet, indulgere abblandientibus ætatis bonis. Contra, per fidem meam. Senecta nihil eſt præter perpetuum ægritudinum domicilium, anxietatum hoſpitium, ſtabulum infirmitatum, Nutrix eſt quærellarnm, moleſtia continua, plaga incurabilis, commiſeratio præteritorum, Pæna præſentium, metus & ſollicitudo triſtis futurorum,

turorum,vicina ægrimonia morti, caſa ſine tibicine & tegulis,quæ undique perpluit, baculus arundineus,qui ad quodvis onus duplicatur & cedit. MEL. cur tanta mala,mater,de ea re dicis quam tantopere videre & obtinere omnes homines cupiunt? CEL. Cupiunt ſatis mali ſibi quiſque hoc voto,cupiunt ſatis laborum; deſiderant illuc appellere, quia non niſi vivẽdo eo pervenire poſſunt. Vivere aũt dulce eſt, & vivendo mortales ſeneſcunt,ſic puer optat adoleſcẽtiã,adoleſcentia virilitatẽ,virilitas ſenectutẽ,ſenectus omnia vitæ ſuavitati poſtponit, licet eo tẽpore mille effarcta ſit doloribus.Sed quis tibi, Domina, omnia malæ iſtius æſtatis incommoda, contraria votis vota, fatigationes,Curas,ſollicitudines,ægritudines,Rigores,fervores,animi anxietates,querellas,gravedines, rugatam frontem,canos capillos, auditus fruſtrationem,debilitationem viſus, oculos umbris ſupernatantibus dubios,oris fœditatem, dẽtium excidia, roboris evacuationem,inceſſus flaccidos, longam mãducationẽ,enarrare ſatis valeat? Et dolor dolori, infortuniũ infortunio additur ſi taleis annos egeſtas comitatur;hæc cæteris omnib. malis pejor venit, hoc conſpecto tacere reliqua velis, & velut vela tormentorum contrahere jubeas, *nulla cruditas fame* deterior umquam fuit,quantum ego ſenſu perceperim. MEL. Optime rationes tuas agnoſco. *Loqueris tu de nundinis*, ut in iis felix fuiſti,aliam tibi cantionem Dites & opulenti canent. CEL. Domina filia *cuique* in hac vita ſua pars infortuniorum experiunda eſt. *Ad quamque* manſionem tria millia malorum paſſuum emetienda ſunt.Opulentis & ditibus hominum Gloria& Voluptas per alios rivos & canales velut inſidiantur, quas

non

nō videant illi malis dolis atque aſſentationibus noxjis comitatas venire. Ille dives eſt cui bene cum Deo convenit. Securius eſt contemni quā Timeri. Quietius dormit pauper quam ei datur qui quod maximis laboribus acquiſivit, ingenti cura & ſollicitudine cuſtodire cogitur, tamdem cum planctu & doloribus relinquere. Amicus meus nihil mihi ſimulabit aut finget, Opulento ſuus omnia. Me amet quiſpiam mei gratia, iſtum ejus quod poſſidet: Veritatis vocem ille numquam audiet, omnes illi adulantur, ſermonum guſtum ad palatum illius componunt, Omnes illi invident. Vix invenies divitem aliquem qui non ultro confiteatur melius ſecum agi crediturum, ſi in mediocritate facultatum ſit conſtitutus, vel in honeſta adeo paupertate Divitiæ non divitem faciunt ſed laborioſum. Non faciunt Dominum, ſed diſpenſatorem. Plures ſunt ab opibus poſſeſſi quam qui illas poſſideant. Multis cauſſa mortis fuerunt, Omnibus demunt bonos mores & Gratiam ; & nulla omnino res eſt magis ſibi ipſi contraria. Non audiviſti dici Dormierunt de more ſomnum ſuum viri Divites, & nihil invenerunt in manibus ſuis. Omnis opum potens decem aut amplius liberos & Nepotes habet, qui Deo pro nulla re alia ſupplicant, quam ut illum de medio tollat. Nullam horam majoribus votis optant, quam quæ illum ſepulcro mancipabit, ipſis hæreditatem ejus adjudicabit: Sic properabunt quam minimis expenſis cadaver terræ tradere. MEL. Male te habet, mater, bonam tibi ætatem à tergo jam eſſe; vis retroverti ad priores annos? CEL. Stolidus ſit viator, Domina, qui diem totum eundo fatigatus, cum ad locum deſtinatum veſperi appulerit

optet

optet redire præteritã auroram, ut denuo eumdẽ laborẽ exantlet. Omnes illæ res quarum poſſeſſio grata nõ eſt melius utiq; poſſidentur quã exſpectantur tãto quippe propinquior eſt finis earum, quanto magis à principio receditur. Non eſt res dulcior neque acceptior fatigato quam manſio. Pariter juvenilis ætas quantumvis lætifica atque grata ſit, verè ſenex eã non deſiderabit; is autem qui ratione & cerebro caret, aliud non poteſt amare quam quod jam perdidit. MEL. Si propter meliorem aut longiorem vitam tale quid deſiderabit; non ſane abſque ratione id faciet. CEL. Tam facile puer moritur quam ſenex, domina. Nemo tam ætate affectus eſt ut non poſſit unum vitę annum adjicere, neque tam puer ut hodie mori nõ valeat. In talibus parum omnino diſcriminis habemus, neque multo melior noſtro eſt ſtatus ætatis veſtræ. MEL. Stupefeciſti ſane me his ſermonibus tuis, & in memoriam mihi reducunt illi, alibi te nobis viſam. Dic mihi, mater, es tu Celeſtina quæ habitabas quondam ad cryptam illam, prope flumen? CEL. Quamdiu quidem Deo placebit. MEL. Sanè interea valide conſenuiſti; Bene dicitur, non fruſtra ire copiã dierum; ita bene ſit mihi non cognoveram te, præter indicium illud in facię. Imaginabaris mihi venuſtior, alia nunc es, valde mutata es. LUCR. Hi, hi, hi, *Mutatus eſt iſte malus dæmon.* Formoſa erat quam Deus ſuus ſigno tam pulcro ſignavit, mediam faciem gladio rũpi faciens? MEL. Quid ais inepta? quid fatuaris, quid rides? LUCR. Te non jam cognoviſſe iſtam vetulam. CEL. Domina attine tu tempus ne decurrat, ego formam meam ne mutetur retinuero. Non legiſti dicere Sapientẽ? Veniet dies uti in ſpeculo te non agnoſcas?

Ego

Ego vero etiam properiter admodum incanui,& duplo videor annoſior quam ſum. Ita tu flore tuorum membrorum delicatiſſimo,& ego ſalute animæ meæ gaudeam,ut *quatuor filiarum*, quæ matri meæ fuerunt, ego natu minima ſum; vide quam non ſim tam vetula uti ab adſpectu æſtimor. MEL. Celeſtina amica, ſane gaudeo vidiſſe me te & agnoviſſe, neque minus mihi placuerunt ſermones tui, nunc pecuniam tuam cape & cum bono Deo domum redi; ut enim conjicio,nondum cibum cepiſti. CEL. O forma ſupra humanam, O unio pretioſiſſime,quomodo iſtuc dixiſti? exſulto ego gaudio quod loquentem te adſpicere datur; & neſcis quid infero illi tentatori dixerit divinitatis os? Non de ſolo pane vivit homo: Verum eſt itaque non ſolo nos pane paſci,neque cibo ſolum ſuſtineri,me præcipue,cui uſitatum jam eſt unum vel& duos dies alienis negotiis continuos inſumere, immemorem edere & bibere. Aliud ego nihil ago quã ut bonis bene inſerviam huic officio vitam ipſam impendere non abnuam. Hoc ſtudui ſemper, potius laborare ut alii meis ſervitiis juventur, quam ut meæ quieti & voluptati ſecura proſpiciam: Nunc quoque, ſi dederis eloquendi licentiam, narrabo tibi quæ me cauſſa compulerit huc ad te accedere. Alia enim omnino eſt ab iis quas memorari hactenus audiviſti, & talis ut *omnibus male ceſſurum ſit ſilentium* meum, ſi ſine judicio ejus abs te receſſero. MEL. Dic,mater, abſque metu omnes tuas difficultates, ſi quo remediari ego illis potero, prolixo animo tibi ſuccurram, propter veterem jam noticiam, quæ tecum nobis intercedit,& viciniratem quodam domiciliorum, quæ & ipſa bonorum hominum animos invicem obligare ſolet.

ſolet. CEL. Meas difficultates, Domina? Potius alienas, ut dictum eſt. Meas quidem ego cum clauſo domus meæ oſtio omnes à me elimino, comedendo cũ licet, bibendo quando quid potui habeo; & in omnibus facultatum mearum anguſtiis Deo ſit gratia, nũquam mihi defuerunt unus nummus præſtinando pani, quattuor vino, poſtquam viro meo orbata ſum: Vivo enim illo non eram de his ſollicita Supererant omnia domi meæ; duo utres vinarii alter ſemper plenus, alter vacuus, numquã menſam comeſura acceſſi quin panem toſtum vino bono intinctum præciperem, cum viginti ad minimum ſorbitiunculis, propter Matricis malum, *à cena* duci conſuetis. Nunc cum omñia faciam, potum in maleparvo quopiã vitro mihi ſiſtunt, quod vix duos congios capit; Sexies quotidiè domo mihi infortunatę exeundum eſt, cum iſta canitie mea, circum tabernas vinarias ut illud impleã. Sed ego numquam moriar dum clauſis foribus domi me meæ cum amphora mea vini includere potero. Nullę mihi jam aliæ delitiæ placent, experior in me verum eſſe quod ajunt, *Panis & vinum conſiciunt viam non* venuſtas aut Lepor euntis. Hoc uti commemorem nunc. Domina alienę difficultates, propter quas veniſſe huc me dixi, non propriæ meæ, efficiunt. MEL. Dic pete quod cupis, ſit cujuſcumque gratia poſſit. CEL. Puella gratioſa & generoſa, ſuaves ſermonis tui, & civilitas geſtuum hilariſſima, cum indole egregię Liberalitatis, quam erga pauperam hanc anum diſſimulare non potuiſti, eam mihi dant audaciam, ut enarrare tibi, quod injunctum eſt, ſuſtineam. Venio ego de homine ægroto, angore animi ſemimortuo, quem una ſola voce de generoſo illo ore tuo prodita, & ſi-

ta,& fidei meæ commiſſa, curare & reſtituere poteris; idque facturam ille confidit ut plurimum civilitati nobiliſſimæ tuæ benignitatis devotus eſt. MEL. Honorabilis matercula, non intelligo ego quid ſibi velit petitio hæc tua, ſi clarius illam non enarras. Ex una parte commoves me, & ad iracũdiam provocas, Ex altera condolentem tibi facis. Non potero commodè tibi reſpondere, ita parum omnino de eo quod propoſuiſti, intelligo. Fortunata ſum certè ſi verbis meis alicui homini Chriſtiano, male habenti, ſuccurri poterit: *Bene enim facere ei* qui opus habet, eſt Deo ſimilem fieri. Et qui beneficium facit, ſi merenti facit, dum confert alii, ipſe recipit, ſic qui ægre habentem cum poteſt, non ſanat, illum interficit; itaque ne deſinas plenius proponere petitionem tuam, neque timore ullo impediare. CEL. Timorem omnem amiſi, venuſtiſſimam tuam venuſtatem, Domina, conſpiciens, credere quippe omnino non poſſum, fruſtra & incaſſum pinxiſſe Deum majori alium alio hominem pulcritudine, ornaſſe moribus gratioribus, comſiſſe amabilioribus ornamentis; Quin ea hoc fine fecìſſe ut quam pulcerrimos horum, Officinas velut Virtutum ſtatueret, plenas Clementia, Condolentia, Miſericordia, diſpenſatrices ſuorum munerũ; quarum tu cum principibus es. Igitur ut omnes communi cenſu homines ſumus, nati ut moriamur, ita pro certo aſſeri poteſt natum eum dici non poſſe qui ſibi ſoli natus ſit, ſit quippe hic ſimilis brutis animantib. quorũ tamen & quędam ſunt miſericordiæ capacia ut de Monocerote, dicitur, humilẽ ſe facere erga puellas quaslibet; Et canis cũ omni impetu & feritate ſua mor

ſuum

ſuum noxiorum obliviſcitur, ſi quis humi ſe ſtraverit, Hæc quadrupedum animantium Pietas eſt. Inter aves Gallus nihil cibi capiet quin prius gallinas ſuas ad communicandum eum convocet. Pellicanus pectus ſuum roſtro perfodit, ut de ſanguine viſcerum ſuorum pullos ſuos paſcat. Ciconiæ ætate confectos parentes ſuos intra nidos alunt, tanto tempore, quanto ipſi ab illis, dum implumes eſſent, nutriti ſunt. Cũ itaque talem intellectum animantibus natura dederit atque avibus, quo pacto nos crudeliores his erimus? quomodo non participemus bona formarum & gratiarum noſtrarum noſtri amantiſſimis? Præcipue ubi infirmitatibus ſecretis illos involutos videmus, & talibus ut unde medicina ſaluti expetitur, inde origo veniat malorum. MEL. Per Deum plane mihi edicas, quis ſit ille male habens, qui tam perplexo morbo captus ſit, ut affectio ipſa & ejus remediũ uno fonte deſcendant? CEL. Non dubito, Domina, in iſta civitate noſtra Nobilitatis urbanæ præcipuum decus juvenem majorum ſuaque propria virtute, generoſiſſimum, Calliſtonem nomine tibi notum eſſe. MEL. ya, ya, ya. bona vetula tu, nil dicas amplius, ne ulterius ſermonem producas. Hic erat ille infirmus, ille male habens quem tantis verborum circuitionibus legatio tua eloqui diſtulit, Cujus tu cauſſa mortem hûc tibi accerſitum veniſti? Cujus gratia tantum maledicti laboris inſumſiſti? impudentiſſima capra, turpiſſima vetula. Quid male habet illum proditorem perditum, ut cum hac affectione adſit? De ſtultitia oriundum erit ipſius infortunium. Quid tibi videtur ſi me invenires ſine ſuſpicione de iſto craſſo Fatuo? Qualibus me verbis adoriebaris? Non ſine cauſ-

ſa di-

ſa dicitur malo homini, tam mulieri quam viro, magis noxium membrum & damnificentius non eſſe quam linguam! Vt igne merito exurare, Lena falſitatibus plena, venefica, inimica omnis honeſti, tradux & conciliatrix ſecretorum criminum. IESV, Ieſu. Apage amove hinc de præſentia illam mea. Lucretiam, occidit illa me, nullam guttam ſanguinis mihi omni corpore reliquit! Bene talia & pejora etiam meretur qui tantum ſui obliviſcitur, ut monſtris iſtis aurem aliquando præbeat. Profecto ſi quod me deceret nō conſiderarem preſſius, & publicari nollem audaciā temerarii hujus balatronis, tali te modo cum iſta honorifica tua legatione excipi tractarique facerem, ut ſermonibus tuis & vitæ unus ſimul jam finis imponeretur. CEL. Malo auſpicio huc veni ſi Adjuratio mea me deſerit. Expergiſcere tu frater, (optime novi cui loquar,) ades confeſtim, omnia malè cadunt. MEL. Etiam ſola tecum intra dentes fabularis coram me, ut cumules augeaſque iracundiam meam, pęnaſque tuās conduplices? Volebas honorem & exiſtimationē meam perdere, ut reſtitueres vitam homini inſano: me damnare triſtitiæ ut illi gaudium poneres? Tu lucrum in perditione mea, emolumentum in crimine meo quærerè adfuſti? Peſſumdare & deſtruere familiam & honorem Patris mei ut inde tu aliquid, vetula maledicta, qualis es, commodi haurires? Cenſes nō percepiſſe me technas tuas, non intellexiſſe propoſitum exſecrandæ tuæ legationis? Igitur pro certo tibi ſciendum propono, mercedem nuncii tui, præmium legationis tuę, non aliam aliudve futurum, quam impedituram me ne res tam ſceleroſas faciendo ultra Deum & homines offendere poſſis, vi finē hinc im-

ponendo ſceleratæ tuæ vitæ. Reſponde mihi, proditrix venefica, quomodo tãta hęc patrare auſa es? CEL. Timor tui excuſationis meę ordinem occupavit, Domina, Innocentia mea mihi audaciam dicẽdi pręſtat, præſentis tua iracundia, animum meum conturbat; & quod peſſimè omnium me afficit atque cruciat, abſque ulla cauſſa aut culpa mea tantum à te mali patior. Per Deum, Domina, ſine me orationem meam detextere, concluſionẽ ſermonis mei audias; ſic neq; ille criminis hujus inſimulati reus erit, neque ego tãta crudelitate condemnabor; videbis pariter omnes conatus meos potius ad Dei iuſſus & honorem pertingere, quam ullam inhoneſtitatem, potius ad ſanitatem hominis ægroti procurandam, quam ad infamiam medenti. Si cogitare potuiſſem Domina, de rebus præteritis tam levi motu te noxias ſuſpiciones Concipere animo potuiſſe, non ſuffeciſſet à te ipſa mihi conceſſa dicendi licentia, dare audaciam pudori meo de rebus vel ad Calliſtonẽ vel ad alium quẽvis pertinentibus verba ad te faciendi. MEL. Ieſu, ne audiam amplius mentionem huius deſultoris parietarii fieri, phantaſma nocturnũ, lemurum par, longus inſtar ciconię, trama figurę, quales tapetib. intexũtur, male pictę, male viſę, ſi nomen iſtud denuo audiendũ erit, pro mortua iſthic jacebo. Hic ille eſt qui pridiè primum me viſam, amentibus dictis allocutus eſt, admodum ſibi civilis viſus, & urbanitatis vernulæ fons tum autem amator admodum gratioſus! Dicas illi, bona vetula, cum crederet jam omnia *quæ cuperet ipſius eſſe poteſtatis*, neque quicquam jam illi negatum iri, quomodo animum inducere potuerit, non caſtiga-

tionem

tionem potius peccatis ſuis inferre, quam inſuper ſtoliditatem ſuam publicatum adeſſe? Potius pro fatuo atque amente illum irridebo nunc, quam ut temeritatem hominis tam abſurdi notiorem vindicta faciam! Tamen indices tu illi, plane aliorſum mentem applicet, obliviſcatur Amorum noſtrorum, ita poterit fieri ut de ſtultitiæ morbo convaleſcat. ſin, & perſiſtet. facturam me ut nulla umquam oratio illi tanti conſtiterit. Sciat deinde pro victo minime habendum *niſi qui ſuperatum ſeſe agnoſcat*: Ego optime pudoris mei ſecura manebo, & ille maxime Glorioſus & ab omnibus honorabilis, ſtultis puto, fatuis, atque amentibus, ut ipſe eſt. Tu vero revertere cum ipſis illius ad eum verbis: nam à me reſponſum aliud non habebis, neque exſpectes, Vanitas enim eſt rogare illum cui nulla miſeratio impetrabilis eſt; maximas pro te Deo gratias habens quod tam libere ab *his nundinis receſſeris*. Bene mihi narratum eſt quæ ſis tu, & monita ſuper tuis ſum virtutibus, quamquam nondum te noſſem. CEL. fortior utique reſiſtebat Hector ad Ilium; alias ego, etiam magis feras, edomui. Nulla vehemens tempeſtas diuturna eſt, MEL. Quid ais, inimica. Loquere ut percipi poſſis. Habes excuſationem aliquam ſatisfaciendi iniuriæ huic meæ, & audaciam tuam peccatumque colorandi. CELEST. Dum tu irata es, magis ego me intricem quam expediam, ita ſæviter ſævis: nec mirum id mihi, Sanguis enim recens minimo calore admoto opus habet ut totus inferveſcat. MEL. Minimo calore? Certè minimum tu appellare potes jure tuo quæ hinc viva diſcedere poſſis, & ego

quam peſſime habere debet temeritas hæc tam immanis. Quod verbum reperire tu poſſis pro iſto tali homine quod bono meo ſequi ego aut accipere valeam? Reſponde quoniam dicis ſermonem te tuum ad finem non duxiſſe, & ſic poterit ut præteritorum adhuc pœnam luas. CEL. Orationẽ à te poſcere volebam de Sancta Apollonia quam illi dictum eſt te penes eſſe; optimè facientem ad dolores dentium. Pariter Cingulum tuum quod fama eſt tetigiſſe omnes Relliquias quæ Romæ & Hieroſolymis ſunt. Horum deſiderio & indigentiâ moritur nunc juvenis tam nobilis. Hæc cauſſa fuit adventus mei, verum cum in fatis fuerit hoc me modo à te excipi; patiatur ille dolores ſuos, pretium infortunii ſui, qui tam infelicem nuntiam huc miſerit; Et quoniam in tanto virtutum tuarum numero Pietas locum nullum tenet, ego deinceps creditura ſum profundo mari aquã aliquando defuturam. Noſti tu, neque admonitione opus habes, voluptatem vindictæ momento perire, Miſericordiæ durare in perpetuum. MEL. Si iſta petebas cur non expreſſe ſtatim quid velles dixiſti? Cur talibus ambagibus vix tamdem ad propoſitum tuum veniſti? CEL. Domina, quoniam puritas affectus mei credere me faciebat quocunq; modo quod vellem, proponerem, in malam partem nulla ſuſpicione te ituram. Quod ſi debitis circuitionib. negocium non propoſui, meminiſſe te velum *veritatis voces nullis opus* habere dicendi artificiis. Condolentia dolorum, confidentia magnificentiæ ejus, alligarunt principio in faucibus meis expreſſionem cauſſæ planiorem; tibi, Domina, cum ignotum non ſit turbare animum dolorem, turbationem mentis alterare linguam,

guam,& intercludere voces, quæ perpetuo ſenſibus bonis & conſideratæ gravitati affixæ eſſe debent, per Deum ſupplico, ne mihi culpam imputes, quodque alibi ille peccavit non in malum mihi expetat, quæ alium errorem non erravi quã quod nuncia ſum peccãtis: Ne frangas filum ubi maxime tenue eſt, Non imiteris araneam quæ vires ſuas non experitur niſi in iis animalculis quæ devincere facile poteſt; ne luant juſti pro peccatoribus. Imitare potius divinam juſtitiam quæ dicit: Anima quæ peccavit illa ipſa morietur. Imitare & humanam cujus ſcitum eſt, *patrem numquam damnari* ob delictum filii neque filium ob delictum patris. Non eſt æquũ uti ipſius temeritas meã producat perditionem; quamquam, ut ego merita ejus & nobilitatem animi novi, nullo modo credidiſſem talia illum deliquiſſe, tali pœna digna admiſiſſe: vel ut ille peccaret, ego autem pœnam ſubirem, neque enim aliud eſt officium meum quam talibus hominibus inſervire? hinc vitã teneo, hinc me veſtio. Numquam voluntas mihi fuit moleſtam eſſe uni, ut alteri complacerem, quamquam abſente me fortaſſe ab invidis alia ſint auribus tuis oblata: Ad ſummam, domina, *firmitas Veritatis ea eſt* ut vulgarium calumniarum venti eam concutere non poſſint. Ego ſola in talibus pura mente verſor. In tota urbe noſtra paucos novi non optime mihi volentes, & ſervitiis meis cõtentos, Omnibus ſatisfacio, qui aliquid mihi injungunt, non aliter ac ſi viginti mihi manus pedeſque ad officia eſſent. MEL. Non mirum hoc mihi; verè enim dicitur unum aliquem vitiorum doctorem ſufficere ingenti populo hominum corrumpendo, Certe tot tantaſque laudes de vanis & falſis tuis actionibus

mihi narrari memini,ut neſciam credibile ſit te horum;quæ nunc dicis,gratia huc veniſſe? præcipue ſuper oratione iſta? CEL. Numquam ego illam recitẽ, & ſi recitem,numquam exaudiar, ſi aliud quid vel mille fidiculis mihi extorqueri poſſit. MEL. Præterita jam iracundia mea non patitur ridere me excuſationem tuam, optime enim novi neq; juramento ullo, neque tormento, veritatem ut dicas te adigi poſſe; non enim tale quid tuæ poteſtatis eſt. CEL. Tu Domina mea es, me decet ſilere ad omnia quæ in me dices,tibi ego ſerviam, tu mihi imperes; Mala verba *tua tu munuſculo aliquo emendabis.* MEL. quippe benè merita es. CEL. Si non merui verbis, nõ perdidi tamen intentione animi. MEL. Tantopere affirmas ignorantiam tuam ut credere velim id quod fieri poteſt,ut verũ ſit. Volo itaq; in excuſatione tua tam dubia ſuſtineas ſecundum æquum & bonum ſententiam,neque petitionem tuam flectas ad interpretationem ſubitam. Non ægrà feras neque mireris præteritam meam iracundiam;concurrebant quippe duæ res in ſermone tuo, quarum utraq; ſola ſufficiebat animi me externare,nominare mihi tuum iſtum juvenem qui tam audacter alibi me allocutus eſt, & ejus nomine aliquid à me petere, ſine majori cauſſa; Hinc quid oriri poterat præter ſuſpicionem tentatæ Pudicitiæ meæ? Verum quoniam bona mente & fine omnia proveniunt, ignoſcam illi omnia quæ hactenus in me deliquit,ſeceſſit enim aliquo modo de corde meo gravis iſtius injuriæ opinio, conſideratione ejus,quod Pium Sanctumque eſt ſanare male habentes,& remedia ægris non negare. CEL. hic quidẽ æger Domina,talis eſt, ut ſi illum paullo melius cognitum

gnitum habuiſſes,nequaquam talibus verbis, alia omnia merentem eſſes invecta. Nihil illi fellis ineſt, Deum& animam meam teſtor,quorum utrique ejus tantumdem eſt:Gratiis amplius mille præditus. Liberalitate Alexander, Fortitudine Hector, indole Regia,comis,hilaris,numquam triſtis,nobili ſanguine,ut noſti; Equeſtris rei peritiſſimus, Efficaciam Herculis habet.Virtutes illius cæteras enarrandas aliam poſcas linguam,hæc non ſufficit; Summa; Divinum quam humanum potius cenſeas. Certe crediderim tam ſpecioſum non fuiſſe Narciſſum illum nobilem,qui amore figuræ ſuæ periit, cum ab aqua redditam diligere cæpiſſet: Nunc unicus illum dens ita male habet,ut numquam ceſſet plangere. MEL. Et quantum tempus illi eſt? CEL. Poterit,domina, ætatem habere viginti trium annorum, hic eccam tibi Celeſtinam illam quæ naſcentem vidit,& ſuſcepit ad pedes matris parientis. MEL. Non hoc te rogo, neq; opus eſt noſſe mihi ætatem ejus,quanto jam tempore æger ſit,quæro. CEL. Octiduum eſt, Domina, tam autem viribus tenuatus eſt ac ſi integrum annum decubuiſſet,remedium non aliud eſt quam Chelys,quã tanto lepore,tangit,verſus à ſe cõpoſitos, vocis tẽperata concordia;accinens tales,ut meliores fuiſſe non credã,quos *Magnus ille Imperator* & Poeta Adrianus ſuper ſeceſſione animæ ſuæ jã moriturus dixit.Quãq̃ ego Muſicẽ nulla intelligã,ſępe tamẽ viſa ſum tali ſuavitate ipsã illũ Chelyn loquentẽ cõcinnaſſe. Cantus vero ea eſt gratia, plures illi aves auſcultãt q̃ illi olim veteri quẽ arbores &rupes voce ſua moviſſe ajunt. Si hic tũ vixiſſet,nemo laudaſſet Orpheũ.Vide,domina an paupercula aliqua an⁹, qualis ego ſũ, beatã ſe cẽ-

ſere non debeat reſtituendo vitam tam gratioſo juveni? Nulla mulier illum adſpicit quin laudet illico Deum qui tali talē formoſitate dotaverit: Si loquētem quæ audit, non amplius ſuarum rerum domina eſt, illius omnia poteſtati ſubjicere ſtudet. Hæc cum ita ſeſe habeant, tamque ego bonam cauſſam ſuſtineam, in bonam partem propoſitum meum ſuſcipias, adventum meum gratum, ſuſpicione vacuum, illi ſalutarem, cenſeas atque efficias. MEL. Quantum me ægre habent tam ſubiti animi mei motus! Cur illo mali nihil moliente, te innocente ſuſpectarum rerū, tantum iratæ mihi obſecundaſti? Verum gravitas rationis tollet à me culpam, quā propter ambigua tua verba admiſi. Vt pretium patientiæ tuæ habeas, volo petitioni tuæ ſatisfacere: Cingulum meum illico tibi tradam; quoniam vero ad Orationem deſcribendam tempus jam non eſt, exſpecta reditum matris meæ, vel ſi hoc moleſtum eſt, cras mane illam latura redi; idque quam potes ſecretiſſime. LUCR. Iam jam periit mea Domina, jubet ſecreto accedere Celeſtinam, fraus rei ſubeſt. Amplius: quam quod dixit modo, illi datura eſt. MEL. Quid ais, Lucretia. LUCR. Hera, dimittas anum, jam veſperaſcit. MEL. Igitur, mater, ne indices illi tuo, quid hic rerum acciderit, ne me pro crudeli, præcipiti, aut aliqua quā ſum, habeat. LUCR. Non mentior ego male cadet hoc negotium. CEL. Magnopere equidem miror. Melibæa Domina, dubitare te ſecretim me iſtud habituram. Ne timeas, omnia iſta pati & occultare didici, Optime video malam ſuſpicionem tuam omnia in ſequiorem partem rapuiſſe, uti ea aſſolet. Nunc cum cingulo tuo tam læto animo recedo, ut videar jam illum videre cum

tota

tota comitate ſua imo pectore petitas tibi gratias dicentem ob iſtam tuam opem in ſe collatam, adeoque integrum illum & ſanitati reſtitutum. MEL. Amplius in gratiam ægri hujus tui fecero, ſi opus erit, in ſatisfactionem patientiæ tuæ. CEL. Amplius certe opus erit, & amplius tu facies, quamvis invita etiam. MEL. Quid de invitâ dicis, mater? CEL. Dico, domina, non invitum, ſed ſumma alacritate omnem tuum favorē illum recepturum, quodque omnes merito tuo tibi obligati ſumus. Solutio enim maxime certa eſt cum maximè quem obligatum tenent. LUCR. Perfodiunt me iſta verba. CEL. Filia Lucretia venias domum meam, dabo tibi lixivium egregium quo capillos rubicundiores ipſo auro facias. Ne dicas hoc Dominæ tuæ; Dabo & pulverem tibi extergendo fœtori iſto oris tui, quod male tibi olere ſenſi, toto regno iſto nemo alia mulier hæc parare poteſt, atque ego. Neque eſt quod pejus fœminā hoc malo dedecoret. LUCR. Deus tibi bonam ſenectutem cōcedat, magis his ambobus mihi opus eſt quam cibo & potu. CEL. Igitur quid contra me, fatua, ſubmurmuraſti modo? Tace. Non enim noſti an aliquâ in re mea opera opus habeas. Non provoces porro ad iram Dominam tuam ſatis jam illa turbarum dedit. Sine me negotium meū expedire ſine ire me pace tua. MEL. Quid iſti dixiſti, mater? CEL. Domina, optime hic nobis convenit. MEL. Dic mihi, malè me habet cum in præſentia meâ quid dicitur, cujus ego conſcia non ſim. CEL. Vt admoneat te de Oratione, ut deſcribi illam cures, & ut à me diſcat commodam ſe tibi præſtare quando iraſceris; quia in re illud ego dictum ſequi ſoleo: De irato recede paullum, de inimico longum. Tu vero, ira-

ta meis dictis, non inimica mihi fuiſti, ob ſuſpiciones tuas; Quę quāv s tales ēt fuiſſent, quales tu credebas, in ſeſe ipſis non fuiſſent tamen malæ; Vbique enim & quotidie accidit, juvenes à puellis amore torqueri, puellas à juvenibus, viros à fæminis, & viciſſim. Hoc opus eſt Naturæ ipſius, *Naturam ipſam fecit* Deus, Deus autem mali nihil fecit. Et huc ibat mea petitio, ut ego illam eſſe volebam per ſeſe; in ſe laudabilis eſt, quoniam tali radice provenit, & ego libera pœnis quas comminabaris. Amplius verborum de hoc facerem, niſi prolixitatis faſtidium timerem: Quæ tædioſa audienti, noxia dicenti, venire adſolet. MEL. Omnia bene abs te geſta ſunt, & pauca loquendo iratā me vidente & multum vehementiam meam tolerādo. CEL. Domina, toleravi iracundiam tuam cum timore, cum te non ſine ratione commotam viderim. Ira quippe, juncta potentiæ, fulminis loco eſt: ideo commotę mala verba ſilentio tranſire ſive, donec penus tuorum conviciorum inſumta eſſet. MEL. *Injungo & commendo* tibi iſtum Iuvenem. CEL. Domina, ampliora is meretur. Si quid obſequio meo & miniſterio ipſi gratum confeci, metuo ne mora mea deteram. Nunc ad eum ſecedam. ſi tu licentiam mihi abeundi dederis. MEL. Si promtius petiſſes, rediſſes velocius. I cum bono Deo, neque enim mihi aliquid commodi acceſſus tuus tulit, neque quicquam abitus feret diſpendii.

* * *

ACTUS

ACTUS V.

Recedens à Melibæa Celeſtina per plateam it ſecum ſermocinando intra dentes. Domum ſuam reverſa, offendit illic Sempronium, qui præſtolabatur ejus reditum. Eunt colloquentes uſque ad domum Calliſtonis, venientes videt Parmeno, & indicat hero ſuo. Calliſto illos admitti jubet.

CELESTINA. SEMPRONIUS. PARMENO. CALLISTO.

O Conflictum rigidum, ô ſapientem audaciam! ô grandem Patientiam! Quam propinqua morti eram, ſi inſigni mea aſtutiâ & temporis captatione vela poſtulationis meæ non rexiſſam! O minas puellæ feritate magna: O virginem iracundam! O *Male Dæmon* quem ego adjuravi! quod pulcre compleſti omnia verba tua, per univerſa mea abs te poſtulata! Debeo ego tibi; ſic iratam illam mulierem manſuefeciſti, tua virtute, & tam oportunum locum orationi meæ dediſti matrem domo amovendo! O vetula Celeſtina, jam ambulare hilarem decet: Recordare *mediam confectam jam eſſe* rem cujus principium felix eſt! O oleum ſerpentinum, ô album filamentum! quomodo conſenſu pulcro in rem præſentem mihi adfuiſtis! *Vel ego omnes* machinas meas rumpam, quas exegi hactenus, aut porro etiam exactura ſum, neque credidero vel herbis, vel lapidibus vel verbis. Igitur explica animum, vetula, hoc enim negotio plus ad te lucri redibit, quam de quindecim Virginitatibus quas reſtitues.

O ma-

O maledicta veſtimenta, quæ impeditis iter meum quo minus cito illuc me ſiſtam quo omni contentione propero, ut novis his ſucceſſibus omnes meos beem. O Bona fortuna, ut tu confidentibus opitularis, & timidis contrarium ſpiras! *Numquam fugiendo ignavus mortem effugit*. O quam multæ mei cenſus errarunt in expediēdo eo quod ego modo cōfeci! Quid faciant in tam periculoſo conflictu iſtæ recentes officiorum meorum magiſtræ? Quid præter amittere ima reſponſione apud Melibæam omnia quæ ego impetravi? Propterea bellè dicunt. Fides non agnoſcunt niſi experientem Muſicum; & meliorem eſſe talem Medicum quam litterarum conſultiſſimum. Experientia & Vſus faciunt homines eruditos, ſic & anum talem qualis ego ſum, quæ novit veſtimenta ſua ſublevare, & ita vadum tranſire ut magiſtræ nequitiarū ſolent. O Cingulum, Cingulum, Ego te faciam vi mihi ſiſtere illam, ſi vivo, quæ bona cum gratia colloquio me admittere noluit. SEM. Aut ego oculis non bene utor aut illa Celeſtina eſt: Malus illam Dæmon juvet, uti circumagit gradum eundo tardiſſimè! Quid malum, ſecum intra dentes loquitur? CEL. Cujus gratia cruce te ſignaſti, Semproni, credo quia ego adſum! SEM. Dicam tibi: Raritas rei admirationem gignit, Admiratio oculis concepta tranſit in animum, Animus indicare eā talibus ſignaculis cogitur. Quis umquam te vidit per plateam incedentem, capite demiſſo, oculis tellure fixis, neminem contra contueri, ut nunc ades? Quis te vidit intra dentes tecum ſermocinantem per publicum ire, & ambulare temet ipſam ſtimulando, quaſi qui ad prædam feſtinat? Vides iſta omnia merito in te admirari qui te noverit.

Verum

Verum, his omiſſis, per Deũ dic mihi quid boni portas! Dic mihi, ſpem aut metum habes in ſinu? A prima uſque hora te hic præſtolatus ſum, neque melius ſucceſſuum indicium habui, quam tantam tuam moram! CEL. Fili iſta regula ſtultorum hominum non ſemper certa eſt. Alia me hora magis tardam facere poterat, & *illic relinquere nares*, cum aliis duabus naribus & lingua ipſa: Vt quo magis morata fuerim, eo carius moram luerim. SEM. Si me amas, mater, ne ſecedas hinc priuſquam mihi iſtuc enarraveris. CEL. Sempronii amice, neque ego me ad eam rem comparare poſſum, neque locus hic ſatis eſt commodus, veni mecum ad Calliſtonem, illic audies miriſſima. Deflorem ego nunc legationem meam, multis res geſtas communicando. Volo ex ore meo audiat quod ego confeci; etſi paullum de lucro ad te veniet, ego tamẽ gratiam totam mihi ſervare volo integrã SEM. Paullum tu de lucro ais, Celeſtina? non valde mihi placent hæc verba tua! CEL. Tace inepte. Sive parum ſit ſive multum, dabo tibi cum poſces: Omnia mea tua ſũt, gaudeamus, lucremur, diteſcamus junctim, In dividundo communi numquam pugnabimus; & tibi, ut ego taceam, notum eſt, longe pluribus egere ſenes quam juvenes, præcipue quam tu qui ad menſam ſemper pararam accumbis. SEM. *Aliis rebus magis utor* quam cibo & potu. CEL. Quibus? fili. Opus habes duodecim aciculis, pileum qua cingas, faſcia, arcu ut de domo in domum circumiens paſſeres in tectis cõfigas, faſcines aviculas per feneſtras; juvenculas dico, fatue, eas quæ non volant. optimè tu me intelligis; nõ enim melius lenocinium eſt talibus capiendis quam talis arcus qui quamlibet poſſit configere. Amplius opus

opus habet, Semproni, quæ exiſtimationem ſuam tueri debet, & eundo conſeneſcit, qualis ego ſum. SEM. O aſſentatrix vetula; O malitiæ omnis ſtabulū; O triparcum atque avariſſimum barathrum, pariter ut Dominum meum me quoque circumſcribere & decipere vult, ut ſaltim ipſa diteſcat. Verum malè utatur male partis, non hærebunt apud illam talibus artibus parta; quippe qui turpibus artificiis aſcendit in altum, citius decidit quā locum ſublimem tenuit. O quam mala res eſt perſpectu, homo; Bene dictitatur nullum animal, nullam mercem, tam difficulter cognoſci. Mala vetula, malis falſimoniis oppleta eſt iſta, Malis Dæmon me illi applicavit, E re mea eſſet illico fugere longe ab hac viroſa vipera potius quidē, quam eam tangere. Mea hæc eſt culpa, Verum corradat illa ſaltim aliquid, velit nolit partem ego inde meam mihi promiſſam, auferā. CEL. Quid facis verborum, Semproni, quo cum loqueris? SEM. Quod dico, mater Celeſtina hoc eſt, quod mirum mihi non accidit mutabilem te eſſe, quæ ita ſemitam plurimarum ſequaris. Dixeras mihi differre velle hoc negotium, nunc abſque bona mente omnia Calliſtoni enarrare cupis. Neſcis magni eum haberi qui aliquo ante tempore exſpectatus veniat, quodque quamdiu ejus amor & morbus, tam diu emolumenta noſtra creſcere habeant, & ſe ſubijcere? CEL, *Sapientis eſt, ut res cadit, propoſitum mutare*, ſtulti perſiſtere in ſtulte captâ ſententia Novis negotiis nova conſilia adhibenda ſunt. Non credebā ego tantopere conatibus meis fortunam reſponſuram. *Cauti & Prudentis* legati eſt facere id quod temporis opportunitas requirit. Accedit quod hujus rei patratio tempore minime abſcon-

dipote-

di poterit. Præterea novi ego Dominum tuum (quãtum ſentire datum eſt) liberalem eſſe, & aliquantum ambitioſum; amplius uno die dabit ſuccedentibus votis, quam centum aliis, quos morbum ferendo traxerit, & ego hinc inde decurrendo inſumſerim: Adde quod ſubiti atque inſperati ſucceſſus alterationem animi efficiunt, animi alteratio impedit deliberationem capiendis conſiliis, Et in quo poterit demereri quis nobilitatem hominis quam bonis nuciis bonorum ſucceſſuum? Tace, inficete. Sine expedire hęc vetulam tuam. SEM. Enarra igitur mihi quid rerum geſſeris apud virginem illã generoſam, dic mihi aliquas ejus voces; certe non minus hæc audire crucior quã ipſemet herus meus. CEL. Tace, inepte, alteraris tu animi? Scio quid te torqueat, potius guſtum quam odorem negotii hujus habere cupis: Eamus propere: Inſanire faciet herum tuum longa mora mea. PAR. Here, here, CAL. Quid clamas, fatue? PAR. Video Celeſtnam & Sempronium appropinquare ædibus noſtris, Pauſam hic atque illic facientes eundi; cum cõſtiterunt charaxat ipſe gladio litteris aut notis terrã. Neſcio quid ſit. CAL. O amentem tuam negligentiã. Vides illos venientes, & non omiſſis omnibus te præcipitas ad aperiendũ oſtiũ. O altiſſimũ numen, O Sũma Deitas, quid apportant? quid novi ferunt? Cur tãtum moræ traxerunt, Iã magis deſiderabã reditũ ipſorũ, q̃ malis meis remedium exſpectabam! O aures meæ mæſtitia pene oppletæ, parate ad audientiã vos eorum quæ vobis apportantur. In ore jam Celeſtinæ Cura morbi mei, & Vitæ amiſſio vertitur. O ſi per Somniũ trãſiret paullũ hoc tẽporis, ut cũ principio ipſo finem ẽt ſermonis ipſius hauriã! Iam pro certo habe-

ô mor-

ô mortem meritis, non tam amarum ipſius punctum eſſe quam timorem quo eam in horas imminentem expectare coguntur, ejuſque triſtem ſententiam è lõginquo tremere. O tarde atque ignave Parmeno, manibus præmortuis, rumpe ſeram iſtam moleſtam de oſtio; intret honorabilis illa matrona in cujus lingua vita mea jam poſita eſt. CEL. Audis, Semproni, aliter jam tinniunt fides Domini tui, multum differunt hæc verba ab iis quæ ipſe & Parmeno nuper ſuper hoc negotio faciebant! De malo in bonum procedunt res noſtræ. SEM. Facias igitur, ubi intraveris, tamquam Calliſtonem non videas, & præmittas colloquio aliquid boni. CEL. Tace, Semproni, licet enim feliciſſime omnes conatus mei mihi ſuccedant, amplius tamen meretur etiam Calliſto, tuaq; & ipſius, petitiones. Et plus ego etiam præmii de generoſa ipſius munificentia exſpecto.

ACTUS VI.

Ingreſſa domum Calliſtonis Celeſtina, grandi deſiderio & affectione percitus ipſe, rogat quid rerum ſuarum, cum Melibæa collocuta expedierit. Interibi dum iſti confabulantur, Parmeno audiens Celeſtinam omnia ad ſuum lucrum deflectere, obvertit ſeſe Sempronio, omnibus ejus dictis contradicens, Reprehenditur ejus gratia à Sempronio. In finem vetula aperit omnem negotii ſucceſſum Calliſtoni, offertque ipſi cingulum quod à Melibæa acceperat. Sic Calliſtonem anus relinquens domum ſuam revertitur, cum ea eodem ambulat Parmeno.

CAL. Quid dicis, domina & mater mea? CEL. O mi domine, Calliſto, tu hic eras! O recens amator for-

ctor formoſæ tuæ Melibææ, nec ſine ratione: Et quid præmii dabis vetulæ tuæ quæ hodie vitam ſuam velut venum expoſuit dum tua mandata faceſſere ſtudet? Quæ mulier umquam in tam ſtricto ſe diſcrimine vidit, atque ego me hodie! Certe cum retro cogitationes flecto, amittunt omnes venæ corporis meæ ſanguinem, & horrore velut exareſcunt! Pro vita mihi nemo tanti rem pretii dediſſet, quanti vile hoc & uſu detritum eſt pallium. PAR. Tu dices quod è re tua erit. Iã exſpecto ut *& tunicam tibi poſcas*: Omnia iſta ſolius tua erunt, & ea quidem talia ut ne ulli partem ex promiſſo dare cogaris, ſcilicet: Pellem mutare quærit anus; tu & nos & horum noſtrum emungere ades. Non interturbes ſermonem hujus, Semproni, videbis ipſam argentum non petituram ne partem nobis, uti ſpopondit, inde cedere opus habeat. SEMP. Tace, deſperate nebulo. Si Calliſto te audierit, occidet ex templo. CAL. Mater mea, aut contrahe orationem tuam, vel enſem hunc cape & interfice me, PAR. Tremit iſte malus Genius non aliter ac ſi venenum aliquod eduxiſſet; non poteſt ſe ſiſtere in pedes ſuos, Linguam ipſi ſuam mutuo dare cupiet, ut loqui eo citius poſſit. Non diuturna hujus vita eſt, luctum nos de amoribus iſtis lucrabimur. CEL. Enſem, domine? Et quorſum? Enſis malus male perimat inimicos tuos, quique male tibi volunt, Ego tibi vitam datura veni, cum optima ſpe voti tui, has ego tibi porto ab illa quam amas tantopere. CAL. Spem optimã dicis, Domina? CEL. optimã merito appellare poſſum, cum porta reverſioni meæ ſit aperta, & optatior ego illi detrita atq; exoleta hac tunica veniam, quam alia quævis Serico & auro netili induta. PARM. Sem-

proni, tantopere me commovet malitia hujus anus, ut factu impoſſibile putem diutius eã loquentẽ pati; ſtudio tunicam ſuam inquinavit. SEM. Taceas per Deum aut te hinc in maximam malã crucem ejiciet; quod ſi illa veſtimenta ſua fraudulenter rupit, bene fecit; nam melioribus *opus habet*. PARM. Iſta vetus venefica volet uno die omnem ſuum habitum mutare novis veſtibus, quantum pretii alioquin quinquaginta annis non corraſerit. SEMPR. Hoc omne illud eſt cujus gratia te increpo. PARM. Ferre poſſum rogare illam & mendicare, & emungere herum, ſed ut omnia ſuo unius commodo, pati nequeo. SEM. Non eſt alii vitio obnoxia quam quod ſuum ſaltim commodum quærit, avaritiæ dedita. Verum permitte illã domũ ſuã effercire, farciret poſtmodũ & noſtrã, aut malo auſpicio umq̃ nos cognoverit. CAL. Per Deum domina enarra mihi, quid rerum agebat? quomodo intras? quomodo veſtita erat? qua parte domus illam offendiſti? quo te primum vultu conſpiciebat? CEL. Eo vultu, domine, quo ſolent feri tauri eos intueri qui acutas lanceas vibrant in venatione, aut quo ſilveſtres apri canes, á quibus miris modis fatigantur. CAL. Et hæc tu ſigna ſalutis autumas? Dic igitur qualia mortifera erunt? Non certe ipſamet mors Quæ quidem refrigerii loco mihi erit in talibus tormentis, quæ majora ipſa illa ſunt & pejus me habent. SEMP. Hi ſunt illi ignes præteriti & obliterati, quos promiſit, Domini mei! Quid hoc rei eſt? Non erit tam patiens ſui herus noſter ut audiat hoc quod ſemper deſideravit! PAR. Et quid taceam ego, Semproni? Quod ſi te audierit herus noſter, tam tibi malum paratum erit

erit quam mihi. SEM. Malo igne conflagres, tu dicis ea quæ incõmoda & noxia omnib. ſunt, mei ſermones neminem offendunt: Intolerabilis peſtilentia & mors ſubita te conſumant, rixoſe, invidioſe, maledicte. Et hæc eſt illa amicitia quam Celeſtinæ & mihi tu conſpondiſti? abi iſthinc in maximam malam rem. CAL. Domina & Regina mea, ſi non vis deſperantem me facere & ut anima mea cum damnatis ad æterna tormenta hinc abeat, dum talia ex te audit; certiorẽ me redde brevibus, legatio tua glorioſa an bono fine ceſſerit, & an mutata in melius durities, cujus vultũ modo narraſti, ſpem mihi vitæ reliquam ullam fecerit? Hæc enim quæ adhuc ex te audivi potius odii quã Amoris indicia ſunt. CEL. Maxima admiratio apibus melli legis exinde apud mortales prognata eſt, quod ſecretis artificiis favos conſtruentes omnia quę contingunt meliora efficiunt: Has imitari decet homines cordatos; Hâc eadem ratione indignationis & iracũdiæ plenas Melibææ invectiones tractavi ego: Omnem bilem ipſius melle mutatam tibi fero, iracundiam in manſuetudinem, præcipitem repulſam in conſideratam affectionem: Et tu quo fine illuc iiſſe autumas Celeſtinam, quam ſupra omnia merita ſua tanta tu magnificentia munerasti, niſi ut placaret feram, ferret patienter inſultantem; eſſet ſcutum & defenſio tuæ abſentiæ, pallio velut ſuo ictus inimicos exciperet! convitia, injurias, & indignationes abs te averteret quas præ ſe ferre ſolent tales principio, quando ſuper Amoris negotiis compellantur, eo fine ut poſt majoris ſit pretii apud cupidum animum ipſarum con-

 ſenſio;

ſenſio,ita cui præ cæteris bene volunt,cum pejus aliis excipiunt.Quod ſi ita ſe non haberet,neque hoc modo exiſtimationi ſuæ conſulerent, quæ eſſet differentia inter publicas & incluſas illas puellas, Si omnes illico ut primum rogantur,aſſenſum amatoribus darent; Nunc quæ maxime intus fervent, & flammis velut conſumuntur, & deflagrant vivis ignibus Amoris, Honeſtatis & Pudoris ſui reſpectu extra horribile frigus demonſtrant, vultum ſeveritate contrahunt,repulſam in ipſa ſuavitate meditantur, conſtantem animum prę ſe ferunt caſti propoſiti regulam tuentur,tam amara verba proferunt ut ipſamet loquẽtium lingua miretur quo pacto tam affectibus ſuis contraria convitia poſſit efferre,eam ſumma vi& violentiâ cogunt alia omnia profari quam ſenſus intus& cordis concluſiones velint. Ego verò ut tu moleſtiis auditus longi leveris, & componas, dum ſeriem omnem rei geſtæ explico, animum tumultuantem, dũ cauſſam,& prætenſionem cauſſæ, introitui meo explico,dico noris finem ipſius reſponſi maxime bonũ & ex ſententia tuâ fuiſſe.CAL.Nunc, Domina, cum ſecuritatem mihi dederis ut poſſim audientiam præbere rigidæ & duræ,q̃ longa erit, reſponſionis ſeriei, dic, effare,eloquere, ꝓ ut vis,ut placet, ego attentus perdurabo.Iam quietem cor mihi redindipiſcitur, jã exonerãtur cogitationes meæ, jàm venæ recuperant amiſſum ſanguinem,Iam timorem poſui, iam hilaritatem recepi,Aſcendamus,ſi placet, illuc in cænaculum meum,ibi,quod in ſumma hic indicaſti omnib. ſuis partibus enarrare poteris. CEL. Aſcendamus. Domine.PAR.Deus bone quales ambages quęrit fatuus iſte ut de noſtra ſe præſentia hinc auferat! Vt pro

lubitu

lubitu ſuo lacrymari ad gaudia illa poſſit quibus vetula onerata venit! Ut cælet nos mille ſtultitias inſani ſui & ridiculi Amoris; ut ſingula dicta ſexies audire poſſit, ſexies ad quodlibet interrogare, & reſpōdere ne quis adſit ſcilicet, qui faſtidioſæ eum loquacitatis arguat: Ego verò nuncio tibi nos te claudicantem illuc ſecuturos. CAL. Vide, Domina, quam allubeſcat ſermonibus noſtris Parmeno: quam mira illi facinora tuæ diligentiæ obveniant. Obſtupefactus eſt, Domina Celeſtina, denuo ſeſe ſignat admiratione. Ades, ades, Domina, conſide tu illuc, ego genibus flexis ſuaves tuas narrationes imbibam. Dic quam cauſam intrandi habuiſti? CEL. Vendere paullum aliquid filamenti, quo genere plus quam ttiginta taleis venata ſum, uti Deo meo placuit omnes ejuſdem nobilitatis, aliquas etiam altioris. CAL. Hoc de corporis bonis dices, Celeſtina, non autem de generoſitate animi, non de proſapia, non de Gratia & Sapientiâ, non de merita animi excelſitate & decente Superbia, nō de Virtutum omni genere, non Eloquentiæ ſuavitate. PARM. *Iam dum meras catenas perditus* loquitur, meras affamias. Horologium hoc ſemper meridiem habet numquam minus duodecim fatuis ſonis ſonat. Numera tu, Semproni, ſed tu jam aperta bucca illius ſtultitiis, hujus mēdaciis, utriuſque deliriis, auſcultas. SEM. O viroſe convitiator, cur jam aures occludis audiendis rebus quibus eaſdem acuant omnes mortales; *factus es ſeps*, quæ vocem incantantis fugit, ſi aliud non eſſet, ſi omnia ementita eſſent, quia tamē Amoris res ſunt, attendere debebas. CEL. Audi Domine Calliſto, & videbis, Fortuna tua & mea diligentia quid effecerint: Incipiente me laudare & vendere velle mer-

le mercimonium meum, mater Melibææ vocabatur, viſitatùm ſororum ſuarum unam, decumbentem tú maximè; Cum ergo neceſſe haberet domo abire, Melibæam loco ſuo deſtinatã reliquit. CAL. O gaudium abſque pari! ô ſingularis opportunitas! O cõmodum tempus. O ſi qui tum ſubter pallium iſtud tuum abſconſus fuiſſet, uti conſors colloqui tui fieri potuiſſet cum illa quam ſupremum numen tantis Gratiis dotatam excellere voluit. CEL. Subter palliũ, ais, meum? atqui illic clare conſpectus fuiſſes, plus enim triginta foraminibus illud perforatum eſt, ſi quidem Deus melius non dederit, PAR. Ejiciam me ego hinc, Sempróni, tu reliquum auſculta. Si perditus herus noſter non tantum ſenſibus ſuis abeſſet, quantum ſpatii inter hanc noſtram & Melibææ domum intereſt, & geſtus vetulæ attenderet, utque illa vino vendiderit ſuam iſtam mercem, neque ſenſibus, ut dixi, & cogitationibus omnibus in illam fixis, ſui compos nõ eſſet, videret utique conſilia mea ipſi magis ſalutaria futura fuiſſe, quam fraudes iſtas & deceptiones Celeſtinæ. CAL. Quid hoc rei eſt, ſervi: Ego cum ſumma attentione res vitam meam cernentes audio, vos, ut ſoletis, murmuratis interea neſcio quid invicem, ſaltim ut me interturbetis, moleſtiaque afficiatis: Si quid mei vobis charum eſt, comprimite linguas, moriemini voluptate audiendo matronæ hujus diligentiæ effectum. Dic Domina, quid agebas cum ſolam videres? CEL. Domine tantum voluptate adſpectus ejus animi alterata ſum, ut nemo qui faciem meam vidiſſet; ex illa me tum cognoſcere potuiſſet. CAL. Iã ego eamdem voluptatem capio, & quidem tuâ illâ potiorem, quippe qui imaginem illius formæ ſemper

animo

animo meo impreſſam, mecum circumtulerim. Obmutuiſti ergo ſubdita & inſpectata tanta venuſtate! CEL. Immo potius majorem audaciam concepi alloquendi illam, & mandata mea proponendi, cum ſolam viderem. Aperui penetralia pectoris illi mei, narravi legationem, ut laborares tantum obtinere unam ab illa favorabilem rebus tuis vocem, quæ ſufficeret remediari maximis tuis doloribus: ſtabat illa ſuſpenſa, me intuens, attonita nova legatione, auſcultando donec cognoſceret quis ille eſſet qui verbi unius ſui deſiderio tam male haberet, cuique linguâ ſuâ tâm facile opitulari poſſet, cum nomen tuum audiiſſet; *frontem excuſſiſſimâ palmâ verberans* ſermonem meum fixit, inſtar ejus quæ terribiles auditu res percepiſſet, imperans, illico tacerem, & me de cõſpectu ipſius auferrem, ſi ſecus facerem, convocaturam omnes ſervos & clientes ſuos, qui carnifices in mortem meam eſſent, audaciam meam extremè abominans. Appellabat me veneficã, Lenã, Vetulã falsã, barbatã caprã, maleficam, mille aliis ignominioſiſſimis titulis invecta nomen meum: Illa vero tanti mihi erant convicia quanti *lallationes* nutricum cum infantulis ſomnũ cãtando quærunt ad cunas; Iungebat his totidẽ animi defectiones, deliquia, mille mirationes, & ſtupores, turbabantur ſenſus, movebãtur hinc inde mẽbra violentia quadã ſanguinis fervefacti perculſa, feriebatur puella aureis illis ſagittis quib. mẽtio nominis tui armata erat; cõtorquẽs velut corp⁹, manuũ articulos invicẽ junctos velut cõclatrãs, more eorũ q animũ deſpõſuri vidẽtur, digitos fruſtillatim diffringere velle putaſſes, oculos hâc illâc circũvolebat, ped:b. humũ quatiẽs: Ego ad iſta omnia in angulũ me ꝓximũ cõtra-

 hebam,

hebam, tacens, multum animo gaudii de ferocitate hac capiens; quoque ſęvius illa fremebat hoc ego hilarius lætabar, erat enim jam propinqua deditio illius & ut in poteſtatem meam ſtatu ſuo velut caderet. Verum interim dum tempeſtas illa detonaret, iracundia virginis deſpumaret, inſumeretur materia indignandi, non patiebar ego ſenſus aliorſum amoveri, aut à negotio præſente otium capere, Sed tempus opportunum nacta, fidem & pondus ante à me dictis facere inſtiti, CAL. Hoc mihi nunc narra, dum enim auſculto tibi, animo meo omnia collegi conſilia, & in omnes mentem partes verſavi: Non reperi excuſationem à te dictorum quę ſufficeret irato animo, neque quomodo petitionem tuam aut obtegere aut colore inducto venia dignam facere potueris, cōminiſcor, ſcilicet ne ſuſpicio aliqua ſiniſtra in pectore tam caſtæ Virginis remaneret. Vnde fit ut inſignem tuam Sapientiam conſideranti ultra humanam conditionem ea inſtructa eſſe videaris; ita reſponſionem ejus futuram qualis erat, præcipiens animo, in tempore, quomodo illi occurreres, excogitaſti! Quid amplius fecit *fatidica illa de Hetruria*, que famam certe ſuam, tuà ſuperſtite amittat neceſſe eſt: quæ tertio die antequā vitam poneret; mortem prænuntiavit, & mariti ſui vetuli & duorum, quos ex illo habebat, filiorum. Iam credo quod vulgo dicitur, ſequiorem mulierum ſexum ex *tempore capiendis conſiliis maſculo promtiorem* eſſe. CEL: Quid cenſes, Domine. Dixi malum tuum eſſe dolorem dentium! Et quod bona illa verba quæ ex ipſa poſcerem, foret oratio quædam certa, quam illa teneret, bene iſti morbo curando facientem. CAL. O mirabiliſſima aſtutia, O ſingularis ad officia ſua diligentiæ

ligentiæ mulier! O provida femina! O præſens remedium! O cauta in legationibus. Quis humanus ſenſus ſufficiat excogitare tam pretioſum & ingenioſum remedium! Pro certo credo ſi ætas noſtra recuperare poſſet illos veteres Æneam & Dido, non ſit laboratura Venus tantum ut filius ipſius Eliſæ cor amore Æneæ incenderet, Cupidini ſuo Aſcanii formam induens, ut illam decipere poſſet; Te mediatricem voti ſui, ut omni moleſtia ſuperſedere valeret, poneret. Nunc bene collocatam à me mortem meam exiſtimo, quæ in tales manus poſita ſit: Et credo inſuper, ſi deſiderio meo non contingat votorum ſuorum fine potiri hac duce & magiſtra, in ea opis nihil amplius eſſe, neque ipſam rerum Naturam ſaluti meæ conſulere jam poſſe. Quid vobis videtur, Semproni & Parmeno? Quid amplius cogitari poterat? Alia ne talis mulier muliere umquam prognata eſt? CEL. Ne inhibeas orationem meam Domine, patere me eloqui, jam dies it in noctem, Iam nocti, qui malum facit abhorrèt claritatem, & domum me meam referens potero *malo aliquo occurſu* lædi. CAL. Quid? quid? non ſatis mihi facium & famulorum erit ad te deducendam? PAR. Sic, Sic, ne quis virgunculæ vim inferat. Tu cum illa ibis, Semproni, timet enim illa grillos qui ſub noctem canunt. CAL. Dicis aliquid, Parmeno, fili, PAR. Domine me & Sempronium videri æquum eſſe, ut eam domum ſuam comitemur, jam enim obſcura nox eſt. CAL. Bene dixiſti, ſic facietis poſtea. Continna tu ſermonem mater, & dic, amplius, quid acciderit? Quid reſpondebat cum orationem peteres? CEL. Daturá prolixo animo, ſponte, ultro. CAL. Sponte ultro? Deus optime, quam illuſtre donum

CELEST. Verum plus ego petii. CALLIST. quid mater mea honorabiliſſima? CELEST. Cingulum quo illa perpetuo cincta ire conſuevit, perſuadẽdo utile eſſe illud curãdo dolori tuo: quippe quod multas Relliquias attigiſſet. CAL. Igitur quid ad hoc illa? CEL. Da mihi Evangelium, dicam tibi. CAL. O per Deum; ſume totam iſtam domum, cape omnia quę in illa ſunt, & hoc mihi dic. Vel opta quid cupias. CEL. vicem pallii unius quo tu vetulam tuam munerabere, dabo tibi in manus tuas illud ipſum quod corpus illius tanto tempore cinxit! CAL. Quid de pallio dicis? Pallium & tunicam & omnia cum illis mea? CAL. Pallio opus habeo, & hoc nunc contenta ero, ne effundas te amplius, ne ponas in audacium meam petendi ſuſpicionem malam: Verè apud vulgum dicitur; ſpeciem negationis eſſe multa offerre illi qui pauca petat. CAL. Curre Parmeno Sartorem meum accerſe, extemplo huic pallium & tunicam de optimo panno raſili conficiat. PAR. Sic ſic perge: omnia vetulæ, quoniam mendaciis onuſta advenit ut apis Me vero vi nemo huc adiget. Hoc illa totum hodiernum diem ambagibus tantis quæſivit. CAL. Quid mali genii hunc hominem quatit. Nemo eſt tam moleſtis & injuriis famulis herus ullibi atque ego ſum, qui alam hic ſervos divinatores, relatratores, inimicos bonis meis. Quid murmuras, aſine? invidioſe, quid dicis? Abi illico quo te juſſi, ne me commoveas ſatis malorum jam patior ut plane peream: Non minus de eodem panno tibi de veſtimento proſpicietur. PAR. Nil dico aliud, Domine quam jam tardius factũ eſſe quam ut ſartor commode adeſſe poſſit. CAL. Nõ dico ego verũ, divinare te? Differatur ergo in craſtinum.

num. Tu Domina, ſi me amas dilationem hanc æquo animo feras. Non auſertur quod differas, interim oſtende mihi pulcerrimum & feliciſſimũ illud cingulũ, quod digno ambitu illa membra circũplecti potuit. Fruantur oculi cũ univerſis cæteris ſenſibus meis hujus cõtemplatione junctim, quoniã junctim ẽt omnes tam immanes hactenus dolores ſuſtinuerũt. Fruatur gaudio afflictũ cor meũ, illud cor meum quod nullo momento nõ triſtiſſimũ fuit, ex quo primũ iſtã puellã cognovit: omnes ſenſus mei huc concurrebant, cũ onere pro ſe quiſq, dolorũ & laborũ, nõ parvo, Singuli iſtud lancinabant, ut maximè poterant: Oculi vidẽdo illã, Aures audiendo, Manus tangẽdo. CEL. Dicis te illã attigiſſe? Magnopere me ſtupefeciſti. CAL. In ſomnis dico. CEL. in ſomnis? CAL. Per ſomnũ illã tot noctibus video ut metũ habeã ne mihi contingat ꝙ *Alcibiadi quondã*, cui videbatur per ſoporẽ involutũ ſeſe eſſe pallio amicæ ſuæ & ſequente die interfectus nõ reperit qui de publico tolleret, tegeretve, præter illã, quæ pallio ſuo id demũ fecit, Verum ſive viventi ſive mortuo gratiſſimũ mihi erit veſtitu ipſius tegi poſſe. CEL. Satis malorũ exantlaſti, ſiquidẽ cũ alii quieſcũt, tu præparas ẽt in lecto tibi dolorẽ, ſequenti die illo te induturus. Cape animũ Domine, Neminẽ Deus ideo fecit ut in mala fortuna deſtitueret. Da ſpatiũ deſiderio tuo; Accipe cingulũ hoc; ꝙ ſi vivo ego nec intermorior, brevi tibi Dominã quoq; hujus in manũ dabo. CAL. O inſperate hoſpes, ô cingulum fortunatiſſimum, quod tantum in te dignitatis habuiſti, ut amplecti corpus illud potueris, cui ego ſervilia omnia præſtare indignus ſum. O nodi tormentorum meorum. vos conſtrinxiſtis hoc modo deſideria & vota mea. Dicite mihi, an præſentes ad-

fuiſtis ad infelicem illam reſponſionem ejus, cui vos ſervitis, quam ego adoro, & quamquam laborum diurnorum & nocturnorum nihil omittam, nil proficio ut favorem ejus teneam? CEL. Vetus dictum eſt; qui minus contente quærit ſæpe bonorum amplius invenit. Ego vero diligentia mea conſequi te faciam, quod ſocordia tua nequaquam tibi dediſſet. Conſolare animum tuum, Domine: *Vnius horæ ſpacio nulla* magnifica res umquam confecta eſt; nulla vrbs capta. Nec in hoc duelli eſt lex poſita. CAL. O infelicitatem meam. Vrbium mœnia ſaxis condita & munita ſunt, Saxis poſt ſaxa demoliuntur, urbes capiuntur. Hæc autem Domina Cupidinis mei cor Chalybe factum habet, non eſt opis in alio metallo ad hoc edomandum. Non eſt ictus tormentorum qui hoc rũpat. Igitur applicate ſcalas muro ejus. Oculos illa habet quibus ſagittarum vim emittit, Linguam ad tela convitiorum & repulſas; tam ſitu munita eſt ut ad aliquod millia paſſuum eam accedere nulla obſidio poſſit. CEL. Tace Domine: Vnius hominis felix audacia Trojam cepit, ne deſpondeas animum. Non eſt mulieri mulier ulla inſuperabilis. Parum domũ mea frequentaſti; neſcis quantum ego valeam. CAL. Omnibus quæ dices, domina, fidem habebo, quoniam hunc talẽ theſaurum poteſtati meæ tradidiſti. O mea gloria. O cingulum divinæ illius cincturæ. Ego te video. Ego videre te non credo. O Cingulum, Cingulum, fuiſti tu mihi inimicum? Dic mihi. Certe, ſi fuiſti, ignoſco tibi? Bonorum hominum proprium eſt ignoſcere. Non credo iſtud. Si enim contra me fuiſſes non veniſſes in ditionem meam tam quidem facile? Excipio ſi forte excuſationi tuæ huc veniſti? Adjuro

juro te reſpondeas, per virtutem incomparabilis illius imperii quod domina tua in me habet? CEL. Omitte jam aliquando ſortilegia iſta, domine: fatigata ſum auſcultare tibi, cingulum autem tractando iſtis modis medium rumpes. CAL. O miſerum me. Si pari me tecum felicitate Superi mactaſſent. de brachiis meis texi & componi tu debebas, neque ſerico, quali nunc es. Vt ſic gauderent illa perpetuo amplecti & cingere illam cum conveniẽte reverentia, illa membra, quæ tu ſine ſenſu Voluptatis ſemper complexa tenuſti. O quam ſecretim ſæpe excellentiſſimam illã ſpeciem contemplari potuiſti. CEL. Amplius tu contemplabere certè, & cum meliori delectatione; ſi nõ te ipſum tibi perdes his, quibus nunc, modis loquẽdo. CAL. Tace, domina, nobis invicem optime convenit. O oculi mei reminiſcimini quo pacto cauſſa fueritis & feneſtra illa per quam cor meum transfixũ eſt, idem auctor damni dati putetur, qui cauſſam daturo dedit. Revocate in memoriam vobis quod ſalutem mihi meam debeatis, Videte ut medicina mali à vobis oriundi domum noſtram ſiſtatur. SEM. Dum tu cingulo te delectas, domine, obliviſceris Amorum Melibææ. CAL. Quid amentiſſime hominum, impeditor ſolatiorum meorum, quid vis, quid eſt negotii. SEM. multum loquendo occidis te ſimul & auditores tuarum querellarum, ſic amittes pariter & ſenſum & vitam. Quicquid huius erit, poteris uſque in noctem imminẽtem diffindere. Pone finem dictis tuis, & audi jam quæ Celeſtina dicere parat. CAL. moleſtus tibi mater, eram, longis meis quæſtibus? Vel ebriacus eſt iſte homo? CEL. Vt neutrum horum ſit, debebas tu tamen jam modum ponere longis tuis ſermonibus.

Habe

Habe cingulum pro cingulo,ut noris ſermonem ſermone diſtinguere,cum Melibea proxime alloqueris; Linguam tuam doce non deberi parem honorē veſtimento &dominæ ejus.CAL. O Domina, ô mater mea,Conſolatrix mea, ſine me gaudio meo frui cum iſto felicitatis meæ legato.O lingua mea cur impedis te aliis dictis?cur deficis adorare præſentem hujus excellentiam,quam fieri poterit ut numquam poſthac in poteſtate tua videas.O manus meæ quam parva cũ reverentia,quã magna cum audacia teneris & attrectatis theriacam ſalutiferam morbo meo. Iam non poterunt nocere herbæ, quas involutas acutiis ſuis ictibus habebat ſæva illa pharetra.Securus ſalutis ſum curante eo vulnera qui fecit. O tu domina Ornamētum omnium tuæ ætatis mulierum, Gaudium juvenum,Salus ægrotorum,qualis ego ſum;non me infirmiorē facias timore tuo,quã pudor me meus eſſe jubet.Solve & remitte fræna contemplationi meæ;ſine me cum theſauro hoc meo foras in publicum proſilire,ut omnes,qui me viderent,norint, feliciorē nuſquam eſſe hominem quam ſim ego.SEM. Non exulceres vulnus tuum,onerando plagam ardentioribus flammis,Non eſt ſolum hoc cingulum à quo pendet ratio ſalutis tuæ CAL. Optime hoc novi; verum non poſſum attinere me quin adorem tam eximium dominæ meæ favorē.CEL.Favorem?Ille favor verus eſt qui ſponte cuipiã offertur. Noſti hoc tibi non alio nomine quam pietatis obtigiſſe ut dentiũ dolori tuo remedium veniret,ſcilicet,nõ certe tuo,Amoris vulnera ut per hoc ſanentur.Sed ſi vivo illa vertet foliũ. CAL.&orationē?CAL.nondũ eã accepi. CAL.Quis moratur? CEL.Brevitas temporis; Itaq; concluſum

eſt ſi

eſt ſi dolores tui interea non remitterent, mane ad eã tibi ferendam, reverterer. CAL. Remittere? Tum dolores mei remittent, cum illa crudelitatem ſuã: CEL. Sufficiant hæc, domine; ſatis pro tempore & dictorũ & factorum eſt, obligata illa eſt, uti reipſa demonſtravit, ad facienda omnia quæ pro infirmitatis cura tuæ ipſa poterit, & ego petiero. Vide an non ſatis hæc ſint pro primo congreſſu. Ego jam diſcedo. Memento ſi cras domo prodieris, ſplenio faciem tegere, ne ſi forte fortuna illa te viderit, mẽdacii me arguere poſſit. CAL. Quatuor quidẽ ipſis, tui cauſſa. Sed dic mihi, per Deum, quid ultra dixit? Major deſiderio audiendi voces ſuaviſſimo illo oſculo proditas. Quomodo tam audax fuiſti, ut antequam notam te haberet, tam familiarem te introeundo & rogando faceres? CEL. Antequam notam haberem? Quatuor annis vicinæ meæ fuerunt domui, converſabar cum illis, confabulabar, arridebam tam die quam nocte. Melius me novit mater ipſius quam ungues digitoſq: ſuos, quamvis Melibæa interibi increverit, mulier generoſa, ſapiens, civilis. PAR. Audi, Semproni, quod in aurem tibi dicturus ſum. SEM. Quid vis, dic. PAR. attenta auſcultatio Celeſtinæ materiam dat hero noſtro ut ſermonem in immenſum extrahat: Applica te illi, pulſa illam pede, faciamus illi ſigna ne exſpectet amplius, potius uti domum eat, non eſt enim homo natus tam fatuus qui ſolus ſecum tanta loquatur, CAL. Generoſam, dicis, Domina, eſſe Melibæam? Videris per ludum hoc extuliſſe. Habetne parem huic univerſa rerum Natura? creavit Deus corpus aliud tantæ felicitatis? Poterit talis forma, talis indoles, pingi? Exemplum ſummum Specioſitatis?

Si in

Si in vivis jam foret Helena, cujus cauſſa tot millia Græcorum mortem obierunt, tot occiſi ſunt Trojani aut formoſa Polyxena, omnes ſervas ſe addicerent dominæ meæ, cujus ego cauſſa talia patior. Si illa pręſens fuiſſet Litigio trium Dearum propter aureum malum, nunquam inter eas Diſcordiæ nomen auditum fuiſſet; quippe abſque controverſia ulla omnes conſenſu affirmaſſent ad neminem donum illud quã Melibæam pertinere, & ſic Pomum Concordiæ appellatum fuiſſet. Noſtro tempore omnes fæminæ quæ illam viderint, maledicunt ſeſe, incuſant Deos, quod nemini illarum hæc dona tribuerit quæ Melibęę; conſumunt plorando dies ſuos, exedunt carnem ſuam invidiâ, diris ſe torminibus excruciant ſperando fucis & coloribus, aliiſque artificiis par decus iſti, quod abſque omni labore natura huic dedit, indipiſci. Aliæ vellunt ſupercilia ſua forcipibus, eadem ungunt unguentis capillos producentibus, depilant, reveſtiunt; Aliæ quærunt auricolores herbas, radices, frutices, flores, faciendis lixiviis, ut cæſariei iſtius ſimilem ſuam quæque conficiat, vultuum formas cogunt, componunt, variis coloribus exornant, lavant, ungunt, poliunt, comũt, candidant, purpurant, nihil ſibi reliqui faciunt ut laudatiſſimę huic formæ exeat quam ſimilimæ: Quæ cum ita ſeſe habeant, conſideꝛa an mereatur coli ab homine tam infortunato, tam triſti, quam ego ſum. CEL. optime percipio quid velis, Sempronі. Sine illum, ipſa jam mala ſuâ decidet & finem faciet. CAL. In hac tota natura ſeſe conſpicuam videt, omnes ſuas elegantias & ornamenta inſumſit ut iſtam perfectiſſimam conficeret. Quicquid Gratiarum ſingulis cæteris diviſim contulit & per partes,

omne

omne junctim huic donavit & reſcripſit tenendum, Huc omnes convenerunt Charites, quam maxime venuſtas ſe facere potuerunt, omnia ſua decora conferentes: Et velut in theatro, ſpectatoribus ſe judicãdas offerentes, ut omnibus daretur laudare divinitatem in ornamentis tam eximii operis. Solum paullum aliquid aquæ fontanæ cum pectine eburneo ſufficit ornatiorem & venuſtiorem Melibæam facere omnibus puellarum choris. Hęc ſunt arma ipſius; his vincit & perimit; his mancupio me ſibi captivum duxit, his me colligavit, & catena vinctum adtinet. Cel. Tace jam ne te defatiges amplius: Lima illa quã ego habeo acutior eſt quã fortior tua illa catena, quæ te vinctum cruciat. Ego rumpam hanc illius ope ut in libertatem tũ priſtinam revertaris. Quapropter da veniam mihi tamdem diſceſſuræ; nox jam imminet; da & cingulum illud mecum ferre, noſti enim opus mihi eo eſſe. Cal. O infortunatum me, O inconſolabilem! Adverſa me Sors per omnia ſequitur. Aut tecum, aut cum Cingulo, aut cum utroque aut cum altero eo eſſe longam hanc & tenebroſam noctem volebam. Verum cum tormentis meis infortunio meo nondum ſatisfecerim hoc vivendi ordine, veniat integra ſolitudo in parteis. Heus vos ſervi. Par. Here. Cal. Comitamini matronam iſtam & deducite uſque domum ſuam, eant cum ea tantæ Voluptas, & Hilaritas, quantæ Triſtities & ſolitudo mecum manent. Cel. Sit, Domine, Deus tecum. Cras redibo, huc convenient pallium meum, & Reſponſio Melibææ, quoniam hodie neutri ſatis temporis fuit. Solare animum, ut potes, domine, impera patientiam tibi, & interea alias res cogita. Call. Minime iſthuc.

Scelus enim ſit ejus obliviſci, cujus unius gratia vita mihi mea non diſplicet.

ACTUS. VII.

ARGUMENTUM.

Celeſtina ſermonem cum Parmenone jungit, inductura illum in concordiam & amicitiam Sempronii. Revocat illi Parmeno in memoriam factam ſibi promiſsionem, facturam illam ſeſe compotem Areuſæ, quam Parmeno deperibat. Veniunt domum Areuſæ, Parmeno inibi pernoctat, Celeſtina ad ſe redit, pultat oſtium. Elicia aperit, increpat Celeſtinam tardi reditus.

CELESTINA. PARMENO. AREVSA, ELICIA.

FILI Parmeno, poſt proximum colloquium inter nos habitum nulla ſe mihi temporis opportunitas obtulit, ut dicere & oſtendere tibi, quod volui ſemper, potuerim inſignem Amorem, quem tibi porto, & quo pacto de te ſemper & erga omnes tam præſente quam abſente optima quæque locuta fuerim. Rationi non eſt conſentaneum, neque uſus expoſcit, repetere illa omnia, quomodo te puerum mihi ſervitum traditum, filii loco habuerim, ad minimum inſtar adoptivi in familiam meam, dilexerim, foverim, ordinaverim. Spes me quidem ex eo tempore ſemper habuit paria te aliquando mecum facturum, & inſitivũ illum amoré pro naturali, æquo affectu, redhoſtiturum. Nunc tu mihi pretium operæ meæ bonæ malum reponis, vitilitigando omnes ſermones meos,

omnia dicta reprehendendo, pro male ſentientibus omnia traducendo, nihil non murmurationibus, & dubiis ſuſurris, moliendo ut ſuſpectam & inviſam præſenti,& audiēti tuas oblocutiones, Calliſtoni facias. Confidebam quidem contemtis his omnibus, poſtquam ſemel conſilia te mea rata habiturum,&jis obtemperaturum cōſpondiſti,te retro viam non inſtiturum: Tamen, cum magno dolore meo,intelligere adigor manere apud te odiorum relliquias vanas, loquentem ex inimicitia magis,quam ratione & rerū dignitate,ita projicis lucrum,quod ex negotio præſente ad te ſpectabat,ut linguæ petulantiæ ſatisfacias. Audi nunc me,ſi ante numquā audiviſti, & vide decrepitæ ætatis me eſſe;quales annos Sapientia Conſiliandi omnibus commendat; juventutis cōtra propria eſt Voluptas & Delectatio. Optime credo erroris tui culpam penes ſolam adoleſcentem ætatem tuā eſſe,& confido Deo,meliorem te mihi futurum imposterum,mutaturumque cum teneris annis propoſiti abſurditatem? Vt dicitur vulgo *mutari mores cnm capillis*: Dico fili,increſcendo &quottidie novas res cōſpicando; Adoleſcentia enim in ſolis præſentibus ſeſe impeditam tenet, videt & miratur ſolum quæ oculis objecta ſunt. Matura contra ætas, non relinquit quidem illa aut contemnit præſentia, ſed ſimul tamē & præterita conſiderat,& futura,pro copia, proſpicit. Si memoria tenes Parmeno fili, amorem illū quo præteritis annis te proſecuta ſum,recordabere primū tibi hoſpitium,quum in hanc civitatem veniſti, meæ domi paratum fuiſſe. Verum adoleſcentes vos curā ſenum nullam habetis,rerum pretia ad palati veſtri guſtum æſtimatis, numquam vobis uſum ſeniorum

venturum arbitramini; numquam cogitatis ægritudines infirmitates, numquam defuturum illum vobis ætatulæ florem timere poteſtis. Igitur expende, amice tu, quod propter ſupervenientes aliquando tales caſus optimum ſit confugium, amicitiam cum tali vetula ſervata; quę loco veræ amicæ ſit, ſit vicem matris; immo amplius aliquando quam mater; bonum diverſorium ad deponendos animi angores, bonum hoſpitium ad ſanandas ægrimonias, bonus theſaurus ad ſubitam egeſtatem, optima arca ad recondendas divitias, dum fortunæ favor manet; bonus focus ad hyemis violentiam, paratus ad omnia neceſſaria. Bona umbra ad æſtivos calores; bonus ſeceſſus ad paſtum & Voluptatem. Quid dices, fatuelle, ad hæc omnia? Bene equidem ſcio confuſum te animi eſſe, propter ea quæ hodie effutiviſti: Ego vero nil amplius ex te poſco, quam ut quæ male egiſti eorum pœnitentiam habeas, & poſtea vitam tuam emendes, quę duo Deus ipſe ſola poſcit à peccatoribus. Vide Sempronium, ego, poſt Deum, hominem & virum eum feci; quam vellem eſſetis inter vos ut germani fratres, Ejus quippe amicitia bene utens: frueris omnium aliorum converſatione feliciter, ipſius etiam heri tui. Vide quam ille acceptus eſt omnibus, diligens, aperti pectoris, candidus, ſervus gratioſus, cupit amicitiam tecum jungere; accreſcet pariter amborum emolumentum, cum manum alter alteri prębebit, noſti ipſe *amare te debere ſi amari velis.* Stultitia eſt amari velle, amare abnuere, Summa amentia compẽſare benevolentiam odiis cupere. PAR. Secundum hunc errorẽ meum, tibi, mater, cõfiteor. Et cum ignoveris præterita, futura tuo lubitu diſponas. Verum illud cum

Sempro-

Sempronio factu impoſſibile mihi videtur, ſervare amicitiam;ille eſt irritabilis,ego ferre & pati nihil volo & poſſum,concilia hos mihi amicos. CEL. At non hæc erat naturæ aut ingenii tui conditio. PAR. Per fidem quo magis anni ſe ſubjecerunt, eo magis imminuta eſt mihi patientia. Non ſum nunc qui olim etã. Et præterea Sempronius nihil habet unde commodi aliquid ego ſperare poſſim. CEL. Amicus certus incertis rebus cernitur,in adverſitatibus probatur,tum ille adeſt cum cæteri aufugiunt,cum majori,quam alias quaſcunque domos, eam deſiderio viſitatũ venit,quam Fortuna deſtituit. Quid tibi,fili, dicam, de virtutibus & pretio boni amici? Non eſt res amore dignior,neque inventu rarior:Nullum onus ſubfugit aut recuſat. Vos ſimiles æqualeſque eſtis:Paritas morum, & adfectuum ſimilitudo; ſunt illa quæ amicitiã ſuſtinent. Vide,fili mi,ſi aliquid induſtria tuâ lucri ad te venerit,jam tibi hoc in tuto eſt,noris tu parare amplius. Illud labore tuo tibi peperiſti, hoc jam tibi paratum invenis, Bene ſit patri illi qui hæreditatem hãc tibi reliquit. Non poteris majore cõpendio ad quietam te vitam componere,ſic annos tuos in bonam ætatem ſenectuti ſiſtes. PAR. Quid vocas quietam vitam,mater? CEL. Fili,ut tibi tu vivere poſſis, non habeas opus diſcurrere per domos alienas, qualem tu vitam perpetuo velut ei damnatus,vives, dum ſervitio tuo uti non poteris: Miſeratione tui, cum viderẽ te ſeminudum ruptis laciniis incedere,petivi ego hodie abs hero tuo palleum,ut cum ſartor præſens adeſſet,tu vero ſine tunica adſtares, ille indidem tibi aliquam comparari juberet. Sic ego non mei ſolius cõmodi, quod obmurmerare te intelligebam, ſed &

tui gratia hoc molita ſum. Tu quidem, quantumvis bonæ frugi ſis, ſi ordinariam tuam mercedem ſolam ab his talibus exſpectaveris, decem annorum pretia una manica incluſa auferre poteris. Frure flore annorum tuorum, fac bonam noctem boni dies ſequātur, ede laute & bibe, cum potes, cū gratum eſt, nullo talium te defraudes, pereat quod perire tendit, ne plora tu propter bona, quæ hero tuo hæreditate oblata ſunt; hoc eſt omne quod de hoc mundo feres, amplius nihil in vitâ, poſthac omnino nihil habiturus eſt. O fili Parmeno, ut optime te tali nomine compellare poſſum, quoniam tanto tempore te educavi, placeat tibi conſilium meum, cujus unicus ſcopus eſt, puro affectu, videre te aliquo loco honeſto honorabilem. O quam felicem me cēſerem ſi tu & Sempronius concordi animo eſſetis, boni amici, fratres germani per omnia! Si viderem vos junctis animis & greſſibus ad pauperculam quamlibet meam caſam gaviſum, recreatum animos veſtros, venire! Ita pulcre me viſitatum veniretis pulcre etiam animis tædia laborum eximeretis; fruendo ſua quiſque puella. PARM. Puella, mater mea? CAL. Certè puella ſuâ quemque fruiturum dico: ſatis vetularum in me una domi meæ eſt. puellas dico qualem Sempronius apud me ſuam habet, quamquam non tam ille mihi charus ſit quam tu es, cum quo ubi loquor, geſtit cor ipſum mihi pectore exſilire. PAR. Ne fallaris animi, Domina. CEL. Etſi maxime fallar, non me excruciabo multum: Pietatis etiam titulo hoc omne excuſare poſſum: Deum propitium habebo cum tuas res curabo quem ſolum in alieno hic ſolo vivere video. Et magis etiam moveor pietate erga oſſa defunctæ illius

quæ

quæ moriens te mihi tantopere commendavit, ut tibi adſim, ut mea ope virilem ætatem commodo tuo ordiare, & vero intellectu tibi adeſſe valeas; ſic dices aliquando : Bene ſit oſſibus vetulæ bonæ Celeſtinæ, quæ optime conſulebat mihi. PAR. Et ita certe nunc etiam exiſtimo, quamquam minorennis adhuc: Sic quamvis hodie non è re tua loquentem me audiveris, non hoc ideo fiebat quod malum mihi videretur quicquam tuorum geſtorum; verum quod viderem ego certa omnia me Domino meo ſuadere, illum autem malam mihi gratiam reddere. Verũ abhinc perſequamur illum pariter; ſtrenue tu machinas tuas admove, artibus tuis utere; mihi certum eſt tacere: Iam tum impegi pedem, non credens tibi, in iſto cum illo negotio. CEL. Et in hoc impegiſti, & impinges in aliis, donec omnino cades, uſque dum toto animo conſilia mea ſequeris, quæ verè tui amante mente orienda ſunt. PAR. Iam optimè me collocaſſe illud temporis agnoſco quo tibi ſervivi, puerili ætate mea, cum tantũ inde fructuũ metam virili meo ſtatui proximus: Et ſupplicabo Deo pro felicitate animæ patris mei, quod talem mihi tutricem reliquit, pariter & matris meæ quæ tali me mulieri moriens commendatam tradidit. CEL. Ne iſtam mihi nomines, fili, illico ſe oculi mei lacrymis involvunt. Et habui ego in hac vitam alteram talem amicam? Aliam talem ſodalem? allevatricem omnium malorum & dolorum meorum? Quæ defectus meos ſupplebat, quæ ſecreta omnia mea norat! cui intimas curas pectoris mei aperiebam? In qua una omne bonum meum & delectatio vertebatur? quam matrem tuã!

O quam illa gratiis plena erat, quam ad omnia verſabilis! puro animo, candida, virili cõfidentiâ. Tam facili animo tam ſecuro, ſine omni timore, media nocte ambulabat de cemiterio in cemiterium quęrens quę noſtro officio commoda erant! Nõ præteribat ullos Chriſtianos, Mahumetanos, Iudæos, quorum ſepulcreta non viſitaret: De die ea ſpeculabatur, de nocte effodiebat; tam amica erat obſcuræ nocti, quam tu claræ diei: Dicebat hanc eſſe pallium peccatorum, Porro omnibus cæteris ſuis gratiis nõ erat invida aut parca ſed neque ullo aſtu utebatur per omnia ſua officia. Vnam tibi rem narrabo unde videas qualẽ matrem amiſeris: qnamvis ſilere ſit melius; tibi tamen & hæc & alia talia aperire quid vetat? Septem dentes exemerat uni cruciario, forcipe quadam crinali, dum ego calceos eidem exuo. Porro ad conjurandos malos Dæmonas circulum intrare melior me ipſa erat, quamquam ego tum non paullo quam nunc meliore talium fama eram, ita propter peccata mea omnia poſt mortem ipſius oblita ſum. Quid amplius vis? Ipſi mali Dæmones eã metuebant, tremere & horrere, & ſtupere, nos cogebat horrẽdis vocibus, quibus appellabat. Tum illis nota erat, quam tu domi veſtræ: cum convocaret eoſdem, precipites alius ſuper alium advoluti aderant, nec audebant mentiri ei, quali illos violẽtia tractare noverat; poſtquam illam amiſi, nihil veri ab iis exprimere potui. PAR. Non magis propitius Deus ſit huic vetulę quam illa honoris mei gratia hæc recenſet, & ego libenter audio. CEL. Quid dicis honorabilis fili mi Parmeno, & amplius quam Fili. PAR. Dico mirari me quomodo in talibus potior te mater mea fuerit? Verba ne illius majorem vim tuis habe-

habebant? cum tamen eadem fuerint amborum? CEL. Quid? & hoc mirum tibi videtur? neſcis quid vulgo dicatur, hominem ab homine immane quantum differre? Illam, qua ea gratia dotata erat, non omnibus datur adipiſci. Non obſervaſti in quibuslibet officiis alios bonos, alios meliores: Harum erat mater tua, quam Deus habeat, ſumma in noſtro cenſu. Pro tali omnes mortales illam agnoſcebant venerabantur, tam Nobilitas quam Clerus, Conjugati, Soluti, Celibes, vidui, adoleſcentes, pueri, tantam ejus Sapientiam noverant. Præcipue virgines & puellæ omnis generis Deo pro Salute ejus vota faciebant, non minus quam parĕtum ſuorum. Cum omnibus aliquid negotii habebat, cum omnibus ſermocinabatur: Si quando per publicum incederemus, quotquot obviam nobis erant, alumni illius erant, obſtetricata enim fuerat ſexdecim totos annos: ſic quamquam tu ob tenerrimam ætatem ſecretorum illius particeps non fueris tum, noſſe te tamen nunc, viro proximum, decet qualem matrem habueris, cum illa jam apud plures ſit, tu, ut dictum, ætate jam prope virili. PARM. Dic mihi, bona domina, cum *Iuſtitia* apprehĕdi te juberet, tum me domi tuæ ſerviente, eratis jam dum amicæ vos? CEL. Certe eramus; quamquam tu velut illuſioni meæ hæc dixeris. junctim talia faciebamus, junctas nos carceri mandaverunt junctas accuſarūt, ambas ſimul pœnæ publicæ ſubjecerunt, illa quidem vice, quam primam ego fuiſſe puto. Verum tu tum temporis, valde adhuc puer eras, miror te meminiſſe hujus rei, cum vix ſit alius tota civitate qui non oblitus jam ſit. Et hi caſus ſunt mundanarum rerum, Singulis diebus videas qui peccet & luat, ſi in iſtas nun-

dinas procedere velis. PAR. Verum eſt, ſed inter peccata peſſimum eſt Perſeverantia, nam, velut primi animi motus non ſunt in poteſtate mortalium, ſic ubi primum mali quid admiſeris, uti corrigas, nec iteres. Ratio tibi data eſt. CEL. Tetigiſti me, domine fatue; in Veritatis nos negotio jam verſamur: Exſpecta ergo, tangam te viciſſim ubi ulcus eſt. PAR. Quid dicis, mater? CEL. Dico fili, quod præter iſtam vicem, quater etiam comprenſa eſt mater tua ſola, quę cum Deo jam ſit: Semel etiam ducta eſt pro venefica, Magâ: Noctu enim offenderunt illam cum candelis minutis, legentem terram de trivio quodam, & medio meridie publico foro ſcalas infamiæ illam ſcandere coegerunt, caput ornantes quodam quaſi papyraceo pileo, mirificis formis picto. Sed hoc nihil erat: *Neceſſe eſt aliquid pati* mortales in triſti hac vita, ut honorem & vitam ſuam ſuſtinere poſſint: Et vede quam hoc illa nihili faciebat, prudentia illâ ſuâ ſolitâ, nec enim vel tantillum poſtea de officii ſui proſecutione remiſit. Hoc ideo tibi narrare volui quia de perſeverantiâ in malis factis tam pulcre modo philoſophatus es: In omnibus rebus Gratiæ illam ſuæ comitabantur; Deū & Conſcientiam meam atteſtari poſſum, cum in ſcalis illis ſtaret apparebat facile, omnes illam circumſtantes ne unius quidem oboli facere, nec tantilli illā æſtimare tot hominum opinionem, uti conſtantes & pręſentes geſtus ipſius demōſtrabat. Porro illos mortalium, qui meliora & plura cæteris norunt, majoriſque indolis ſunt, & ingenii promtioris, uti iſta mater tua, certum eſt facilius errare omnibus cæteris. Videris quanti nominis ob Sapientiam fuerit *Virgilius*, notum tamen habes quo pacto in ſcorteo fiſco turre ſu-

ſpenſum,

ſpenſum,tota Roma conſpexerit. Hujus vero gratia non deſinit ille eſſe in omnium admiratione neque Virgilium propterea quiſquam ignorat. PAR. Verũ eſt quod dicis;iſtud vero noſtrum pet Iuſtitiã factum eſt. CEL. Tace,ſtupide, Parum noſti de rebus Chriſtianiſmi. Et quanto melius eſt per Iuſtitiam hęc pati, quam alio quovis pacto! Melius hoc norat Parochus noſter, qui matrem tuam conſolaturus ipſi Dixit in ſacris litteris ſcriptũ teneri, Feliciſſimos illos eſſe qui perſecutionem propter Iuſtitiam paterentur,& quod iidem poſſeſſuri ſint regnum Cæleſte. Vide quanti faciendum ſit in vitæ hujus curſu tale quid cuipiam cõtingere,cum præmii loco propoſita ſit æterna Gloria? Præcipue accedente illo quod tum omnibus in ore erat,illa vice ſumma injuria falſis teſtibus victam, diritate tormentorum coactam,confeſſam bonam matrem tuam,quod minime admiſiſſet. Sed illa ſua inſigni conſtantia, utque ea quæ forti animo talia ferre conſueverat,omnia faciebat leviora quam cenſerent omnes. Amplius millies eam dicentem audivi; Si pedem fregero,bono meo fregero. Sic enim notior ero quam umquam antea. Et nunc,cum omnia iſta mater tua in hac vita paſſa ſit,credere debemꝰ in altera Deũ iſti majora ob hæc bona largiturum: Siquidem verũ eſt quod Parochus noſter dixit. Et hoc eodem ego quoque inforrunia mea ſolari ſoleo:Sis tu mihi deinceps, Parmeno, vere amicus,ut fuit iſta mater tua; habes hujus exemplum quod per omnia ſequare; Nam quæ pater tuus tibi reliquit ea jam dum *ſumma ſecuritate,nullo timore*, tenes. PARM. Mittamus jam mortuos & hereditates, fabulemur de præſentibus negotiis, quæ magis ex re noſtra ſunt quam eorum memoriam reducere qui jam humanis exemti abierunt.

Subveniet recordationi tuæ, mater, promiſſio non ita dudum mihi facta potiturum ope tua Areuſa, cum domi noſtræ tibi narraſſem quantopere illam amarē. CEL. Si promiſi tibi quippiam, noveris oblitam nondum eſſe, neque cenſeas cum annis me perdidiſſe etiam memoriam. Plus jam tricies, te etiam abſente intra me pupugi nemet hujus tui voti gratia. Iam puto ſatis maturuiſſe negotium. Eamus illico de via domū ejus, non elabetur, deprehendemus, obtinebimus, ut volumus, illam. Hoc minimum officiorū puta quod præſtare tibi velim, Parmeno. PAR. Iam ego deſperabam potiri poſſe, numquam enim cum illa cōcludere quicquam datum eſt, ſaltim ut maneret me & verba amantis auribus admitteret: & metuo veritatem dicti vulgaris, Malum indicium amoris eſſe vultum avertere & fugere. Sentiebam magnam cauſſam deſperandi apud animum meum hac ejus incivilitate. CEL. Non magni ego facio deſperationē tuam dum me nondum totam noris, uti nunc etiam; qui in poteſtate & ad mandatum tuum promtam habeas tantam talium artificem. Porro jā experiere quanti meo nomine valebis, quam mihi morigerę illæ ſint, quantum ego in conficiendis Amoris negotiis poſſim. I ſilentio, hic oſtium ejus vides, intremus placide, non ſentiant nos vicini, exſpecta tu hic inferius ad ſcalas, ego adſcēdam, viſura utrum facta promiſſis meis æquare poſſim, fortaſſis amplius inveniemus quam vel ego vel tu credere potuerimus. AREUSA. Quis ambulat iſthic; quis in cubiculum meum iſthoc noctis adſcendere audet? CEL. Quæ certe malum tibi non quærit, quæ pedem numquam ponit quin commodi tibi aliquid facere ſtudeat, quæ ſæpius tui quā ipſius

ipſius ſui memor eſt. Amatrix una de tuis, licet vetula. AREVSA. Malus Dæmon male illam vetulam quãcunque excipiat. Quid quærit Larva iſta noctambula iſtic hoc noctis. Mater domina, quid bonum tam tardo tempore huc venis? Iam exuebam me ut cubitum darem. CEL. Cum gallinis, filia? *Sic diteſcis tu quidem, ſic res* tuæ ferunt, alii ſunt qui de paupertate querantur, non tu. Talem vitam optet qui volet. AREVSA. Ieſu marer, redibo ut veſtem reſumam, frigus jam me male habet. CEL. Non facies, per vitam meam; depone te potius in lectum iſtum, ita poterimus pulcre colloqui, AREVSA. ſic bene mihi ſit, opus certè hoc habeo, quæ totam hodiernam diem non ſatis compoſite fui. Sic neceſſitas magis quam ignavia faciet me pro tempore capere *lupinos pro nummis*. CEL. Melius utique accubabis ſic quam adſidebis; Subduc etiam iſtam tunicam corpore, ut tota conſpici poſſis. Vah *quam ſuaviter tunicæ tuæ olent dum commoviſti te*! Certè aptiſſimè omnia te decent. Semper facta & res tuæ mihi pręcęteris placuerunt, tum nitiditas tua & ornatus ſtudiũ! jam frigidiuſcula facta es. Deus tibi benefaciat! Qualis veſtis ſtragula, qualia tapetia! qualis lecti pulvilli! Qualis omnium candor & polities! Tam bene ſit ſenectuti meæ quam iſta omnia mihi placent! Margarita aurea; videas an tibi bene velit qui tali tempore te viſitatum venit. Sine totam te conſpicer, contemplor ut cupio, certe magnopere me delectat. AREVSA. paullulum abſcede mater; ne propius venias, facis blandis tuis tactiunculis ut rideam, riſu autem poterit ut increſcat dolor. CEL. Quis dolor, Amores mei? iocari certe mecum lubet. AREVSA. Male ſit mihi ſi per jocum dico. Amplius quatuor horis dolore matricis

tricis pene morior, jam illa pectus meum adſcendit, interficiet me certè. Non ego aliud morbi habeo, neque tam atrox uti tu fortaſſe ſuſpicaris. CEL. Sine ergo me, tactu experiar, etenim & ego aliquid de hoc malo ſenſi, propter peccata mea. Cuilibet mulieri talis eſt matrix, & ab illa punctiunculę. AREVS. altius eſt ubi illam ſentio, ſupra ventrem. CEL. Benedicat te Deus & Archangelus Michael, & quam ſucculenta atque horridiuſcula es; quale pectus, quam pulcra omnia! Formoſam apud animum te hactenus meum arbitrata ſum, videndo nihil prętterquā quod omnibus patet, nunc cum etiam ſecretiora vidi, affirmare auſim, tota civitate iſta non tria talia corpora eſſe, quæ ego quidem norim. Videris non amplius quindecim annorum eſſe. O ſi vir modo eſſem, & tantum favoris abs te haberem, ut tali te modo contemplari liceret! Per Deum enormiter peccas ſi non participas bona iſta tuarum Gratiarum benevolentibus tuis; Non enim ideo Deus tibi illa contulit ut in vanum obſoleſierent, iſto quidem ætatis tuæ flore, ſub centū iſtis linteanimum & tunicarum involucris. Vide avara ne ſis ejus quod minimi tibi conſtat, non recondas Veneres tuas, Venuſtas enim puellaris tam natura ſui communicabilis eſt quam pecunia; nō ſis canis ille hortulani: Cū bonis tuis ipſamet uti frui non poſſis, ſine fruantur alii qui poſſunt & cupiunt, ne ſis invida: non perſuadeare fruſtra te in vitam hanc datam eſſe. Cum natus eſt Vir, nata eſt etiam fæmina, & viciſſim. Nihil in hoc rerum theatro natura ſuperfluū creavit, quodque ſingulari providentia & conſideratione non exegerit: Conſidera etiam tu grande peccatum eſſe cruciare & torquere homines, cum poſſis

malis eorũ opitulari. AREVS. Certè tecũ ſentio, mater: Iam vero neminẽ novi qui quid abs me petat. Da tu aliquid dolori mei remediũ, neq; pergas illudere mihi, & labiis ægrã ductare. CEL. Iſte cõmunis ſexui noſtro dolor eſt, ob peccata noſtra; huic ẽt remedia ferè omnes novimus. Quod fieri multis vidi, quodq; mihi ſemper bene fecit, dicã tibi. Sed uti perſonarũ inter homines diverſæ ſunt qualitates, ita & Medicinæ nõ paribus effectibus cenſentur, neque in quælibet corpora iiſdẽ ſucceſſib. operãtur. Omnis odor fortior & vehemẽtior bene facit, ut de pulegio, Ruta, thure, fumo de plumis perdicũ, de Rore marino, de Nuce Moſcata, receptus, ſumma cũ diligentia, juvat, & dolorẽ imminuit, matricẽq; ſeńſim in locũ ſuũ reducit. Verũ una ſupereſt res q̃ ego ſemper meliorem & putavi & experta ſum quã cæteras omnes, nolo vero eã tibi edicere quoniã tã purã atq; caſtã te mihi facis. AREVS. Quid, per vitã meã, mater? Vides me male habentem & ſaluti meæ non ſuccurris? CEL. Abi, optime me intelligis, ne te facias ſtupidã! AREVS. Iã jã: peream peſſimè ſi quid velles intellexerim. Quid ergo vis faciã? Scis heri eũ hinc profectũ eſſe amicũ meũ cũ Tribuno militũ ſuo; debeo aliquid ſceleris illo abſente cõmittere? CEL. Videas tu, ſed quid damni hoc faciet, quidve ſit ſceleris? AREVSA. Certè ego pro tali habuero. Ille mihi omnia quę opus ſunt pręhibet, honorat me, magni facit, tã comiter atq; tanto obſequio diligit ac ſi domina verè ipſi eſſem! CEL. Verũ, ut omne iſtud ſic ſe habeat, *dum non paries*, non deſeret te hic dolor; ab iſta quidem hora, cujus ille quidem tuus unica cauſſa eſt. Quod ſi dolori nõ credis, crede colori & videbis q̃d mali tibi ferat unius ſolius iſtiꝰ cõſuetudo.

AREVS.

AREVS. Nihil equidem incuſare habeo præter infortunium meum, mala eſt maledictio, quam credo parentes meos in me poſuiſſe. Non eſt jam tempus omnia iſta qualia ſint probandi. Sed omittamus iſta, ſerò enim eſt, & dic mihi quid boni te huc venire adegerit? CEL. Noſti antea de Parmenone quid tibi dixerim: Quæritur de te quod neque aſpectu illum digneris, neſcio qua de cauſſa, niſi fortè illa, quod noris me illi bene cupere, & filii loco haberi abs me. Quapropter ego aliter jam res tuas miror; mihi quidem propter te Et vicinæ tuæ gratæ ſunt, & gaudium capio tui cauſſa quoties illas video, quod ſciam tecum confabulari ſolere. AREVS. ne erres, domina mater. CEL. Neſcio certè, operibus potius credo, verba quidem vana in vanum cadunt, & apud quemcunque ſatis eorum proſtat. Amor vero niſi vicario puro Amore numquam redhoſtitur, opera pariter operibus. Noſti quæ cognatio ſit inter te & Eliciam; iſta Sempronium jam tenet domi meæ. Parmeno & Sempronius perpetui ſodales ſunt, ſerviunt illi Domino quẽ tu noſti, & cujus gratia tantum ad te emolumẽti pervenire poterit. Non neges illi quod tam parvi tibi cõſtat; Vos eſtis cognatæ, illi ſunt ſodales. Vide quo pacto melior adſit fortuna q̃ ſperare potuerim? Adeſt hic, mecum huc venit, Parmeno, videbis an velis jubere adſcendat. AREVS. Miſeram me ſi ſermones noſtros audiverit! CEL. Minime ille: infra moratur. Aſcendere jubebo. Des illi tantum ut aſpicias & colloquare, & hilarem vultum exhibeas; & ſiquidem talis videbitur, fruatur te totâ, tu illo; ſi quid ille lucrifecerit, tu nihil perdes hoc ludo. AREVS. Optime apud animum meum novi omnes tuas ſuaſiones, o-

mnia

mnia conſilia,& quæ modo in medium attuliſti, & quæ antea mihi prębuſti,nõ alium finem quam meũ commodũ,petere.Sed quomodo poſcis ut tale quid faciam,cùm jam ex me audiveris,eſſe cui ego rationẽ reddere tenear; ſi illè hoc facinus meum ſenſerit, occidet me. Vicinia iſthæc invidet mihi, illico reſciſcet omnia. *Neq; tantum ego emolumenti capiam ubi* eum meũ fecero, quem tu mihi offers, quam perdidero illum alterum amittendo, CEL. Iſtis ego omnibus jam ante proſpexi. Nemo nos animadvertit intro huc euntes. AREVS. Non dico iſtud hujus noctis gratia, ſed aliarum ſequentium plurimarum. CEL. Quomodo? & de his tu eras? tali te modo tractari permittis? Numquam tu aliquid lauti peculii conficies! Abſente illo tãtopere timida es, quid faceres ſi in civitate adeſſet? Sic ſors mea conciliata eſt, numquam ceſſo ſtupidis hominibus bonis conſiliis adeſſe, & tamen illi numquam ſapere ut velint adigi poſſunt! Verum neque iſta miror. Amplitudo magna eſt mundi. pauci experientes rerum. Ah, ah, filia, ſi tibi eſſet ſapientia cognatæ tuæ, cui tantopere profuit educatio & diſciplina mea, ut jam etiam Magiſtram ſe venditare poſſit, numquam illa tamen caſtigari à me renuit, & quę neſcit doceri. Gaudet illa habere in lecto unum, alterũ ad portam; amatores ſuos, neque deeſt illi tertius qui domi ſuæ illam ſuſpiret. Omnib. illa ſatisfacit, omnes oculis ducit, vultu arridet. Singuli putant ſolos ſeſe abs illa amari, alium eſſe neminem cui illa æquè bene cupiat, cuique videtur ſolum ſeſe omnia, quæ opus habet, illi ſufficere, ſolum amorem mereri. Tu vero, cum uni jam alter accedat, metum habes ne aſſeres lecti tui te prodant? Vna ſola olla tuam culinam in-

 ſtruis?

ſtruis? Non multum ferculorum tibi erit; nolim ego de tuis reliquiis victum quærere. Numquam unus mihi placuit, numquam uni omnem affectum meũ largita ſum. Plus poſſunt duo, amplius etiam quatuor; plus habẽt, plus dant, plus occaſionis eſt unde tuis rebus addere, illorum demere poſſis. Non eſt animal perdi facilius mure, qui unum tantum cavi ſui foramen novit, ſi illud obſtruſum fuerit, non habet quo ſe abſcondat, perſequente cato. Qui unum tantum oculum habet vide *quo periculo peregre eat*. Vna anima ſola neque cantat neque plorat, actio una non parat habitum, Raro unum Monachum ſolum obvium habebis: Miraculum eſt unam perdicem volantem abſque ſocia videre: Vnum cibum, quotidie præbitũ, præſens ſequitur faſtidium: Vna hirundo non facit vernum tempus: Vnus teſtis uõ facit ſolidam fidem: Qui unam tunicam ſolam habet, cito illam atterit. Quid cenſes, filia, de iſto numero Vnitatis? Plus abſurditatum ejus tibi demonſtrabo quam anni ſunt ętatis meæ. Vide an malis duos, quæ *ſocietas eſt laudabilis*; Velut duas aures habẽs, duos pedes; duas manus, duo linteamina ad lectum ſternendum & veſtiendũ, duo induſia, alterum ſemper elutum: Quod ſi amplius voles, melius hebebis. Certè quo plus captivorũ, eo amplius pecuniæ Honor ſine lucro non eſt aliud quam annulus in digito: Et *quoniam duos ſimul unus* ſaccus non capit, junge tu de ambobus, qua datur, lucrũ. Adſcende fili Parmeno. AREVSA. non aſcendat, moriar moleſtia; non novi illum, ſemper pudorẽ illo vilo habui. CEL. Hic ego ſum quæ tibi fatuum pudorẽ illũ eximã, aut obtegã, ego loquar vicẽ amborũ. Ipſe non minus te quoq; pudoris habet. PARM. Domina.

Deus

Deus ſalutet gratioſam tuam præſentiam. AREVS. Bone vir, bene ad nos venias: CEL. Applica te iſtuc, aſelle, quid illic in angulũ reduxiſti te? Ne turbes animũ; hominem pudentem nimis Malus *Dæmon in Palatium duxit*. Audite nunc ambo quæ dictura vobis ſum. Iam noſti tu, fili Parmeno, quid tibi nuper à me promiſſum ſit; tu, filia, quid te modo rogarim, Omiſſa & ſepoſita difficultate omni quã conceſſioni tuæ junxiſti, paucis omnino verbis res trãſigenda eſt, cũ tempus multa nõ admittat: Sẽper iſte tui amoris gratia anxiũ animũ habuit, multa paſſus eſt; nunc cũ corã dolores ejus videas, ſcio; nolis illum, tui cauſſa, mori, &c jã dum cognovi eũ tibi videri talẽ, ut non indignus ſit, neque pro malo facto arbitrandũ, ut iſtã noctẽ hic domi tuę tranſigat. AREVSA. Per meam vitam mater, ne hoc ita facere animum inducat; Ieſu, ne imperes mihi iſthuc! PAR Mater mea, per amorẽ Numinis, ne mihi hinc abeundum ſit abſq; bona negotii mei cõpoſitione; jã n. viſa ea amore commorior. Offer illi omnia quæ pater meus tuæ fidei, mihi exhibenda, cõmiſit; dic daturã illi omnia quæ mea ſunt. Iã tibi dixi videri mihi ẽt vultum illam à me avertere, neq; oculis dignari velle. AREVSA. Quid tibi in aurem inſuſurravit iſte homo, mater. Putat nihil me eorum facturam quæ tibi placere video? CEL, Non ait, iſtud, filia, verum quantopere amicitiam tuam expetat, cum ſis puella tam honorabilis, in quam omne genus beneficiorum pulcre collocetur. Accede, ꝓpius iſtud pudẽtulæ, ignave; Videre n. meis oculis volo quãti pretii ſis priusq̃ hinc eam; reclina illã ſuaviter in lectũ iſtũ. AREVSA. Non erit ille tam incivilis ut in vetitũ ſine permiſſione ſeſe inferat. CEL. Iam tu incivilitates & permiſſiones

loqueris? Non morabor ego iſthic amplius. Ego cautionem dabo mane craſtino te ſine dolore, *illum ſine rubore evigilaturum*. Verum uti eſt fortiuſculus ad talia non credidero poſſe illum tribus noctibus continuis latus rumpere. Tales Gallos commendabant olim juveni mihi medici patriæ meæ, cum adhuc ſanis dẽtibus eſſem. AREVS. O Domine mi, ne me tractes iſtis modis tene rationem, per civilitatis legem, reſpice canos illius honoratæ matronæ; quæ præſens eſt impudentiæ tuæ. Aufer te hinc, Non ſum ex illis quę publice proſtant ad vendendum corporis uſum pecuniã. Ita bene mihi ſit ex ædibus profugiũ ſi donec Celeſtina, mater mea, abierit, tunicã meã tetigeris. CEL. Quid hoc rei eſt, Areuſa? Quæ ſunt illę longe petitæ, & indignæ obteſtationes? hæ novitates morum, & refugia? Videtur tibi, filia; non noſſe me quid hoc rei ſit. Non viderim alibi virum cum fæmina delicias facienteis? Numquam me talia deguſtaſſe, aut rudem eorum eſſe, quæ pro ætate tua tu expetis? Neſciam quid tali loco tali tempore tranſigatur, dicatur, fiat? Væ qui talia audiat, qualia ego! Affirmo tibi tam me amatam & expetitam fuiſſe, quam tu nunc expeteris atque amaris; quotquot autem amicos habui numquam ullum vetulum aut vetulam à me amovi, neq; conſilium eorum umquam ſive publicè ſive privatim! Per mortem illam quam Deo debeo malim grãdi colafo frontem vapulare; Videor mihi heri nata ſecundum tuam quidem à vultu meo ſeceſſionem! Vt te facias honeſtam, me facis fatuam, & pudoris nimii & ſecreti nihil tacituram, & inexpertem rerum; mihi imminuis officii mei uſum, ut tibi tui amplifices. *Porro cum pirata* piratam oppugnat nihil præter navim petit.

perit. Amplius te abſentem commendo quã tu te æſtimas præſentem. AREVS. Si erravi mater, cõdonabis culpã, veniam rogo. Accedas licet propius, & ille faciat quod volet. Potius volo quæ tu vis, quam quæ mihi placent, *oculum mihi prius* excutiam, quam quicquam committam quod tibi moleſtiam faciat. CEL. Non quicquam ego hinc moleſtię capio; verum dico tibi hoc, uti in poſterum bene rem geras. [redacted] maneat! Ego hinc ſola eo, movetis enim vos mihi ſalivam veſtris ſuaviationibus & amplexationibus: *Quanquam enim guſtus gingivarum* mihi perierit, ſupereſt tamen ejus aliquid in dẽtibus. AREVSA. Deus te comitetur. PARM. mater, jubes tecum eam? CEL. Sit de uno equo tollere, ut alteri imponas. Deus vos ſervet: Ego vetula ſum, non metuo ne quis vim mihi in platea inferat. ELICIA. Canis latravit. Si adeſt demum ille malus Genius, vetula noſtra. CEL. Tha, Tha, Tha, ELICIA. Quis eſt iſthic, quis pultat? CEL. deſcende aperi, filia. ELIC. Hæ ſunt tuæ reditiones, noctu ambulare tibi placet; Cur hoc facis? Quid tam diu emorata es mater? Numquam cum abiiſti meminiſti redire! Hoc tua conſuetudo eſt; uni ſatisfaciendo, centum alios fruſtraris. Hodie quæſivit te pater Sponſæ illius, quam Paſchatis die Magiſtro Rationũ conciliaſti, illam elocare concluſit; nuptię fient tertio ab hinc die. Opus eſt remediis tuis illi adſis, quibus promiſiſti, ne damnum virginitatis maritus ſentiat. CEL. Non ſuccurrit mihi quem dicas, filia. ELICIA. quomodo non ſuccurrit? Obliviosa es certè. O quam caduca tibi memoria eſt! Certè affirmaſti tu mihi cũ illam ſuſciperes curandam, ſepties jam à te reſtitutã

eſſe. CEL. ne mirum hoc tibi ſit, filia, *qui in multas partes* dividit memoriam ſuam, in nulla eam integram habere poteſt. Verũ dic mihi, rediturus ille eſt? ELICIA. Vide an rediturus ſit. reliquit tibi pignori iſthic armillã aureã, pro labore tuo, & rogas an rediturus ſit? CEL. Illa cũ armilla eſt; Iam ſcio qua de cauſſa dicas. Cur tu non audebas, aliquid, &, ſumtis neceſſariis, rei te accingebas? In talibus certe diſcere artificium, & periculum facere, te decebat. Quot jam vicibus me facere vidiſti? Iam ſi talibus te non accinxeris, totam vitam tuam imprudens rerum *beſtia* manebis, neque officium ullum capies, neque peculium tibi conficies Et cum ad meam hanc aliquando ætatem veneris negligentiam hujus temporis, incaſſum deliciis vacantis, deplorabis. *Iuventus etenim otioſa.* inducit Senectutẽ ærumnoſam & Pœnitentia fruſtra bonam ætatem revocantem. Iam ego melius iſta omnia conficiebam, cum avia tua (quæ cum Deo eſt) mihi commonſtraret uſum huius officii, anno uno finito, melius noram quam ipſamet magiſtra. ELICIA. Non eſt mirum hoc, *ſæpius enim magiſtri* induſtriam vincit ingenium diſcipuli. Neque hoc contingit niſi ex voluptate quam in ſtudio quolibet quis habet. *Nulla ſcientia* bene collocatur in eum qui illius non eſt cupidus: Ego officium iſtud odi, tu amore ejus fere commoreris. CEL. Tibi dicas omne iſtud. Pauperem Senectam quæris. Credis te affixam mihi, numquam latere meo amovendam? CEL. Per deum odioſas iſtas contentiones tempori & conſiliis melioribus relinquamus: Nunc indulgeamus Voluptatibus, dum, hodie erit quod edamus non curemus craſtinum. Non minus morit uril-

le qui

le qui multa corradit quam is qui vitam ſumma ingopia decurrit. Tam eruditiſſimus quiſque, quam rudis de villa paſtor; Herus uti ſervus, nobilis ut plebeius, pariter tu cum officio tuo, atque ego ſine ullo. Non eſt ut ſperemus perpetuo hic vivere. Ludamus & gaudeamus, ad Senectutis annos pauci omnino perveniunt, & qui eam attingunt, nemo ex iis moritur fame. Nihil in hac vita poſco præter diem & Victū, & poſt locum in Paradiſo. Quamvis dites meliora inſtrumenta ad Gloriam parandam habeant atque egeni; tamen nemo eorum ſorte ſua contentus vivit: Nemo eſt qui dicat; Satis jam habeo: Non eſt ullus inter eos cujus divitiis ego hilaritatem meam mutare velim. Omittamus ſollicitudines alienas, & jam cubitum eamus, uti tempus poſtulat. Sane valentiorem me faciet bene & ſecure dormiviſſe, quam quotquot theſaurii ſunt Venetiis.

ACTUS. VIII.

ARGUMENTUM.

Mane alterius diei fit: Expergefactus Parmeno Areuſam relinquit & domum Calliſtonis domini ſui, redit. Reperit Sempronium ad oſtium, amicitiam mutuam conſpondent. Eunt junctim ad cubiculum Calliſtonis, offendunt illum ſecum ipſo fabulantem. Surgit is lecto, & templum petit.

* *
*

PARMENO. AREVSA.
CALISTO. SEMPRONIVS.

PAR. Clarum jam mane eſt ô quid hoc rei eſt? Quomodo hoc ita lucet per cubiculum? AREVS. Quid lucis narras? dormi etiam, domine: Vix jam cubitum venimus, vix ego oculos ſatis concinne clauſi, jam tu diem novum narras? Aperi ſodes iſtam feneſtram ad caput tuum, videbis quod dico. PAR. Bene apud me ſum, Domina, clara dies eſt, jam per portæ rimas lux intrat non dubitanda. O ſceleſtum me; quam ego herum meum offendi, magnum ſuppliciū meritus ſum; hei quam jam tarde animadverti. AREVS. Tarde? PAR. Et valde quidem. AREVS. At ita bene mihi ſit ut nōdum deſeruit me malum hoc matricis: neſcio quomodo hæc ſe habeāt. PAR. Quid ergo vis fieri, vita mea? AREVS? ut de malo iſto meo ſermocinemur. PAR. Domina mea, ſi quod modo ſermocinatum eſt, non ſufficit, quod reliquum eſt, ignoſces mihi, hoc enim quod magis neceſſarium factu video præferendum erit, mera jam meridies eſt. Si moror etiam ulterius metus eſt, ne male ab hero meo excipiar; Cras tibi reditum polliceor, & quot vicibus deinceps volueris. *Et hoc fine Deus diem diei ſubiecit*, alterūq; alteri inſtare mandavit, ut quod unius ſpatio ſatis expeditum non fuiſſet, ſequentis exigeretur. Verum ut amplius gaudio noſtro fruamur, oro, hoc mihi gratiæ facias, ut hodie, duodecima diei hora, domum Celeſtinæ pranſum nobiſcum venias. AREVS. Accipio cōditionem, grato animo. I cum bono Deo: Claude oſtium abiens. PAR. Tecum ſit Deus. O ſingularis voluptas, ô gratiſſima recreatio; Quis hominum vel nūc

vivit,

vivit, vel umquam antea vixit me fortunatior. Quis cui vota ſua melius ſucceſſerint, atque ego, qui tantũ bonum ad ſententiam meam tanto tempore poſſedi; idque non petii prius quam potitus ſum! Certe ſi mala facta & technas ſubdolas hujus anus æquo animo ferre poſſem, genibus flexis ad eam accurrere debebã, uti ejus gratiam integram obtinerem. Quo pacto rependam tantum hoc beneficium? O ſumme Deus cui ego jam recenſebo gaudium hoc meum, cui reſerabo ſecretum hoc felicitatis meę? Cui communicabo gloriam meam? Bene mihi narrabat vetula noſtra, nullius felicitatis integrum eſſe fructum ſine participatione ſodalis alicujus, *Voluptas cujus conſcius: nemo eſt, Voluptas vera non eſt.* Quis percipiet talem hanc delectationem, qualem ego apud animum meũ ſentio? Sempronium video ad oſtium domus noſtræ, bene mane expergefactus eſt, habebo quod agam cũ hero meo, ſi jam domo prodiit: Non fecerit, opinor, non enim ſolet. Verum, ut nunc non optime ſenſibus ſuis utitur, non mirum ſit ſi & conſuetudinem ſuam mutaverit. SEM. Parmeno frater, ſi ego noſſem regionem illam ubi ſtertendo mercedem ſuam homines merentur, nullo labori parcerem ut eo venirem, neque cuipiam in ea reconcederem, certe tam facile quam quivis alius diteſcerem. Tu certe, ignaviſſimi nebulonis inſtar hodie parum ſollicitus fuiſti quãdo huc redires. Neſcio quam cauſſam te attinuiſſe dicã, niſi forte excaldefactum Vetulam iſtam iſta nocte emanſiſti; aut, uti puer ſolebas, *ſtrigilem illi ad balneum.* Supportaſti. PAR. O amice Semproni, ne corrumpas Voluptatem meam, non opponas iram tolerantiæ meæ non involvas faſtidiis tuis deſiderabiles ſucceſ-

 ſus meos:

ſus meos: Ne turbes tam lutoſa aqua clarum limpidumque cogitationum mearum liquorem, dulcedinem fortunæ faventis mihi invidioſis tuis & odioſis reprehenſionibus ne inficias, Recipe cum hilaritate me, & recenſebo tibi mira miracula Proſperitatis meæ quamque volupe mihi totum hoc tempus abſentiæ fuerit. SEM. Dic, dic, an aliquid rerum Melibϵę reſciviſti? PAR. Quid Melibææ; Eſt ſuper alia omnino, quam ego cupio potius, & certe talis, ut, ſiquidem non omnia me fallũt, cum iſta facile comitate & pulcritudine paria facere poſſit. Non enim omnes formoſitates & Gratias ſola Melibæa ſibi incluſas & affixas habet, SEM. Quid tibi inſaniæ obtigit, fatue? riderem equidem ſi valerem. Iam omnes Amamus, omnes infatuamur, Calliſto Melibæam perit, ego Eliciam, tu ex mera invidia quæſiviſti ubi paullum illud etiam ſenſuum, quod tibi reſtabat, perderes. PARM. Nunc demum amare deſipere eſt, & ego fatuus & abſque ſenſibus. At ſi *ſtulticia dolor eſſet; in nulla non domo ejulatus* audires SEM. Secundum ipſius dicta tua tu deſipis, ut te audivi conſiliantem Calliſtoni, & contrariantem omnibus Celeſtinæ dictis, ut ejus meoque lucro officeres. Bene tibi erat non participaturum te bona noſtra; jam cum mihi in poteſtatem quid obvenerit unde de te ultionem ſumere poſſim, numquam deſinam tibi viciſſim inequitare. PAR. Non eſt vera virtus aut fortitudo Semproni, obeſſe alicui, impedire, injurioſum eſſe cuipiam, potior eum adjuvare, cõmodis ejus adeſſe, & per omnia res ejus in melius efferre velle. Ego te ſemper fraterno loco habui, non fiat in te verum quod vulgo jactatur, Parvam cauſſam ſæpe ingentes amicitias disjungere. Male me certe ubique

bique tractas. Neſcio unde rancor ille animi proficiſcatur. Ne indignantem me indignis tuis convitiis facias, Conſidera raram eſſe Patientiam tam bonæ fidei ut acuto dicterio non transfigatur. SEM. Non dico jã amplius de hoc: iſtud ſolum. poſtquam & tu amicam habes iterum *Mopſo Aliſam* obtigiſſe. PAR. Iratus es, tolerabo iracundiam tuam, etſi pejus etiam me invehare. Verum enim quod dici audivi nullam humanã paſſionem durabilem nedum perpetuam eſſe. SEMP. Pejus tu herum noſtrum tractas, conſiliando & ſuadendo ipſi quod tu in tuis rebus fugis, nimirum inculcando ut Amorem Melibææ abs ſeſe fuget, *Cotis inſtar factus*, quæ alios ſecare facit, ipſa impos. *O Parmeno jam percipere* uſu potes quam facile ſit alienam vitam reprehendere, & quam contra laborioſum atq; difficile bene ſuæ quemque preeſſe! Non dico amplius: Tu tibi in teſtimonium venis? Porro etiam obſervabimus quid facturus ſis, jam enim factus es unus de populo. Si amicus mihi fuiſſes, cum opera tua opus habebã, tum mihi affuiſſes, & Cœleſtinæ in cõmodũ meũ auxiliatus eſſes, neq; cuiq; verbo malæ ſuſpicionis apud herũ clavũ affigere voluiſſes. Scias, nõ aliter q̃ vinũ ad faces uſq; ebibitũ ebrioſos homines tabernis emovet, ita adverſitates & indigentias fictos & ſimulantes amicos. *Falſum & inauratũ metallũ* facile eſſe extremitatib. maſſarũ prodit. PAR. Dici audiverã, & jã experiẽtia idẽ me addocet, numquã Voluptatẽ venire ſine ſtimulis cõtrariis in triſti hac vita: Claris & ſerenis Solib⁹ ſuccedere videm⁹ obſcuras nubes & dẽſas pluvias, Solatiis & delectationib. dolores & tãdẽ mortes: Riſibus & delitiis ejulatus & planctus, & mortifera cordolia inſtãr; Ad ſummã multis magniſq; gaudiis

multæ

multæ triſtitiæ & angores. Quis tanta hilaritate animum excitare potuit, quanta mihi nũc obtigit? Quis tam triſti inſuper indignitate torqueri! Quis videre ſe in tantæ gloriæ poſſeſſione, quantam ego, potitus Areuſæ meæ, obtinui? Quis tam alto loco decidere ut idem ego, tam male nunc á te tractari incipiens! Nec ſpatium tu quidem dicendi mihi reliquiſti quãtopere tuus ſim, quam te demereri ſtudeam, quam me præteritorum pœniteat, quanta bona conſilia, atque caſtigationes impertita mihi ſit Celeſtina! in favorem & emolumentum tuum, & noſtrum commune omnium; uti jam in manu nobis ſit opuleſcere; ludum iſtum nunc cum Calliſtone prolubitu noſtro deluſuris, aut certe numquam. SEM. Bene me afficiũt ſermones tui, ſi tales operas adjunxeris, quales quidẽ exinde te bonis illis dictis ſubjuncturum ſpero. Verũ, propter Deum tibi ſupplico, dicas mihi, quid ſit iſtud de Areuſa quod modo innuiſti, Poteſt ut tibi nota ſit Areuſa, Eliciæ cognata? PARM. Quid aliud cenſes tãtopere jactare me quam quod noctem hanc eam habui? SEM. Vide fatuus quomodo hoc extulit! Riſus verba impedit, riſu moriturum puto! Quæ illa fuit quam habuiſſe te ais? erat illa ad feneſtram aliquam? aut quid dicere vis? PAR. Ita ut dubiam fecerim prægnans, ſit, an ſecus? SEM. Externaſti me. Multum efficere poteſt continuus Labor. Gutta una ſæpe cadendo cavat petram. PAR. Videas tu quam labor iſte ſit continuus. Heri hanc cogitavi, hodie pro mea habeo. SEM. Vetula hoc negotium confecit. PARM. Vnde tu noſti iſtud? SEM. Ipſa mihi narravit tui illã cupidã eſſe, & quod in manum tibi illam tradere vellet. Felix fuiſti, nullo labore opus habuiſti, veniſti & potitus es!

Hinc eſt quod ajunt, feliciorem eſſe quem Deus juvat quam qui mane ſe Conficiendo operi accingit. PAR. ſero cupivi, ita mane potitus ſum. O fratercule quantum eſt quod ſuper gratiis ejus tibi narrare habeo: quid locuta ſit, quanta venuſtate omnibus mẽbris decorata. Verum differantur iſta in opportunius tempus. SEM. Satis ſcio illam apprime formoſam eſſe, quæ ſit cognata Eliciæ; non laudabis illam tantum quin illa altera longe meliora omnia habeat: Omnia credibilia ſunt, ſed, dic mihi, quanti tibi conſtitit? aliquid illi largitus es? PAR. Nihil ſane; quamquam optime collocatum fuiſſet, ſi quid expẽdiſſem: Omnibus illa beneficiis digna eſt. Tanti æſtimantur iſtæ tales quanto carius comparantur. Tantum valent quãti conſtant. Quod magni pretii eſt numquam vili emitur, mihi tamen cõtra obtigit cum iſta mea domina. Ad prandium illam vocavi domum Celeſtinæ, ſi placet, junctim eo eamus. SEM. Quem dicis frater? PAR. Te & illam, ibi erit ipſa vetula Celeſtina, & Elycia tua, bene nos curabimus. SEMP. O ſupreme Deus, & quam me exhilaraſti! Liberalis es, numquam egebis. Quantum te virum exiſtimo! Quam Deus tibi multa bona faciet! Omnem animi indignationem, quam pręterita tua verba mihi fecerunt, in purum Amorem verti. Iam non dubito ex fœdere, quod tibi nobiſcum concluſum eſt, bona omnia proventura nobis. Amplecti te cupio! Simus deinceps velut germani fratres, Amicorum iræ ſemper redintegrationes amicitiæ ſunt. Edamus, bibamus, ludamus; herus noſter jejunabit pro omnibus. PAR. Et quid agit deſperabundus? SEM. Extenſus illic in pavimento jacet ſecus lectum, quo loco heri ſub noctem illum reliquiſti,

quiſti,ſi ad eum accedo ſonitum ſtertentis exprimit, ſi abſcedo,cantat aut divinat. Parum ego curo ægre an bene illi ſit. PARM. Quid dicis, & numquam me vocavit, aut mentionem mei fecit. SEMP. Sui ipſius oblitus dudum eſt, eum tui meminiſſe exiſtimas? PARM. Tamen ſatis diu factum eſt quod abfui. Verum cum ita ſit,interim dum ille ſui meique recordabatur,ego obſonium ad Celeſtinam mittam, uti cum venerimus,parata ſint omnia. SEMP. Quid decreviſti mittere, ut fatuellæ illæ te inſignem virum æſtiment,liberalem & civilem? PARM. *De pena ampla cœna facile paratur.* Sufficit quod jam hic in conditorio Domini eſt,ne quid deſit epulis: Panis candidus, vinũ de Monviedro,perna,& ſex paria pullorum quæ pridie attulerunt,pro annuo reditu domino noſtro: Si aliquando illos poſcet, perſuadebo ipſi, ab ipſo jam comeſtos eſſe,turtures quos uſque hodie ſervari juſſit,referam credituro,jam fœtere putredine. Tu teſtis eris: ſimulabimus mettuere, nos ne de illis comedat, quando tam ſint fætidæ; ſic ad noſtram menſam ut æquum eſt transvolabunt. Illic loquemur de univerſis amplius; prope Amores noſtros, ipſius damno, emolumento noſtro, cum vetula principe contubernii noſtri. Et illic ejus quoque Amores examinabimus. SEMPR. Potius dolores: non enim poſſum ſperare hac illum vice evaſurum quin vel plane ſenſibus excedat,aut moriatur. Quod cum ita ſit aſcendamus videre quid rerum gerat. CALLISTO.

Morte ſuper noſtra non eſt mora: talia circum.
Vndique me torquent fœta,pericla,malis.
Quippe ubi me deſiderii fax fervida poſcit.
Quod ſpei adepturum Regula tota negat.

PARM.

PARM. Auſculta, Auſculta. Sempronî. Iam Poetam agit, Dominus noſter. SEM. O te ſceleſtum! qualem Poetam! Nihil præ iſto *Antipater Sidonius*, & Ovidius Naſo quos conſtat naturæ munere omnia ſubitis verſibus claudere potuiſſe. Sic, ſic tu conciliatus es? certè in ſomniis divinari mihi videtur. CALLISTO.

Audi Cor miſerum, bene nunc te iſta omnia tangunt.
Triſtitiæ ut ſævis immoriare modis.
Cum te tam facilem tam duro ſubdat Amori.
Vnica lux vitæ & Spes, Melibæa, tuæ.

PARM. Non dixi ego Poetari illum? CALL. Quis iſthic loquitur? ſervi. PAR. Here. CALL. eſt nocticinium jam an nondum tempus cubitum eundi? PAR. Iam tardius eſt quam quo tu tempore lecto ſurgere ſolebas. CAL. Quid dicis, inepte, tota non præteriit? PAR. Etiam bona pars diei. CAL. Dic tu, Sempronî, mentitur inſanus iſte, qui perſuadere mihi diem eſſe cupit? SEM. Depone paullum animo Melibæam here videbis clarum diem Perpetuæ tuę in illam cogitationes, quibus geſtus ejus ſemper ob oculos fixos habes, non patiuntur illos trans tenebras animi perſpicere. CAL. Iam credo, jam enim ſonitum de templi turre audio. Credo veſtimenta, ibo ad Magdalenæ, oratum Deum ut dirigat Celeſtinæ propoſitũ in bonum finem, immittat cordi Melibææ remedii mei curam, vel cito det finem triſti & ærumnoſæ vitæ meæ. SEM. Ne tantopere te excrucies animi, neque omnia una horâ contingere quæ cupis, expetas. Non eſt hominis bono judicio, magno impetu id factũ videre velle, quod ęgre multo tempore conficitur. Si tu vis uno die confici, quod ut expediatur annum integrum poſcit, vita tua *nõ magni erit ſpatij*. Tu mihi herus

es, ego

es, ego ſervitum me tibi dedi; inſuper ſcio bonum te conſilium meum ſine præmio non præteriturum, neque mala mea dicta abſq; pœna à te audientur: Quãquam dici ſoleat non eſſe æqualem laudem boni dicti aut facti, caſtigationi, quæ malum dictum aut factum ſequi ſolet. CALL. Neſcio quis te docuerit conſuetudinem iſtam Philoſophandi, Semproni. SEMP. *Non omne eſt candidum*; Domine, quod atro diſſimile eſt. Neque omne aurum eſt quod croceo colore fulgurat. Præcipitata tua deſideria, non moderata lance Rationis, faciunt clara tibi videri conſilia mea. Volebas tu heri, ut illico afferrent tibi primo cum eâ ſermone involutam & colligatam cingulo ſuo Melibeã; velut aliquid id eſſet de foro mercimonii, numeratâ pro eo pecunia, nulla difficultate, parabile. Remitte paullum here, fervorem illum cordi tuo: in minuto temporis ſpatio non exigitur ſumma Proſperitas; *Vno ſolo ictu nulla quercus cadit*. Tolera cupiditatem tuam æquanimitate: Prudentia res eſt Laudabilis. Præparatio & Patientia reſiſtunt etiam duriſſimis inſultibus. CAL. Bene dixiſti, ſi qualitas modo mali mei tale aliquid admitteret. SEM. Ad quid, here, dati ſunt homini ſenſus, ſi voluntas imperare habet Rationi? CALL. O ſtulte, ſtulte, valens dicit ægroto. Deus tibi ſanitatem reſtituat. Nõ quæro conſilium, neque morabor ultra ſermones tuos: magis tu his talibus incẽdis, & intendis flammas, quę me conſumunt. Ego ſolus in templum me conferam, neque domum hanc meam me reducam, donec tu me revocaveris, poſcẽdo à me Evangelium propter gaudium quod de reditu ſuo, & bonâ expeditione negotii mei Celeſtina mihi fecerit, neque ad id temporis cibum capiam,

quam-

quamquam prius ſol clarificos illos ſuos ad paſtum conſueta in pratorum viridaria Equos curru roſeo deligaverit. SEM. Omitte, Domine, iſtas ambages, pone Poeticas iſtas deliratiunculas. Non enim familiari colloquio bene ſermo ad obſcuras & paucis intelligendas deſcriptiones detorquetur; quas qui nō aſſequuntur, vituperant, & loco non ſuo prolatæ ridiculam orationem faciunt. Dic. Quamvis Sol prius occiderit; Sic omnes capiēt quid velis: tuque aliquid boni medicamenti edas, quod tanto tempore te ſuſtineat. CALL. Semproni, fidelis mihi ſerve, bone mihi Conſiliator, fiat uti tibi placet; Pro certo enim habeo; ſecundum purum tuum in me ſtudium, tanti te facere meam vitam quanti tuam ipſius. SEM. Credis tu idem, Parmeno? Novi te juramento hoc non affirmaturum, & memento, cum ad medicamentum apportandum iveris, corripias aliquid cupediarum pro noſtris amicis, *Quod nos magis juverit*. CALL. Quid dicis, Semproni? SEMP. Parmenoni dicebam, here, iret, aliquid boni medicamenti opportaret, citrei pomi puta partem conditā. PAR. Eccam tibi iſthic: here. CALL. Cedo. SEM. Vides quomodo hoc deglutivit ſceleſtus! totum uno tolo transglutire vult, ut citius expediatur. CALL. Animam paullum recepi. Deus interea vos cuſtodiat; filii, exſpectate hic Celeſtinam, & bona ejus nuncia capta mihi illuc ferte. PAR. Illuc tu eas cum malo Genio & malis fortuniis, & tali ſucceſſu medicamen hoc deglutiveris, quali pharmacum illud olim Appuleius, quo ebibito in aſinum converſus eſt.

* *
*

K [illegible] ACTUS.

ACTUS. IX.

ARGUMENTUM.

Sempronius & Parmeno mutuo colloquentes domum Celeſtinæ eunt Eo venientes offendunt Eliciam & Areuſam. Aſſident pranſum. Inter paſcendum Elicia rixatur cum Sempronio. Iracunda de menſa ſurgit. Eam mitigare ſtudent. Ad hoc epulum venit Lucretia ancilla Melibææ; vocatum Celeſtinam, ut ad Melibæam veniat.

SEMPRONIVS. PARMENO. CELESTINA. ELICIA. AREVSA. LVCRETIA.

S. PARM. defer pallia noſtra & enſes, ſi tibi videtur; tempus jam eſt ut pranſum eamus. PAR. Eamus confeſtim, auguror jam illos conqueri de morâ noſtrâ. Non iſthac verſum, ſed per illam regionem, Semproni; ut per templum euntes videamus an Celeſtina orationes ſuas finiverit, perviam illam aſſumemus, SEM. *felici & jocundo tempore* ad orationes dicendas abutitur. PARM. Sine tempore facta narrari non poſſunt, quę ut fierent, diuturno eo opus habuerunt. SEM. Verum eſt, ſed male tibi nota eſt Celeſtina, quando patrandum aliquid habet, non vacat illi meminiſſe Dei, neque ſanctitatum quarumcunque; Quando quod rodat domi habet, nihil negotii facit ſanctis. Cum quis illam accinctam *memorialibus precationum* ad templum iter facere videbit, ſciat vacuam eduliis domum relinquere Quamquam te educaverit illa, plus tamen ego virtutum, illius novi. Quod in preca-

precationibus ſuis recitat, virginitates ſunt quas reſarciendas conduxit, quot ſcorta, quæ ipſi amores ſuos commendaverint, per civitatem inveniantur, quãtas puellas opus ſit quam primum ad pretium devirginari, quales quique; quamque liberales Rationum magiſtros debitores habeat, quomodo illi appellentur: Vt quando obviam forte fortuna ipſi venerint non pro ignota illos alloquatur: Quis Canonicus adoleſcẽtior, quis dando ſit honorabilior: Cũ labra commovet, fingit mendacia, dolos, emungendis pecunia hominibus, comminiſcitur, Sic ille ſermonem ordietur, ſic autem mihi reſponſurus eſt, hoc replicabit denuo, ita vitam ſuſtinet illa quam nos tãtopere honoramus. PAR. Nihil hoc eſt præ iis quæ ego rerum ipſius cognita habeo. Verum quoniam commotus es nuper, *& Calliſtoni renuntiaſti, nolo quippiam amplius credere. SEM. Quæ commodo & cautioni nobis ſcimus, ea ne propalemus in damnum noſtrum. Scire herum noſtrum talia opus nõ eſt, forte enim illam amoverit, & nos, qui alicujus eam facimus, minime hoc juverit. Cogetur ita adſciſcere aliam, cujus laborum fructus nequaquam ad nos, ex parte, redierit, uti de hujus ſperamus. Quæ bona ſua gratia aut vi adacta nobis ſolvet parte in ejus quod ab hero noſtro acceperit. PARM. bene dixiſti, Tace: oſtium apertũ video: domi eſt Celeſtina. Inclama prius quam intro pedem ponas, poteſt enim ut ornatæ & compoſitæ nondum ſint, & ita conſpici adhuc nolint. SEM. Intra tu modo, ne ſis de his ſollicitus omnes hic domeſtici ſumus. Iã dum menſam ponunt. CEL. ô amatorculi mei, aurei uniones mei, talis mihi adſit

annus hornus, qualis videtur adventus veſter. PAR. Qualia verba movet generoſa hæc! Vides, frater, adulationes & blanditias iſtas fictitias? SEM. Sine illá, hinc victum ſibi parat, neſcio quis malus Dæmon omnes iſtas ſceleratas nequitias illam docuerit. PAR. Neceſſitas atq; indigentia, *fameſque, quibus meliores magiſtras res humanæ non habent*; non eſt uſquam melior expergefactrix atq; excitatrix ingeniorum. Quis pſittacos & picas erudiit noſtra verba conari? curvis ſuis linguis, voces & ſermones noſtros? quis orgia loquendi mutis animantibus in humanos ſonos laxavit, niſi iſtæ? CEL. Puellæ meę Puellæ, inquam, meæ, deſcendite illico, huc properate, eccos duos homines iſthic qui vim mihi facere moliuntur! ELIC. Vel nūmquam huc veniant. Quales has invitationes cēſes? Tres jam horę ſunt quod cognata mea iſthic pręſtolatur. Ignavus ille Sempronius cauſſà proculdubio hujus moleſtæ moræ eſt; non enim oculos habet quibus videre me poſſit. SEM. Tace obſecro Mea domina, Vita, Lux, Amor, Deſiderium; qui enim alii ſervit ſui juris non eſt. Iſta ſubjectio æquo jure excuſare me debet; ne ſtomachemur; aſſideamus pranſum. ELIC. Sic ſic, ad epulas properandi quanta hominis diligētią eſt! *Ad poſitam menſam manibus bene lotis cum minimo pudore ire decet.* SEM. Poſt altercabimur, nunc edamus. Sede tu primum Celeſtina mater. CEL. Accumbite vos, filii mei: Satis ſpatii, gratia Deo, omnibus erit: Tantum nobis apud Paradiſum detur, quando illuc ierimus. Servate ordines, quiſque ſuam Dominam ſibi allocet; Ego, quæ ſola ſum, iſtud vitrum cum Cantharo prope me defigam, nil in vita mea mihi carius & optatius accidere valet, quam hoc genus alloqui,

ample-

amplecti, cum eo converſari ſemper. Ex quo anus facta ſum nullum mihi ad menſam officium aptius fuit quam vinum miniſtrare compotantibus. Qui enim mel tractat dulcedinem aliunde quærere, opus non habet. Porro noctibus hybernis, nemo alius tam bonus calefactor lecti eſt mihi, quam duo vitra vegrandia vini, quando cubitum cedere complacuit, ſic tota nocte frigus nullum ſentio. Vino veſtimenta mea munire, inſtar maſtrucarum ut valeant, ſoleo, cum Natalitia Chriſti Feſta ingruunt; hoc mihi ſanguinē vaporat: huic debeo quod perpetuam unam valetudinem vivo, hujus munere hilaris ſemper incedo, hoc animum defęcatum exhibet, hoc divitias me domi meæ videre facit, numquam malum anni proventum metuere. *Vna panis cruſta etiam* murium arroſu non indemnis, tres dies mihi ſuffecerit paſtui, modo vini copia copis adſit. Hoc pectore triſtitiam expectorat, efficacius gemmis & auro. Hoc vires addit pueris reſtituit ſenibus, pallidis vivum calorem reducit, animat ignavos, futiles diligentes facit, forte reddit cerebrum, tollit ventriculo frigus, fugat fœtentem oris halitum, impotentes potentes facit, Laborum & ſudorum injurias contemnere facit. *Quicquid mali humoris corpori* ineſt operariis exprimit, catarros diſpellit, dentibus dolentibus bene facit. Sine fœtore in mari ſe ſervat, quod aquæ negatum eſt. Amplius virtutum ejus tibi narrare poſſum, quam toto vertice capillos habes. Nemo eſt qui ejus ſaltim mentione facta non exhilareſcat, Neq; præter unam maculam habet; quod cum optimum eſt carum eſt, cum ſequius, nocet: Adde quod cum ſanat ventrem & morbos curat, oppugnat marſupium. Verumtamen

etiam cum ſummo meo ſudore ego ubique, quod optimum eſt, perſequor, neque deſiſtam paucos iſtos annos quos adhuc vivere habeo. Duodecim ſtrenui ductus non me dejicient ſtatione ad menſam ordinaria meâ, ad ſingula quidem fercula: Tamen cum foris aut alieno alioquin ſumtu cibum capio, plus aliquantillum aſſumere ſoleo? PARM. Atqui qui de talibus libros commentati ſunt, mater, *tria pocula honeſtati & utilitati ſuffectura* deſtinarunt. CEL. Mendum erit librariorum, fili, tredecim enim ſcribendum erat. SEM. Domina mater omnibus nobis bene eſt bibere, edere, colloqui pro voto. Atqui deinde non erit temporis ſatis ad negotia Amorum heri noſtri Calliſtonis, jam fere perditi expediunda, apud generoſam illam & ſpecioſiſſimam Melibæam. ELICIA. Amove te iſthinc ſceleſte, moleſte, *male tibi quod edis expetat*, qui hoc mihi cibi offundas. Per vitam meam revomere velim omnia quæ iſthic edi nauſeâ, quod iſtã tu ſpecioſitatis laudare auſus es. Vide quanta formoſitas! Ieſu, Ieſu, quale faſtidium, quanta moleſtia eſt audire te tam nullo pudore loquentem! Et quomodo ſpecioſa? Dii mihi omnes male faciant, ſi in illa quippiã hac laude dignum exſtat. Siquidem oculi iſti mei mihi glaucomatis offuſcati non ſunt. Signo crucis me ſignabo tantæ ſtultitiæ & ſtupiditatis tuæ admiratione! ſi quis modo adeſſet cui liberet diſputationes ſuper formoſitate & Civilitate hujus tecum nectere! Tota iſta formoſitas uno nummo in omnibus tabernis venalis eſt. Fidem meam teſtor, notas mihi in eadem regione, quâ illa habitat, quatuor puellas eſſe, longe ſingulas omnibus ad formam & mores pertinentibus Melibæa dotatiores. Quod ſi aliquid illi ſpeciei

ſpeciei ineſt, totum hoc de ſplendidis veſtimentis; venit, circumducite vel ligneum palum talibus, pariter ſpecioſum diceris. Per vitam meam, nec hoc mei commendandi gratiam dixerim, non diffido cuilibet arbitro me probatura, æque me atque illam formoſam eſſe. AREVS. Atqui tu eam nõ tantum introſpexiſti quantum ego, ſoror. Deus mihi iratus ſit ſi mentior; ſi quo jejuniorum die illam videris, non poteris integro illo quicquam cibi ſumere nauſea & faſtidio. Totum annum incluſa ſedet mille deformib. maculis corpus vitiata. Cum ſemel in publicum proditura eſt, ubi videri poſſit, caput melle & felle obfucat, ficubus paſſis, pane aſſo, mille talibus pigmentis & polituris, quarum vocabula præſentis menſæ verecundia vel efferre prohibet. Divitiæ ſuæ iſtas tales ſpecioſas videri faciunt, non venuſtates corporũ. Ita bene mihi ſit, mamillas iſta habet, quæ quidem virgo ſit, ac ſi jam ter peperiſſet, grandes, inſtar cucurbitarum. Ventrem ipſius non vidi quidem, tamẽ comparatione cæterorum, facile judiciũ capere poſſum, non minus flaccidum & rugis confectum habere quam anum quinquaginta annos jam ſupergreſſam. Neſcio quid intemperiarum Calliſtonem agat in conſpecta ſemel iſta, tantopere furere, cum aliæ ſint quarum potiri minori negotio poſſit, quæque ſane majores ipſi delicias facere norint. Verum *guſtus ſemel corruptus amarum frequenter pro dulci æſtimat*. SEMP. Ignoſce, ſoror. Videtur hoc loco mihi quemlibet venales ſuas merces laudare, uti eas extrudere commodius poſſit: Contrariũ ſane de Melibæa ſentit tota civitas. AREVS. *Nulla uſpiã rerũ longius à veritate abeſt*, quã vulgi,

vulgi,opinio. Si ad multorum vota te compoſueris, numquam lætus vives. At contra ita vere concludi poterit:Omnia quæ à vulgo hominum commendantur, Vanitatem eſſe; quod loquitur plebs,falſum eſt, quod vituperat,bonum;quod probat,malum;cumq; ſit ejus hæc conſuetudo, hic uſus, ne tu affirmaveris præſtantiam & ſpecioſitatem Melibææ eam eſſe, quã ſuadent plerique.SEM.Bona domina:loquacitas vulgi non facile maculas optimatium diſſimulat, aut pervidet,Ita credo ſi aliquid contemtu dignum Melibææ ineſſet,jam olim notitia ejus apud plures eſſet, præcipue cum non pauci eam quotidie videant, alloquantur,per quos talia publicari poſſint. Et quamlibet dictis tuis accederem:Calliſto Generoſus juvenis eſt.generoſa itidem puella Melibæa;ſicq;, ſimili ſtirpis ſplendore prognati merito mutuò ſeſe amant,proinde mirum non debet videri,eam potius ab illo diligi quam aliam quamlibet.AREVS. *Nihili ſit qui pro* nihili ſeſe gerit:Virtutes faciunt genus, ad ſummam rẽ perſequẽdo Omnes ſumus filij filiæq; Adami&Evæ. Curet pro ſe quiſque uti bonus ſit, neque nobilitatẽ ſibi quærat in virtute ante ſe vita functorum. CEL. Per vitam meam,Filii ceſſent altercationes jam iſtæ veſtræ; tu,Elicia,revertere iſthuc ad menſam, & ſtomachationes iſtas omittas.ELIC.ei ego aſſideam, qui tantum mihi odii conficit? Ego cum illo cibum capiam, qui in faciem meam mihi objecit amabiliorẽ eſſe Melibeę vilem tunicam,omni mea Venere?SEM. Tace, anima mea. Tu comparationem iſtam orſa es. Omnis comparatio odioſa eſt; tibi culpa reſcribatur non mihi. AREVS. Ades eſum,ſoror,neque tantum perjuris iſtis fatuis volupe facias,ut eorum cauſſa hinc abſis,

abſis,ſin, & ego jam hinc abſceſſero. ELIC. Neceſſitas parendi tibi facit ut hoc etiam inimico huic meo gratificem; uti decet civilem eſſe omnibus. SEM. hi,hi,hi. ELIC. quid rides etiam: Mala peſtilẽtia cum iſtac cibi buccella viſcera tua intret, faſtidioſe, injurie. CEL. Ne tu illi reſpondeas. fili. Aliter numquam finis fiet litigiis. Animum jam ad noſtrum negotium vertamus. Dicite, quomodo ſeſe habet Calliſto, quomodo illũ ſolum liquiſtis? Quomodo ambo ſubducere, vos inde potuiſtis. PAR. projecit ſe foras domo cum mala re ſua, ignem ſpirans; deſperabundus, perditus, ſubinſaniens, ad S Magdalenæ ſe contulit, rogaturus Deũ, ut ſua gratiâ tibi adeſſet (rodenti ſcilicet oſſa pullorũ iſtorum) aſſeverando, non rediturum ſe domũ donec te à Melibæa reducẽ cognoviſſet, De pallio tuo, tunica tuâ; item meâ, res certa eſt, de cæteris quando & quæ illa, exſtitura, quando illa daturus, neſcimus. CEL. Fiat quando volet. Omne illud lætum *animum facit quod parvo labore paratur*. præcipue cum de tali aliquo loco venit, ubi abſceſſu ſuo detrimenti parum poteſt facere; de homine videlicet divite, cujus ego furfurem de polline indepta, omni meæ indigentiæ nuntium remittere poſſim, uti illi quidem multa ſuperfluunt. Non ægre facit talibus, quicquid etiã profundant, reſpectu cauſæ quæ hoc illis expoſcit, illuſio nimirũ Amoris, nihil animũ ipſorũ tangit, nõ audiũt nõ vident: Talia ego concludere poſſum cõparatione eorum quos huic obnoxios adfectui multos vidi, quorum tamen maxima pars neutiquam tanto igne, tamque acerbè, macerabatur, ut nunc Calliſtoni iſti uſu venire video. Nõ edunt; non bibunt; non rident, neque plorant; non dormiunt, nec vigilant; Neque

 loquun-

signa vehem. aman.

loquuntur neque tacent; neque bene neque ęgrè habent; non contenti ſunt ſorte ſua, neque tamen quod querantur etiam habent, uti quidem afficit illos perplexitas *dulcis & amari ſimul vulneris*, quo corda eorum confixa ſunt. Quod ſi naturæ neceſſitas aliquid ex modo dictis illos agere adigit, ipſa actione tam ſecordes ſunt, tamque à mente velut ſua alieni ut, dum comedunt, manus obliviſcantur, levandi cibi ad labra: Si quiſquam quid illos rogabit, numquam *ad propoſitum reſpondebunt*; iſtic corpore præſentes ſunt, cogitationes ſenſuſque omnes illic apud amicas ſuas ſervāt. Magnâ vi Amor eſt, non ſolum in terra, etiam maria ipſa tranſmittit; tanta ejus Violentia eſt. Æquali jure omni hominum generi imperat. Omnia obſtacula & impedimenta perrumpit. Anxia res eſt, timida, atque ſollicita, omnia ab omni latere metuit, & circumſpicit: Vos, ſiquidem aliquando bene boni amaſtis, teſtimonium mihi perhibebitis, vera eſſe quæ pro talib. dico. SEM. Domina; totus ego accedo ſententiæ tuæ. Eccum hic qui credere me adigit, tantillo tempore plane á ſe ipſo alius effectus, Calliſto; ſenſibus perditis, intellectu ſaucius; fatigato corpore, caput fumis & vanitatibus oppletus, per dies male dormit, noctu prorſus vigilat, tumultuatur, fatuando, ad parietes ſuſſiliādo, vitam ſuam quotidie venum exponendo, Tauros venatui exſpectando, Equitando, lanceas, haſtas, jacula, torquendo, Enſes confringendo, ſcalas ponendo, armis induendo ſe, mille talibus actibus imaginationes Amoris exprimit. Iam verſus pangit, iam pingit verba, invenit hiſtorias, excogitat fabellas, Verum omnia illum ego optime collocare exiſtimo qui ad tantum præmium feſtinat. ELIC. Multum tu

quidem

quidem delectaris mihi moleſtias creare, &, aliena laude inſultare; Verum ego contra certũ te facio, non tam cito faciem alioſum vertiſti, cum ego ipſo hoc loco alium amplector, quem certè æquius eſt uti amem quam te; magis ſcilicet gratioſum, magis comem, crebrius ad me viſentem, te, qui integro anno ſemel huc ades, idque ſaltim ut me malis dictis & factis tuis & perfidia excrucies. CEL. Patere æquo animo illam loqui, fili: divinat, ariolatur. Quo plura talia ex ea audies eo ſecurior ſis de Amore in te ipſius. Omne inde eſt quod laudaſti iſthic Melibæam; non eſt alia ei vindictæ ratio, quâ viciſſim tibi ægrè faciat, quam ut talia fingat. Ego quidem vix meminiſſe illã exiſtimo temporis quo cum alio aliquo collocuta ſit, nedum corporis *illi ut poteſtatem fecerit*. Porro illam alteram ejus cognatam, ego apprime bene notam habeo. Fruimini teneris veſtris floribus, utimini ætatis bonis: Qui commodum gaudiis capiendis tempus habet, aliud autem commodius exſpectat, illud quod jam habet perdit, & pœnitudine ductus, perditum recuperare non poteſt. Tale quid mihi nunc uſu venit quæ enixe deploro paucas illas horas quas de juventute mea nõ cũ cæteris, Voluptatib. electilib. impendi. Tunc ego in pretio eram, tunc me deſiderabant, ambibant, expetebant; Iam, velut morbo Comitiali tactam, nemo appellat, tamen quam ardenti adhuc deſiderio bonarum rerum flagrem, Deus novit! Suaviamini, invicem, circumplectite, mihi gaudii nihil reliquum eſt, niſi quod de viſu talium capio. Vos autẽ, pueri, ex veſtra quoq; parte ſtrenue rem gerite, ſpondebo ego puellarũ vicem, nũquã importunitatis vos accu-

accuſabunt: vetus veſtra Celeſtina cum vacuis gingivis ſuis teret reliquias mapparum veſtrarum. Deus vos benedicat, uti ridetis, uti delicias facitis, fatuelli, ſcordelli! in hoc deſinere debebant diſputatiunculæ veſtræ, quæſtiunculæ, quibus initiũ prandio faciebatis. Videte ne menſam rotetis. ELICIA, Mater pultat quis oſtium, delitiæ noſtræ interturbantur! CEL. Vide, filia, quis ſit, forte non tam turbaturus gaudia veſtra, quam aucturus, atque incitaturus, venit. ELIC. Vox me loquentis decipit, aut iſta eſt cognata mea Lucretia. CEL. Aperi illi oſtium Ad ſit illa & copia bonorum annorum. Iam illa nonnihil iſtarum rerum intelligit, quæ iſtic tractantur, & de quibus ſermo nunc fuit, quamquam anxia illa cura qua cum Domina ſua perpetuo incluſa ſedet, non patiatur illam flore juvẽtutis uti. AREVS. Ita bene mihi ſit, verum dicis. iſtæ quæ talibus ſerviunt neque ipſæ Voluptate fruuntur, neque aliis bona ætatis ſuæ participare poſſunt. Nũquam verba facere cum ęqualibus aut amicis ſuis audent ubi libere quæ opus ſit, &, collatis velut frontibus, loqui poſſint. Nemo eſt qui ut pares alloquatur, aut ſaltim familiariter rogando? Quid cenaſti heri? prægnans es? Quot gallinas domi tuæ alis? Aſſume me tecum domum tuam meridiatum! Oſtende mihi amatorem tuum quantum temporis eſt ex quo te non viſitavit? Quid rerum inter vos vertitur? Qualis iſthic vicinas habes? Vel alias tales familiaritatis voces. O mater mea quam durum nomen, quam gravitatis & ſuperbiæ plenum eſt, Domina, ſemper in ore tenendum! Itaque ego mei Domina vivere volo, voluique quouſque agnoſcere me ipſam potui, numquã cupivi alterius me rebus adſcribere, ſemper mea eſſe

ſtudui:

ſtudui? Præcipue non ignorans mores Dominarum quibus illæ hodie vivunt. Perditur cum illis optima pars temporis, una dilacerata tunica, qua ipſę jam uti non poſſunt, compenſant decem annorum ſervitia: dehoneſtant, male tractant, miſeras ancillulas, ſemper meticuloſas vivere cogunt, verbum coram illis mutire non audent. Quando jam tempus adeſſe vident uti ex promiſſo de matrimonio alicui proſpiciant, tum rixam aliquam ordiuntur, ut illa ſeſe ſervulis applicet, ut filium herilem affectata ſit; aut maritum Zelotypia oppleverũt, aut domum viris ſemper plenam habuerunt, aut quod furatæ ſint aut perdiderint aliquid pretioſum objicitur; Centum miſeras virgarum ictibus concidunt, ejiciunt illas domo obtorto collo, obvoluto capite, clamantes: Apage te hinc proſtibulum, ſtupri furtique plenum, non tu ceſſas domum meam exſpoliare. Sic quæ mercedem exſpectãt opprobrium referunt: Sperant matrimonio cuipiam honeſte jungi, turpitudine convitiorum proſciſſæ, protruduntur, ſperant veſtitus honeſtos ad nuptias, & pretioſam ſupellectilem, exturbantur nudæ atq; dehoneſtatæ. Hæc ſunt ipſarum præmia, hęc ſunt dominarum beneficia atque compenſationes ſervitiorum. Obligant ſeſe verbis proſpecturas ipſis maritos, ſpoliant miſeras etiam ſuis veſtibus. Maximus honos qui illis obtingit, in ſervitiis talibus, eſt ut fiant curſitatrices de domina ad dominam conſuetis onuſtę legationibus. Numquam nomen ſuum ex ore dominarum audiunt; ſemper, meretrix huc veni, illuc meretrix abi, unde ades ſcabioſa; quid feciſti ſceleſta? Cur hoc devoraſti gulæ mancipium? Cur pallium iſtuc nõ eniridaſti, furcifera? Cur iſthuc dixiſti, fatua? Quis argentum

gentum perdidit, ignava? Vbi ſunt mantilia, Chirotecæ, furtifica? Lenoni tuo hæc attuliſti, vendidiſti. Gallina illa verſicolor nullibi paret: curre, veſtiga illã confeſtim, ſi non illico iſthic erit, obolũ de mercede tua nullum capies: Poſt iſta omnia mille ictus ſolearũ, punctiones, verbera virgarum incuſſiones, Nemo eſt qui illarum voluntati ſufficiens quippiam facere valeat, nemo illarum iracundiam ferre; Voluptas ipſarum eſt vociferari, Gloria eſt rixari, altercare, litigare: quod optime facias minimum ipſis placuerit. Hac propter, domina parvę meæ & futili domi malui vivere libera & nulli dominæ ſubjuga, quam in ſplẽdidis talium palatiis, ſubdita, & captiva. CEL. Optime tibi tu conſtitiſti, bene noſti quid facto opus ſit. Sapientum ſermo eſt, meliorem eſſe micam panis cũ pace, quam plenam lautitiis domum cum perpetuis litigiis. Ceſſent vero jam iſta, & jube intret Lucretia. LUCR. Bene vobis ſit mater, & vos amici amicæque. Deus benedicat tot tam honorabiles homines! CEL. tot, filia, ais? Tu vero multos hos cenſes homines? Optime apparet me in felicibus meæ vitę annis, abhinc viginti æſtates, tibi notam non fuiſſe! Ah qui tum cognitam habuit, & hodie nunc videt! neſcio quomodo non condolentia cor ſibi rumpere velit! Ego vidi ad hanc ipſam menſam, cui nunc aſſidentes vides iſtas cognatas tuas, novem puellas tuæ iſtius ætatis, majorem non ultra decem & octo, minorem cæteris non intra quatuordecim annos natam! Quid facias? Sic vita hominũ, ſic mundi iſtius conditio eſt; Trãſeunt. curriculum ſuum obeunt, rotant ſeſe in circulos ſuos velut utres, quibus aqua rotis appenſis tollitur, vacuus alter deſcendit, plenus ſublevatur alius. Lex

hæc

hęc eſt fortunę; nulla res in uno ſtatu diuturna manet ordo rerũ mutatio eſt. Non poſsũ abſq; lacrymis narrare magnũ illũ honorẽ in quo tunc, penes omnes, habebar, quamquã propter peccata mea& malã fortunam omnia paullatim decreverint, & uti dies vitæ meæ in occaſum declinant, ita & reditus opeſq; meæ ſenſim de die in diẽ imminuti ſunt. Scitum bene vetus eſt. Quicquid mundus habet, aut creſcere aut decreſcere. Omnia tenentur limitibus ſuis, cuncta gradus ſuos habent. Honor & exiſtimatio mea in ſummũ augmentata eſt, ſecundũ quidem meam vivendi conditionem: Neceſſariũ eſt imminui nunc & deſcẽdere: Prope finẽ meũ veni, in hoc clare conſpicio ſepulturæ me meę propinquã eſſe. Verum numq̃ ignotũ mihi fuit aſcendiſſe me ut deſcenderẽ, floruiſſe uti carperor, gaviſam eſſe, ut triſtitia indueret; Natã ut viverẽ vixiſſe ut creſcerem, creviſſe ut conſeneſcerẽ; conſenuiſſe ut moreror. Et quoniam hæc, antequam acciderẽt, nota mihi fuerunt, minus dolorũ nũc malorũ præſentiâ, patior; quamquã omni prorſus ſenſu me expedire nequeã quippe& ipſa homo, & ſenſibili materie concreta. LUCR. Laborioſe tũ vixiſti cum tot puellis mater, ajunt n. mercẽ eſſe cuſtoditu difficillimã. CEL Laborioſè? Certe jucunditer potius & animo remiſſo; Omnes mihi dicto audiẽtes erãt, omnes me mirifice honorabant, omnes ſequebantur, obſervabant; nulla omnino citra voluntatẽ meã quicquã agebat. Quod ego dicerẽ optimũ erat. Cuiq; ſuũ officium adſignabam: Non expetebat quæpiam amplius quam à me ipſi erat injunctum, Claudum, tortũ, flexum, mancum; illud ſolum ipſis ſanum erat quod ego cómẽdaſſem & unde plus cõmodi ad me rediret.

Ipſarum

Ipſarum erat labor lucrum ad me convolabat. Porro amicorum & ſervitiorum mihi mea & ipſarum cauſſa tum abunde erat. Equites, ſenes, Iuvenes, Abbates omnium dignitatum viri, ab Epiſcopis uſq; ad ędituos, mihi familiares erant. Cum templum aliquod trāſirem vidiſſes detrahi pileos; inflecti capita honori meo, velut ego Principis alicujus conjux forem. Qui minimum, quod mecum ageret, habebat, maxime ſeſe inhonorum atque inurbanum arbitrabatur. De lapide uſque dimidio viſa me, negotia ſua interrumpebant, ſinguli junctique ad me properabant, auditum ſi quid eſſet quod præciperem; ſuam quiſque Dominam me rogabat: Viſa introeunte me turbabantur, ne forte vel factum aliquid vel dictum imprudentibus, ſecus quā deceret, caderet. Alii matrem me, alii Dominam vocabant, alii amaſiā, nonnulli ſenicam honorabilem. Iſthic concludebatur, quando domum meam adfuturi eſſent, quando ipſorum palatia ego; Iſthic pecunia mihi offerebatur, alibi promittebantur divitiæ: ſuaviabantur lacinias pallii mei, nonnulli faciem mihi exoſculabantur, ut magis me ſuarum partium facerēt. Nunc Fortuna me mea ad hunc ſtatum redegit. SEM. Stupefeciſti nos narrationibus tuis iſtis, ut homines tum religioſi fuerint, nunc ſane rara meſſis talium eſt. CEL. Non fili, neque Deus permittat, ut talia ego fingā, aut bonis viris injuria ſim. Multi ſenes tum quoque erant devoti Religioni, quorum ego de divitiis parum equidem capiebam, tales me non lubenter oculis ſuis admittebant. credo ex invidia quam in illos habebāt qui mecum ſermocinabantur, Vt Clericorū magna copia, diverſa quoque genera erant. Alii egregiè caſtam vivebant vitam

Alij

Alii non adeo rigide, quin & de meo officio ſubditis aliquas alerent: Hi Scutiferos, alioſq; ſuos ſervulos, quotidie ut me conducerent, mihi adeſſent, mittebant. Vix domum meam rediveram, cum per oſtium adapertum ingerebantur multi galli, pulli, gallinæ, anates, perdices, turtures, Pernæ, placentæ triticæ, & lacteæ. *Harum rerum ut quamque* acceperam ita illico in rationes referebantur, uti ego cum amaſiis ipſorum jis fruerer, non aliter quam Decimæ fructuum Deo offerri & annotari ſolent. Dehinc vini copia erat, optimi quidē quod in urbe bibi poterat; de Monviedro, de Luque, de Toto, de Madrigal, de SanMartin, & multis aliis nobilibus locis advecti: Tantæ quidem hujus ſpecies & tam diverſa nomina terrarum, unde oriunda, erant, ut licet ſapores adhuc guſtu agnoſcere poſſe mihi videar, non meminerim tamen vocabulorum, & ſatis ſit tantæ ætatis mulierem, quantæ ego ſum ex odore poſſe iudicare unde quodque vinum venerit. *Aliorum ſacerdotum* oblationes vix manus contigerant, primo & pernici impetu domum meam ſiſtebantur, Parocho ſuaviis veſtem meam uſque premente. Déſiſſimi ſervi onerati victualibus, & commeatus omni genere, Domum meam ſubibant; neſcio quomodo nunc vita mihi non acerba ſit, cum tali ſtatu deciderim. AREVS. Per Deum, mater, quoniam huc lætitiæ gratia convenimus, ne tu plorando turbes hilaritatē; ne te animi excrucies: Deus omnia tua in priſtinum ſtatum reverti faciet. CEL. Satis equidem cauſſæ mihi eſt ut plorem, animo revocans tam eximii temporis memoriam; qualem ego tum vitam vivebam! quam omnes me venerabantur, ſuſpiciebant, inſtar Dominæ! *Numquam annus novam* fru-

ctus ſpeciem protulerat, quam ego prius non guſtarem, quam alii noſſent natam eſſe. Domi meæ inveniebatur ſi quid alibi nullibi erat, & prægnans quædam aut inciens mulier petebat. SEM. Mater, memoria elapſæ felicitatis non eſt utilis recenſitu, potius triſtitiam parit, quoniam quod ſubterfugit recuperari non poteſt: Id tibi quoque jam uſu obtingit, quæ fletibus tuis præſens velut manibus noſtris gaudium extorques. Tollatur jam menſa iſthæc, eamus nos aliorſum, animum noſtrum exhilaraturi, & robuſtam Voluptatem ſumturi. Tu interim reſponſum des puellæ iſti, quę ejus gratia huc venit. CEL. Lucretia filia, omiſſis iſtis rebus velim dicas mihi ad quid felicem pedem huc adtuleris. LUCR. Profecto jam ego pene negotii mei, cujus gratia præcipue huc veni, oblita eram, memoria obhærens in felicitate temporum illorum, quæ tu modo recenſuiſti: Et certe integrum ego annum aliquem ſine cibi aut potus cupiditate iſthic maneam, auſcultans tibi, & vitam illam beatam conſiderans, quâ apud te fruebantur puellæ illæ, quas dicebas modo: videor mihi adhuc inibi eſſe. Adventus mei, Domina cauſſa eſt, quam conjectura te adſequi poſſe autumo, cingulum Dominæ meæ abs te repetere: Inſuper orare te, eadem hera mea, juſſit velis eam viſitatum venire, idq; extemplo; quippe malè illi eſſe animi, & dolores cordis pati. CEL. Filia de minutis talibus dolentiunculis major eſt rumor, quam periculum. Sed ſtupeo ego, cordis doloribus tangi puellam tam adoleſcentium annorum! LUCR. Ita tu media rumpare, venefica, ut neſcis unde veniant hæc tormenta. Mala ſua maleficia facit vetus proſtibulum priuſquam exeat. Poſtea ſimulat ignota ſibi omnia.

CEL.

CEL. Quid dicis filia? LUCR. Ut properemus, mater; utque cingulum mihi des. CELEST. Eamus, ego iſtud ipſa feram.

ACTUS X.

ARGUMENTUM.

Dum Celeſtina & Lucretia ad Melibæam eunt; ipſa domi ſuæ ſecum ſola ſermocinatur. Ad oſtium ubi advenerunt, prior intrat Lucretia, Vocat intro mox Celeſtinam. Melibæa poſt non pauca ultro citroque verba aperit Celeſtinæ ardere ſeſe Amore Calliſtonis. Vident accedere Aliſam, matrem Melibææ. Diſiungunt ſeſe. Rogat Aliſa filiam quid cum Celeſtina agere habeat? vetans de cœtero illi crebriorem cum ea converſatioaem.

MELIBÆA. CELESTINA. ALISA. LVCRETIA.

MO miſeram & male providam me puellam! Quantum melius mihi fuiſſet, heri, concedere & largiri continuo Celeſtinæ quod peteret; cum nomine illius Equitis, quem ſemel vidiſſe tantopere mihi animum percepit, rogatum me adeſſet! Sic deſiderio ejus ſatisfacere ſimul, & ægritudine hac mea me exonerare poteram; neque opus nunc foret, coactam vi Amoris aperire ipſi vulneris mei ingenium, cum neque placeat mihi; neque illi etiam fortaſſe acceptum fuerit. Forte jam ille, duritia & incivilitate mei reſponſi animum ira

percitus, adfectum oculoſque ſuos aliorſum deflexit, aliamque cordi ſuo amaſiam impreſſit: Quãtum mihi utilius fuiſſet blande promiſiſſe rogatam, quam per vim coactam ultro me offerre nunc, atque ingerere? O fidelis mea famula, Lucretia, quid dices de me? quid de exiſtimatione atque judicio meo judicabis, cum videbis publicare me hoc quod numquam occulte tibi credere volui? Quomodo miraberis pudorem meum & honeſtatẽ uno me impetu junctim confringere velle, quæ hactenus ſolitariam vitam, ut incluſa veſtalis, procul talibus etiam cogitationibus, tenere conſuevi? Neſcio an & aliquid de loco unde dolor meus oritur, ſentire aut animo præcipere potueris? O ſi jam adeſſes cum mediatrice illa Salutis meæ! O Supreme Deus, quem omnes afflicti invocant, qui patiuntur mala, remedium poſcunt, medicinam vulnerati; tibi cui cælum, maria, terræ, & infernorum receſſuum ſecreta parẽt, tibi, qui omnia creata tibi Hominis imperio ſubdidiſti, ſupplico humillime, vulnerato cordi meo tolerantiam & Patientiã largiaris, ut terribilem morbum hunc meum diſſimulare poſſim; non commaculem neque attaminẽ purum illud hactenus caſtitatis meæ aurum, quod in igne jam deſiderii mei fervefactum eſt, præ me feram aliam eſſe dolorum meorum cauſſam, quã quæ revera viſcera mea exeſt. Verum quomodo tale quid facere potero? Cruciante me tam miſerabilibus modis venenato illo bolo, quem intimis mei pectoris penetralibus aſpectus hujus hominis inmiſit! O ſexum noſtrum fragilem & ærumnoſum! Cur non & fœminis conceſſum eſt aperire flammas amoris ſui, & præſentem affectus vehementiam viris oſtendere! ut qui-

ut quidem iſtis licitum exiſtimatur? Sic quidem & querelis ſuis Calliſto eximeretur, & ego pœnis iſtis non contabeſcerem! LUCR. Reſiſte tu paullum juxta oſtium iſtud, mater; ego intrabo viſum, cui colloquatur intus Domina mea. Intra, Intra. Secum ſola illa ſermocinatur. MEL. Lucretia, veſtibulum iſtud aperi. O ſapiens atque honorabilis matrona, bene huc venias: Quid tibi videtur, quo pacto fortuna voluerit & Sortis imperioſitas mandaverit, ut ego opem Sapientiæ tuæ implorem, opus habeam conſilio tuo; ut pari me modo excipere poſſes, quo ego te excepi; poſſes tam extemplo eodem genere compenſare in me beneficium illud, quod Dominus ille tuus, per tuum miniſterium à me petiit, quem cinguli mei virtute curare volui? CEL. Quid eſt mali quod te afficit; Domina? Certe geſtuum tuorum velut affectata alteratio, & coloris mutatio, & omnis iſta indoles tua, monſtrãt male tibi aut aliter cor affectum eſſe, quam ſolebat quondam! MEL. Mater mea, *ſerpentes intus in corpore meo cor mihi exedentes* habeo. CEL. Bene eſt; hoc erat quod ego volebam: jam tu mihi lues, fatua Dominula, reliquias nuperę tuæ iracundiæ. MEL. Quid ais; potuiſti ab aſpectu meo ſentire aliquam cauſſam, unde malum hoc meum deſcendat? CEL. Nondum mihi domina, indicaſti mali tui qualitatẽ, & vis ut cauſſam divinando aſſequar? Quod ego dico hoc eſt, valde me animi male habere, tantam in te triſtitiam, tam ſubitam, conſpicere? MEL. Matrona honorabilis, pelle tu illam corde meo; maxima ego mira de Sapientia tua prædicari audivi. CEL. Domina, rerum ſcrutator & Cognitor ſolus eſt Deus. Verum, ut ad ſanitates mortalibus reſtituendas, & remediandas ægri-

tudines, gratiæ cælitus diviſæ atque mortalibus diſpertitæ ſunt, ut ope earum medicinas invenirent, partim per Experientiam, partim per Artem, partim naturali inſtinctu & felicitate; aliquid talium edocta eſt etiam vetula iſta paupercula, quæ ſervitiis nunc uſuique tuo ſeſe & omnia ſua offert. MEL. O quam delectabile atq; optabile mihi accidit audire te loquẽtem. Salutaris eſt ægrotanti hilaris vultus illius, qui ipſum viſitatum venit. Videor mihi videre, cor meum in fruſta diſcerptum, in manibus tuis, quod integritati tu reſtituere priſtinæ poſſis, virtute linguæ tuæ. Nõ alio genere quam Alexander Magnus Rex Macedonum, *per ſomnium conſpexit* quondam in ore Draconis ſalutarem radicem illam, qua vulnus Ptolemæo, amico ipſius, à vipera illatum, ſanari potuit. Quare, per Deum, cæteris rebus omnibus tuum animum exoneres, ut eo diligentius percepto malo meo, remedio ſalutifero quantocyus ſuccurrere valeas. CEL. Bona pars ſalutis ægro eſt, deſiderare illam. Qua etiã de cauſſa minus periculi tuo morbo ineſſe auguror. Sed ut, Deo principe, congruam atque utilem affectioni tuæ medicinam adhibere poſſim, neceſſe erit trium me abs te certam fieri. Primo loco, in quã partem corporis tui inclinare morbum ſentias, quoque membrorum vehementius illum cæteris attineri. Secundo, diunè factum ſit quod illius vim ſenſeris: Quippe teneræ affectiones facilius curantur in principiis ſuis, quam cum proceſſu temporis crudiores factæ, vel alte inſederint, vel late vires ſuas diſperſerint. Fera animantia minore negotio primeva domãtur, quam ubi ætate inolevit ſævitia cordibus, tũ ægrè ad præſepia illa ligari patientur. Melius proveniunt plantæ, quæ quam tenerrimæ transponuntur, quam

quas,fructu jam maturas, aliorſum defigi curaveris. Recẽs peccatum quodlibet levius eluitur, quam ubi conſuetudine in animo hominis velut radices egit, & quotidianis uſibus velut in poſſeſſionem miſſum eſt. Tertio,an procedat ex crudeli aliqua mentis intentione,quæ conſederit in locum aliquẽ certum. Hæc ubi ex te reſcivero,videbis Curę meæ efficaciam.Igitur quid agendum tibi conſidera Medico uti Confeſſori omnium rerum nuda Veritas aperte proponẽda eſt. MEL. Celeſtina amiciſſima,Sapiẽs matrona, & artium conſultiſſima;latam viam mihi aperuiſti,qua incedens fontem ipſum mali mei tibi manifeſtũ facere poſſim. Certè hoc abs te expetitum eſt tam luculenter,clare videre poſſim, experientiam tibi grandem curandarum taliũ infirmitatum eſſe. Malum meum in corde eſt,ſiniſtra mãmilla ſedes ejus eſt,radios ſuos per omnes partes extendit.Secundo,recens admodũ ejus in corpore meo origo & nativitas eſt. Neq; umquam credidiſſem,dolorem aliquem ſenſu me orbare poſſe, uti quidẽ iſte facit.Vultum meũ turbat, Appetitum cibi potuſque eximit;dormire non poſſum, nihil hilaritatis,aut jucunditatis,animũ afficit. Cauſſa atque cogitatio vehemens,quam loco tertio ex me ſcire deſideraſti,non poterit tibi declarari;nõ n. obitus alicujus conſanguinei mei, neque bonorum aliquod damnum, nequo viſio aliqua, aut imaginatio, nec ſomnium adverſum,neq; alia cauſſa eſt quã ego originẽ huic malo dediſſe cenſeam, demta ſaltim alteratione illa,cujus tu cauſſa fuiſti petitione illa tua, q̃ mandato Calliſtonis hic expediiſti, cũ Orationem â me poſceres; & ego ſuſpexi te,cũ legatione tua, malarum rerum. CEL. Quomodo. Domina? Tam malũ

eum mortalem cenſes? Tam pernicioſum eſt nomen ejus ut ſonitus ejus ſolum nominati tantum veneni ſecum trahat? Ne perſuadearis iſtam eſſe affectionis tuæ cauſſam. Potius ea erit, quam ego conjicio; quam ſiquidem licentiam, quæ volo dicendi, mihi factura es, tibi indicare cupio. MEL. Quomodo, Celeſtina; quid hoc novi præmii eſt quod petis? Licentiam tu ad reſtituendam mihi ſalutem, à me poſtulas? Quis umquam Medicus tale quid ab ægrotante popoſcit? Dic, dic, obſecro: Perpetua tibi illa à me datur, talis tamē ne honori meo verbis tuis aliqua noceas. CEL. Video te, domina, ex una parte querentem de dolore, ex altera timere medicinam. Timor tuus metum mihi concinnat, metus ſilentium, ſilentium, inducias inter vulnus tuum & medicinam meā: Sic tu ipſa cauſſa eris ut neque dolor tuus ceſſare, neq; medicina mea utilis tibi eſſe poſſit. MEL. Quanto amplius differs Curam, tanto magis intendis ægritudinem meam, atque dolores multiplicas: Vel medicinæ tuæ factæ ſunt de pulvere Infamiæ, Liquore Corruptionis: Cōpoſitæ aliis magis acerbis & crudelibus doloribus, quam qui modo ægrotantem male habent; Aut nullius pretii eſt Sapientia tua; Nam ſi unum apud te horum alterum non impediret, qualecunque etiam remedium ſine metu eloquereris, & proponeres, quoniam jam rogavi te, monſtrares; ſaltim uti ne honori meo contraria loquare. CEL. Domina, non pro novo atque miro habeas, poſſe amplius apud ægrotum ardentiſſimum vulnus, & dolores venenatarum plagarum, qui tantopere illum excruciant, ut duplicent paſſionum vehementiam indies, quam primum medicæ manus experimentum, primam vulneris tam

lati

lati inſpectionem,aut contactum. Sed ſi tu ſanitatem recipere poſtulas, & tibi acutiſſimi ſcalpri mei aciem abſque timore oſtendi ſinis, manus pedeſque tuos colligare ſtricta tranquillitatis faſcia velis; oculis tuis induc operimentum Commiſerationis & Pietatis, Fræno quopiam ſilentii linguam tuam cõpeſce, Aures tuas obtura Patientiæ & Tolerantiæ *Parotide*, ſenties operari medicinam Magiſtræ talium jam veteris. MEL. ah quam me dilationibus tuis excrucias! Dic, per Deum, quod dictura es, fac quod facere potes. Non poterit tam aſperum eſſe remedium tuum, ut par ſit doloribus atque tormentis meis. Quamlibet Honorem meum tangat, quamvis exiſtimationem meam attaminet, quamvis corpus meum excruciet! differat & dilancinet membra mea, pectus meum diſcindat, ut cor penetralibus ſuis eximat. Fidem meã tibi obſtringo, ferre me iſta omnia patienter Velle, etiam poſt curatam ægritudinem ampliſſimis te præmiis cohoneſtaturã LUCR. Iam ſenſibus ſuis ſpoliata eſt miſera mea Domina; Grande hoc eſt malum; habet eam jam intra retia ſua ſtryx iſta venefica. CEL. Numquam non aliquis malus Dæmon negotia mea impeditum adeſt! Deus fecit me elabi Parmenoni, nunc in inſidias Lucretiæ incidi. MEL. Quid dicis, mater, quid tibi iſta puella dixit? CEL. Certe eam nõ attendi, Sed loquatur quicquid velit. Scias ſanitati non eſſe magis contrariam rem, in grandium morborum curis, in aſpectu celebrium & animoſorum Chirurgorum, quam corda flaccida & parum confidentia. Qualia magnis ſuis quæſtibus, querulis ſuis planctibus, acutis ſuis ejulatibus, timidum faciũt laborantem, deſperationem ſalutis ipſi inducunt, Me-

 dicum

dicum turbant, & indignatione induunt: Turbatio Chirurgi incertam & trepidantem manum facit, manus trepida ſcalprum nõ, uti decebat, reget. Hinc clare equidem conſpici atque cognoſci poteſt ad ſalutem tibi reſtituendam neceſſarium eſſe, hominem nullum præſentem Curæ adeſſe; ſic tu excedere iſtã illinc jubeas. & tu, Lucretia ignoſcas mihi. MEL. Illico te apage. LUCR. Iam jam omnia perdita ſunt. Ego exeo hinc, domina. CEL. Tantam mihi audaciam vehementia dolorum tuorum infert, quantum jam ſuſpicio tua curæ meę propius accedit. Sed magis claris atque conſpicuis remediis opus eſt, & animi exhilarationem afferre domo Calliſtonis tui. MEL. Tace per Deum, mater, Ne quicquam de domo ejus curãdo malo meo apportes, neque illum nomines iſthic. CEL. Patere æquo animo Curæ meæ exordium, Domina; ne primũ medicinæ fundamentum frangatur atque peſſumdetur, quo pacto nil quicquam profecerit omnium, quæcunq; jungere & inædificare voluerimus. Vulnus tuum grande eſt, aſpero remedio opus habet. Durum duro facilius curatur, contrariũ contrario miteſcit. Et Sapientium dictum eſt, Medicum felicius curare, qui ipſe malum morbi expertus ſit; Periculum ſine periculo numquam ſuperatur. Patientiam pauliſper aliquam indue, moleſtũ quod eſt, raro ſine moleſtia curatur. Clavus clavum pellit. Dolor dolorem trudit. Ne concipias odium, & malevolentiam animo tuo, neque concedas linguæ tũæ ut malum quippiam dicat de homine tantarum virtutũ, tam omnibus noto atque amato, qualis eſt Calliſto. MEL. O Per Dei Amorem, occidis me! Quoties jam dixi, atque interdixi, non laudares mihi eum hominẽ neque nomines quidem ſive in bonam ſive in malã

partẽ! CEL. Domina hic eſt alter & ſecũd9 ict9; quales plures ſi, ope patiẽtię, nõ feres, nihilo utilior erit Cura mea q̃ſi nũq̃huc advenerim. Quod ſi paullũ animo tuo imperare poteris, tu abſq; omni dubio ſana evades, & Calliſto abſq; querella, & res ſua ipſi ſoluta erit. Primũ te cõmonefacio Curæ meæ, & inviſibilis huj9 pũctionis; q̃ ſine ullo appulſu aut exteriori vibratione te percellere ſentis, ſolo nomine hominis ore meo ꝓlato. MEL. Toties tu iſtũ tuũ hominẽ mihi nominabis, ut neque promiſſio mea ſuffectura ſit, neq; fides data tibi, auſcultaturum dictis tuis. Quid Calliſtoni ſolvendũ erit? Quid ego illi debeo? Quid illius quod ſit, ego habeo? Quid pro me ille fecit? Quid Officii mihi exhibuit? Quid opus illo nobis hic eſt ad curationem mei doloris? Malim fruſtillatim diſcerperes pectus meum, & cor mihi ipſum evelleres, quam his te corã me verbis uti? CEL. Nec veſtimenta quidẽ tua ullo modo lędẽs, Amor, in penita ſeſe pectoris tui penetralia immiſit; ego nihil mẽbrorũ tibi diſcerptura ſum, ut medicinã malo tuo afferã! MEL. Quod tu vocabulum eſſe morbo iſti meo autumas? Quo nomine appellatur affectio iſta, quæ imperio ſeſe univerſæ animæ dominã mihi impoſuit? CEL. Amor Dulcis, vocabulũ ei eſt. MEL. hoc mihi demõſtrat q̃d ſit, ſolo nominato illo, exhilareſco. CEL. Eſt ignis quiſpiã abſcõditus, dulce vulnus, ſapidũ venenũ, ſuavis amarities, dolẽtia delectabilis, hilare tormẽtũ, grata atq; odioſa percuſſio, blanda Mors. MEL. Ah miſerrimã me, ſi vera tu refers; in dubio ẽt eſt Salus mea, quippe propter cõtrariã vim q̃ hæc nomina inter ſeſe habere demonſtrant, ꝙ uni utile erit, alterum majorib. tormẽtis mancipabit! CEL. Ne deſperet de ſalute nobilis ætatula tua. *Cum ſupremum Numen aliquẽ* vulnerat, reme-

dium malo illato ſubjicere conſuevit: Præcipue cum notus ſit mihi generoſus quidam Flos, qui omni iſta te ægritudine facilè liberare poterit. MEL. Quomodo appellatur ille? CEL. Non audeo tibi dicere. MEL. Dic abſque timore. CEL. Calliſto. Ah per Deum, Domina mea Melibæa, quam parum tu animo vales! Qualis iſte caſus? quod accidens. O miſeram me, attolle caput, erige verticem, O infortunatiſſima vetula. Huc ibant itus mei, ſi moritur, ego cruciabiliter interimar! At etiamſi vixerit; & hæc aliquis ſenſerit! Iã ego non potero morbum ejus & curam meam diſſimulare ſilentio! Domina mea, Melibæa; anima mea; Vita mea! quid te factum eſt? Quid dicis, gratioſa? Quid fit vivido colori tuo? Aperi clarividos tuos ocellos! Lucretia, Lucretia: Confeſtim huc ades, videbis inter manus meas morientem Dominam tuã! Decurre cito, vitrum aquæ affer! MEL. Ego ut potero me confortabo, preme vocem, ne turbes domũ. CEL. Miſeram me; ne linquaris animi, Domina; Loquere mecum uti Solebas. MEL. Et melius equidem! Tace ne me fatiges amplius. CEL. Ergo quid vis faciam, unio pretioſiſſime: Qualis fuit hæc tua affectio! Puto in nihilum recidere punctiones meas. MEL. Peſſumit honeſtitudo mea, perit Pudor mihi, perit omne morbi impedimentum. Et quoniam nati hic ſunt, quoniam mecum educati, quoniam domeſtici mihi non poſſunt tam facile ſedes ſuas, veteres jam, jam tanto tempore cultas, relinquere, & capiti vultuque meis excedere: Traxerunt abeuntes ſecum Colorem vultus mei, ad ſpatium aliquod temporis rapuerunt mentem mihi, vocem, & bonam etiam partem Senſuũ. Igitur jam dehinc, O bona magiſtra mea fidelis

Secre-

Secretaria, quod tu tam clare, tamque perſpicue notum habes, in vanum laborē & ſtudeam te ultra Cælare! Multi, ah multi; dies elapſi ſunt cū Amoris verbis me allocutus eſt Calliſto tuus; tantum mihi moleſta ejus allocutio fuit, quantum poſtea, cum tu nomen ejus repetere mihi voluiſti, grata atque accepta. Punctiones tuæ coegerunt plagam vulneris mei, totam me voluntati tuæ addixi, Cum cingulo meo illi tradidiſti poſſeſſionem libertatis meæ. Dolor dentiū ipſius meum maximum Tormentum erat, Ægritudo ipſius morbus mihi capitalis. Laudo atque exoſculor tolerantiam tuam, prudentem audaciam, liberales labores, ſollicitas & fideles legationes, ſuaviſſima alloquia, catam Sapientiam, Curam circumſpectam, utilem importunitatem! Multum tibi debet iſte Iuvenis, plus etiam ego; quod numquam convitia mea dejicere potuerunt conſtantiam tuā; confiſam quippe egregiæ calliditati tuæ: Sed, ut decet fidelem miniſtram: quanto amplius convitiis petebare, tanto eras diligentior, quanto odioſius rejiciebare tāto perſeverantior. Quanto pejus reſponſum tanto hilarior vultus! Quantum ego iracundior, tantum tu humilior, poſthabito omni timore pectore meo extraxiſti quod neutiquam, vel tibi, vel alteri; cuiquam revelaturam decreveram. CEL. Domina, atque amica mea, non mirum hoc tibi obtingat. iſta prudentia enim cū effectu mihi largitur audaciā alloquendi Veſtales vos incluſas puellas, tolerandi impotentiā dictorum & factorum veſtrorum, ut fine tamdem inſtituto potiri poſſim. Verum eſt antequam negotium expediundum iſtud reciperem, & apud animum meum cōſtituerem, tam in via, huc eundo, quam domi iſtic tuę

varia

varia meum cor diſtuliſſe, varias objectas fuiſſe dubitationes, an petitionem meam tibi aperire conſultum videretur, conſiderans enim potentiam parentũ tuorum, metu percellebar: Generoſum animum Calliſtonis intuendo, confidebam, Tuam Sapientiam, recellebar: Cum humanitas tua ſeſe offerret, recipiebã confidentiam. In uno inveniebam cauſſam timoris, in altero ſecuritatis. Et quoniã, Domina, placuit nũc tibi maximam gratiam mihi aperire, quam nobis factura es, & feciſti hactenus, declara voluntatem tuã prolixius, depone ſecreta animi tui in gremium meũ; in manus meas mihi crede negotii hujus confectionem; Ego formam atque regulam ipſi dabo, uti quod tu vis, & Calliſto votis omnib. exoptat, brevi efficiatur, cupitoq; fine mactetur. MEL. O mi deſideratiſſime Calliſto, Domine Animæ meæ, dulcis hilaritas pectoris mei, ſi jã tu animi ſentis, quæ ego apud meũ perpetior, ſtupefacta ego admiror, quomodo, non præſens præſentem intuens, vivere poſſis. O mater mea, O domina mea; ita omnia iſta exige, ut cõfeſtim illum videre poſſim; ſiquidẽ ſuperſtitem me vis! CEL. Videre eum atq; alloqui dabo. MEL. Alloqui? incredibilia narras. Impoſſibile hoc eſt. CEL. Nulla res apud homines, qui efficere illam ſtudent, expeditu eſt impoſſibilis. MEL. dic mihi quo pacto? CEL. Ego jam eam rem expendi, & tibi dicam. Intra oſtia domus tuæ. MEL. Quando? CEL. ſequenti nocte. MEL. Mirifice te laudavero ubi hæc effeceris. dic qua etiã hora? CEL. Duodecimâ. MEL. Eas igitur, domina mea fidelis amica mea. loquere Domino iſti tuo verbis meis, veniat occulte, ne quis iſthic ſentiat. Hic inveniet volentem quæ vult ipſe, hinc concludetur quod

optamus

optamus ambo: Serva horam quã propoſuiſti. CEL. Vale, jam iſtuc mater tua accedit. MEL. Lucretia amica mea, fidelis ſecretaria mea, jam vidiſti atq; audiendo percepiſti, quam ego non ſim amplius in poteſtate mea: Captivam me duxit Amor hujus juvenis. Rogo te per Deum immortalem; quod nunc iſthic reſciviſti, opertum atque ſecretum habeas, Vt fruar ego optatiſſimis gaudiis meis. Tu viciſſim eo á me loco habeberis, quem Fides tua morebitur. LUCR. Domina, longo ante hæc tempore vulneris tui *conſcientiã* habui, deſideria tua cognovi. Graviſſimè meum animum affecit perditio tua; quanto magis tu ſtudebas abſcondere, & cælare me ignem quo flagrabas, tanto clarius flammæ ipſius â me conſpiciebantur, color *vultus tui ſecreta mentis enunciabat*. Parva, vel nulla omnino, tranquillitas cordis tui, geſtus membrorum, Cibi captio ſine appetitu, cubatio ſine ſomno, omnia iſta prudenti prodebãt. Ad ſingula quæ faceres ſigna dolorum ſeſe actionibus tuis exſerebant. Verum ut iis temporibus quibus voluntas dominis pro Ratione eſt, ubi appetitus rerum conſilia moderatur incumbit ſervientibus, totis corporis viribus mandata eorũ exſequi, atque faceſſere, non conſilia ſua & meditationes rerum interponere, aut lingua ſua negotiorũ curſum tardare velle, cum dolore ego quæ fieri videbam, ſufferebam, tacebam cum timore, occultabam omnia cum fidelitate: ita quidem ut dicam, ferè meliora fuiſſe aſpera conſilia, quam blandas aſſentationes. Verum cum tu, domina mea, aliud facere jam nullo modo valeas, quam aut amare aut mori, ratio optima ſuadet, ut eligas illud pro meliore, quod ipſo effectu tale eſt, eritque. ALISA. Te

alloquor,

alloquor, vicina; quid huc tibi iter eſt quotidie? CEL. Domina, deceat heri paullum iſthinc de filamento, quod filiæ tuæ vendideram: veni ut defectum ponderi ſupplerem; quoniam promiſeram. Hoc attuli, & nunc abeo, Deus ſit tecum. ALISA. Te comitetur idẽ. Filia Melibæa, quid volebat anus iſta domi noſtræ? MEL. Vendidit mihi minutum aliquid Arſenici ſublimati. ALIS. hoc ego potius credidero, quam quod ſceleſta anus mihi dixit. Putabat illa me aliquid mali ipſi facturam, ideoque mentita mihi eſt. Cave tibi ab illa, filia: maxima malarum rerum artifex eſt: Prudens & ſubtili ingenio latro ſemper ditium hominum ædes obambulat, ut quid inde involet. Novit iſta anus falſis ſuis mercimoniis, proditorio ſuo animo, expugnare caſta puellarum pectora; Famam bonam adulterat. Cum tribus vicibus domum aliquam introiverit, jam illam ſuſpectam maculatamque apud bonos exiſtimationis relinquit. LUCR. Serò nimis iſta monet domina mea. ALISA. Si me amas, filia mea, ſi aliquando huc redierit, abſente me, ne bono vultu malam recipias, neque illam comiter habeas. Inveniat honeſtam te & Pudicam; paucis illi reſponde; numquam deinceps reditura eſt. *Vera virtus majori hominibus timori eſt quam anceps gladius.* MEL. Talis tu es, numquam magis. Gaudeo monitam me à te, Domina, ut ſciam quo pacto mihi optime cavere valeam.

* *

ACTUS.

ACTUS. XI.

ARGUMENTUM.

Rediens à Melibæa Celeſtina per viam it ſola ſecum fabulando. Videt Sempronium & Parmenonem, qui ad fanum Magdalenæ eunt, Herum ſuum quæſitum. Sempronius cum Calliſtone loquitur: Supervenit Celeſtina. Eunt junctim Calliſtonis domũ Declarat ipſi effectum legationis ſuæ Celeſtina; utque Melibæã in ſententiam ſuam adegerit. Dum hæc illi invicem confabulãtur, aliud colloquium ineunt Sempronius & Parmeno. Celeſtina à Calliſtone recedit, domum ſuam revertitur; pulſat oſtium. Elicia aperit, cœnant, eunt cubitum.

CELESTINA. SEMPRONIUS. CALLISTO. PARMENO. ELICIA.

CEL. Quam vellem nunc domi meæ eſſem cum onere hoc lætarum rerum! Sempronium & Parmenonẽ video euntes ad fanũ Magdalenę, illos inſequar: Si ibi inveniemus Calliſtonẽ, ibimus junctim domũ ejus, Evangeliũ accepturi, pro felici rerum, ipſi ſuccedentium, nuntio. SEM. Here vide quo tu pacto te geras; ſic res tuæ fabula communis toti civitati fient; Per Deum cave ne occaſionem des rumorib. de te ſpargendis: Maxime devotos precationibus hodie vocant Hypocritas. Quid dicent, niſi te ire aroſum ſanctorum ſimulacra? Si male tibi eſt animi, patere, quæ Deus vult, Domi tuæ. Non populo palã fiant negotia tua, neque vulgo, ad quem nihil talium

pertinet,arbitrium eorum objicias? Iam ordo rerum tuarum in manu *Tympanotribæ* eſt , ſatis ille eum propalabit publice. CALL. Cujus tympanotribæ, ais? SEM. Celeſtinæ CEL. Quid nominas Celeſtinam, quid dicis de illa Calliſtonis ancilla? Tota iſta regio hominum præterit vos ſenſim ambulando , & ego longis iſtis laciniis meis nō potui vos aſſequi! CALL. O gaudium univerſi, Vindiciæ paſſionum mearum; Speculum Vitæ meæ,& luminis mei. Cor intimum gaudjo mihi exſultat conſpicienti honorabilem hujus adventum,iſtam egregiam Senectutem; iſtos venerabiles canos! Dic mihi quid adfers? Quid novi apportas? Video te ſolito hilariorem, & neſciendum eſt quid de vita mea ſperare habeam! CEL. In lingua mea ſpes ejus tibi ſitæ ſunt! CALL. Quid ais gloria atque delectatio mea? Declara clarius quæ dixiſti. CEL. Exeamus hoc templo,Domine; Poſt domi tuæ aliquid tibi recenſebo unde gaudium verum capias. PARM. Hilaris & bono animo adeſt iſta vetula, frater, puto illam confeciſſe negotium. SEM. Auſculta. CEL. Totum iſtum diem, here, laboravi in negotio tuo, omiſi & ſepoſui alia, de quibus certe majus emolumētum, ampliuſque commodi ad me redire poterat. Multos indignantes reliqui,ut tuo animo ſatisfacerem. Plus lucri mei neglexi quam credere poſſis. Verum omnia comitetur Proſperitas , poſtquam tanto ſucceſſu, quod volui confeci : Et jam audi me; paucis tibi omnia indicabo ; ego enim , ſi me neſcis , paucorum verborum ſum. Melibæam reliqui totam tuam. CALL. Quid hoc rei audio? CEL. Amplius tuæ eſt quam ſuæ ipſius propriæ poteſtatis: magis dicto tuo obedi-

obediens, voluntati tuæ parens, quam ipſi Patri ſuo Pleberio. CALL. Moderate loquere, mater; ne talia verba proferas, dicent poſt ſervuli iſti fatuam te eſſe aut inſanam prorſus. Melibæa eſt Domina mea, Melibæa Vita mea, Deſiderium, Spes, Salus: Ego captivus ipſius, ego mancipium. SEM. Iſta tua diffidentia, Domine, dum te ipſum tam parvi æſtimas; dum nauci te cenſes, humilius de te ſentis quam res poſtulat & nobilitatem tuam decet, effutis talia; quibus impedis orationem hujus: omnes mortales turbas, inſanias tales proferendo. Quid eſt quapropter cruce te ſignas? Da ipſi aliquid muneri pro compenſatione tantorum laborum melius utique feceris, hoc volunt iſta vetulæ verba! CALL. Optime ſuaſiſti. Mater optima mea, pro certo teneo numquam me compenſaturum præmiis meis Labores tuos, tanta horum vilitas, tam grande illorum meritum eſt. Loco pallii, & tunicæ quæ promiſſa tibi meminiſti, cape hanc catenulam, tinge illa collum tibi, & progredere oratione tua, & Voluptate mea. PARMEN. Catenulam illam appellat, non audiviſti, Sempronі? Non curat neque æſtimare novit quid profundat! Ego vero aſſevero tibi partem meam hujus non mutavero *dimidiâ auri librâ*; utcunque inique illam anus diſpertitura eſt. SEMPRON. Audiet te loquentem herus noſter; habebimus quod placemus, ſi efferabitur, in ipſo, in te vulnera quæ obligemus, uti quidem offendi illum crebris tuis iſtis interlocutionibus ſcio. Per amorem mutuum mei, frater, audias & taceas: cujus quidem cauſſa, duas aures, & unum

ſolum os tibi Deus dedit. PARM. Malus dæmon auſcultet Totus pendet à bucca mulieris, ſurdus, nutus & cæcus, factus eſt perſona fabularis ſine ſono; *ſi manus in obſcœnum modum illi* irridendo configuraremus, tollere nos illas in cælum crederet; oraturos Deum pro felicibus Amorum ſuorum ſucceſſibus. SEM. Tace; audi; auſculta penitius Celeſtinæ dicta: Per animam meã, omne iſtud illa meretur, & amplius quod illi det; optime meretur, optime loquitur. CEL. Domine Calliſto, erga tam flaccidam vetulam; qualis ego ſum, inſigni liberalitate uſus es. Verum ut omne munus atque donatio cuncta, grandis, aut contractior æſtimanda eſt, reſpectu ejus â quo proficiſcitur, Non traham in conſequentiam exigua mea merita, quæ omnia Liberalitas tua facile & quantitate & qualitate exſuperat, ſed componam munus hoc tuum cum magnificentia animi tui, cujus comparatione ſane non eſt magnum; cui uti ego tamen grata atque munifica viciſſim ſim atque perhibear, Reſtituo cum his dictis tibi ſalutem, Vitam & Sanitatem tuam, quas omnes perdideras ſi abſque ope mea fuiſſet; Reſtituo tibi cor tuum quod pectore tuo velut exſultavit toto hoc tempore Amorum tuorum. Reſtituo ſenſus tibi tuos qui jam deficiebant. Melibæa ardet magis Amore tui, quam tu illius, Melibæa te perit, te videre deſiderat: plus illa tui meminit quot horis, quam ſui ipſius: Melibæa ſe appellat tuam; & iſtum titulum libertatis ſuæ eſſe exiſtimat, & hoc cõſolatur flammas Amoris quibus longe illa quam tu ardentius exuritur. CAL. Servi, ubi ego ſum? Servi, egone hic ſum? Audio ego iſta? Servi, videte an non adhuc dormiam ego? Nox ne jam iſthic, an dies eſt?

O Domi-

O Domine Deus, Cæleſtis pater, ſupplico tibi ne iſta in ſomnis audiam. Sed jam vigilo certè. Si jocaris tu, hactenus Domina mea, ut verbis me ducas; ne timeas, dic veritatem; nam quod muneratus ſum tibi tuũ nihilominus erit, amplius merentur ambulationes hinc inde tuæ. CEL. *Numquam pectus maceratum deſiderio bonos ſucceſſus rerum* ſuarum credere poteſt, neq; de malis nuntiis dubitare. Verum an joco hæc dixerim experiare re ipſa jubeo, eundo hora nocturna duodecima, uti inter nos concluſum eſt, domum Melibææ, ubi illam tecum collocuturam invenies intra duas valvas oſtii: Ex hujus ore amplius intelliges ſollicitudinem & diligentiam in rebus tuis meam; ſimul & Amorem quo erga te egregie affecta eſt; & unde cauſſa hujus, quaque mediatrice, provenerit. CALL. Iam Iam ego tale quid ſperare poſſum? Iam tale aliquid mihi continget? Moriar hinc illuc uſque. Non capio tantam gloriam! nil mereor tam altum, tum beatum! Indignus ſum loqui cum tali puella, ut illa quidẽ me expetat audire viciſſim. Nil ego tale mereri potui! CEL. *Sempèr hoc audivi affirmari,* magis eſſe aſperum & difficile fortunam proſperam ferre quam contrariã! Altera conſilii capax eſt, altera loco ſtare & tranquilla eſſe non valet. Quomodo, Domine Calliſto, non conſiderabis quis tu ſis? Non tempus quod impendiſti ſervitiis ejus; Non qualibus mediis & conſiliis huc uſque illam viceris? Certè dum hactenus dubius fuiſti, utrum illa potiri poſſes, an ſecus, tolerantia animum conſolatus es, patientia munivisti. Nunc cum tibi finem omnium malorum tuorum certum in manum depono, Vitæ tuæ nuntium remittere cupis? Vide, reſpice, Conſidera, Celeſtinam tuarum partiũ

 eſſe,

eſſe, Qua comite, etiam ſi omnibus deficereris quæ amatorem tenere decet, tamen pro maxime perfecto, atque gratioſo juvene venditare te atque gerere poſſis: Illa plana sit itineri tuo etiam cautes petraſque ſubdiderit, medios torrentes fluvios tranſire fecerit, ne pedem aqua tingas, Non ſatis cognitam eam habes cui pecuniam tuam dediſti. CALL. Illud conſidera, Domina, quod dixiſti ſponte illam ſuâ venturam! CEL Et quidem, ſi opus ſit, genibus flexis. SEM. Non ſit modo falſa hæc jactatio; forte vetula iſta omnibus nobis manus adire tentaverit. Vide mater, hoc modo *canibus venenatæ offæ obijci* ſolent, pane involutæ, ne ſentiant dum comedunt. PARM Nullum umquam prudentius ex te dictum audivi. Multam ſuſpicionis mihi facit tam repentinus puellæ conſenſus, & talis quidem, tanto genere, tantis divitiis: illam tam nulla exceptione omnibus Celeſtinæ votis ſeſe ſubjeciſſe! Certe veriſimile eſt decipere velle iſtam noſtros ſua ſenſus loquacitate, ut ex altera parte aliquid furto ſubtrahat: Uti quidem *Ægyptii illi nobis facere conſueverunt*, qui ſignis manuum futura prædicere poſſe jactant. Porro, bona fide, mater, *dulcibus verbis multæ iniuriæ vindicatæ ſunt*. Pictus in linteo extenſo bos, blanda ſua naturalis expreſſione, miſeras perdices in retia trahit. Cantiones Sirenum ſimplices nautas dulcedine ſua peſſumdederunt. Sic iſta facili illâ ſuâ & ſpontaneâ conceſſione quærit integrum de nobis manipulum in poteſtatem ſuam redigere, innocentiam ſuam purgare & conteſtari infamiâ Calliſtonis, & morte noſtrorum omnium qui in ea re ipſius juſſa feceſſimus: inſtar agnelli manſueti, qui tam matris ſuæ quam alienæ

lienæ lac ſugit. Illa cum ſummâ ſecuritate ſuâ vindictam de Calliſtone ſumet diſcrimine noſtro; uti tot hominib. tot ſervis & clientibus ſuis inſtructa in uno nido capere poſſit patres & liberos. Tu ſtabis illuc ſcalpens ventrē tuū, ilia fricans ad ignē, cantilenā aliquam veterem cantillans, Tubicen qui bella committit, ſecuro ſe loco eſſe gaudeat! CALL. Tacete, fatui, Suſpicioſi, nebulones: Videmini mihi docere velle Cæleſtes Spiritus, Angelos divinos, poſſe mali quid facere. Certe Melibæa omnino de genere illo eſt, licet aſcitâ formâ hominis inter nos verſetur. SEMP. Semper tu ad Impietates tuas reverteris: Attende illi, Parmeno, ne timeas quippiam mali. Nam ſi duplo etiam periculoſior res eſſet, ille ſolus omne luet. Nobis meliores ad fugam pedes ſunt. CELEST. Domine, certa illa res eſt quam tibi obtuli, illi vanis ſuſpicionibus perculſi quid dicant neſciunt. Ego omnia mihi abs te injuncta effeci; hilarem te relinquo; Deus te liberet & dirigat, jam optime contenta domum me refero. Si opus meâ operâ habebis, vel in hoc etiam, vel in aliis porro majoribus negotiis, illic ſemper ero, ſemper parata ſervitiis tuis, ſemper tua famula, PARM. Hi, hi, hi, SEMPRON. Quid rides, per vitam tuam? De feſtinatione anus, quæ tantopere domum properat. Non agnoſcet ſeſe ipſam priuſquam catenam illam iſtinc ablatam in tuto collocaverit; non credit ſibi ipſi in ſua eam poteſtate eſſe, neque vere illam ad ſe pertinere. Conſcia eſt tali dono dignam ſeſe non eſſe; non ſane magis quam Caliſto Melibæâ. SEMPRON. Quid vis facere proſtibulum tale

 vetus,

vetus, exoletam lenam, depudicatam anum? Scit & intelligit iſta quæ etiã tacendo nos apud animum expendimus: Solet ſeptem virginitates mercede duorũ obolorum reficere: Poſtquam videt ſeſe auro onuſtã, proripit ſe domum, ut in tuto quod fors objecit, deponat; metum habet ne quis ſequatur & eripiat, poſt quam quidem quod ipſius partium erat de hoc negotio confectum dedit. Porro malus Dæmon illam tueatur, ne cum coacta nobiſcum prædam dividet, vitam ipſam perdat. CAL. Deus iter tuum comitetur, Mater. Ego cubitum me collocabo ut paullum obdormiſcam; & ita defectum præteritarum noctium expleam; uti firmior ſim, ſtatuta hora illuc veniens. CEL. Tha, tha, tha. EL. Quis pultat? CEL. Aperi filia Elicia. ELIC. Quid ita tam tarde venis? Non debebas facere: Vetula es, impingere poteris, cadere, mori, in viâ! CEL. Nullum iſthinc metum habeo. De Die circumſpicio qua eundum ſit noctu: neque ego niſi media viæ regione incedere conſuevi. *Numquam pedem ſecure ponet qui* per murum curret, ille ambulat ſecuriſſimè qui planam viam ambulat. Potius eſt ut ego calceis meis per lutum incedendo injuriam faciam, quã ut ſanguine capitiscollapſa ſilices tingam: Verum tua nihil intereſt, ubi ego impegero aut cecidero tu non dolebis meam vicem. Sed numquid non eſt hic tibi quod doleat? ELIC. Quid ais, quid quæris an mihi doleat? CEL. Abiiſſe illos qui hodie hic erant, te relictam eſſe ſolam. ELIC. quatuor horæ ſunt quod illi hincabſceſſerunt, & ego eorum etiam recorder? CEL. Quanto citius te reliquerunt, tanto magis dolere te relictam conveniebat, Sed jam omittamus

moram

moram meam, & eorum abitum; animum ad cenam potius atque lectum vertamus.

ACTUS XII.

ARGUMENTUM.

Media noctis hora Calliſto, Sempronius, & Parmeno armati ad domum Melibææ eunt. Lucretia & Melibæa exſpectant Calliſtonem ad oſtium. Advenit Calliſto, alloquitur eum primū Lucretia: Vocat Melibeam ipſa diſcedit. Colloquuntur medio oſtio Calliſto & Melibea. Parmeno & Sempronius audiunt ſonitum hominum per plateam; capeſſunt fugam: Deſerit Calliſto Melibeam, concluſo reditu nocte ſequenti. Pleberius ad tumultum in platea evigilat, excitat & conjugem Aliſam. Rogat Melibeam quis per ejus cubiculum ambulet? Reſpondet, ſitire ſe. Calliſto cum ſervis ſuis domum revertitur, loquēs. Concedit cubitum. Parmeno & Sempronius domum Celeſtinæ petunt, poſcunt partes ſuas de ijs quæ Calliſto ipſi dederit: Negat quicquā ſe illis debere Celeſtina: Res ad rixam venit. Injiciunt manum Celeſtinæ; occidunt illam. Vociferatur Elicia; adeſt Iuſtitia, comprehenduntur ambo Homicidæ.

CALLISTO. LUCRETIA. MELIBEA. PARMENO. SEMPRONIVS. PLEBERIVS. ALISA. CELESTINA. ELICIA.

CAL. Pueri, quæ hora eſt? SEMP. Decima. CALL. Quam me male habet negligētia iſta ſervorum!

 Memo-

Memoriâ mihi non excidet ſocordia hujus noctis tua, ut & mea vigilantia! Sceleſte, cum noris quantum mihi vertatur in obſervatione horologii hanc noctem, quomodo reſpondere abſque ratione & veritate potuiſti quod in buccam primum veniret? ſuſque deque habens quid ſpebus meis fieret? O miſerrimum me ſi obdormiviſſem forte fortuna, & Sempronii mei confidens induſtriæ votum meum tantę vecordiæ ſervo crediſſem! is enim, animo parum ſollicito, de undecim decem, de duodecim undecim malo meo feciſſet: Veniſſet Melibea ad oſtium, ego non fuiſſem illîc, rediiſſet dormitum, ſic neque finem dira mea mala cepiſſent, neque ego fructum ardentiſſimi deſiderii mei. SEMPR. *Paris delicti error* mihi videtur ſcientem quem quæ res ſit eam ab altero interrogando doceri velle, quam ignorantem reſpondere. Potius ſit ut reſtantem iſtam horam inexpediundâ armaturâ inſumanut, meo quidem judicio, quam ut rixas è rixis ſerendo tempus perdamus. CALLIST. Sanè non inepte fatuus iſte ſuaſit hoc; non indignabor cuiquam hoc tempore, neque moleſtiam de ulla re animo admittam: Non cogitabo illa quæ evenire poterant, ſed ea quæ facta ſunt: Non expendam damnum quod ex negligentiâ hujus redundare poterat, ſed utilitatem quæ vigilantiam meam ſequitur. Dabo ſpatium iræ, aut remittet illa, aut plane me deſeret. Defer, Parmeno, arma mea, & vos quoque quam diligenter vos armate, ſic ibimus ſpe boni eventus, uti dicitur. *Homo paratus optime, jam dimidium eluctatus eſt.* PARM. Hîc loricam tuam eccam, Domine. CALL. adſiſte hîc

hîc mihi ut induam. Tu Sempronî, Circumſpice an aliquem in platea videas. SEMPRON. Neminem video, here. Et ſi, maxime aliqui eſſent, tanta obſcuritas noctis eſt ut nec videre, nedum agnoſcere, quêquam obviantem poſſent. CALL. Igitur per hanc regionem eamus, ut etiam magis incogniti procedamus, ſi quis forte obviaverit. Iam duodecima Hora eſt, *bona bonis ſit nobis* PARMEN. Iam non longe abſumus. CALLIST. Feliciter adſumus. tu te, Parmeno, expeditum fac, ut videas an venerit intra oſtii valvas Domina mea. PARM. Ego, Here? Numquam volet Deus, ut ego attaminem quod mihi non eſt præparatum. Melius omen & auſpicium ſit te primum omnium ab illâ ſentiri atque offendi, ne me viſo animi forte turbetur, tot homines ſecretorum ſuorum conſcios eſſe reſciſcens, quæ quidem illa paucis nota eſſe cupiat; & ſic timore inutili percellatur, aut in ſuſpicionem forte veniat illudi abs te. CALLIST. Vah quam pulcre tu admonuiſti! Prudenti tuo conſilio vitam mihi reſtituiſti! Idem enim ſit mortuum me domum meam referri quam uti illa per inſcitiam meam quàquàlibet offenſa, retro vertat. Ego illac ſolus me conferam; vos iſthic compoſiti manete. PARM. Quid tibi videtur, Sempronî: quo pacto arbitrabatur fatuus iſte me, velut ſcutum, periculo ſuo objecturum, id, ut in me primum expeteret? Quis me certum faceret intra clauſas portas quid lateat? Quis ſecurum præſtabit non aliquas illic latere inſidias? Poteſt ut hoc machinetur Melibæa quo pacto hero noſtro audaciæ ſuæ fructus domũ cũ fœnore redeat. Neque pro indubitato adhuc ſcimus

Verum

verum nobis retuliſſe vetulam: Non auſis tu loqui, Parmeno, occidunt te neſcii quem: Ne ſis *aſſentator*, ut herus tuus poſtulat, numquam alieni dolores à te deflebuntur. Ne facias ut conſilia Celeſtinæ malo tuo in te expetant, cum obſcura te nocte periculis injeceris. Tu tua te prudentia rege tuis utere dotibus animi non incides in faſtigatorum manus. Tantum mihi Prudentia mea profuit uti hodie me *primum natum* arbitrari habeam, tanto periculo elapſus. SEM. Moderate, Moderate, Parmeno: ne ſuſſilias neque ſtrepitũ gaudio tuo facias; ne quis nos iſthic eſſe ſentiat. PAR. Tace tu, frater; non ſum apud me præ lætitia; ego ipſi perſuaſi commodum ipſius ita poſcere ut primus oſtium accederet; id vero meæ ſecuritatis gratia faciebam: Quis tam pulcre rebus ſuis præeſſe, quis commodum ſuum expiſcari poſſit, atque ego iſthic feci? Plurimas res me effectui videbis dare, ſi poſthinc animum factis meis adverteris, quarum cauſſas perſentire non omnibus detur; tã de Calliſtone loquor, quam quicunque alii iſtorum negotiorum aliquà curas participabunt. Certo enim ſcio puellam iſtã ſcite hamum jacere poſſe; ſatis chare impenſas ſcilicet luiturum, qui illius quid deglutire voluerit. SEM. Abi, inepte, inepte, ne tantum te ſuſpicionibus illis malis maceres, qnamquam & veri aliquid ſubfuerit. Præpara te potius ad primum periculi ingruentis ſonum ut quam ſtrenuiſſime fugere poſſis. PARM. Idem tibi mecũ ſtudiũ eſt, unũ pariter ſumus. Caligæ & braccæ meæ non alio fine leviſſime factæ ſunt, q̃ ut facilius q̃ quivis alius fugere poſſim. Valde mihi conſilium tuũ iſtud placet, forte alioquin pudore tui aliud capturo: Si herum noſtrum quiſquam de Pleberij hominibus

ſenſerit,

ſenſerit,metuo certe non tam facile manibus eorum elapſurum,ut nobis timendum ſit Rationem fugæ à nobis exacturum,neque ejus jam cauſſa excogitandas longas excuſationes exiſtimo. SEM. O Parmeno amice,quam utilis atque delectabilis eſt paritas & unanimitas ſodaliũ: Et ſi alio nullo fine fructifica nobis fuerit iſta cum Celeſtina inita Societas; hoc tamẽ non adſpernabile commodum inde ad nos jam pervenit, quod hoſtilibus animis depoſitis in manum velut alter alterius ope ejus venerimus. PAR. Nemo negare audeat quod notum eſt atque manifeſtum omnibus. Manifeſtum eſt pudore alterius alterum detentos, ambos clariſſimo periculo expoſituros noſmet fuiſſe; dum ignaviæ atque puſillanimitatis uterque invicem notam declinaremus, de fuga iſthæc conſilia non iniremus; & ita cum hero noſtro præſentem hic mortem exſpectaremus; quam tamen præter illum nemo noſtrum meritus fuiſſet. SEMP. Credo paruiſſe ad condictum locum Melibæam, audi,ſodes,quam ſubmiſſe colloquuntur. PARM. Ego vero metuo ne illa non ſit, *ſed aliquis qui* compoſita fraude vocis ejus ſonum exprimat. SEM. Deus nos liberet ab inſidiis:nunc aliud mihi non majori timori eſt quam ne cautiſſimi homines regionem nobis inſederint & intercluſerint illâc, qua fugiendum erit. Hoc ſolum eſt quod animum male habet: CAL. Iſte quidem tumultus plus uno homine hic eſſe arguit. Quicunque ſint ego loquar:Ha,domina mea. LUCR. Vox Calliſtonis eſt hæc, Accedã. Quis loquitur iſthic Quis iſthic ad portã eſt? CALL. ille qui mandatũ tuũ ut faceſſeret,huc venit. LUCR. Cur non accedis,Hera. Accede ſine timore, Calliſto tuus iſthic eſt. MEL.

Fatua

Fatua, preme vocem: Vide bene an ille ſit. LUCR. Ades ſolum, domina; certe ille eſt: Vocem loquentis agnoſco. CALL. Certè ego deceptus ſum: Non erat Melibæa hæc quæ loquebatur mecum; ſtrepitum audio: perditus ſum. Verum ſive moriar ſive vivam, concluſum eſt hinc non diſcedere. MEL. Recede tu paullum iſthinc, Lucretia. Tu, Domine, dic quod tibi nomen eſt? Quis te iſtuc hâc horâ accedere juſſit. CALL. Illa quæ meretur toti mundo imperare, cui ego ut ſerviam indignum me penitus agnoſco. Ne metuas, Domina, aperire te illi, quem captivum amor tuarum virtutum tenet. Dulcis ille ſonitus vocis tuę, qui numquam auribus meis porro exibit, certum me facit eſſe te Dominam animi mei, Melibæã: Ego ſum ſervus tuus, Calliſto. MEL. Extrema audacia legationum tuarum coegit me ut colloquerer iſthic tecum, Calliſto: Verum cum antehac claris & perſpicuis verbis tibi ſententiam meam coram aperuerim, non poſſum comminiſci qua fronte audeas amplius de Amore mea ſperare quam tum temporis tibi cognoſcendum dedi. Abjice & depone animo firmas illas vanaſque cogitationes, Vt honor & Pudicitia mihi inſollicitatæ abs tuis audacibus attentationibus ſecuro loco eſſe poſſint, neque ſuſpicionibus malis obnoxia ego habear. Hac de cauſſa huc veni, ut iſtis te curis eximerem, ego vero ut dein ceps abs te non perturber. Ne cupias famam & Exiſtimationem meam ponere in arbitrium vulgarium linguarum, quibuſvis de rebus mala ſummo ſtudio loqui conſuetarum. CALL. *Eorum hominum animis qui periculorum* imminentium non ignari, contra eo-

tra eorum impetum obarmare ſeſe, & adverſitatum telis obijciendum clypeum præparatum habere potuerunt nulla contingere tam vehemẽter noxia perculſio valet, quæ uno ictu illorum omnia vota proturbet. Verùm miſerrimus ille qui inermis contra inſultum ſortis aſperæ ſibi de munimentis proſpicere non potuit, quippe inſidiarum & periculorum omnium metu vacuus, cum extra murum ſecuritatis ſuæ deprenſus fuerit! qualiſcunque adverſitatis turbo facile illum deleverit: Talis ego, quemcunque ventum contraſpirare votis meis nunc videam, ſufficientem video omnia fundamenta Spei meæ convellere, ipſam verò recens illis captis Favoribus præcipitem excutere! O Infortunatiſſime Calliſto; O quam deceperũt te Legati ſervique tui! O Scelerata deceptrix Celeſtina, debebas me fato meo moriturum relinquere, neque ſuffundere Ardori meo oleum iſtud bonæ Spei, ut augmentata flamma, reviviſcentibus viſceribus, ampliorem exercendorum dolorum materiam inveniret! Cur verba Dominæ meæ pro veris falſa ad me retuliſti? Cur conſcelerata illa lingua tua cauſſam deſperationi meæ emẽtita es? Cur me huc venire adegiſti, ut hunc averſi Amoris, Odiique mortiferi ictum, hanc perditionis meæ ſententiam, Deſperationis meæ concluſionem, ex ore illius acciperem, quæ ſola claves interitus & Salutis meæ habet? O inimiciſſima Vitæ meæ; non tu mihi narrare auſa es, favere meis Amoribus iſtam meam Dominam? Non ſua ſponte illam imperaſſe ut hac hora iſtùc venirem? Non ut denuo mihi præſentia ſua interdiceret, verum ut

obicem

obicem, ante colloquio noſtro objectum, tolleret? Cui ego jam exhinc credam? cui confidã? apud quẽ Veritatem quæram? Quis dolis malis atque fraudibus non ſtudet? Quis falſimoniis, fictiſque dictis nõ agit? Quis ſaltim aperte hoſtis eſt? Quis verus amicus? Quis locus vacat inſidiis? proditionibus? malis artibus? Quis mihi tam diram deſperationis certitudinẽ injungere audet? MEL. Ceſſent jam, chariſſime anime mi, veræ tuæ querellæ, quas neque pectus meum ut ferat ſufficit, neque, ut diſſimulent, oculi mei, facere ullo modo poſſunt. Tu ejulas & te affligis triſtitia; pro crudeli me habens; ego gaudio, fidelitatem tuam agnoſcens lacrymas non teneo. O Domine mi, ô omnis mea Proſperitas, quantopere gratius atque acceptius mihi foret poſſe vultum tuum ſimul nunc conſpicere, quam vocem ſolari audire. Verum cum hoc tempore amplius nihil tui gratiâ facere poſſim; accipe confirmationem & ſigillum votorum tuorum in verbis illis quæ exſcripta tibi miſi in lingua fideliſſimæ & diligentiſſimæ tuæ legatæ, Celeſtinæ. Omnia quæ tibi illa dixit, ego nunc confirmo; Omnia accepta habeo: Deterge nũc, anime mi, oculos tuos. De me meiſque omnibus pro voto & voluntate tua diſpone. CAL. O Domina mea, Spes votumque Gloriæ meæ. Oblivio & Depoſitio omnium ærumnarũ mearum, Hilaritas Cordis mei, quæ lingua ſufficiet pares meritis tuis tibi gratias reponere, ob ſupremã hanc & incomparabilem gratiam quam hoc temporis puncto, tantopere pro me ſollicita, mihi exhibere voluiſti! Volens atque iubens ut tam indignus atque humilis homuncio ſuaviſſimo Amore tuo frui poſſit! Hoc quidem ego, quamquam omnibus votis

deſide-

deſideraverim, indignum me ſemper habui, ob oculos habens excelſitatem tuam, conſiderans, nobilitatem & exiſtimationem tuam; admirando perfectionem, contemplando generoſitatem animi, comparando exigua merita mea incomparabilibus tuis virtutibus: Supremas tuas Gratias, inimitabiles Venuſtates, atque morum Elegantias intuendo. Igitur, ô altiſſime Deus, quomodo beneficiis tuis ingratus eſſe potero; qui tam miraculoſe miracula tua in me mihi reſtituendo confeciſti! O quanto abhinc tempore cogitationes meas voti hujus felicitas ſubivit, verùm quotieſcunque pectus meum talia cepêrunt, pro impoſſibilibus rejeci ſemper, atq; memoriâ meâ exigere ſtudui; Hucuſque quidem; jam verò illuſtriſſimi radii, ſplendidiſſima fulgura favoris inſperabilis tui, lumen oculis meis infuderunt, cor mihi in pectore incenderunt, exſuſcitarunt torpentem linguam meam, Merita mea extulerunt, ignaviam mihi & humilitatem animi excuſſerunt, dilatarunt anguſtias Sperum mearum, duplicarunt vires meas, Pedes manuſque meos, torpore ante velut colligatos, deligaverũt, ad ſummam, hanc mihi Confidentiam infuderunt, ut jam me ſtatu tam excelſo atque præluſtri evectum videam, quali promiſſa dulciſſimæ & amabiliſſimę vocis tuæ modo collocarunt. Illam quidem, ſi antehac cognitam atque perſpectam non habuiſſem, ſuavitatem ejus odorum naribus obtuſis ſentire non potuiſſem; credere nunc minime poſſem carere fraude aliquâ occultâ, tam ſuper omnia vota mea me beantia, verba iſta tua. Verum ut pro certiſſimo ſcio nihil niſi candidum, atque ſincerum tam factis quam dictis à nobilitate generis animiq; tui tibi permitti;

ad me revertor, me inſpicio : Vtrum ego ille qui fui quondam, nunc quoque, Calliſto, ſitu dubito: & me in me quæro, cui tantum felicitatis obiicitur. MEL. Anima mi, Calliſto, merita tua ingentia, exquiſitiſſimæ gratiæ tuę, generis tui nobilitas, tantum apud me potuerunt ut, ex quo integram tui noticiam animo meo percepi, nullo temporis momento de Cordis mei penetralibus exceſſeris: Et quamquam non paucos dies pugnarim ut diſſimularem arcanum hoc pectoris mei, non potui tamen ad extremum, quin, muliere illa tuâ iterato nomen tuum auribus meis ingerente, illi omne deſiderium meum optima fide enarrarem, Porro ut hoc tempore in hunc locum venirḗ, uti tibi indicarem tantam tuam in me meàque omnia poteſtatem eſſe, ut volente & cupiente, me de utriſq; pro lubitu tuo diſponere deinceps poſſis. Oſtiũ iſtud nunc Gaudium noſtrum perfectum impedit, quod, quidem ego malis dictis invehor, cum fortibus ſuis & valentibus peſſulis, obicibus, repagulis, ſine quib. ut & virium mearum contra imbecillitate, ſi eſſet; neque tu quod queribundus diſcederes neq; ego quin ſummô tui amoris fructu fruerer, cauſsâ fortaſſis haberemus. CALL. Quomodo, Domina mea, conceſſurus ſum lingeo aſſeri ut exoptatiſſimis ille gaudiis meis obſtaculo ſit? Nunquã cenſuiſſem, citra unicam voluntatem tuam, impedimento iis quicquam objici poſſe! O moleſtas odioſaſque portarum valvas! Deum oro tali igne vos in cinerem redigat, qualis penetralia mea debellat. Tertiâ hujus parte in vos translatâ pũcto tẽporis concrematæ jaceretis. Igitur, per Deum, Domina, ſine ſervis meis imperem diſrũpant diffringãtq; iſtas. PARM. Non audis, non audis, Sempro-

Sempronì, adveniet nos quæſitum ut malo cum illo infortunio involvamur? Nihil minus mihi placet quam hoc tempore illuc accedere. Male auſpicio credo conciliatos iſtos Amores. Ego quidem non morabor hic amplius! SEMP, Tace, Tace auſculta, illa non volet nos accedere. MEL. Anime mi, nolis tu perditioni meæ cauſſam dare; famam meam attaminare. ne immittas fræna Cupiditati tuæ. Spes certa eſt, Tempus tam prope inſtat quam tu voles. Quoniam autem tu dolores tuos ſimplices pro te pateris, ego duplices, tam ſcilicet tuos quam meos; ſis contẽtus, itaque animum tuum moderere, ut craſtina nocte eadem hâc horâ ad parietes horti mei venias: Quamlibet enim invidioſas iſtas valvas jam confregiſſes, & tumultum illum nemo ſentiret, ſubjiceret ſe tamen in familia parentum meorum terribilis ſuſpicio erroris mei; tu vero optimè noſti eo *majus peccatum eſſe quo* major delinquentis exiſtimatio eſt; uno momento tota civitas rumore omnium opplereretur. SEMP. Malâ fortunâ noſtrâ noctem iſtam huc venimus, hic erimus ad ſummam uſque lucem, ut quidem tempori herus noſter indulget. Quamlibet enim propitia nobis ſit maxime fortuna non poterit tamen quin vel de vicinâ vel familiâ adeo ipsâ Melibææ nos aliquis animadvertat, tot horas hic commorantes. PARMEN. Iam tertia hora eſt cum ſuadeo tibi ut nos iſthinc ſubducamus; non deerit nobis quod excuſationi ſerviet; neque fortaſſis etiam ſine malo hinc recedemus. CALIST. O anima mea, & univerſa omnis Felicitas; cur tu errorem appellas aut peccatum quod ipſi Dii mihi conceſſerunt? Precanti Numen ad

altare Magdalenæ venit nuncia favoris tui diligens illa & fidelis miniſtra mea. PARM. Inſanis tu quidem Calliſto, manifeſtiſſimè: Non arbitror ego, frater, iſtum hominem Chriſtianũ eſſe; quod vetus illa venefica ſacrilegiis & incantationibus ſuis confecit, dicit à Diis ſibi eſſe in manum datum, ab his ſe ſtultitiæ ſuæ effectum impetraſſe. Hac ille confidẽtia oſtia effringere cupit, At male peream ſi non ad primum ictum comprehendatur à Melibææ parentum ſervis, qui magno numero circa portam domus cubilia habent. SEM. Iam tibi timorem omnẽ exime, Parmeno: ſatis procul nos inde abſumus, ad primum tumultus auditum nos fuga extra omnem periculi aleã auferet. Sine faciat quodlibet; quod intriverit ipſi exedendum relinquetur. PARM. Optime loqueris; uno in talibus corde ſumus; ſic fiat ſane fugiamus nos, qua licet, mortem: primævi etiam ſumus. Bona natura & pietatis plena iis ineſt qui neque mori alterius manibus, neque ipſi aliquem occidere volunt. Iſti ſcutiferi Pleberii ſtulto animo ſunt: non tantum edere & dormire illis voluptati eſt, quantum rixari & pugnare. Et quanta ſit inſipientia gradu compoſito inimicã exſpectare velle, qui non tam victoriam, aut ex ea emolumentum, quam ipſam pugnam continuam amet? O ſi in tali me periculo aliquando videres, frater, quam laudares me & faveres fortitudini fugientis! Transverſum latus obvertens, clunibus diſtenſis, pede ſiniſtro alteri præpoſito in fugam, laciniis ſuccinctis, ſcuto complicato & lacerto ſubdito, uti ne impedimento ſit per Dei fidem credo me fugiturum non tardius damâ, quo timore perculſus hic morari diutius nolim. SEMP. Melior etiam ad talia ego;

ego; clypeum & gladium loro colligata, gero, ne poſſint currenti excidere; galeam cuculla aſtrinxi. PAR. Lapides autem quos in illa ferebas? SEMPR. Everſa omnes effudi; ſatis enim gravis portatu vel ſola iſta lorica eſt; quam tu quidem me adegiſti ingratiis meis uti inducerem importunitate tua. Optima quidem ratione recuſabam, quia gravior videbatur quã quæ fugientem non attineret. Audi, audi, Audis, Parmeno, Malè negotium procedit, perivimus, Curre, vola, aufer, abripe te hinc Curre verſus domum Celeſtinæ, ne noſtræ nos apprehendant. PAR. Fuge, propera: tu quidem lentus fugæ es. O miſerum me, ſi nos apprehenderint! proiice ſcutum & quicquid armorum eſt. SEM. Dominus noſter an jam peremtus ſit? PAR. Neſcio certe: Et quid opus hujus te meminiſſe: Mea quidem iſthęc minima cura eſt. Curre & tace. SEMP. Ha, Hola Parmeno, redi iſtuc ſilentio; nemo eſt præter cohortem vigilum, quæ trãſit alia regione ſtrepitum talem faciendo. PAR. Vide bene quid dicas, nõ credas oculis tuis, phantaſmate luderis ſæpe, aliud pro alio videndo. Ne guttam quidem ſanguinis mihi reliquerunt, jam mors me attingere videbatur, jam pede pedem premere; jam humero ſequentium ictus recipere videbar. In vitâ meâ non memini me tanto metu perculſum fuiſſe, neque vidiſſe in tali me periculo. quamquam multis laboribus defunctus ſim, ſæpe extremis malis proximus. Novem annos ſervivi fratribus de Guadalupa. *ubi plus millies ductis pugnis concurrimus* inter nos ſervi; verum Mors mihi numquam tam propinqua adfuiſſe videtur, quam hoc caſu. SEM, Et ego non ſervivi Parocho S. Michaelis? non ſtabulario ad Forum? & Hortulano ad Mollejas? Certe non

tè non minus mihi pugnarum erat cum iis qui avib. lapidibus bellum movebant cum noſtræ populo illi inſediſſent, quam ille amabat, & quoniam hortenſia olera vexabant? Sed Deus tibi adſit ne quando armatus in periculum aliquod incidas, tum enim demum verus timor homines infeſtare ſolet. Non fruſtra eſt quod dicunt; *Oneratus armis, oleto perfuſus eſt.* Verte Verte fugam, Parmeno, Præfectus Vigilũ certo eſt. MEL. Anime mi Calliſto, quid iſtud eſt quod per plateam tumultuari audio? Videntur fugientium eſſe rumores! Per Deum circumſpice, ne tibi quid inde mali eveniat. CALL. Anima mea dulciſſima, ne metuas; bene omnia exploravi cum huc irem. Mei homines hic erunt, arbitror qui ſunt fatui meri, eripiunt arma omnibus quos tranſeuntes aſſequi poſſunt: Puto fugere illos aliquem. MEL. multi ſunt tibi iſthuc comites? CALL. Solum duo, verum etiam ſi ſex fuerint ipſis pedem collaturi, non multum operæ inſument, ut omnes armis ſpolient, & in fugam dent, ita animis & viribus valent. Electi homines ſunt, Domina; nõ vulgaribus ſervitiis tantum confido. Si non ſit honoris & exiſtimationis tuæ gratia clementer nunc agendũ, jamdudum in fruſta diſrupiſſent oſtium & poſtes ipſos iſtos; Et ſi deprenſi fuerimus, me & te facile liberaverint ab inſultu omnium patris tui ſervorũ. MEL. O Per Deum ne quid tale hic contingat! Sed magnæ mihi Voluptati eſt cognoſcere tam fidelibus te famulis ſtipari; bene collocantur quibus tales tantarum virium & fidelitatis homines aluntur, opera atque expenſæ. Per mei Amorem, ſiquidem tanto robore à natura, tantâque virtute præditos habes, videas ut comiter, & bene eos habeas, bonis præmiis coho-

neſtes,

neſtes, præcipuè ante omnia ut ſecreta tua ſervent, ne quod cælare tu cupis, illi differant. Quod ſi quando, temeritatis & audaciæ nimios, caſtigaveris: iracundiâ ſopitâ, favorem illis reſtitutum tuum oſtendas; ne animi forteis atque confidentes imminuantur ſtrictioribus anguſtiis incluſi velut & compreſſi, neve ſimul irritentur & tempore nocendi obſervato, aliquid ultionis in te parent. PARM. Domine, Here: confeſtim illinc abſcede, multi iſthinc homines veniunt cum facibus, ne te videant, & agnoſcant dum nō habes quo te abſcondas. CALL. O miſerias meas! Quam invitū me cogit mala Fortuna, Domina mea, tam cito te relinquere! Profecto timor Mortis non tam efficax ſit, totum hoc facit metus Exiſtimationis tuæ, imminuendæ ſi quis hâc horâ me hic viderit. Quod ſi aliter nunc non poſſum, Angeli cæleſtes tecum, perpetui tui comites, maneant. Reditus meus, uti abs te præſtitutum eſt, cras certò expedietur, ut juſſiſti, per hortum! MEL. Ita facias; Deus tibi adſit PLEBERIVS. Domina Conjux, Dormis? ALISA. Domine, non. PLEB. Non audis ſtrepitum in thalamo filiæ tuæ? AR. Certè audio. Melibea. Melibea. PLEB. Non audit, ego clarius vocabo. Filia Melibæa! MEL. Domine. PLEB. quis in cubiculo tuo iſthic ambulat & ſtrepitum ciet? MEL. Domine Lucretia mea, quam miſi vitrum aquæ allatum, ſitiebam ego. PLEBERIVS. Dormi, filia; putabam aliud quid accidiſſe tibi. LUCR. Quam minimus etiam ſonus illos expergefacit: cum timore colloquuntur! MEL. Non eſt uſpiam animal tam manſuetum, quod amore & metu pro liberis

ſuis non exaſperetur: Quid facerét ſi certi eſſent negotii hujus,& me deſcendiſſe illuc? CALL. Claudite oſtium iſtud, filii. tu Parmeno candelam huc adfer, SEMP. Melius ſit te Domine, jam cubitum faceſſere & dormiendo hoc reliquum in diem uſque noctis conſumere. CALL, Certe non diſplicet hæc monitio, opus eo quam optime habeo. Quid tibi nunc, Parmeno, de anu iſta videtur quam tantopere ante contemnebas? Quæ, Deus bone, opera hujus ope confecta ſunt! Quid miſero mihi factum eſſet abſque illâ? PARM. Neque ego enormem illam vehementiā dolorum tuorum ſentiebam, neque merita & generoſitatem Melibeæ cognoveram; ſic extra culpam omnē ſum. Noveram contra Celeſtinam & illius artes atq; machinas, admonebam te, & ſuadebam tibi, ut Domino æquum erat adeſſe fidelem famulum , Nunc omnia in melius vertiſſe illa videtur , omnia ſua artificia bonis operibus mutavit. CALL, Quid, mutavit, dicis? PARMEN. tanto quidem opere ut niſi præſens omnia, quæ egit, vidiſſem , nihil eorum plane credere potuiſſem. Atque ita tu bene vivas uti hæc vera ſunt. CALL. Ergo audiviſtis quid inter me & Dominam meam tranſactum ſit? Quid faciebatis? timuiſſe exiſtimo. SEM. Quid? timuiſſe? timuiſſe nos, autumas, Domine? Profectoquantū univerſo mūdo hominum eſt, metum nobis nullius rei incutiat: Tu certe trepidos homines in nobis reperiſti! Illic eramus omnibus modis parati, omnibus accidentibus & momentis intenti; arma manibus apti. CALL. Obdormiviſtis aliquantillum? SEM. Dormierimus, Domine? Pueri ſint dormitores, quales tu nos convitiaris! Numquam ego aſſedi, neque per Deum, umquā

pedes

pedes junctos habui, undique verſim circumſpiciendo, ut, ſi aliquid ſenſiſſem, confeſtim auxilio adſilire potuiſſem, omnibus virib. periculũ tuum meo propulſaturus. Et, Parmeno, quamquam ſuſpicio mihi hactenus fuerit non illum admodum libenter tibi ſerviiſſe, ita efferebat ſeſe, eum cohortem illam hominum cum facibus venientem videret, ut lupus ſolet cum procul pulverem excitari pedibus venientis armenti videt. Iam ſperabat illas illis eripere, donec clare videret nimiam hominum multitudinem eſſe. CALL. Ne mirum hoc tibi videatur, naturâ illi datum eſt audentem animum habere: Et ſi tale aliquid mea cauſſa facturus non fuiſſet, feciſſet ſuâpte propriâ; neque tam adſueti talibus facile contra morem ſuum venire poſſunt. Quamquam pilum mutet vulpes, ingenium tamen & naturam ſuam non ponit. Pro certo ego affirmavi, Dominæ meæ Melibææ, quam virtuti veſtræ confidens nõ fallerer animi; Et q̃ ſecurus omnis periculi ſemper incedã, veſtra cuſtodia atque auxilio tutus. Filii, certè multum vobis debeo; orate Deum uti bene res Saluti meæ ſuccedant, tũ ſervitiorum veſtrorum fidelitatem egregiis præmiis remunerabor! Nunc cum bono Deo dormitum concedite. PARM. Quorſum nunc ibimus, Sempronie Lectum dormitum, an in Culinam jentatum? SEMP. Eas tu quorſum voles: Antequam dies illuciſcat mihi concluſum eſt ad Celeſtinam proficiſci, ut partem meam de catena potiar. Anus nullius pretii eſt; non dabo ipſi tempus uti fabricam aliquam excogitet, ut nos noſtris partibus circumſcribat. PAR. Placet ſententia: pene hujus tantæ rei oblitus eram. Eamus jũctim ambo. Si contradicet, promiſſa abnegabit, terri-

bilibus verbis eam pavefaciamus, vi coacta ſolvat, quod gratiis bonis non volet. *Supra pecuniam non eſt Amicitia.* SEM. Ha, ha. st tace; cubat iſthic juxta feneſtellam hanc. Tha, Tha, Domina Celeſtina aperi nobis oſtium. CEL. Quis pultat? SEM. Aperi, filii tui ſumus. CEL. nulli mihi ſunt filii qui hac noctis horâ obambulent. SEM. Aperi nobis, Parmeno & Sempronius ſumus, venimus iſthuc jĕtaculo te participaturi. CEL. ô perverſos vos fatuos! Intrate, intrate. Quomodo hoc noctis huc adeſtis? Iã mane novũ oritur. Quid cõmiſiſtis? Quid vobis accidit? Voto ſuo potitus eſt Caliſto? Vel adhuc apud illam eſt? Aut quid rei eſt? SEM. Quid? rogas mater: Si noſtra opis illi non adfuiſſet jam anima ejus abjiſſet quęſitum ęternum ſibi domicilium! Si hoc ſolum officium, quod hodie illi à nobis præſtitum eſt, compenſare dignis præmiis volet, omnes illi divitiæ ſuę non ſufficient, ſiquidem verum eſt quod dici ſolet, Vitam homini & corpus ſuum digniora & majoris eſſe æſtimanda quam aliarum rerũ quamlibet. CEL. Ieſu: & in quali vos periculo fuiſtis! Recenſe mihi per Deum! SEM. Vide quantum cenſere debeas: ita vivam ut ſanguis adhuc toto corpore mihi ferret, ſaltim ubi memoria rem recolo. CEL. Recipe te, per Deum, & narra mihi. PARM. Rem prolixam ab illo petis, uti quidem percitâ mente nos huc venientes vides, & fatigatos tantarum rerum laboribus. Melius feceris nobis aliquid iſthic jĕtaculi parans, poterit ut eo modo commode alteratio conſidat, quæ nunc omnibus ſenſibus moleſta eſt. Ego quidem pro certo tibi affirmo nolle me cum quopiam homine pacifico nunc aliquid negotii habere, gloria & cupiditatis meæ effectus erit invenire aut offendere

dere aliquem, cujus ſanguine iram meam mitigem, quoniam ob celeritatem fugientium, eorum nō potui qui tantopere nos læſerunt. CEL. Malâ peſtilentiâ peream ſi non pavore tota tremo poſtquam tam crudelia ex te verba audivi, tam te iracundia concitum vidi! Credo jocari te. Dic mihi nunc, Semproni, per vitam tuam; quid eſt quod vobis accidit? SEM. Per Deum ſine ſenſibus adſum Deſperatus; quamquam erga te moderari iram æquus ſit, quę fœmina es, alioque te vultu contueri, quam quo adverſarios noſtros armis abjectis in fugam præcipitare conſuevimus. Numquam mihi animi fuit in eos vim meam & robur exerere, qui defendere ſe non poſſunt, parumque negotii furori meo facere. Armaturam omnem meā, domina, in fruſta conciſam gero, ſcutum ſine umbone eſt, Enſis inſtar ſerræ exciſus, Caſſis pertuſa uſque ad cucullam intimam: Nihil mihi jam talium ſupereſt ut denuo cum hero meo noctu prodire poſſim, cum ille juſſerit, Sequenti vero nocte conſponſum eſt conventuros amantes in horto Melibææ; ut autem nova mihi parem, ab eo obolum non feram, etiamſi illico moriendum mihi ſit. CELEST. Petas, fili, ab hero tuo, ſi quid, dum illi ſervis & mandata ejus faceſſis, damni tibi datur. Liberaliſſimus hominis ingenium eſt, non tu facilius poſces quam ille tibi largietur. Non eſt ex eorum genere de quibus vulgo jactatur: Vive mecum & quære qui tibi det, ſi quo opus habes. Ille tam aperti & nobilis animi eſt, & hæc & alia plurima tibi dabit. SEMP. Ha! Itidem Parmeno omnia ſua arma perdidit. Vt reparet iſta, omnium facultatum ipſius ſubſtantia non ſufficiet. Qua fronte jubebis ut tantâ importunitate illum

accedat,

accedat, petitum amplius quam ipſe ſua ſponte largiri velit? Sed jam dum ſatis eſt: Non dicatur mei gratia: *da illi digitum latum, ulnæ totius ſpatium poſcet!* Dedit nobis centum illos aureos, dedit poſtea auream iſtã Catenam. Ter tantum porro elargiatur, quid cenſes illi remanſurum? Nimio ipſi conſtabit, tam facile expeditu, hoc negotium! Simus contenti eo quod Ratio ſuadet; non amittamus univerſum, amplius, quã æquitas mandat, poſcendo. Qui plurimum expetiit, raro non minimum indeptus eſt. CELES. Certe non ſine Gratiis loquitur hic Aſinus: Quod ſi apud menſam hoc negotium tractaretur, affirmem omnes nos amplius ſolito adbibiſſe. Inſanis tu ergo, Sempronì? Quid rei eſt mercedi tuæ cum meo ſalario? tuis præmiis cum meorum laborum meritis? Egone obligata teneor vobis arma veſtra, cum fracta ſunt, luere? Ego reſarcire damna veſtra? Audactar jurem, & vitam meam interponam, tam fatui te cerebri fuiſſe, ut cõfiſus uni alicui verbulo quod, neſcio quâ occaſione, tibi dixi, omnia mea tua eſſe, & quantum flaccidis meis viribus ego efficere poſſem, numquam tibi me defuturam: Et ſi Deus mihi bonum aliquod lucrum de Domino tuo emungere conceſſurus fuerit, tuam te etiam iſthinc partem capturum. At tu noſſe jam ante iſta debes, Semproni, iſtas oblationes, iſta verba, boni amoris neminem obligare cuiquiam. Non aurum eſt continuo ſi quid ſplendidius fulget! ſin, certe minoris illud æſtimabitur. Dic mihi iſtud uti ſentis, Semproni, videbis, etiamſi confectâ ætate ſim optime me conjectura ad ſecutam, quid velis, & intrà te forte concluſum habeas. Bonâ fide, fili, amplius eſt quod me male habet quam quod tu autumas, & quidem eo

dem eo modo ut mirer ipſamet quo pacto mærore non animam jam efflaverim : Cum de domo veſtra huc rediſſem fatuæ illi Eliciæ catenulam, quam ferebam, tradidi; ut cum illa luderet, & ſeſe aſpectu ejus oblectaret: Illa jam neſcire ait quorſum illa devenerit: Totam iſtam noctem neque illa neque ego vel unicum ſolum minutal horæ dormivimus, ita animi anxiæ ſumus; neque tam certe propter pretium catenulæ ipſius, quod mediocre utique erat, quam propter puellæ tam abſurdam negligentiam: Et quod omnium eſt miſerabiliſſimum forte fortuna huc advenerunt aliqui familiares & bene mihi noti eodem tẽporis articulo; metus nos habet, ne illi forte illam abſtulerint. Hæc cum ita ſint, filii; jam vobiſcum ambobus loqui cupio; ſi herus veſter aliquid mihi largitus eſt, ſcire & conſiderare debetis illud ex eo meum eſſe, aureum illum thoracem quo te donavit, an ego partiri tecum volui? Certe nec volui nec, æquo jure, potui. Serviamus omnes, ſingulis ille dabit quod quemque mereri videbit. Quod ſi mihi aliquid donavit, certe non immerenti eum honorem habuit. Ego bis vitam meam ejus cauſſa velut venum expoſui! Plus ego olei atque operæ illius negotio expediundo impendi, vobis. Sciatis, filii, nihil non pecuniâ meâ mihi conſtare. Non ego, quod didici, quodque Sapientior multis habeor, per ludum id mihi peperi; quujus rei optima teſtis mater tua, erat, Parmeno. At vero, quãquam omnia iſta verè & bono jure à me dici nemo æquus judex non arbitraturus ſit, utrique tamen veſtrum, cum primum catenulam iſtam meam recuperavero, de honeſto exinde veſtitu proſpecturam polliceor: Quod ſi illam ubi ſit reſcire non potuero, reci-

piatis

piatis oportebit bonam propenſamque voluntatem meam in locum ipſius donariis ut mihi ipſi infortunium perditi muneris illius mei ſilentio devorandũ eſt. Hoc autem ideo vobis promitto ut gratum mihi animum ineſſe ſentiatis, quoniam maluiſtis me negotio hoc heri veſtri expediundo aliquid lucelli facere, quam quamvis mei cenſus & generis aliam: Quod ſi dictis iſtis contenti non eritis, veſtro damno plura petendo nihil penitus accipietis. SEM. Non jam primâ vice dico nimium juris eſſe avaritiæ & Parcitati in vetulos vetulasque; cum pauperes, liberales ſunt, cum diteſcunt, triparci. Sic accreſcit cum divitiis avaritia, cum avaritia in mediis opibus inopia; neque eſt ulla res quæ avarum pauperem reddit, quam facultatum copia. O Deus optime maxime; & quomodo egentia ſubiicit ſe atque augetur cum abundantia; Quis loquentem antehac vetulam iſtam audiens non affirmaſſet omnem illam proventum ex herilibus iſtis Amoribus facile mihi conceſſuram? Et certè ita tum ſentire præ ſe ferebat cum pauxillum aliquid inde exſpectaret, nunc cum liberalitate Domini mei ſubito locupletata eſt, ne minimum quidẽ inde decidere poteſt; ſcilicet ut verum ſuo exemplo faciat quod pueri in triviis cantillant. De paullo paullum, de multo nec hilum quidem. PAR. Det tibi ſecundum promiſſa ſua partem, aut eripiemus illi totum. Satis equidem tibi clare dixi qualis eſſet iſta vetus venefica, tum tu alia omnia ſentiebas. CEL. Si eſt vobis inter vos diſceptatio, aut ſi abs hero veſtro aliquid poſcere habetis, Arma, aut quidvis aliud, ne iracundiã veſtrã in meum caput exoneretis. Optime mihi conſtat, unde hæc veniant litigia; belle conjicio

utro pede claudicetis; certè minimè ob egeſtatem ejus quod à me petitis, neque adeo avaritiâ auri, quod inhiare videmini. Illud eſt quod metuitis totam me vitam veſtram velle vos captivos velut atque mancipia Areuſæ & Eliciæ, quas deperitis, detinere ne poſſitis aliunde alias petere, iſtæ vero ſemper voſtris Voluptuationibus ſimilent ſe paratas, neque alium admittere quempiam: Hâc ſola cauſſa ſuper auro iſto litigatum mecum adeſtis, & dira mihi minamini; partituri ingratiis meis, vi veſtrâ, quod in poteſtate jam dum meâ eſt. Igitur tacete modo, boni viri, Quæ iſtas voſtis conciliavit, alias adducet decem; præcipuè cum jam familiarius vos noverit, veſtrâ ope lucri plusculum ceperit, ut de amicitiâ veſtrâ dubitare nõ poſſit. An vero credendum ſit mihi in talibus expeditionibus, dicat pro me Parmeno: Dic, Parmeno, dic, ne pudorem habeas enarrare quo fine negotium terminatum ſit, cum Areuſæ domi ſuæ uterus doleret? SEMP. Ego dico ipſi ut abeat *& aquam petat*. Non ego iſtuc quæro quod tu autumas, non immittas petitionibus noſtris ludificationes tuas: Hâc tu fabrica labiis me non ductabis, ut ſperas. Huc accede & rationem rei mecum deduc. Vetulus canis ægre illuditur. Da nobis atque porrige duas partes omnium iſtorum quæ Calliſto ob Amorum ſuorum confectionem tibi muneratus eſt. Non des cauſſam ut vulgo propaletur quæ tu ſis. Aliorſum Aliorſum his ludificationibus blanditiarum, anus nullius pretii. CELEST. Quis ego ſum? Semproni? Tu de Lupanari me redemiſti? Taceat impudica & ſordida iſta lingua tua, ne attamines canitiem meam! Anus ego ſum talis qualem

qualem Deus me eſſe voluit, non pejor cęteris omnibus, vitam officio meo ſuſtineo ; ut quævis alia ſuo, maxime inculpata. Qui opem meam non poſcit, neminem ego aſſector. Domo mea aliorſum accerſunt, qui meo officio uti volũt, ædes ipſorum rogor. Si bene aut male vivo ; Deus teſtis eſt cordis mei; non tu venias iracundiâ tuâ me concutere: Iuſtitia eſt æqualis & adminiſtratur omnibus; tã audiar ego cauſſam meam dicens, quàm tu tuam, etiamſi mulier ſim, æque certè atque vos pexi atque comti. Fac me miſſam domi meæ, cum fortunâ meâ, fato me meo relinque. Neq; tu, Parmeno cenſeas captivam me tibi aut mancupio addictam eſſe, quoniam ſecreta quæpiam anteactæ vitæ meæ noviſti, caſuſque qui junctim nobis obtigerunt; mihi, inquam, & matri tuæ, infortunatiſſimæ. Certe illâ pariter ego, atque me illa utebatur, dum Deo placuit. PARM. Ne mihi infles buccam tuis iſtis commemorationibus : niſi vis iſthinc ad illã cũ novarũ rerum nuntiis mitti; ut habeas certe de quo illi quæraris. CEL. Elicia, Elicia, ſurge confeſtim lecto, cedo illico pallium meum ; per Omnes Divos jam Iuſtitiam appellatum curram ; clamando inſtar inſanæ. Quid hoc rei eſt? Quid tales minaciæ domi meæ mihi dicere volunt? Cum oviculâ manſuetâ & cicure tam glorioſa & clamoſa litigia ordimini? Cum gallinâ clavo affixu, cum anu amplius ſexaginta annorum ? Illuc, illuc ad viros ite, veſtri ſexus, contra eos fortes vos facite qui gladiis pariter cingũtur, illic campus eſt iris veſtris explicandis, non adverſus flaccidum iſtum ſtipitem. *Iudicium inſignis puſillanimitatis eſt, vim facere infirmis*, & qui imbecillitate virium à defenſione arcentur. Obſcænæ ſordidæque

muſcæ

muſcæ pabulum in macie confectis atque exſanguinibus jumentis quærunt. Minimi catuli, nihil niſi latratores meri, pauperes miſeroſque peregrinantium majori impetu aſſiliunt. Si iſta quæ in illo lecto cubat mihi ſuadenti credidiſſet, numquam iſta domuncula noſtra ullam noctem ſine viro eſſet, neque tam futili contubernio viveremus. Verum ut tibi gratificaretur, ut tibi fidelitatem ſervaret iſtam ſolitudinem imbellem degimus. Cum ſciatis neminẽ hîc eſſe prę-ter duas nos mulierculas, tam magnos vos facitis! tã grandibus minaciis abutimini: At ſi virilis ſexus quempiam iſthic eſſe noſſetis, certò ſcio nequaquam auſuros vel minimum aliquid talium jactationum. Belle dicitur, *Fortis adverſarius etiam ferventiſsimam iram tepidiorem facit.* SEM. O avaritiæ mancipium, ſceleſta anus, ſemimortua fame auri, non eris contenta tertiâ parte hujus lucri? CEL. Quâ tertiâ parte? Abi dum licet, cum Deo, domo meâ, tu & ſociẽnus iſte tuus, ſin; vociferabor, ut omnis auxilio accurrat vicinitas; ne me inſanientem faciatis; ne cauſſemini, ut res Calliſtonis fabula vulgi fiant. SEMP. vociferare, aut murmura, mihi tantumdem eſt. Faceſſes opere quod verbis promiſiſti, aut jam finies dies tuos. ELICIA. Per Deum apage enſem. Tene iſtũ altrinſecus, tene Parmeno. ne occidat inſanus iſte miſeram anum. CEL. Iuſtitia, Iuſtitia, Domini vicini, Iuſtitia. Occidunt me domi meæ iſti Lenocinatores. SEM. Lenocinatores? Et qui? Exſpecta Domina Stryx, ego te jam ad inferos mittam cum litteris. CEL. Hei, occidit me. Ay, Ay, Cõfeſſio, Cõfeſſio. PARM. Da illi, Da ſtrenue: cõfice illã quoniam incepiſti. Moriatur Moriatur; *minus inimicorum eſt quo plus mortuorum.* CEL. Confeſſio! ELIC.

O O cru-

O crudeles latrones. Malâ morte pereatis, occidiſtis matrem meam & omne bonum meum, SEMP. Fuge, Fuge, Parmeno. Multorũ hominum concurſum video. Cave, cave, ſubduc te, Vigilũ cohors adeſt. PAR. Hei me, non eſt ubi elabamur, jam oſtium obſederunt. SEM. Deſiliamus feneſtris iſtis, non moriamur manu Carnificis. PAR. Salta, ego ſequor.

ACTUS XIII.

ARGUMENTUM.

Calliſto ſomno experrectus ſecum ipſo loquitur. Poſt paullum vocat Triſtanem, alioſque ſervos ſuos. Triſtan ad oſtium domus conſiſtit. Venit Soſia plorans. Rogatus à Triſtane, recenſet ipſi mortem Sempronii & Parmenonis. Eunt junctim, rem Calliſtoni referunt: Qui veritate cognitâ miris modis lamentatur.

CALLISTO. TRISTAN. SOSIA.

C. O quam gratum ſoporem dormivi, quam ex voto meo, poſt colloquium illud Angelicum, poſt melleum iſtud & ſeſamo ſparſum temporis momentum. Optimâ quieté fruitus ſum. Tranquillitas iſta animi & hilaritas, exoneratis omnibus doloribus, mirifice me recreat. Procedunt illæ de ſingulari iſto gaudio meo: Vel corporis multa fatigatio quietem mihi optabilem conciliavit, aut Animi Gloria atque Voluptas. Neque mirum mihi ambas iſtas officia ſua junxiſſe, uti oculorum meorum valvas quibuſdam velut catenis concluderent; cum corpore atque membris laborarim hactenus, Spiritu autem atque a-

que animo præteritâ nocte mirificè gaviſus ſim. Certa ædepol res eſt, Triſtitiam difficultatem gravium cogitationum afferre, graves illas cogitationes ſomnum impedire & ſuſpendere, Mihi certe hoc his diebus uſu venit ex deſperatione voti mei, cujus jam tamen certus ſum, idque velut manu teneo. O Domina mea, O Amor meus, Melibæa, quid jam cogitas? Dormis etiam an jam dum evigilaſti? Alius apud animum tuum eſt, an ego ſolus? Surrexiſti lecto tuo, an cubas adhuc? O felix & fortunate Calliſto, ſi in veritate rei ita negotium eſt, neque per ſomnum tibi felicitas iſta objecta eſt? Somnio ego nunc etiam an vigilo? Fuit imaginaria iſta res an vera? Somnorinum phantaſma, an verum gaudium? Verum ſolus ego nõ fui, famuli mei comites adſtiterunt! Duo erant iſti. Si illi affirmaverint re ipſa ita negotium geſtum eſſe, pro tali quod verè contigerit, ego id habebo. Volo eos accerſi jubere, ut gaudii mei certitudinem habeam? Triſtanice, pueri, heus, Triſtanice, ades iſtuc, expergiſcere. TRIST. Domine jam iſthic ſum. CALL. propera huc mihi convoca Sempronium & Parmenonem! TRIST. Iam curro, Here. CALLIST.

Hactenus afflictum Curis, ſopor altus habeto.
Namque favet quondam non bene gratus, Amor.
Vi ſuperat victo mala ſæva, dolore, Voluptas!
In veſtrum veniam jam, Melibæa, thorum!

TRIST. Here, nemo ſervorum domi eſt. CAL. Aperi igitur iſtam feneſtram, vide quæ hora diei ſit. TRIST. Here, alta jam dies eſt! CAL. Igitur claude illam denuo, & dormire me ſine uſque dum tempus prandii erit. TRIST. ibo ad oſtium ergo intereà

ne quis ſuperveniat fortè ſomnum heri mei turbaturus. Quiſquis illum quæret, domi eſſe negabo. Vah quantum clamoris apud forum eſt! Quid hoc ſit rei! Aliquis capite plectitur, vel mane tauros venatum venerunt. Neſcio quid arbitrari debeam iſthuc tumultus eſſe; quanta hominum vociferatio! Illinc venit Soſia Equorum curandorum ſervus, ab illo reſciſcam quid negotii ſit! Sceleſtus capillos vellit, in tabernâ aliquâ ſeſe volutavit. Si herus noſter hoc reſciverit *bis mille ictus* fuſtium præmium meritis ſuis honeſtum feret. Fatuus eſt, oportet tales caſtigationes prudentem faciant. Videtur mihi plorans adeſſe. Quid hoc rei eſt, Soſia? Vnde venis, quid ejulas? SOSIA. O infelicem me, quam grande hoc damnum eſt! O infamia domus herilis noſtræ! O quam infauſta nobis dies jam oritur! O infortunatos adoleſcentes! TRIST. Quid eſt, quid affers? Qua de cauſſa te adfligis? Quid mali hoc eſt? SOSIA. Sempronius & Parmeno. TRIST. Quid dicis, Sempronius & Parmeno; quid iſtud rei eſt, fatue? & me infatuas tu, dic clare quid eſt novę rei? SOSIA. Noſtri fratres, noſtri ſodales! TRIST. Aut ebriacus tu es, aut ſenſibus captus! aut certè peſſimum nobis nuntium affers! Non dicturus es mihi, quid eſt quod de Sempronio & Parmenone mutis? SOSIA. Capite plexus uterque in foro jacet! TRIST. O Malam fortunam noſtram! ſiquidem tu verum loqueris. Vidiſti illos? dic certò, an allocuti te ſunt? SOS. Iam ſenſibus omnibus exſuti erant. alter tamen cum ſummâ difficultate, cum me juxta plorantem atque ejulantem animadverteret, Oculos in me figebat, manus ad cælum junctas efferens, velut gratias Deo perhibiturus, neque velut interrogaturus an

rus an

rus an morti ipſius ego condolorem! Atque ut triſtitiam ejus diſcedentis agnoſcerem inclinabat caput, lacrymis plenos oculos habens; ſignificans quod me numquam poſtea adſpecturus eſſet, uſque ad magnum diem Supremi judicii. TRIST. Non recte animadvertiſti quid voluerit, poſcere ex te voluit an Calliſto præſens adeſſet. At cum tam clare triſtiſſimi caſus conſcius ſis, eamus confeſtim ad herum noſtrum, illi illas illætabiles res narraturi. SOSIA. Here, Here. CALL. Quid hoc eſt, fatui: Nonne interdixi vobis, ne quis excitatum me veniret? SOSIA. Opus vero nobis eſt excitato te, Expergiſcere, ſurge lecto: ſi tuis non ſuccurris, ſi auxilium nullum in te nobis eſt, funditus omnes diſperimus. Sempronius & Parmeno decollati jacent in foro, ut publici malefici, ſub voce præconis, qui capitalia eorum delicta populo proclamat. CALL. O adſit mihi Deus! Quid hoc eſt quod dicentem te audio? Neſcio an credere tibi debeam tam inſperatum & ſubitum infortunium! Vidiſtine tu ipſe quæ dicis? SOS. Certè ego vidi. CALL. Circumſpice vide quid dicas, iſtâ nocte ambo mecũ fuerunt. SOS Ergo mane excitati ſunt ut morerentur. CALL. O fideles mei ſervuli, ô egregii mei famuli, O fidi mei Secretarii! O Conſiliarii mei! Poterit fieri ut hoc ſit verum? O infamis Calliſto; jam turpitudinis notam omni tuæ vitæ tempore feres! Quid te fiet, occiſo tali famulorum pari? Dic mihi per Deum, Soſia, quæ fuit cauſſa? Quid proclamabat præco? Vbi interfecti ſunt? Quis manum illis injecit? quis occidit? SOSIA. Here, cauſſa mortis ipſorum crudeliſſimus Carnifex propalabat, clamitans. Mandat Iuſtitia, moriantur violenti Homicidæ! CAL. quem hominem tã

ſubito interfecerunt? Quomodo hoc fieri potuit? Non quatuor adhuc horarum ſpatium eſt cum à me diſceſſerunt. Neſcis nomen occiſi? SOS. Here, mulier fuit, nomine Celeſtina! CALL. Quid ex te audio? SOS. Quod verè audis, CAL. Ergo ſi hoc ita ſeſe habet, tu occide me, ego tibi permittam, & ignoſcam mortem meam: Certe majus hoc malum eſt quam vidiſti tu aut cogitare potes: Si Celeſtina illa faciem vulnere ſignata occiſa eſt! SOS. Illa ipſa eſt, plus triginta mortiferis ictibus confoſſam vidi, extenſam jacentem domi ſuæ; juxta unica ejus ancilla erat, quæ ipſam deplorabat. CAL. Ah miſeros juvenes! Quomodo ducebantur? Allocuti te ſunt? SOS. O Here, ſi eos vidiſſes, cor dolore tibi diſſiliiſſet medium! Alter jam nihil ſentiebat. Cerebro totum caput undiq; perfuſus, alter ambobus brachiis fractis, caput horridis modis conquaſſatus, ambo ſanguinolenti, trahebantur: Exſilierant domo per feneſtram excelſiſſimam, vigiles perſequentes fugituri. Sic ſemimortuis jam abſciſa ſunt capita, credo jam etiam nihil ſentiētibus. CALL. Igitur cum infortunio hoc attaminari famam meam ſentiam, optarim eorum me loco eſſe, illos meo; ſic vitam perdidiſſem, non & famam. O ſi Deo hoc placeat! Iam cum Exiſtimatione meâ amiſi etiam Spem omnem conſequendi voti mei, propoſiti mei, cujus jam pars in manu mea erat! Quod quidem illud eſt quod infeliciſſimo iſto caſu me maximè afficit. O triſte nomen, ô fama nominis mei! Quomodo venum nunc differris per ora hominum! O ſecreta, Secreta mea, quam cito per mercatores & forenſes negotiatores publicabimini! Quid mihi fiet? Quorſum ego ibo? Exibo ad mortuos? Iam non poſſum illis opitulari? Quid verò hîc maneam? Iſta ignavi animi puſil-

lanimitas erit! Quid conſilii capiam? Dic mihi tu, Soſia, quæ erat cauſſa occiſæ mulieris? SOSIA. Ancilla illa occiſam deflens, domine, vociferando, ejulando, illam enarrabat omnibus, quicunque audire cuperent, dicens; noluiſſe illam dividere æquis cum illis partibus catenam auream, quam tu Celeſtinæ dediſſes. CAL. O Dies ærumnosâ! O ſæva adflictio! Et quomodo opes meæ de manu in manum tranſeunt, nomen meum de linguis in linguas? Omnia jam palam erunt quæ cum illis & quâ de cauſâ omnia locutus ſim! Quicquid illi ſuper negotiis meis ſciverunt, ſtatus ipſe Amorum meorum: Non ego audebo jam prodire in publicum! O miſeri adoleſcentes! tam ſubito vos mali ſideris afflatus obſorbuit? O Vota gaudiorum meorum quomodo jam retroceditis imminuenda! Antiquum eſt proverbium: *De celſis culminibus periculoſe caditur.* Multum hac nocte felicitatis aſſecutus eram, hodie tantumdem perdidi! Rara eſt tranquilltas conſtans in pelago! Ego jam mihi titulum Hilaritatis ſcripſeram, modo fortuna mea attinuiſſet turbines tempeſtuoſos contraſpirantium vẽtorum in perniciem meam! O fortuna quantum & quot locis me oppugnare perſiſtis! Verũ quo tu magis arcem habitationis meæ concutis, quo magis cæptis meis contrariã te opponis, eo tranquilliori animo adverſitatũ vis mihi ferẽda incũbit. In his talibus Magnanimitas aut ignavia pectoris ſeſe probat. Non eſt melior Lapis-Lydius ad cognoſcẽdũ Virtutes homini additas, quales ſint, q̃ iſte gen⁹. Igitur quodcũq; me infortunii porro ſecuturũ ſit, nõ omittã exſequi mãdatũ illius, unde omnis iſtorũ cauſſa deſcẽdit. Pluris apud me eſſe debet Gloria ej⁹ rei quam aſſeq ſpero quã Damnum illorũ qui merentes interempti ſunt!

Erant elato animo iſti & violenti, ſi nunc evaſiſſent, alio utique periculo eodem poſt fine periiſſent! Vetula ipſa mala & falſitatib. oppleta erat, ita mihi videbatur cum illis converſari, ut ſuper veſtimentis olim crucifigendi Iuſti impiorum cohors rixata eſt ; Sic Vindicta permiſit divina ut occideretur, ſolutura tot adulteriorum culpam, quæ interventu ipſius per univerſam urbem commiſſa ſunt. Dabo operam ut Triſtan & Soſia inſtruanrur, quo itineris, mihi exoptatiſſimi, comites fiant: Apportabunt ſecum Scalas; præcelſi enim muri ſunt hortum cingentes. Cras videbo illius rei cura ſi qua eſſe poterit, quæ foris accidit, an vindicare meorum interitum poſſim : Si non dabitur, innocentiam meam fictâ abſentiâ teſtabor; aut me fatuũ ſimulabo, ut eo melius ſperatiſſimâ Voluptate meâ frui poſſim; Voluptate, inquam, illâ votivâ Amorum meorum : Vti exemplum mihi preivit maximus Imperator, Vlyſſes qui ut vitaret neceſſitatem Trojani belli, & Penelopes uxoris ſuæ deliciis frui poſſet, paria quondam feciſſe legitur.

ACTUS XIV.

ARGUMENTUM.

Magnopere animum anxia Melibœa ob moram ultra præſtitutum tempus Calliſtonis, cum Lucretia colloquitur. Venit tamdem Calliſto, Soſia & Triſtane comitibus: Poſt Voluptatem ex ſententiâ ſuâ ſumtam, quiſque domum & lectum ſuum recedunt. Calliſto ad ſe reverſus dolet pauxillum temporis cum Amoribus ſuis fuiſſe; ſupplicat Soli ut diem cito reducat, ut deſideriorum ſuorum poſſit inſtaurare patrationem.

MELI-

MELIBEA. LUCRETIA. TRISTAN.
SOSIA. CALLISTO.

MEL. Diutius quam ſperaveram cõmoratur Eques ille quem exſpectamus, Lucretia; quid credis aut ſuſpicaris tantæ ei dilationis cauſam eſſe? LUCR. Domina juſto impedimento attinetur proculdubio, neque in ipſius poteſtate eſt adeſſe citius. MEL. Boni ſpiritus eum cuſtodiant, ut ubicunque ſit ſine periculo ſuo ſit; tarditas & mora ejus nequaquam mihi dolori ſunt, illud animum meum excruciat in viâ, dum huc it, poſſe plurima illi accidere ſiniſtra. Quis ſcit an cupiens iſtuc venire, habitu quo juvenes tales noctu per plateas commeare ſolent, inciderit in Præfectum Vigilum, & antequam agnitus fuerit, ſit â cohorte illa aliquam injuriam paſſus; ubi ſe defenſurus forte in malum inciderit, aut ipſe aliis detrimentum aliquod intulerit. Poteſt etiam in cuſtodias nocturnorum *Canum* incidiſſe, qui crudelibus & immanibus dentibus ſuis, quibus ſane differentiam nullam obviantium habent, illi aliquá nocuerint, illum momorderint, aut in orbitam aliquam ponens pedem aut ad lapidem offendens, aut alio quovis pacto, ceciderit! Verum, ô miſerrimam me, hæc ſunt infortunia quæ intimo corde mihi conceptus Amor præfigurat, aut afflictæ imaginationes attrahunt, Nolint omnipotentia divina aliquam iſtarum ſuſpicionum veritatem tangere, prius tardetur ut libet, potius, cum placuerit illi, alio tempore ad me viſum veniat. At, auſculta, attende animum, audio ſonitum gradientium in viâ, & jam videor percipere mihi confabulantes ab alterâ parte horti. Sos. Pone rectè & colloca ad murum

iſtas ſcalas. Triſtan, hic enim optimus adſcenſu locus eſt, licet altior. TRIST. Adſcende iſthic, here, neſcim⁹ quis intus ſit, etſi vocem colloquentium audiamus. CAL. Tacete vos, fatui; Ego ſolus intrabo, audio loquentem Dominam meam. MEL. Serva tua eſt, mancipium tuum, ancilla tua; eſt illa quæ tuam pluris quã ſuam Vitam facit. O mea anima. ne deſilias loco tam excelſo, moriar ego metu tui, conſpiciens te; deſcende ſenſim, gradatim de ſcalis te dimitte, ne cum tanto impetu te dejicias. CAL. O Angelica imago, O pretioſiſſima margarita, cujus reſpectu omnia mundi ſpecioſa ſordent. O mea domina, mea Gloria; jã brachiis te meis amplecti datur, neſcio an mihi iſtuc ipſi accredere debeam! Apud animum meum tanta turbatio ab hâc extremâ Voluptate oritur, ut non permittar ſentire quippiã de univerſo hoc gaudio quod tot votis petitum, jam demum poſſideo. MEL. *Domine Anima mea poſtquam me credidi poteſtati tuæ*, poſtquam in manus me tuas commiſi, poſtquam voluntati tuæ per omnia obedire volui, non pejor exinde conditio mea fiat, quod pia, quod clemens, quod miſericors fui; quam foret illa ſi fera atque crudelis tibi eſſem. Ne velis perdere me aut Pudicitiam meam, propter delectationem tam parvi temporis; tam nullius omnino ſpatii: Res quę contra Æquitatis aut Honeſtatis Regulam committuntur, facilius poſtea reprehẽduntur quam emendantur. Exhilara animum complexu meo, videndo & exoſculando, uti ego facio, & abs te fieri cupio, Deſiderium tuum circumſcribe. Non petas abs me, neque mihi eripias, quod ablatum non erit in poteſtate tuâ mihi reſtituere; Abſtine illud contemerare, quod cum univerſis mundi theſauris

redin-

redintegrare non poſſis CAL. Domina Vitæ meæ, cũ ad conſequendum iſtud præmium vitam totam meã impenderim; quæ Ratio me manibus illud emittere jubeat, cum tamdem aliquando in poteſtate mea videam! Neque tu, Domina mea, iſtud mihi imperabis, neque ego tale aliquid erga me ipſum excuſare valeã: Ne à me poſtules tam immanem ignaviam non faciet quiſquam, qui quidem Vir natus ſit, tam abſurdã, vel ſexui ſuo, injuriam; Quid cenſes eum qui tanto te ſpatio incomparabili deſiderio perierit ? qui totam meam vitam hoc pelagus Amoris tui & uavi hactenus, & nare poſtinde volo: Invidebis mihi optatiſſimo portui ſuccedere poſt exantlatos tot maris infeſti labores? MEL. Per fidem meam, quantumvis Lingua tua loquatur quid velit, non ideo conceſſum erit & manibus agere quod cupiunt. Quieſce ab iſtis audacibus cęptis, Domine, ſufficiat tibi, poſtquam me tibi totam dedi, poſtquam tua eſſe volui, tibi me addixi, gaudere exterioribus bonis, qui quidem fructus proprius, & tamen parum tutus, Amatoribus conceditur: Nolis ſpoliare me pretioſiſſimo omnium munerum quæ Natura mihi largita eſt. Conſidera boni paſtoris eſſe lanam certo tempore ovibus ſuis demere, non deglubere illas aut penitus perdere. CAL. Quo fine, Domina mea unica? ut ue umquam ſopiatur Pœna mea? Immo ut recentetur illa, & pro veteri jam nova ſuboriatur? Vt in principia ſua ludus tam crudelis revertatur? Ignoſce rogo, impudentiæ manuum mearũ, quæ numquem ſatis confidenter ſperare potuerunt, tacturas ſe oras laciniarum tuarum, indignitate & ruſticitate ſuâ: Iam verò tanta illis felicitas oblata eſt ut corpus etiam tuum tangere, & florem delicatiſſimorum membrorum uſurpare poſſint! MEL. Secede

tu iſthinc. Lucretia. CALL. Quâ de cauſsâ, Domina mea, optimè mihi placeat præſentes adeſſe teſtes tales Gloriæ meæ! MEL. Ego eos nolim errori meo. Si cogitare potuiſſem tam enormi crudelitate me tractaturam, non credidiſſem me poteſtati immiſericordiæ tuæ. SOS. Triſtan, audis quid iſthîc rerum geratur; quibus modis procedat negotium! TRIST. Tantum bonarum rerum audio ut Herum noſtrum fortunatiſſimum cenſeam hominum quotquot umquam nati ſunt. Et certè, ſi mihi talis obtingeret negotiatio, quantumvis adoleſcentulus ſim, tam bene calculum mihi videor ponere poſſe, quam ipſe modo herus noſter. SOS. Talium votorum ſumma contingat per me omnibus qui optaverint, ſed ſuis damnis hæc etiam lautiſſima prẹmia conſtant, ſuo periculo quiſque talia patret, cui dabitur. Duo jam ſervi voragine horum Amorũ abſorpti perierunt. TRIST. Iamdum eorum oblitus eſt; Paſſus eſt illos vitam tãquam rem nullius pretii ſervitio ſuo impendere, ite audete aliquid ſpe ejus Defenſionis: At mihi parentes mei pro bono Conſilium dederunt, Nobili homini ſerviens ego, ut occiderem neminem. Vides illos iſthic hilares & complexu mutuo fruentes, miſeri duo ſervi cum ſumma ignominiâ decollati apud forum jacent. MEL. O Vita mea, O Domine mi, cur voluiſti perderem Coronam Virginitatis meæ ob tã brevem delectationem? O miſerrimam me & te, mater mea, ſi tu ſcires quod hic modo rerum geſtum eſt! Nonne ſponte te illico quovis genere mortis è vita abriperes? me autem violenta exſtingueres? Certe crudelis tu ſanguinis tui interemtrix fias, ut ego finẽ peccato meo tuis diebus dederim! O ſcẹleratam me

puella-

puellarum, quo pacto non prævidi ante magnitudinem erroris mei, quamque immani periculo me exponerem, introitum tibi iſthuc ad me ſolam patefaciens? SOSIA. Ante rem huc redactam maluiſſem audire ex te iſta prodigia; Iam demum incuſare factum venis, cum infectum nullo modo fieri poteſt. Fatuus & Calliſto qui talia dicenti auſcultat. CALL. Iam Auroræ irrubent radii. Non videtur mihi unius Horæ ſpatium quod iſthic converſati ſumus, & Horologiũ jam tertiam præteriiſſe indicat. MEL. Per Deum immortalem, Anime mi, quoniam jam omnia mea tua ſunt, quoniam jam ego mãcipio me tibi tradidi, quoniam exhinc jam aliam amare non debes, & Amorẽ tuum mihi negare non potes, neque aſpectum tuum mihi neges; & quantas noctes valueris , volueris ut præſentem te iſto loco amplecti poſſim, iſtâ ipsâ horâ, quâ hodie felicibus auſpiciis convenimus. Vti eo pacto ſemper te exſpectare habeam, inſtructa, & occupata deſiderio gaudii, quod ſequentibus noctibus perpetuis continuabimus. Iam vero, cum favente Deo, revertere domum tuam, ne quis vel hic vel in viâ te videat; jam reſtat tãta obſcuritas nocti ut te abeuntem commode tegere poſſit, & me, nulli meorũ ſentitam, cubiculum meum reducere; nondum enim jã dies inalbere incepit. CALLIST. Servi collocate ſcalas. SOS. Eccas illas optime compoſitas, deſcende tu ſaltim. MEL. Lucretia redi ad me, ſola enim ego nunc, abiit Dominus meus, ſeceſſit à me, Cor ſuũ mihi reliquit, ſecum meum abſtulit: Audiviſti nos? LUCR. Non. Domina, dormivi ego totum hoc tempus. SOS. Triſtan, opus eſt nos ſilentio ire, iſtâ quippe horâ lecto ſurgere ſolent divites, avari bonorum temporalium

poralium, religioſi templorū viſitatores, viſitatores Monaſteriorū, Amatores ēt, qualis Herus hic noſter; Operarii ruſtici & Agricolæ, *Paſtores etiā ovium qui hoc tempore agnos* ſuos de tectis ſtabulorum ſolent producere; & poterit fieri ut cogant ſimul per viam aliquid novarum rerum, unde omnis ipſorum ſimul & Melibææ etiam honeſtas turbetur. TRIST. O ſimpliciſſima *Equina ſtrigilis*, jubes ut taceamus & tu ipſemet nomen ipſius effutis? Optimus eſſes Viarum tu demonſtrator, aut Ductor Æthyopum cohortis de nocte: Sic enim prohibens permittis, cælando manifeſtas, ſecuritatem pollicendo, offendis, Tacendo clamas, rogando reſpōdes, ſtultus. Cum igitur tam ſubtili ingenio & Sapiens ſis, non mihi dices quo menſe Feſtum S. Mariæ de Auguſto celebre ſit? Vt norimus an ſatis paleæ Domi ſit quā tu edas hoc anno? CALL. Sollicitudines veſtræ meæque non ſunt eædem; Claudite iſtud oſtium; eamus cubitum: Ipſe ſolus cubiculum meum petam, ego arma mihi exſuam, vos lectos veſtros vos recipite. O miſerum me, quam ingenio meo grata atque apta ſunt Solitudo & ſilentium, & Obſcuritas Noctis, Neſcio an cauſſetur iſta ſcelus illud in memoriam mihi recurrens quod hac nocte admiſi, abſcedendo ab illa meâ Dominâ, quam tantoperè Amo, priuſquam Dies propior adeſſet! O Dolor, dolor ingens meæ ignominiæ! Ah, Ah, hic ille ictus eſt quem ſentio mecum: jam illa ſeſe mihi refricat: Iam cum gelu velut quodam cōſtitit ſanguis qui heri fervebat; jam cum video propius detrimentum familiæ meæ, damnum ſervitiorum meorum; perditionem patrimonii mei; infamiam, quæ mihi propritim incumbit ſuper morte illâ ignominioſâ qua interem-

terempti ſunt ſervi mei. Quid feci? quid omiſi? Quid moratur me, quid detinet, quin illico inſtar hominis ſumma injuriâ affecti ultũ veniã dãna mea? Vindex ſtrenuus injuſtę hujus injurię! O miſerrimã ſuavitatẽ breviſſimæ hujus vitæ! Quis tui tam cupidus eſt *qui non malit illico mortem oppetere* quam unum annum vitã inhoneſtam & turpitudinis notâ aliquâ maculatam ducere, & ita corrumpere honeſtatem præteritorum omnium? Præcipue cum hora nulla certa ſit, neque unum adeo momentum, qua quove â morte ſecuri ſimus? Debitores ſumus abſque tempore, perpetuò ſumus obligati ad luendum confeſtim: Cur non ſtatim domo prodivi inquiſitum an palam ſit veritas ſecretæ cauſſæ meæ, vnde manifeſto ego perierim. O brevis Voluptas mundanarum rerum, quam parumper durant, & magno conſtant dulcedines delectationum tuarum: Non ematur tam care Pœnitentia. ô infortunatum me; quando redintegrabitur tam ingens detrimentum? Quid faciam? Quid cõſilii capiã? Cui manifeſtabo damnum meum? Cur cælo ſervos meos cæteros, cur conſanguineos & cognatos? Publicè nemo non de me loquitur, & domui meę infortuniũ meũ occultũ eſt! Prodire cupio! Verum ſi procedo dicturus pręſentem me adfuiſſe, jã ſero veniam. Si abſentem, juſto maturius eſt! Et ut cogam Amicos & clientes, conſanguineos & neceſſarios, tempore opus habebo, uti & apparatu ad comparanda arma, & alias opes vindictæ neceſſarias! O crudeliſſimum judicem, & q̃ benè compenſaſti mihi alimenta tua, qui in Patris mei familiâ educatus es! Ego crediſiſſem cũ tuâ faventiâ mille me homines ſine timore pœnæ occidere potuiſſe, inique; Perſecutor Veritatis, homo

ſtirpis

ſtirpis ultimæ! Optime in te dicent, Prætorem te factum eſſe penuria bonorum virorum. Cogitaſſes te & illos, quos occidiſti, pares fuiſſe, dum utrique mihi & majoribus meis ſerviiſtis! *Verum cum nihili homo diteſcit neque* cognatum neque amicum jam habet. Quis timere poterat eo res venturas ut tu mihi nocere poſſes? Certe damnoſior inimicus non eſt quam quem futurum nemo putavit! Cur voluiſti facere ut dicant corvum me domi meæ aluiſſe qui poſt oculum effoderet? Tu es publice pœnæ obnoxius, & illos interemiſti qui privati juris erant? Scias igitur pejus delictum privato eſſe publicũ, minus illius detrimentũ, ut ſanxerunt etiam Athenienſium priſcorum Leges quæ quidem non *erant ſanguine ſcripta*, ſed commonſtrabant minorem errorem eſſe maleficos non condemnare, quam innocentes afficere ſupplicio! O quam periculoſum eſt exſequi juſtam cauſſam corã judice injuſto, quam magis etiam errorem iſtũ meorum hominum, qui ſane culpâ penitus non carebant. Igitur tu videas an malè feceris, ego te accuſavi tam in cælo quam in terrâ, ubi utrobiq; Iuſtitia certe adminiſtratur ſecundum æquitatem. Sic coram Deo atque Rege reus eris, privatim vero mihi capitalis inimicus. Quid admiſit alter, quia reus fuit alter? Quia ſodales erant, eâ de cauſſa tu ambos interemiſti? At vero quid dico? cum quo ſermonem duco? Mecum ſum, an ſenſibus excidi? Quid hoc rei eſt. Calliſto? Somnias, dormis, aut vigilas? Pedibus cõſiſtis an accubas? Vide & reminiſcere in tuo te eſſe cubiculô: non animadvertis illum qui te læſit præſentem nõ adeſſe? Cum quo rixaris? Redi in te. Vide & conſidera numquam abſentes juſtos inventos eſſe. Audi

ambarum

ambarum partium dicta, antequam ſentētiam feras! Non vides Iuſtitia ut ęqua ſit omnibus non conſiderandam eſſe amicitiam, non cognitionem, non Educationem? Oblitus es, an ſcire recuſas, legem æqualē eſſe oportere in omnes? Attende Romulum primum illum muris Romam cingere adorſum; Is interfecit unicum germanum geminum fratrem ſuum, quod recēs latā legem violaverat. Repete animo Torquatum Romanum, qui filium ſuum interemit ob conſtitutionem Tribunitiam temeratam! Alii plurimi idem pari caſu fecerunt, Conſidera, ſi hic præſens ille adſtaret, reſponſurum, patrantem Capital & patranti conſentientem æqualem pœnam mereri; quamquam ita ſit, ambos interfectos, quoniam alter peccaverit: Quod ſi ſubito capite plecti eos mandavit, notorium erat delictum, non opus erat arceſſendis Probationibus; nempe deprenſi fuerant in ipſo actu homicidii, & jam alter caſu de feneſtrâ mortuus erat. Et credi æquum eſt ploratricem illam Celeſtinæ ancillam, domi tum præſentem, inſtitiſſe Prætori ad vindicandum crimen manifeſtarium; ipſe vero ut minore tumultu res conficeretur, ut ne me infamaret, ne exſpectaret populum, undiq; confluentem, ut eô pauciores præconem proclamantem audirent, unde maxima mihi ignominiæ pars provenit, illos primo diluculo decollari pręcepit. Deinde Carnifex urgebat officium ſuum, ut expediretur res quæ omnino defendi jure aut differri non poſſet, clamoſis objurgationibus inſtans. Quæ omnia ſi hoc modo, ut eſt credibile; facta ſunt, potius ego ipſi debeo, & obligatus ſum beneficio in omnē vitam meā, non ut famulo olim parentis mei, ſed uti, vero nomine, fra-

ne, fratri & amico nunc meō. Et poſito, ut forte ità res ſeſe non habuerint, poſito, non in meliorem illū partem omnia, quæ acciderant, deflexiſſe; repete tu animo, Calliſto, præteritorum gaudiorum tuorum excellentiam, Reminiſcere Dominæ tuæ, & boni tui in illâ Vniverſi! Et quoniam vitam tuam ejus ſervitiis impendere non detractaveris, non magni tibi faciendæ ſunt mortes aliorum, cum nemo ullibi ſit dolor tā dirus qui æqualis eſſe poſſit Voluptati à te perceptæ. O Domina mea, O Vita mea, numquam ego animum induxi abſentem te offendere; & videri tamen poſſim hoc pacto parvi æſtimare gratiam in me, tuo favore, collatam! Non opus eſt me moleſtiarum quarumcunque memoriam habere non tanti mihi erit ulla poſthac triſtitia, ut illam animo meo admittere velim. O bonum extra omnem comparationem! O inſatiabilis animi exſaturatio: Et quando ego amplius à Deo præmium petere meritis meis poſſim; ſi quę mea eſſe valebunt in hâc vitâ, quam quod jam dum mihi pręlargitus eſt? Cur animū meum non compono, cur iſta tanta felicitate contentus non ſum? Cum infandum ſit ingratum erga eum eſſe velle, qui tantis me bonis mactavit, agnoſcere magnitudinem beneficiorum meum erit. Non opus eſt odio & injuriâ meâ ſenſu me moveri, ne perditus excidā tā votivâ felicitatis poſſeſſione. Nō ambio aliū honorē, nō cupio aliā gloriā, nō deſidero alias divitias, nō aliū patrē, aut aliā matrē, non alios cognatos aut conſanguineos, aut affines; Dies integros ero iſthic in cubiculo meō, noctes in deſideratiſſimo illo Paradiſo, in hilari illo viridario, juxta illas ſuaviſſimas plantas, illam delicatiſſimam & vividiſſimam horti planitiem. O nox voluptatis

luptatis

luptatis meæ, ſi jam rediiſſes! O Clariſſime, Sol ſiderum, decurre jam velocius deſtinatum tuum diurnum iter. O delectabiles ſtellæ, expedite lumina veſtra, ut ſolitum tempus hodie anticipetis! O tardiſſimum Horologium illicò te ego videam ardere vivo Amoris igne: ſi tu exſpectares tale gaudium, quale mihi datur ſperare, ad horam Duodecimam, numquam ſequereris tu voluntatem magiſtri tui qui te tot partibus compoſuit! Et vos, porro, Hyemales mẽſes, qui jam abſconditi latetis, adeſſetis cum veſtris prolixis noctibus, mutaturi illas tædioſis iſtis æſtatis diebus qui vobis jam plus temporis inſumit. Iam mihi integer annus elapſus videtur ex quo unicum animi mei gaudium non vidi, unicum vitæ deſiderium meæ oculis non ſalutavi. Sed quid eſt quod quæro? quid poſtulo fatuus, amens, impos tolerantiæ? Illud quod neque factum eſt umquam nec fieri poſtea poterit. Curſus perpetuus rerum à Deo Naturæ commendatarum numquam amittet ordinem ſucceſſuum & volutationum in ſeſe ſuarum! Omnibus procedendi præſcripta inſuperabilis Lex eſt, omnibus ſua determinata ſunt ſpacia, ad vitam & mortem termini ſingulis, limitibus certis, defixi ſunt. Secreti & occulti meatus altorum firmamenti cæleſtis orbium, Planetarum circuitus, & Septentrionalium ſiderum, augmenta & imminutiones menſtruæ Lunæ, omnia & ſingula æqualibus frænis moderatur Omnipotentia, omnia ſe eodem velut ſtimulo incitata perpetuis ſuis normis ſervant. Cælũ, Terra Ignis, Ventorũ, animę, Calor, Frig⁹. Quid juverit vota ſtultitiæ meæ ferrei Horologii machinã Duodecim

P 2 jam

jam pulſibus errabilem ſonum ciere, ſi cæleſtis illius non idem temporis ferat incorruptibilis ordo? Ergo ut ego quam maturimè evigilem, non ideo dies citius inalbebit! Verum tua dulciſſima imaginatio, tu quæ potes, mihi ſuccurre: Siſte coram ſpeculationi meæ angelicam imaginis illius ſplendidiſſimæ faciē: adverte auribus meis ſuaviſſimum verba facientis ſonitum, illas repulſiunculas ſine iracundiâ, illud; abſcede iſthinc, domine, ne accedas propior. Illud; ne te tam inciviliter geras; Illud quod purpureis illis labellis illam dulciſſimè proferentem vidi; ne reum te facere velis perditionis meæ, quæ ut tempus & res ferebant, cum aliis infinitis dictiunculis proponebat. Illos amoris candidiſſimi amplexus, quibus verborum interjungebatur ordinarii curſus, Illud, ſolvere, me, & reprehendere, fugere, & ſe mihi reſtituere, illa omni melle dulciora baſia; illa ultima valedictionis verba, quantis dolentis indiciis ore illius prodibant! Cum quam profundis gemitibus, quam largis lacrymis, totius corporis quâdam extenſione, abeuntis gradum comitaturâ, Lacrymarum ipſarum guttæ meræ margaritæ videri poterant, quæ inſciâ illâ per roſeum vultum devolutæ claris & micantibus illis ocellis reſtagnabant. SOSIA. Triſtan, quid tibi videtur de hero noſtro? qualis iſte illius ſopor eſt? Iam quarta veſpertina hora eſt, neque noſtrum quempiam vocavit, neque micam ipſe cibi ſumſit. TRISTAN. Tace, non opus habet feſtinatione ſomnus. Inſuper anxium illi animum habet triſtitia de infortunio illo Sempronii & Parmenonis ex unâ parte, ex alterâ exhilarat illum & Voluptate afficit memoria ſummæ illius Voluptatis quam ex conſuetudine heſternâ

ſternâ Melibææ reſiduam ſervat. tam valentes duo contrarii affectus non eſt mirandum ſi debilem illius animum quàquàverſum ducant, ut ſolent cum ſedem alicubi fixerint. Sos. Arbitraris tu magnopere illum afficere mortuorum deſiderium? Si magis cordi non eſſet alter ex illis iſti quam de hac ego feneſtrâ tranſeuntem conſpicor, non jam colore funebri induta incederet. TRIST. Quis illa frater? Sos. Accede huc & videbis illam, antequam prætereat. Adſpice hàc illam lugentem, quæ lacrymas oculis exterget; illa eſt Elicia, ancilla Celeſtinæ, amica Sempronii. Valde bonæ indolis puella, quamquam jam miſeriis involuta ſit, Celeſtinâ amiſsâ, quæ illam filiæ loco habebat. Sempronius autem princeps in ejus amicitiâ erat. Illîc, quo intrat iſta, habitat alia formoſa mulięrcula, meretricula gratioſa & admodum adoleſcens. rudior etiamnum ad quæſtum; itaque non parum ſe felicem æſtimat qui amore hujus potitus fuerit, ſine inſignibus Expenſis. Vocabulum ipſi eſt Areuſæ; cujus cauſsâ novi miſerabilem Parmenonem noſtrum amplius tribus noctibus malè habuiſſe etiam novi mortem illius hanc peſſimè habere.

* *
*

ACTUS XV.

ARGUMENTUM.

Areuſa convitiis proſcindit Lenonem quempiam nomine Centurionem, qui ab illâ diſcedit propter adventum Eliciæ. Elicia Areuſæ recenſet mortem Sempronii & Parmenonis, quæ ex Amoribus Calliſtonis & Melibææ proveniſſe concluditur. Areuſa & Elicia conſpirant vindicare trium necem in amantium illorum exitio; ei rei Centurio exſecutor deſtinatur. Sic recedit Elicia, non ſecuta ſuaſionem Areuſæ de relinquenda domo ſuâ conſuetâ, in quâ putabat ſeſe meliori rerum ſuarum ſucceſſu etiam poſt mortem Celeſtinæ manſuram.

ELICIA. CENTVRIO. AREVSA.

EL. Quæ hæc vociferatio eſt cognatæ meæ? Si jam reſcivit triſtem nuncium infortuniorum noſtrorum, quem ipſi ferre volebam, nõ recipiam ego præmii loco novum dolorem, quod iſtum illi indicaverim. Plora, plora, ne parce lacrymis; non enim quibuſvis locis pares iſtis mortales offendes. Certe placet mihi illam etiam dolorum iſtarum acerbitatem perſentire, ſcindat etiam illa capillos ſuos ut ego mærens feci. Sciat bonam jucundamque vitam perdere pejus eſſe infortunium, quam ipſam mortem. O quã nunc amplius hanc mihi voveo quam hactenus umquam, propter immanes illas animi anxietates quas hic mihi luctus facit. AREVSA. Apage te domo mea, inſubide furcifer, impure lenocinator, mendaciorum columen, Fraudulente deceptor, qui me tanto jam

jam tempore fatuam ludibrio habes vanis tuis & fi-ctis pollicitationibus; tuis ronchis, gloriationibus, & aſſentationibus totam me jam fere exſpoliaſti. Ego tibi ſceleſte, pallium & tunicam, ſcutum & gladium, induſia tota mirificiſſimo artificio elaborata dedi, ego arma & Equum, Domino te parem feci, eique commendavi cui calceos pedibus demere dignus nō eras. Nunc cum unam rem abs te poſtulo mille deliras excuſationes cōtra nectis. CENT. ſororcula mea, impera mihi occidam decem viros nomine tuo, non tam mihi moleſtum erit quam mille paſſus iſtos pedibus conficere. AREUS. Cur Equum luſu perdidiſti, ſceleſte aleator. Si citra me fuiſſet, jam ſuſpendio animam illam obſcenam efflaſſes: Ter te de manu Carnificis liberavi, quater ex creditorum poteſtate. Cur facio? Quo fine fatua mihi illudi patior? Cur fidem iſti balatroni ſervo? Cur mendaciis ejus credo? Cur per oſtium meum intrare furciferum ſino? Quid boni illi eſt? Capillitium criſpum, faciem vulneribus cōciſam, habet; *bis virgis publice cæſus eſt*, manu dextera mancus, *triginta ſcortorum vir eſt*. Exi illico hinc, ne te amplius hîc videam, ne me alloquaris dehinc, neque cuipiam dicas te umquam me vidiſſe; ſi ſecus feceris, juro per oſſa Patris mei qui me generavit, & matris quæ me peperit, Ego bis mille fuſtium ictibus tibi craſſos illos molitorios humeros contundi faciam; noſti ipſe eſſe mihi qui nomine meo lubens hoc faciat, neque à quoquam ejus gratia compellari poſſit. CENT. Ineptis, aſella tu; verum ſi ego me commovero plorabit quædam; Potius tamen eam & ſtultitiam tuam feram,

 neſcio

neſcio quis intrat huc,ne audiat tumultuationes noſtras. EL. Intrabo non enim ſimplex planctus eſt, ubi comminationes & convitia junguntur. AREVS. Ah miſeram me,tu eras hic, Elicia? IESV,IESV,non credibile eſt hoc; quid iſtud rei eſt? quis te luctuoſis veſtibus induxit? Cur palliū lugubre fers? Vide quam me externaveris, ſoror. Dic mihi confeſtim quid rei ſit, non poſſum jam ultra apud me eſſe! Nullam guttam toto corpore mihi ſanguinis reliquiſti! ELIC Maximus dolor,damnum ingentiſſimum! Parum iſtud eſt quod colore veſtimentorum præ me fero, atrum magis intus eſt cor meum quam pallium,viſcera mea quam tunicæ. Væ, Væ, ſoror,ſoror, non poſſum verbum facere, non poſſum præ raucedine vocem unā pectore extorquere! AR. Ah miſeram! Sed quid me ſuſpenſam tenes,edic mihi,ne te laceres,ne te affligas, neque adeo excrucies. Eſtne commune ambabus malum? Etiamne me tangit? ELICIA. Ah, cognata mea,Amor meus; Sempronius & Parmeno jam *non ſunt!* Non ſunt amplius in hac vitâ, animæ ipſorum jam illuc ierunt,jam triſti hac vivendi neceſſitate exonerati ſunt. AREVS. Quid tu mihi narras? ne mihi talia dicas,Per Deum tace, aut jam ego hic mortua jacebo? ELICIA. Porro autem etiam amplius malorum eſt,aurem præbe doloribus meis, plus ærumnarum tibi recitabo. Celeſtina illa noſtra; quam tu optimè noveras,quæ mihi matris loco erat, illa quæ me educabat,fovebat;cujus ego amore inter omnes æquales meas honorabiliſſima habebar,cujus ego nomine per totam civitatem nota eram;per omnia ſuburbia cognita; jam illuc abivit datura Rationem vitæ ſuæ; mille illam vulneribus confici vidi his oculis meis,

meis, in gremio meo illa occiſa eſt. AREVS. ô potentiſſima afflictio? O mæſtiſſimos nuncios? O mortiferos planctus? O inſperata infortunia? O damnum inreſtaurabile. Quo pacto tam cito fortuna ſuam rotã retorſit. Qui eos interfecit? quomodo mortui ſunt? Iam ego ſepultæ ſimilis ſum. Non ſunt octo dies cum vivos eos vidi, & jam poſſumus dicere, Deus ipſis errores hujus vitæ ignoſcat. Recenſe mihi, amica mea, quo pacto accidere potuit tam infelix & inſperabilis caſus? ELIC. Tu percipies. Iam dum puto, ſoror, aliquibus rumuſculis cogniti tibi ſunt Amores Calliſtonis & Melibææ? Non plane etiam neſcies ad interceſſionem Sempronii, Celeſtinam id negocium cõficiendum in ſeſe recepiſſe, cui labor in hoc poſitus opimis præmiis fuerit compenſandus Celeſtina tantâ dexteritate & curâ rem geſſit ut ad ſecundum ictum ſanguis ſit ſecutus. Porro Calliſto cum tam cito confectum videret, quod omnibus ſuis votis vix ſperabile habebat, poſt alias res, non minimi pretii, miſeram catenâ aureâ donavit: Ea, uti metallum illud eo ingenio eſt, ut quo amplius de eo bibimus, eo plus ejus ſitiamus, cum ſacrilegâ quâpiam adjectâ fame; cum tam repente tam ſe locupletem exiiſſe videret, erigit cervicem, & promiſſam ante Sempronio & Parmenoni partem lucri ex conſponſione dare negat. Illi cum mane altero, fatigati Calliſtonis ſervitiis, domum noſtram veniſſent, valde ira perciti ſuper neſcio quibus pugnis, quas per noctem confeciſſe dicẽtes audivi, petierũt quod deberi ipſis autumabant, ut ſuccurrerent exinde Dãnis ſuis, Celeſtina animo obfirmato fidem abnegare, promiſſa conventa inficiari, affirmans omne negotii geſti emolumentum

 ad ipſam

ad ipſam ſolam pertinere;etiam alia neſcio quę ſecretiora conſilia aperire; ut illi rerum indignitate planè efferati,accidente neceſſitate quæ omnem Amorem incîdit,& grandi fatigatione quæ animos miſerorum ex alterâ parte alternaverat, videntes inſuper fidem ſibi earum rerum non ſervari, in quibus maximam ipſi ſpem collocaverãt, impotes animi, affectibus dilati,neſcientes quid faciendum tali caſu foret, cum diu verbis invicem altercati fuiſſent, manum tamdem ferro adjecerunt,&illam mille ictibus conciderunt. AREVS.O infelicem mulierem! ſic ſenectus ipſius illi finienda erat!EL.Illi cum facinus tantum cõmiſiſſent,ut manus Prætoris imminentis aufugerẽt, qui quidem forte fortunâ, iſthâc tum cum cohorte vigilum præteribat, exſilierunt feneſtrâ. Sic jam ſemimortui deprehenſi ſunt, & ſine omni dilatione mox capitibus truncati. AREVS. O mi Parmeno, O mi Amor! Quanto mihi dolori tua mors eſt! Excrucior animi propter grandem illum Amorem quo illi favebam, poſtquam tam cito illi finis faciendus fuit! Verum quoniam infectum fieri ingens hoc infortunium omnino nequit,quoniam factum jam hoc eſt immane noſtris rebus damnum, quoniam jam lacrymis noſtris vitæ corporibus amatorum noſtrorũ reſtitui non poſſunt;ne te affligas tantum, ſoror, citius tu lamentando oculos effleas,quam tam irreparabili damno ſuccurras; me vide, parum aut nihil quam ego, amplius, tu dolere potes,& tamen intelliges ſummâ me patientiâ caſum tam immanis infelicitatis tolerare. ELIC. Ah quæ rabies dolorum! Ah miſeram me, mente ego jam moveor! Ah non eſt ullibi quam tantum hoc infortunium tangat, quæ

æquas

æquas lamentandi cauſſas habeat! Nemo Eſt qui tãtum, quantum ego, amiſit! O quam meliores & honeſtiores mihi eſſent impenſæ hæ lacrymę alienis doloribus; quã his privatis propriiſque meis! Quorſum me conferam? Ego matrem meam, cum eâ òmnia bona, omnem Spem Felicitatis meæ amiſi. Hæc una mihi omnia erat! O Sapientiæ penus, Celeſtina, honorabilis & honoratiſſima. Cujus verba pro ſententiis erant omnibus qui te noverant! Quantos errores meos plenitudine ſapientiæ tuæ tu tegebas! Tu laborabas ego gaudebam, Tu foras procurrebas, ego domi fruebar. Tu laceris, ego integris tua ope veſtibus induebar! Tu ſemper onuſta, inſtar apiculæ, domum redibas; ego quod tu apportaveras, inſumebam, aliud enim facere nil didiceram! *O Bona & gaudia Vitæ mortalis, qui vos poſſidet, dum in poteſtate ſuâ habet, vilipendit; neque umquam pretia veſtra cuiquam rectè cognoſcenda ponuntur, priuſquam receſſeritis!* O Calliſto & Melibæa, cauſſæ & origines tantarum mortium, malo fine mactentur Amorę s veſtri, veſtræ dulces Voluptates horribili amarore mutentur, Gloria veſtra in plãctus, delitiæ in moleſtias, exeant. Herbæ illæ delectabiles ſuper quibus vota deſideriorum veſtrorum & furtivis gaudiis exſequimini, in venenatos ſerpentes tranſeant. Cantiones veſtræ deformẽtur in planctus; Vmbroſæ horti veſtri arbores ante oculos veſtros exſcindantur, benevolentes virideſq; florum varietates nigrore luctuoſo inceſtentur. AREVS. Tace, per Deũ, ſoror: pone ſilentiũ tãdẽ querelis tuis; fige lacrymarũ perennium fontẽ, enitida oculos tuos, revertere ad pene amiſſam vitã tuã: *Fortunæ talis conſuetudo eſt; cũ unã*

portam

portam clauſerit,alteram aperit.Malum iſtud,quamlibet durum atque aſperum,ſeſe exſolvet triſtitiâ ſuâ,Multæ res intervenire poſſunt ut quod incurabile videtur,Cura malum remediis appoſitis emendet.Vindicta infortunii iſtius nobis in manu eſt;ELIC. Vnde emendatio tantorum malorum vel à quo Sperabitur? Mors & interfectores ipſi,occiſi junctim, hanc mihi infelicitatem pepererunt! Non minus me malè habet punitio delinquentium,quam crimen ipſum cõmiſſum. Quid jubes ut faciam? Omnis moles ærumnarũ iſtarum ſoli mihi incumbit! Velit Deus, me cum illis eſſe,ante enim vix erit ut finem planctibus meis faciam!Iam quod etiam acutius me torquet,eſt, quod videam hac propter vilem illum& Semiamentem fatuum non omiſſurũ perſequi Amores & Gaudia ſtercoreæ illius ſuæ Melibææ quin magis indies magiſque cor ſuum exhilaret,Voluptatem det & accipiat;illa vero *gloriabitur* forte etiam tantum ſanguinis ſervitiis ſuis impenſum eſſe.AREVS. De hoc ſi tibi conſtat,unde potius vindictam ſumere inſtituemus? Quin qui Epulas has comedit, ille impenſas earumdem ſolvat!Sine me,tu;ſi mihi ſeſe oppoſuerint,ſi mihi obvii erunt,quando,quo pacto, unde, quaque id horâ continget,non tu me pro filiâ matris meæ, vetulę illius piſtricis,quam noveras,habeas,ſi illis amores illos ſuos de ſuavibus non amariſſimos confecero.Si duo vel tria bona verba illi dedero, ut aliquo ſe loco apud me eſſe vel ſuſpicetur , quem tu rixantem hîc mecum,cum advenires modo,offendiſti,pejor omni dubio procul,ille Calliſtoni carnifex erit, quam Celeſtinæ fuit Sempronius: Porro quam gaudebit ille, quam ſe felicem æſtimabit ubi quid ipſi meo nomine patran-

patrandum injunxero; quali gaudio redibit? non minori certè quam ſi cælum apertum jam videret, ut ipſe in numerum Deorum referatur, qui cum tantâ triſtitiâ, tãto animi angore abiit, cum iratam me cerneret? ſaltim uno aut altero eum verbo ornem, & faſce aliquo mandatorum pro me expediendorum, onerem. Proinde dic tu mihi ſoror, ex quo ego horum hominum negotia, uti ea nunc geruntur penitus edoceri poſſim; Ego Calliſtoni tendiculam talem tendi curabo ut Melibæa, quę nunc gaudet, vitam totam ſuam quod ploret habitura ſit. ELICIA. Notus eſt mihi alter ſodalis Parmenonis, ſtabularius ſervulus Calliſtonis, Soſia nomine, qui cunctis illum noctibus comitatur; Laborabo eo ut omnia ei ſecreta heri ſui extraham; & iſta optima erit via ad deſtinatum nobis proveniendi. AREUS. Fac tu tantum hoc amore mei, mihi iſtum Soſiam huc ſiſtas; ego illum verbis delinibo, ego mille aſſentationibus & blanditiis, mille pollicitationibus omnem illi hujus rei conſcientiam corde exſculpam, ut tam præteritorũ quam futurorum notitiam habeamus. Ille quicquid Herus & ipſemet cibi comederunt, omne revomentes faciet. Tu vero, anima mea Elicia, ne te affligas; quicquid veſtimentorum, utenſilium & ſupellectilis domi tuæ habes, huc meam transfer, veni habitatum mecum, eris mihi ſodalis acceptiſſima: Illic ſoli deinceps vivendum erit? *Solitudinis autem amica triſtitia eſt*: Novus Amor obliviſci te veterum faciet. Filius qui jam naſcitur, unus, trium defunctorum damnum reſarcit. Novo ſuccedente gaudio memoriam eorum quæ jã dum ſubterlapſa abierunt, reſtauramus. Quicquid meum, tuum quoque erit. Panem nullum edam, cujus tu

jus tu dimidium non tibi tollas. Amplius mihi curæ eſt mœror tuus, quam illi omnes qui te eo affecerunt. Veriſſimum eſt *magis afficit amiſſio hominem ejus quod habet, quam ſpes adhuc parandi alterius talis, quamquam ea vel certiſſima ſit.* Tamen quoniam hoc caſu, quod factum eſt, infectum fieri nullâ ratione poterit, mortuiſque vitam reſtituere planè ſit impoſſibile, mortui ſane illi ſint, qui, quodcunque nos faciemus, tales utique tamen manebunt; nos vero vivamus. Viventium tu hoſtium noſtrorum curam mihi relinque ; ego eis tam amarum poculum educendum propinabo, quã illi numquam poſuerint tibi. Ah, cognata amiciſſima; quo pacto ego novi, cum commoveor, textum tale retexere, etiam tam adoleſcentula! *De ipſo vindicet Deus*; de Calliſtone Centurio me vindicabit. ELICIA. Vide quid factu uſus ſit: ego ſuſpicor etiam volentem iſtum tuum mandata tua faceſſere ægrè valiturum, Illi enim, qui mortui ſunt, ob revelationem horum ſecretorum, ſilentium imponent conſciorum ſuperſtitibus. De illo quod de meâ tecum-habitatione adjeciſti, multam tibi gratiam facio. Deus tibi adſit, teque, ubicunque opus habebis, ne deſerat, optimè conſanguinitatis noſtræ affectum tam egregiâ oblatione rerum tuarum mihi commonſtraſti, neque in vanum nos germanarum nominibus nos censêre, ſed adverſitatibus fidem amicitiæ mutuæ conſtare: Et quamquam quidvis amore dulciſſimæ converſationis tuæ facere cupiam, non potero tamen hoc propter manifeſtiſſima damna quæ exinde mihi proventura ſint. Cauſſas ſigillatim exponere non opus erit, quoniam Sapienti prædico, quæque facile me intelligat.

ligat. Illic, ſoror, omnibus notior ſum, illorum locorum aſſuetudinem habeo. Numquam domus illa perdet titulum Celeſtinæ, cui deus ſit propitius. Semper illuc frequentes adſunt puellæ, notæ, amicæ & ſemicognatæ illis, quas illa educavit. Illuc conventus ſuos inſtituunt, unde non poterit quin aliquid ad me lucelli redeat : Adde quod pauci illi amici, quos nunc habeo, alibi me morari nolint , nec quærent fortaſſe; noſti jam quam durum ſit ponere id cui adſuefacta ſis. *Mutare mores & Conſuetudines, par morti eſſe,* dictum eſt vetus. Lapis ſæpe commotus loco numquam muſco obducitur. Oportet illic eſſe velim, quoniam quod horno debebatur pretium domus Locatori jam ſolutum eſt; hoc fruſtrà expenſum eſſe non debet: ſingula iſta ut non ſufficiant, omnia me iſthîc juncta tamen manere cogent. Iam vero tempus diſcedendi hinc videtur: Quod dictum concluſumque eſt, eius curam retinebo. Deus tecum maneat; Ego abſcedo.

ACTUS. XVI.

Pleberius & Aliſa aliud nihil ſuſpicantes quam integram Virginitatem ſupereſſe filiæ ipſorum Melibææ, quæ res tamen, uti docent præterita , aliter ſeſe habebat, ſolliciti de proſpiciendo illi matrimonio , colloquuntur. Melibæa hanc eorum ſolicitudinem percipiens, verba audiens, non ſatis delectatur. Mittit Lucretiam interturbatum hunc eorum ſermonem.

PELBE-

PLEBERIVS. ALISA. MELIBÆA. LUCRETIA.

PL. Aliſa, amica mea, tempus, ut mihi videtur, nobis inter manus elabitur, velut ajunt, currunt dies inſtar aquæ de flumine, non eſt res alia tam levis tranſitu quam Vita noſtra; Mors nos ſequitur & prope cõtingit, cui ſumus vicini, ſecundum naturæ ordinem proximi ſumus ſignis ejus ſuccedere, Iſthuc videmus clare ante oculos, ubi cõſideramus æquaſeis noſtros, germanos, cognatos, in orbem omnes. Vniverſos illos jam terra abſorpſit, omnes jam in æterna ſua habitacula exierunt. Igitur cum ad hęc omnia incerti ſimus, quãdo ultima neceſſitas & nos evocatura ſit, præcipientes tam certa & indubia indicia, colligamus ſarcinaș noſtras ad eundum viam, quam nemo non calcare tamdem cogitur, ne nos improviſa ſecedendi hora deprehendat, & alibi occupatos vox imperioſa Mortis appellet. Dũ tempus eſt, Animarũ noſtrarũ curam habeamus, Conſultius enim in omnibus rebus prævenimus quam prævenimur: Opes & facultates noſtras dulci & grato cuipiam ſucceſſori deſtinemus, Filiam noſtram ipsâ digno marito, quam primum poteſt, elocemus, qui conditionem Fortunarũ noſtrarum pari nobilitate generis & exiſtimatione inter homines. Opumq; facilitate, exęquet. Vti ea Ratione penitus omnibus exonerati quæ incumbunt, exeamus ſine moleſtiâ & querelâ, ſine dolore & Anxietate animi Vitæ hujus theatro. Iſtud vero exhinc magnopere nobis curę eſſe debet, ut quod olim ſuper hoc negotio conficere exorſi ſumus, exſequamur jam & ad optabilem finem perducamus! Ne remaneat per

per negligentiam noſtram nobis defunctis Filia unica noſtra in manibus Tutorum: Melius illa jam vivet in propriâ ſuâ familia, quam in noſtra, demamus illi vulgi ſuſurros, non patiamur ultra nubilem ejus ætatem per ora hominum ire. Cum pro confeſſo ſit nullam virtutem tam perfectam umquam fuiſſe, quę vituperatores atque detractores non invenerit. Neque eſt res alia quæ maturâ ætate Virgines Famæ atque Exiſtimationi perpetuæ melius ſervet, quam tempori eas nuptum dare. Quis affinitatem noſtram in hac urbe refugiet? Immò quis non felicitatis optimam partem arbitrabitur, talem gemmam familiæ ſuæ inducere? Filia ſane noſtra, quod præfiſcini parentes dicamus, quattuor illis donis, quæ ad perfectam matrimonii Coronam requiri ajunt, egregiè, ſi quæquã alia, inſtructa eſt: Scilicet, primo loco Sapientiâ atq; bono judicio Honeſtate morum, Caſtitate Virginitatis illibatę. Secundo Specioſitate, Tertio Nobilitate, parentumque optimâ apud omnes Exiſtimatione, Quarto, Opum abundantiâ. Omnibus iſtis Natura & Fortuna illam opipare dotavit; quicquid ex his procerum aliquis ex nobis poſcet, amplius voto & perfectius ipſi exhibere poterimus. ALISA. Deus illam nobis conſervet, Domine Conjux, ut votorum noſtrorum ſummam in hâc vitâ completã nobis videamus: Certè prius puto defuturum qui filiæ noſtræ cõparari poterit & æqualitate omnium iſtorum conjugio ejus non indignus ſit, ſecundum proſapiæ tuæ generoſitatem, quam ut ſuperſint, qui ejus amplexus mereantur. Igitur uti hoc Patrum Officium eſt, matrum, ut pote muliebri, Curâ & expeditione altius & gravius, ita quod tu ſuper negotio iſto concluſeris,

 Ratum

Ratum erit meo nomine ; Filia autem noſtra etiam volens mandato tuo obediens erit, ut Caſtâ & generosâ Indole eſt, utque erga parentes humilis & obſequi promta. LVCR. At ſi tu recte rem ut geritur, noſſes, rumpereris mærore atque indignatione. Quod optimum filiæ veſtræ erat ultro illa perdidit ; Mala tempora Senectuti veſtræ imminent. Non eſt qui Virginitatem temeratam & corruptam reſtituat jam enim obiit Celeſtina. Sero vos hæc percipietis, Sero conſultatis, maturius evigilare conveniebat. Calliſto meliorem partẽ ſibi abſtulit. Auſculta, Auſculta Domina Melibęa! MEL. Quid agis iſthic abſcondita, fatua, LUCR. Applica te iſthuc, Hera, audies quam animum angant parentes tui ut quamprimum te nuptũ elocent. MEL. Tace per Deum, audient te: Sine illos loqui, ſine augurentur, Integer jam mentis eſt cum aliud nihil agunt, alia conſilia non volvunt, aliorſum cogitationes non figunt. Non aliter mihi videtur quã animum ipſorum ipſis dicere maximum illum Amorem quo Calliſtoni meo obligata ſum, uti & cætera omnia quæ toto iſto menſe inter nos contigerunt. Neſcio an quicquam mearum rerum perſenſerint, non comminiſcor unde hæc tractatio proveniat, plus illos nunc de matrimonio meo ſollicitos eſſe quam alias umquam: Verum ego ipſos in vanum laborare dico, Non n. opus eſt *Noctuas Athenas*: Quis ille mortalium erit qui Gloriam & Felicitatem meam mihi eripiat? qui voluptate me mea ſpoliare poſſit? Calliſto eſt anima mea; Vita mea, Dominus meꝰ, omnia mihi unus; in quem omnis Spes mea recumbit: Cognitũ & perſpectũ habeo amare me mutuũ hũc Amorẽ, neque ex ejus parte non paria fieri. Cũ ille me unice amet,

met,quâ aliâ re affectum incomparabilem remunerari poſſim? Omnia quæ mortalium vitam habent, debita atq; obligationes,diverſo genere ſolvi poſsũt, Amor pro recompenſatione nihil admittit præter Amorem.Dum eũ cogito,eum animo verſo,exhilaror, dum illum video , exſulto cum loquentem audio, gaudio differor.Faciat mecũ cũq; rebus meis quodcunq; ipſi placuerit,ſtatuat pro lubitu, ſi *per maria hinc abire volet*,addicto animo ſequar. Si mundum emetiri, aſſumat me Comitem: Si mancupio me in terram hoſtilẽ translatã vendere contẽdat,ſervitiũ ẽt barbarũ ex illius præceptione non abnuam. Ne invideant mihi parẽtes mei,cõſuetudinẽ hujus,ſiquidẽ meâ illi delectãtur, ne cogitẽt aut animo ſuo admittãt nuptialia illa deliria,illas matrimonii Vanitates:Pręſtat bonã Amicam eſſe atq; amabilem,q̃ improbam & odioſam mulierem. Si ſenectute ſua malis liberâ volunt uti,juventute me meâ bonis plenâ frui permittãt. Sin contra hęc vota mea ibunt nihil conficient,q̃ ut meã perditionem mihi,ipſis ſuam procurent ſepulturam. Non aliam Curam aut Pœnitudinem habeo , quam quod tantum temporis amiſerim, non prius illum q̃ hâc ætate meâ notum habendo; quem oportebat ab infimâ uſque pueritiâ diligere,ex quo notam me ipſi mihi fuiſſe reminiſci datur. Nõ quæro maritum , nolo polluere matrimonii vinculum,neq; maritalia veſtigia alterius viri recalcare , Vti plurimas feciſſe reperio in antiquis libris,quorum lectio mihi trita eſt, longe ẽt me Sapientiores & prudentiores, longe generoſiores,quarum quædam à Nationibus pro Deabus ſunt cultæ:In harum numerũ recenſere licet Venerem, matrem Æneæ, & Cupidinis , quem pro-

Amoris Deo Gentilitas venerata eſt: Hæc nuptũ data jura matrimonialia corrupit, fidem marito datã fregit; ſunt aliæ majoribus flammis incenſæ, quæ majora etiam ſcelera patrarunt, nefariis & inceſtis criminibus commiſſis: Myrrha ex patre ſuo concepit, Semiramis filio concubuit, Canace Germano, ut &, vi coacta quidem Thamar, filia Regis Hebræorum Davidis. Aliæ horribiliora etiam facinora commiſere, tranſgreſſæ Naturæ Leges, ut Paſiphaë uxor Minois Regis Cretæ, cum Tauro. Atque hæ Reginæ erant & Regum filiæ, ſub umbrâ quarum, peccantium enormiter, levior mea culpa facile poſſit deliteſcere, & ab Famæ conviitiis ſecurior manere. Amor meus juſtæ cauſſæ innititur, Rogata & multum obſecrata, meritis ipſius capta, compulſa & perſuaſa ab aſtutiſſimâ talium directrice, & magiſtrâ, Celeſtinâ, periculoſiſſimis viſitationibus delinita, & perducta ſum ut tandem optabili ejus Amori totam me contraderẽ. Iam menſis amplius elapſus eſt, ut tu conſcia es, quod *nullam noctem intermiſit* quin hortum noſtrum inſtar munitiſſimi caſtri alicujus ſcalis occuparet injectis; plures etiam fruſtrà adfuit, neque ideo iracundiæ quicquam aut animi abalienati mihi oſtendit: Mortem ſunt meâ cauſâ fidiſſimi illius apparitores famuli, Patrimonium ipſius meo nomine imminutum eſt, abſentem ſe univerſę civitati ſimulavit; integros dies domi ſuæ incluſus nullo faſtidio manſit, paſcens animum ſolâ mei, de nocte videndæ, Spe. Procul hinc, procul à me abſit Ingratitudo, Procul aſſentationum omne genus, & frandes erga tam fidele Amatoris pectus, tam vivâ dilectione flagrans: Nolo ego maritum, non curo patres, non cognatos, aut affinitates,

cum

eum deſtituta fuero & ſpoliata Calliſtone meo, deſtituet me vita mea, ipſa me eâ ſpoliabo; quæ nullo alio titulo mihi grata atque accepta eſt, quam quod illius Amore frui illius mutuâ dilectione gaudere cōceditur. Lvcret. Tace paulliſper, hera: auſcultemus: illi perſeverant ſermones ſuos. Pleber. Igitur quoniam eadem & tibi ſententia eſt, Domina cōjux, opus erit ut hujus ergo filiam noſtram quamprimum alloquamur. Indicabimus illi nomina tot Procerum, qui ejus à me Nuptias ſollicitant, ne quid inhumanius contra ipſius Voluntatem concluſuri videamur: Eligat ille qui magis ipſi placuerit, nō tam ex noſtrâ quā propriâ ipſius ſuâ arbitratione maritum adſciſcat; quā libertatem Leges non fruſtrà utrique juvenum ſexui reliquerunt, quamquam ſub patriâ etiamnum poteſtate degentium; ut ſeligere quem thoro ſuo aptum putent, nullâ auctoritate prohibeantur. Alisa. Quid verbis opus eſt? quid fruſtrà tempus terimus? Quis tantæ audaciæ erit ut tam novarum rerum nuntium ad Melibæam noſtram ferat; qui non metuat exterrare tenerrimum ejus animum. Et quid tu cenſes, nude notum illi eſſe poterit quale animans ſit homo maſculus? An faciant aliqui nuptias, & quid rei ſint Nuptiæ ipſæ? Et quod ex conjunctione maris & fæminæ liberorum ſeges procreetur! Credis ſimplicem & ignaram aſtutię omnis Virginitatem ſuam illi concedere, ut deſiderio aliquo, impudiciore ipſi viſo, appetat id quod numquam cognovit, nec fando intellexit? Putas illām ullo modo tam eſſe capacem talium ut vel cogitando peccare poſſit? Ne credas tale aliquid, Domine Pleberi, quod ſi quemlibet, ſive generoſo ſive humiliori ſanguine natum, deformem aut

 Specio-

Speciosum, male moratum aut Civilitate politiſſimum, ipſi ducendum nominaverimus; omnia quæ nobis placere cenſebit, ipſi quoque gratiſſima erunt; Mihi ante omnes liquido conſtat qualem hanc filiam educaverim; quantâ curâ illam incluſerim, texerim, cuſtodiverim, quamque illius animus ex mea pendeat voluntate. MELIB. Lucretia. Lucretia. Properè curre intra per poſticum in palatium, & interturba colloquium ipſorum. diſijce has meas laudes, fictâ aliquâ & excogitatâ legatione, velut à me miſſa illuc venias; ſi quidem vetare vis ne ego tranſcurram vociferando inſtar fatuæ; ut male me habet jocularis illa illorum de ignorantiâ meâ imaginatio. LUCR. Eo, Hera.

ACTUS. XVII.

ARGUMENTUM.

Elicia, utpote caſtitate Penelopæ illi veteri minime comparabilis, concludit apud animum ſuum expedire ſe triſtitia ſimul & luctu ſuper obitu Celeſtinæ Sempronii & Parmenonis, præferens alteri ſuo hâc in parte conſilium amicæ & cognatæ Areuſæ. Sic iter ad domum Areuſæ inſiſtit; eodem adeſt & Soſia. Cui Areuſa fictis & compoſitis blanditijs & lenociniis extorquet omne ſecretum. Calliſtonis & Melibææ pervigiliorum.

ELICIA.

ELICIA. AREVSA. SOSIA.

EL. Male mihi omnia ſuccedũt & expetunt in hoc luctu, nemo aut rari quidam, viſitãt domum noſtram, pauci plateam tranſeunt; non jam audio inſtrumenta & Cantiones Muſicas Amatorum, uſque ad Auroram occentare ſuavia gaudia ſolitas, Amici mei ſtationes ſuas deſerunt *janua noſtra limen ſervat*; nõ gladiorũ ſtrepitus non tumultus nocturnos mei cauſſa jam ullos fieri percipio. Et quod miſeram me pejus etiam afficit, neque nummum neque aliud quippiã muneri domum meam appellere video. Omnis hujus mihi infortunii cauſſa ipſamet ſum; ſi acceptaſſem ratumque habuiſſem conſilium ejus, quæ optimè mihi cupit, veræ illius ſororis germanâ germanioris meæ, cum pridiè illi triſtem calamitatum mearum nuntium ferrem, unde hæc mihi damna invecta ſunt; non me jam ſolam domi intra duos parietes viderem, ubi faſtidio & nauſeâ nemo me aſpicere dignatur. Malus Dæmon adigit me tantum mihi doloris adſciſcere propter eos qui neſcio an, me tali pacto exſtinctâ, vel lacrymulâ unicâ vultũ ſuũ tinxiſſent. Certè quod illa mihi cognata mea conſilium dedit, optimè ex re meâ futurum video: Numquam, ſoror, oſtendas vel animo tuo admittas alterius gratiâ plus mæroris quã ille tua ſibi ſumturus fuerit, ſi qua te mala Fortuna percelleret: Si ego jam fato meo functa eſſem, Sempronius non minus lætaretur quam ſolebat anteà. Igitur cur ego animum meum, fatua, amplius ejus cauſsâ excrucio? Ille capite truncatus eſt? Quis ſcit an non & me aliquando pari crudelitate

intereмturus fuiſſet, ſi vixiſſet, ut erat temerario animo & præcipiti, cum Celeſtinâ, quam ego pro matre viventem ſemper habui ? Per omnia placet abhinc conſilium Areuſæ ſequi, quæ prudentior rerum hujus vitæ eſt, & ſagacior longe quam ego; eam ego ſæpe viſitabo, cum eâ vitam ducam, & ejus Sapientiâ me erudiam. O quam ſuavis hæc erit communicatio vitæ, quam dulcis atque accepta animo meo converſatio! non vanum eſt quod dicitur: *Meliorem unum eſſe diem hominis Sapientis* quam totam vitam fatui alicujus atque obtuſo ingenio. Exuam me igitur hoc luctu, abjiciam triſtitiam, extergebo oculis lacrymas, quæ quidem tum ex conſuetudine mea mihi paratæ ſemper ad obſequium adſunt: Neque vero mirum videri debet cuipiam tam faciles generi noſtro illas excubare, ut nullo nõ temporis articulo vocatæ adſint, tam difficiles contra regreſſu, atque obliterari duras; cum primum nati homines ſoleant diem tum primũ viſum ploratu ſalutare. Verum huic negotio, ut cæteris talibus, Prudentia noſtra facile medebitur, conſiderando fletibus iſtis perdi oculorum ſaltim decores; Geſtus & veſtimenta ſpeciem muliebrem commendare, & vel de deformibus formoſiſſimas facere: His mediantibus vetulæ fiunt juvenculæ; juvenculæ vel ſeipſis teneriores exeunt: Non alia res eſt Color commendabilis ruboris, & candor amabiliſſimus quã viſcoſus quidam cinnus, quo ineſcati Viri juveneſque confluunt & capiuntur. Redi igitur commodo meo Speculum meum, adeſte Fuci & Colorationes priſtinæ, reſtituite decus ſuum fletu attaminatis oculis meis: Redeant mihi candidæ meæ tunicæ, ricæ, ſtrophia; veſtitus feſti, hilareſque mei; componam lixivium

lixivium Capillis meis retingendis; quos jam aureus color deſeruerat. Hoc facto recéſebo Gallinas meas, conſtruam lectum meum; *Munditia excitat & exhilarat corda animoſque hominum*; expurgabo & nitidabo oſtiũ meum & ſpacium plateæ meum, ut videant tranſeuntes jam abolitam eſſe memoriam omnem mœrorum. Verum prius etiam ibo viſitatũ cognatam meá, rogatura an illic fuerit Soſia, & quid cum illo tranſactum ſit. Eum enim non vidi ex quo indicavi illi cupere cum eo colloqui Areuſam. Velit Deus ſolam me illam offendere, quæ alioquin nũquam Amatoribus incomitata vivit, ut bona taberna raro eſt ſine compotoribus. Clauſum eſt ædium oſtium, neminem puto intus eſſe. Pultabo, Tha, Tha, Tha! AREVSA. Quis iſthîc es? ELIC. Aperi ſoror, Elicia ſum. AREVS. Intra ſoror chariſſima, Deus ſit tecum. Quam ego te lubẽs video mutabo lugubri illo habitu in lætum hunc & placentem omnibus! quam gratius hoc mihi ſpectaculum illo, cum tota nigra mœrens incederes! Nunc gaudebimus invicem & lætos dies vivemus. Viſitabis tu me, viſitaberis à me viciſſim, tuæ meæque domui perpetua feſta celebrabuntur: Quis ſcit quid nobis utilitatis & lucri confecerit mors Celeſtinæ; ego quidem manifeſtò video rebus meis ex eo tempore multum emolumenti accreviſſe. Hoc eſt quod vulgo dicitur. *Mortui aperiunt* oculos viventium; huic quidem acceſſione opum, illi libertatis ut, iſto exemplo, tibi. ELIC. Oſtium tuum pulſatur, parum nobis ſpacii ad confabulandum relinquunt: ego volebam ex te percontari an tecum fuerit Soſia. AREVS. Non vidi illum ex quo tu hic fuiſti. Quid iſtud craſſæ pultationis eſt ad oſtium noſtrum! Aperiam, aut fatuus hic eſt aut

admodum familiaris. Quis pultat iſthic? Sos. Aperi domina, Soſia ſum, miniſter Calliſtonis. AREVS. Per fidem omnium Deorum Lupus eſt in Fabula; abſcōde te ſoror, pone iſtud tapetium, & videbis quomodo ego illum rebus noſtris parem; inflatum totum, totum aſſentationum ventis turgidum dabo; ut cum à me recedet, putet enimvero ſe ſolum albæ gallinæ filium eſſe, ſolum amari, ſua & aliena ipſi omnia quę novit ventre extraham, non ſecus atq; ille equis ſtrigili pulverem extergere ſolet. Tu eras iſthic, Soſia mi, mi ſecretiſſime amicorum; quem ego intime amo, etiamſi ipſe neſciat, quem bonæ Famæ ſuæ gratiâ, quia in omnium commendatione vivit, deſidero & diligo; tam gratioſum mulieribus, tam fidelem hero ſuo, tam acceptum cordatumque ſodalem; Amplecti te, Amor meus, cupio; jam cum te video, qualis ſis credo, plus in te ſcilicet virtutum eſſe quam laudando aſſequi quivis poſſit. Huc ades, anime mi, intrò concedamus, delector ego aſpectu tuo, tu memoriæ meę reponis figuram infortunati Parmenonis mei: Ideo hodie ſol tam claris luminibus cælum illuſtravit, tam ſuda tempeſtas heſternis ſucceſſit imbribus, quia te huc felicitas mea allatura erat, Dic mihi, Domine, notam habuiſti me etiam ante hunc adventum ad nos tuum? SOSIA. Domina, ingens per urbem Laus & cōmendatio Speciei & civilitatis tuæ, Sapientiæ Gratiatumque tuarum admiratio, tam alte per ora hominũ volat ut mirari non debeas pluribus te notam eſſe quam quos ut noveris: Nemo quippe de Formarum excellentiis, loquitur, qui non primo loco inter omnes tui meminerit. ELIC. Vah ſpuriúm iſtud mendicabulum hominis ut ſapientem ſe facit! Si quis illũ
videret

videret aquatum ire cum caballis ſuis ipſis inſidentē clunibus nudis! Iam cum ſe inſtructum caligis & pallio videt, Heroem ſe facit; Vlyſſi eloquentiâ, Thaleti ſapientiâ parum conceſſerit! AREVS. Iam indignabundam me feciſſet iſta oratio tua, ſi quis adeſſet, qui auribus perciperet quibus modis me ludificares. Verum ut univerſi virilis ſexus præmeditatis iſtis orationibus adeſſe ſoletis, fictis laudibus ingenium & eloquentiam veſtram oſtendere cupitis, verba velut formis impreſſa ad illudendum ſimplicibus puellis circumfertis, ita tibi ego facile ignoſco, neque ſuccēſeo quippiam. Contra autem certum te facio minimè talibus tibi circumlocutionibus opus eſſe, apud me quidem. Amo te etiamſi abs te non lauder. Victā me tuamque, tibi deditam, habes ante quam de novo oppugnes. Quod autem ad te miſerim, viſitatum me adeſſes, duabus potiſſimum cauſſis adacta ſum: Neutram tamen tibi dictura nunc, ſi amplius quicquam aſſentationum aut ludificationum abs te metuere habeo, quamquam valdè utraque emolumento tibi eſſe poſſit. Sos. Domina mea, nolit Deus Optimus Maximus, ut ego quicquam tibi dolorum aut fraudium ſtruam! multum ſecuro & elatiori animo veniebam de gratiâ tuâ quam factura mihi eſſes & nunc facis, non arbitrabar dignum tuæ qui calceos tibi detraherem; Impera tu Linguæ meæ, reſponde tibi meam vicem; omnia ego dicta tua rata habebo & faceſſere opere ipſo, quantum in me erit, ſtudebo. AREVSA. Anime mi, Soſia, jam ante hac notum habes quantum amarem Parmenonem; nunc tibi indicare volo, non minus tibi bene cupientem eſſe, ut omnes, qui qualicunque

modo

modo ipſi in vitâ chari fuerunt, grati mihi ſemper atque accepti erunt: Fidelis atque egregius illius in herum ſuū animus nō minus mihi ipſo placebat; quodcunque Calliſtonis damnum vel conjecturâ præſpicere poterat, ut optimè poterat, cavebat, impediebat, incidebat, & amoliebatur. Quod cum ita ſit concluſum eſt mihi apud animum meum hoc te primo loco monere, ut noris acceptiſſimam mihi amicitiam tuam eſſe, & viſitationes quo crebriores eò gratiores, quibus plus equidem commodi ad te quam detrimenti redibit, quantum in meâ ope erit: Secundò ut, quoniam oculos animumque meum tibi tradidi, tuo Amore tota irretita ſum, alium quam te perpetuum amatorem exopto neminem, conſulere tibi volo, teq;, ut verè amica, iterum monere, ut ab periculis imminentibus, quam poteris cautiſſimè, tibi caveas, neq; ſecretorum tuorum quippiam cuiquam communicare velis: Exemplo tibi ſint Sempronius & Parmeno, qui perierunt non aliâ magis de cauſsâ quam quod Celeſtinę arcana ſua aperuerunt, ne te, miſera, ego cogar aliquando pari cum illis ſodalibus tuis fato oppetentem cernere. Satis mihi ſuperque eſt deplorare unum illum Parmenonem meum? Scias etenim veniſſe ad me his diebus aliquem & dixiſſe, enarraſſe te ipſi omnem Amorum Calliſtonis & Melibææ hiſtoriam; quo pacto ille illâ potitus ſit, & quod tu ſingulis noctibus illuc herum tuum comiteris, aliaq; multo plurima, quæ nec recenſere quidem poſſim. Cogita, anime mi, quam ſit levitatis animi indicium non poſſe ſecreta ſua ſuorumque ſilentio premere, Propria eſt talis tam futilis loquacitas mulieribus, (neq; his etiam omnibus tamen, ſed parti dumtaxat contemtiſſi-

temtiſſimæ & nullius pretii,) propria eſt ob ætatem ſtolidis pueris. Cogita hinc tibi redundare poſſe maximum diſcrimen; non alio fine tibi Deus, duos aures & unam tantum linguam appoſuit, duos etiam oculos, ut duplo amplius videre & audire, quam eloqui atque propalare debeas. Ne cenſeas ullum tibi amicum tam fidum eſſe, ut quod ipſi non revelandum credideris, nolit ipſe porrò aliis enarrare, cum tu ipſe id corde tuo attinere non potueris. Si quando tibi opus erit herum tuum Calliſtonem comitari, viſurum noctu illos ſuos Amores, ne tumultueris per vicos, non omnis vicinia te audiat, aliunde enim ad me relatum eſt quot-noctibus te ire vociferantem Voluptatis ſtimulis inſtar hominis menti capti. SOSIA. Vah, quam fatui & male conciliati ſunt homines iſti qui talia ad te narratum veniunt! qui tibi retulit de ore meo talia audiviſſe, ſcelerate mentitus eſt. Alii videntes me ad Lunam noctu aquatum ducentem Equos noſtros, cantantem & animo hilari jocabundũ, uti laboris obliviſcerer, & moleſtiam animo excuterem, idque ſemper ante decimam Horam, ſuſpicati ſunt alia, de ſuſpicione certum aliquid ſibi perſuaſerunt, & pro tali ad te retulerunt, affirmantes quod conjectaverant. Certè non tam fatuum putes herum meum ut eâ horâ ad negotium tanti periculi & ponderis conficiendum prodeat; nec tam cautum eum crediderunt ut exſpectaret conticinium noctis, ubi omnes cubitum conceſſos primi ſomni attineat altiſſima quies! neque certè ſingulis noctibus eo iverit; cum tale officium nequaquam quotidianas adventationes admittat. Quod ſi clarius etiam mendacia talia inſpicere velis; uti dicitur *facilius mendacem quam*

claudum

claudum deprehendi, aſſeverare tibi, domina poſſum, totum hunc menſem nō amplius nos octies illuc itaſſe, & vani illi invidioſique conturbatores ſingulas noctes commenti ſunt. AREVUSA. Igitur, per vitā meā, anime mi, ut ego eos homines falſimoniis & perfidiis ſuis irretitos teneam, & manifeſti mendacii reos, certiorem me facias deinceps conſtitutarum noctiū, quando ituri ſitis vel ſecus; Si illi me deceperint, & rē aliter quam fiet, prædixerint, certiſſima ero ſecreti à te ſervati, & illorum vanitatem manifeſto deprehenderim. Sicque eorum relatione veritati contrariâ amabilis mihi perſona tua exemta erit periculo, & ego cura illa & ſollicitudine, quam pro te habeo, levata: Sic ſpes mea fruſtra non habuerit me; quâ votum concluſumque habes longiſſimo tempore amoribus tuis frui. Sos. Non opus erit, domina, longe nos rei teſtimonia petere; hâc ipsâ ſecuturâ nocte cum duodecimam horam Horologii pulſus indicabit, concluſa & conſtituta à Domino meo eſt Melibææ viſitatio; Cras rogabis illos quid notum de hoc habeant, ſi quis veritatem indicaverit, omnes me deinceps pro ſtulto fatuoque mortales habeant. AREVS. Et quo itinere eo ibitis? ut norim relatores illos confutare, ſi aliorſum iiſſe dicturi ſint? Sos. per vicū ubi ædes ſunt craſſi illius Vicarii, ponè illas ipſas ædes. ELICI. Taceas jam deinceps, nihil amplius requiritur ex te, Ludibrium noſtrū. Maledictus ſit qui ſalutem & negotia ſua talib. mulionis manibns cōmittit. Plane ſenſibus ſe exſui paſſus eſt aſinus iſte. AREVSA. Frater Soſia, ſufficiant modo dicta, nihil enim ego volebam quam certa & ſecura eſſe innocentiæ tuæ, & reſciſcere cla-

ram

ram malignitatem adverſariorum tuorum. Iam cum bono Deo domum tuam redeas licet; ſunt enim alia mihi jam expediunda negotia, & ſane non parum tẽporis tecum inſumſi, illis prolatis. ELICIA. O Sapientiſſima mulier; ô amolitionem hominis egregiam! Talem certe merebatur aſinus tam craſſi cerebri, qui tam de facili omnia ſua ſecreta effutivit. SOSIA. Dulciſſima & gratioſiſſima Domina; ignoſcas, oro, mihi, ſi morâ iſthîc diuturniore rebus tuis dividiæ, tibique moleſtiæ fui. Quâdiu tibi placuerit ſervitiis meis uti velle, neminem toto mundo hominem invenies qui promtius etiam vitam ſuam impendere, ut tibi gratificetur, velit. Boni Angeli cuſtodes tecum maneant. AREVS. Deus te ducat, Illuc eas, ſic datur, inſulſe mulio; multum licet glorieris, inſignem hîc aſſecutus es Sapientiæ tuæ præconem, egregium ejuſdẽ teſtimonium hîc reliquiſti: Nunc ignoſce, ſodes, iſti Ciconiæ quæ à tergo abeuntem pinſit. Cui loquor, ſoror? Prodi hinc elicia, quid tibi videtur, qualem iſtum domum ſuam remiſi? Sic ego tractare tales novi, Ita aſini illi fuſtibus dolati manibus meis abſcedunt, ita fatui confuſi & ludificati, Sapientes attoniti, relligioſi alterati, caſti Amore incenſi. Igitur diſce tu ab artifice hac, Elicia ſoror, aliæ hæ artes ſunt quam quib. Celeſtina tua vivebat, quamquam illa me inſulſam putabat, quoniam talis ego apud illam videri volebam. Porro cum ſciamus jam hujus relatione omnia quæ ſuper Calliſtonis negotio noſſe deſiderabamus, opus jam erit nos alterius illius furciferi, qui præteritis diebus meâ tam pulcrè expellebatur, domum ire. Si-

mula

mula tu id tibi ſtudium eſſe ut nos ex inimicis in priſtinam amicitiam reducas, quodque rogata abs te ægrè aſſenſerim, ipſum viſitatum tecum venire.

ACTUS. XIIX.

Elicia ſimulans id agere ſe ut Areuſa Centurioni, quem domo ſuâ expulerat, reconciliaretur; ita inſtructa ab Areuſa, cum iſtâ domum Centurionis petit. Illic ambæ eum rogant ſuſcipiat ipſarum nomine ultionem occiſorum Celeſtinæ, Parmenonis, & Sempronij, in Calliſtonem & Melibæam: Centurio præſentibas illis pollicetur rem ſe effecturum, poſt, ut ingenium talium hominum eſt, minimè ſtare promiſſis ſuis, excuſationes quærit, ut hiſtoriæ ipſius ordo ſequentibus declarabit.

ELICIA. CENTVRIO. AREVSA.

EL. Quis in hâc domo, nemone eſt? CENTVR. Puer, curre viſum quis homo tantæ audaciæ ſit ut domum meam non pulſato oſtio intret: Redi, redi, iſthuc. Iam vidi quis ſit. Ne te pallio obveles, Domina; jam latere & cælari non potes: cum priorem intrantem viderem Eliciam, certò conjectare poteram non malo ſodali comitatam advenire, neque res novas, mihi nocituras, illam adferre, potius quæ animũ meum Voluptate afficerent. AREVSA. Per vitam meam, ne intremus penitius, vide aſinus quam ſe jã dum magnificum faciat, autumans rogatum me illum huc adveniſſe; gratiores ipſi utique aliæ erunt, ſimiliores formæ & moribus ejus ſcilicet, quã nos. Revertamur per Deum rogo, ſoror: Morior faſtidio &

odio

odio tam informes balatronis geſtus videns. Videris tibi,ſoror,per bonas me ſtationes rapere, digna hæc ſacra eſſe nobis cultricibus ut veniamus viſum Thraſonem iſtum qui domi iſti habitat. ELIC.Redi intro, ſi me amas; ne abſcedas,ſoror, niſi dimidium manibus meis pallium hoc tuum relinquere conſciſſum cupis. CENT. Retine,retine,per Deum,retine illam, Domina;ne ſe tibi eripiat. ELIC. Miror,ſoror,Sapientiam tuam. Quis hominum omnium tam barbarus ſit moribus qui non gaudeat viſitari, præcipuè virà fæminis? Accede iſtuc, domine Centurio: Iuro tibi animam meam etiã invitam adigam ut te complexã ſuavietur: Ego periculum in me recipiam. AREVS. Malim ego illam in manibus & poteſtate carnificis videre, & oppetere malam, ad arbitrium hoſtium ipſius,mortem, quam tale aliquid conceſſero,ille aliquid Voluptatis ex me capiat? Certe, certè tam bene de me meritus eſt ut ipſi per omnem vitam meam debitura ſim. Ob quale meritum ego illum ſuavier? Cur vel viſu digner? Rogatus præteritis diebus atq; ſupplicio obſecratus,ut unius diei iter meâ cauſâ ſuſciperet, cum inibi vitæ meæ diſcrimen verſari non ignoraret, abnuere tamen auſus eſt. CENTVR. Impera tu mihi aliquid facere quod poſſim , Domina, rem quæ ſit officii & expeditionis meæ, ut tres ſimul provocem,ſi plures etiam veniant,ne fugiam Amore tuo retinebor.Interimere hominem,pedem aut brachium deſicare, faciem alicujus, quæ formam ſuam tuæ æquiparare auſa ſit, vulneribus concidere; Hæ aliæque hujus generis,res promtius à me cõficientur, quam á te injungentur mihi.Excipio ſolum hæc duo, ne argentum me flagites,ne pedes aliquo ire adigar.

Argentum noſti apud me ſubſiſtere non poſſe: *Ter inſ-ſus circumrotabo* corpus,& quam maximè potero ſuſſi-liam,nuſpiam de veſtibus meis obolum procidentē audies. Nemo hoc date cogitur quod non habet. Tali domo habito,qualem iſthic meam vides: Nuſquā quiſquam pedem impegerit, quamlibet improvide ſe circumagens: Supellex quam inibi habeo eſt fracta urceus anſâ,& veru abſque mucrone, Lectus in quo cubo ſtratus eſt ſuper umbones ſcutorum; Si quid e-ſui aut potui vobis præbere velim, nihil eſt quod pi-gnori dem, præter, pallium iſtud undique perfora-tum, quod circumfero mecum. ELIC. Ita felix ſim ut mirificè ſermones hujus hominis mihi placent. Inſtar relligioſi alicujus obtemperans mandatis tuis ad-eſt; inſtar boni Genii loquitur tibi: Nihil niſi æquita-tem ſummam petit. Quid poſcis illum amplius? Per vitam meam ne alloquio tuo indignum habeas, po-nas animo quod te malo habet, ignoſcas homini qui ſeſe & ſua omnia tam prolixâ voluntate tibi offert! CENT. Offerre dicis, Domina? juro tibi per ſanctas illas *tabulas unde pueri* Elementa diſcunt, brachium jā dum mihi ſuccutitur ſpe eorum quæ pro illa facere velim Semper pacificare illam ſtudeo, numquam pa-cifica utor. Præterita nocte per ſomnum mihi videba-bat provocatis quattuor hominibus illius gratia pu-gnam inire, omnibus ipſi bene notis; unum ex his oc-cidi, de cæteris tribus qui fugâ ſalutem ſibi quærebāt, qui minimum læſus abſceſſerat, ſiniſtrum mihi ad pedes brachiū reliquit. Porro multo melius aliquid tale de die vigilans præſtabo; ſi aliquis invitam illam contigerit. AREVS. Quoniam huc ſermo noſter venit, tempus ipſum me fari jubet. Ignoſcam tibi, Cēturio, hac con-

hac conditione uti ulciſcaris injuriam meam mihi illatam à Calliſtone illo, notæ inter urbanam juventutem nobilitatis; nec mihi ſolum, ſed & huic cognatæ meæ. CENT. *Vah, conditionem* iſtam minime admitto! Dic mihi illico an jam peccata ſua ſacerdoti alicui Confeſſus ſit? AREVS. Non tibi mandata eſt animæ ejus Cura! CENT. Volo igitur ut vis, mittamus animã ejus ad inferos ſine Confeſſione. AREVSA. Auſculta, attende, ne irrumpas orationem meam? Hac nocte illum deprehendere poteris. CENTVR. Nil dicas amplius, jam exitus rei in manu meâ eſt. Omnia ejus Amorum negotia cognita mihi ſunt, etiam illos novi qui horum gratiâ mortem oppetierunt, neque minus quo veſtro ambarum damno omnia geſta ſint. Scio & quorſum, quo, quâq; horâ eat. Solum hoc doce quot comitibus illuc ire conſueverit. AREVS. Duobus non amplius pueris. CENT. Paullum equidum iſtuc negotii eſt, parum cibi hîc inveniet, parũ pabuli hinc metet machæra mea. Melius & plenius illam alibi hâc nocte paſcam, uti etiam jam promiſi. AREVS. Sic excuſationes quæris: Ad alium canem cum hoc oſſe eas. Non eſt ex re noſtrâ iſta dilatio. Hic ego experiar dicere & facere an ad menſam tuam junctim edant. CENTVR. Si machæra iſta mea dicere vellet, quæ facere conſuevit, nullum tempus ejus facinoribus audiendis ſuffecerit: Quæ alia omnia circumcemiteria cadaveribus ſtipat? Quæ chirurgos & medicos divites facit? Quis præter eam fabris armariis continuo quod reficiant, ſubmittit? Quis chalybis amplius frangit? Quis clypeos plures Barcilonâ huc advehi facit, dum tot eorum quotidie diſſicat? Quis fruſtratim plures caſſidas disjicit?

Harum quidem optimas perfringere non majus illi negotium eſt,quam ſi pepones forent! Viginti ipſi anni modo ſunt,cum iſta mihi victum ſufficit. Hujus ergo timent me viri,amant mulieres, præter te quidē cæteræ. Hujus virtute avo meo nomen Centurionis partum eſt,Centurionem vocabant patrem meum; eôdem nomine & ego nuncupor. ELICIA. Quid vero facere poterat machæra tua ut avus tuus Centurionis vocabulum adſciſceret? Dic nobis? fortaſſe ejus facinoribus atque operâ Centum hominum Tribunus factus eſt? CENT. Non ſed quia fuit centū mulierum Leno! AREVS Nihil ad nos majores tui, neq; auditum antiqua facinora huc venimus. Si facturus es quod petitur,ſine dilatione promitte: nos alior-ſum properamus. CENT. Longè ego noctem amplius præſentem adeſſe cupio,ut imperata abs te expediā, quam tu ut ultam & vindicatam videre te poſſis. Et uti magis omnia patrentur ex voto tuo , elige quo mortis genere illum occidi cupias; Intus tibi Indicem oſtendam,cui inſcriptæ ſunt Sexcentæ & Sexaginta ſpecies,videbis quæ è tanto numero tibi arriſerit. ELICIA. Per amorem meum, Areuſa; ne hoc facinus tā crudeli atque immani homini mandetur. Potius ſit ut ne tale quid omnino fiat,quam ut tota civitas cōturbetur; unde nobis plus damni acceſſerit,quam etiam adhuc paſſæ ſumus. CENT. Illæ ſpecies quibus ego nunc magis uti ſoleo,quæque his diebus patratæ ſunt,& velut adhuc mihi in manibus verſantur, ſunt ictus laminę planę; ictus manubrii globo ferreo,ſubverſiones ingenioſæ;alios inſtar cribelli minutis pugionis punctibus perforo; alios punctim gladio, alios cæſim, alios longis alios brevibus ictibus perfo-

dio.

dio. Sunt vulnera mortifera; aliquando fuſtibus homines concido, ne nimium laboret videlicet, atque ut aliquando reſpiret Enſis meus. ELICIA. Per Deum ne amplius quicquam faciat, fuſtibus illum contundat, ut caſtigetur potius quam interimatur. CENT. Iuro tibi per Corpus Sanctæ Letaniæ, non plus in poteſtate dextri mei brachii eſt fuſtibus cædere ut mors non continuo ſequatur, quam ſolis ordinarium per cæli ſpatia curſum interjungere. AREUS. Non ſimus, ſoror tam puſilli animi, faciat quod volet; occidat illum, qualis ſeſe oculis obtulerit. Ploret Melibæa, ut tu coacta feciſti. Miſſum illum faciamus: Centurio memineris quod pollicitus es. Qualicunque modo illum tractaveris, voluptati nobis erit, modo caveas ne plane non erroris ſui admonitus elabatur aliquà. CENT. Deus ipſi ignoſcat ſiquidem fugâ non elabetur. Gaudeo maximè, Domina mea, occaſionem mihi ſeſe obtuliſſe, quamquam non magnæ rei, unde certior fieri poſſis, quantum Amore tui ego facere velim. AREUS. Igitur Deus benè cæptis tuis adſpiret; Ei te commendo, nobis hinc jam abeundum eſt. CENT. Ille te comitetur; & amplius tibi patientiæ largiatur. Illuc apageant meretrices iſtæ ſuis artibus eluiæ. Nũc meditabor quo pacto promiſſa non faceſſens, excuſationem mihi faciam, ut credant nihilominus iſtæ ſummâ me diligentiâ negotio affuiſſe, neque negiexiſſe officium metu diſcriminis. Faciam me infirmũ! Verum quid hoc proderit? Non deſiſtent petitione ubi revaluero! Porro ſi dixero illîc me fuiſſe. & quod in fugam illos conjecerim, indicia abs me petẽt; quales fuerint, quot numero, quo locorum ipſos aſſilierim, quomodo ornatos, veſtitos? Sic omnia perdide-

rim, nihil horum affirmare valens. Igitur quid conſilij capiam? Vt mandato mulierum ſatisfaciam, abſq; quidem periculo meo? Mittam evocatum huc Thraſonem, illum loripedem, cum ſociis ſuis, dicamque ipſi, quoniam alibi hanc noctem occupatus ſim, ut colliſis clypeis tumultum in plateâ iſthic dent, præceptum mihi id eſſe nonnullis pueris illinc fugandis per ludibrium. Hæc maxime tuta hujus rei expeditio erit, unde nemini poterit aliquid damni dari; Ludi inſtar erit in fugam illos conjicere, poſt dormitum concedere.

ACTUS. XIX.

ARGUMENTUM.

Calliſto comitatus Triſtane & Soſia ad viſendam amicam ſuam Melibæam dum hortum Pleberii petit, Melibæa ipſa & Lucretia illum præſtolantes colloquuntur & concinunt. Per viam Soſia Triſtani recenſet, quid cum Areuſa ipſi rei fuerit Calliſto jam apud Melibæam in horto erat, cum Thraſo & alij, à Centurione ad mandatum Eliciæ & Areuſæ eludendum conducti, adſunt; Procedit ad illos Soſia: Calliſto intra hortum audiens tumultum, quid rei ſit viſurus accedere vult: Ille horto exitus cauſſam ipſi ut triſtem Vitæ ſuæ finem faceret, dedit. Tale premium iſti tales plerumque ſortiuutur; Vnde moniti Amatores meliora conſilia ſequantur.

SOSIA.

SOSIA. TRISTAN. CALLISTO. MELIBÆA. LVCRETIA.

SIlentio procede iſtuc; Triſtan, ne quis gradientes nos audiat, deinde ad murum horti illius tibi enarrabo quid mihi contigerit colloquenti cum Areuſa hodie; videor enim illius gratiâ merito omnium mortalium gaudia mihi uni adſcribere poſſe. Scias illam; poſtquam à plurimis me hominibus hinc inde commēdari audiverat, Amore mei perceptam fuiſſe, frater: miſit igitur ad me vocatum ut quamprimum copia eſſet, illam inviſere vellem. Relictis aliis egregiis quidem monitis atque conſiliis, quibus adfectum erga me ſuum prolixè conteſtabatur, in prǽſentiâ tantum mihi benevolentiæ exhibuit, ut certus eſſe poſſim velut hæreditarium quem in Parmenonem, adfectum, habebat in me trāſijſſe. Obſecravit me quottidie, cum commode poſſem, ſe inviſerem, concluſiſſe quippe longo tempore Amore ſe mei fruituram. Itaque adjuro tibi, frater, periculoſam iſtam viam quam modo calcamus, & ita ego gaudiis meis ſuperſim, ut tribus vicibus animum ſumſeram illam amplexu amatorio invadendi; ſed cum tam ſpecioſam tamque comtam atque expolitam, veſtimentiſque ornatam, viderem, pudore deterritus ſum, conſiderans lacinias iſtas meas laceras atque undique perforatas; Cum ſe commoviſſet odorem undique dulciſſimum ſpirabat, ego contra fœtebam reliquiis ſtercoris equini, quæ intra calcæos mihi obhǽſerant. Manus digitique ejus quâvis nive candidiores erant, quas cum chirothecis ſæpius inderet & reduceret, non alio odore domus fragrabat, quam ſi Cydoniis

Auraiciſve malorum floribus aêr mulceretur. Sic, & quoniam incidebant negotia, quæ eam aliorſum vocarent, hodiernum noſtrum colloquium interruptũ eſt, & quod dicendũ mihi reſtat, in alium diem prolatum. Noſti tu, & res ipſa teſtimonio eſt, ad primum conſpectum ægrè negotia alicujus momenti confieri ſolere, quantò autem poſtea frequentius tractãtur, eò faciliora bonum exitum ſequuntur, magiſq; prudentiam hominum acuunt, & ipſa clarius inſpiciuntur: TRIST. Amice Soſia, alio ingenio magis rerum experiente, & ætate maturiore, opus erat mihi ad cõſilium tibi his in rebus dandum , quam quod mihi nunc eſt, ætate puero, judicio admodum mediocri, quod natura mihi indulſit. Tamen quicquid optimũ mihi videbitur, eò tibi non deero. Mulier iſthęc venaleſcortum eſt, ut ipſe aliquando etiam mihi narraſti: Scias, nec hoc, nec alio ullo eam negotio moribus ſuis contraven[illegible]ram, quin, quicquid poterit fraudium & dolorum adhibituram. Oblationes iſtas illius mõſtrum aliquid agere pro certo exiſtimo quamvis finis earumdem mihi nõ liqueat. Si pro homine comi atq; urbano te amari cenſes, quot illa potiores te, putas, projecerit? Si pro divite, atque opulento? ignorare nõ poteſt nihil tibi eſſe præter pulverem illum quem de ſtrigili equinâ ad tę redire quotidiè videt? Si pro nobili; neque illam latere poterit Soſiam te eſſe, Soſiã tibi patrem fuiſſe, natos utroſque in vili pago, aratro glebas proſcindendo vitam coluiſſe. Cui quidem rei tę nunc quoque aptiorem puto quam Amoris negotiis. Circumſpice, Soſia & rem penitius expende, an aliquid ſecretorum ſuper hoc noſtro ad Melibæã itu expiſcari voluerit, iſtis inuſitatis, atque dubio procul

ementi-

ementitis,aſſentationibus,ut hoc pacto aliquid ægrè facere, aut Calliſtoni inimicum reddere pleberium poſſint,invidentes,more proſtibulorum talium,Melibææ iſthæc ipſius gaudia.Cogita invidiam incurabile malum eſſe,neque eo loco facile exturbari poſſe, quo ſemel ſedem fixerit,hoſpitem prorſus ingratiſſimum,qui loco mercedis,pro habitationis uſu ſolvēdæ, nihil non moleſtiarum exhibeat hoſpitibus ſuis; cujus mos atque conſuetudo non alia eſt quam ingenium,alienis ſcilicet infortuniis gaudere. Igitur, ſi ita ſeſe iſta habent,vel quòcunque alio modo,mulier iſta mala atque aſtuta te decipere ſtudet, glorioſo ſuo nomine,quò plerique etiam alii capiuntur, vitiosâ atque noxiâ ſuâ conſuetudine venenare volet animam tuam atque inficere, ſaltim ut cupidini ſuo ſatisfaciat; Talia in medium proferre ut blāditiis te ductum everteret, eo fine ut detrimenta tua aliquam ipſi Voluptatem facerent. O Lenociniorum ſagaciſſima mulier! quam nitido pane involutum hoc tibi virus propinavit! Gorpus ſuum vendere voluit ut litigium aliquod accenderet.Nunc auſculta mihi, & ſi hoc modo res conciliata eſt, tu dolo ſimplici appetitus,duplicem illi fraudem remetire atque repone; eo potiſſimum modo quem nunc tibi præſcribam: neque hoc iniquo jure feceris,qui enim decipere ſtudentem,deceptione ipſe ſupervenerit, laudem poti⁹ quam vituperium meretur: Et ſi plurimis aſtutiis inſtructa eſt vulpis,aſtutior tamen habebitur is qui illā capiet. Contrariis dolis malas ipſius artes excipe, & cuneum cuneo contraducere inſiſte,ſcalis velut injectis arcem fraudium ipſius occupa; quamprimum ſecuriſſimam tui,& velut labiis te ductantem videbis:

Cantabis poſtea in ſtabulo tuo, *Vnum excogitarat Equus indomitus, alterum qui domare illum inſtituerat*. SOSIA. ô Sapientem te, adoleſcente ætate tuâ. Triſtan, longè amplius inſtructus ei prudentiâ, quam anni tui ferãt. Aſtutiſſimâ ſuſpicione in rem præſentem veniſti, credo etiam veriſſimâ. Verum, cum jam horto propinqui ſumus, & herus noſter proximus nobis, omittamus hoc colloquium, & differamus in craſtinum, larga enim ſeges erit omnia eventilaturis. CALL. Pueri, ut rectè poſitæ ſint ſcalæ, tacete vos; Ego Dominam meam intus loquentem audire mihi videor. Aſcendã in murum, & illic paullum conſiſtam, auditurus an abſentis, cum boni Amoris teſtimoniis, Ratio habeatur. MELIB. Ne deſinas cantionis hujus, Lucretia; Valdè enim illâ afficior, dum veniat Dominus meus, & quidem voce preſſâ, inter iſtud fruticetum, nẽ quis tranſiens iſthinc nos audiat. LVCRETIA.

Ah quis in eximij conductus more Coloni
Demet in abſceſſus Gramina læta tuos!
Quis contra, grato venientem flore ſalutans.
Gaudia deliciis conduplicata ferat!

MEL. Mentiar niſi eximiè me affici egregiis tuis iſtis cantandi leporibus fatear; per amorem meum, jungas plura. LVCR.

Lætus eſt fontis Lepor, unda vivens.
Grata torrenti ſite macerato.
Gratior vultus tamen eſt Calliſti.
Mî Melibæa.
Nocte vel ſub concubiâ videns te.
Gaudio exultem! venientem ab alto.
Deſuper muro quot ego oſculis te.
Excipere adſum!

Gaudio

Gaudio exultant teneræ Capellæ.
Matris adviſæ gravidas papillas,
Sponſi in adventum Melibæa toto,
Pectore læta eſt.

Nemo tam charæ fuit umquam amicæ
Gratus adventor; neque viſitata eſt
Ulla nox umquam ſimili Lepore.
Inter amantes.

MELIB. Quo tu amplius Canis, Lucretia, eo eum magis præſentem mihi imaginor, quantus quantus eſt totum ante oculos aſtare video, cum carmina iſta tua auſculto: Perge porro, optimè enim vocem temperare noviſti, & jungam ego meam. LUCRETIA & MELIBÆA.

Arborum umbroſarum io amœna culta
Flectite, ardenteis oculos Caliſti
Intuendo, alti decora iſta cenſus
Sponte deorſum.

Noctifer cælo decus in tenebras.
Lucifer cælo decus in diem almum.
Quin meum ſomno juvenem excitanteis.
Siſtitis iſthuc!

MELIB. Nunc tu mihi ſola audientiam præbe, Lucretia Ego ſola aliquid ſuavius occinam.

Pſittaci vos Luſciniæque, cantu.
Principe Auroram canere aſſuetæ.
Dicite illi omnes; tu te hic morantem ex-

Spectat

Spectat amica.
Iam noctis it meridies,
Differt adeſſe Adoneus!
An ille vinctus alterâ
Amaſiam hanc faſtidiet?

CALLISTO. Superavit me dulcedo ſuaviſſimi cantus non eſt mihi ultra tolerabilis amantis animi tui exſpectatio. O Domina mea unica, O omnis Spes & omnis felicitas mea! Quæ mulier nata talibus ſit Gratiis, ut tua merita non omnes illas ultro confutét? O improviſa auribus meis cantionis ſuavitas, O tempus deliciis uberans, O anima mea, O pectus O Corculum meum, Et quomodo non potuiſti ulterius aliquid temporis inſumere iſti ſuaviſſimæ vocis tuæ ſuavitati, Cur non porro etiam amborum deſideriis canendo ſatisfacere? MEL. O exoptatiſſima deprehenſio, O inſidiæ exſpectatiſſimæ, ô ſuaviſſima superventio: Es tu hîc mei animi Domine, anima ipſa & corculum meum! Es tu ipſemet? non poſſum credere. Vbi abſconſus eras, Lucidiſſime SOL? Quo reconſideras claritatem illam immenſam tuam? Quamdiu factum eſt quod auſcultaſti nos? Cur me raucâ & abſurdâ meâ inſtar Cygni voce fruſtrà aerem verberare paſſus es? cur exſenſis verbis inſtrepentem audire ſuſtinuiſti? Totus hic hortus noſter adventu tuo novâ lętitiâ inducitur. Vide Lunā inter innumerabilia ſidera prolucentem; etiam ſuaviorem ſuam lucem cælo exſerere videtur: Vide nubes illæ quam per cæli ſpatia diffugere properant; audi decurrentem hanc aquā de fontis hujus meditullio, quam longè ſuaviori nūc murmure per viridarium hoc floreſcentium herbarum properat? Attende celſas iſtas cyparyſſos, quo

pacto

pacto rami invicem ſibi abblandiuntur, alius alium arridet & alloquitur velut interprete compoſitiſſimo illo Vento, qui ſummâ temperie omnia permulcens voces mutuas foliorum perferre hinc inde occupatus eſt: Vide omnium arborũ placidiſſimas iſtas umbras, quam obſcuritates ſuas condenſare laborant, ut furtivis noſtris Voluptatibus gratiſſimum tegmẽ inducant. Lucretia, quid tibi animi eſt, amica mea; & tu delectationem talem, immo hanc meam farucIla, quæris? an ex invidiâ te avertis? Totum mihi meum gaudium relinque, noli in partes diribere velle quod totum ad me ſolam pertinet: Ne mihi tu amplectare Calliſtonem meum, ne tenera ejus mẽbra duris tuis brachiis aggraves. Sine me ſolam, permitte ſolam eô frui quod ſolius meum eſt, non mihi involes aut occupes tu deſiderium meum. CALLISTO. Igitur, unica mea Domina, Unica gloria mea, ſi me amas, non deſtituas, non omittas cantum continuare tuũ! ne ſuavem illam vocem me' gratiâ premas! Non pejorem tibi conditionẽ præſentia mea ferat, q̃ ferebat abſentia: Abſente nẽpe me gaudebas cantu, cantabas gaudẽdo, nunc præſente intermittere utrumque videris. MEL. Quid vis cantitare me, Amaſium meum? Quomodo cantare nunc potero? Deſiderium tuum erat Modimperator Muſicæ meæ, hoc incitabat vocem meam, & ſonum ejus regebat: Cum jam conſecuta ſim pręſentiam tuam, deſiderium ad tempus evanuit, Toni vocis meæ temperiem ſuam reliquerunt! At quoniam tu, Exemplum atque Speculum quoddam omnis civilitatis, & morum egregiorum es quomodo imperas linguæ meæ cantum, manibus autem tuis non imperas uti quietæ maneant? Cur non omittis i-

ſtas tactiunculas? Impera illis tranquillæ uti conſideant, & obliviſcantur attrectationum iſtarum odioſarum & fermè intolerabilium! Vide, anime mi, veluti mihi acceptus atque exoptatus eſt aſpectus tuus trãquillus atque comis, ita moleſta non poteſt non eſſe iſta crudelior contrectatio: Honeſta atque ſuavia joca tua me delectant, inhoneſtiores atque audaciores manus, odioſæ mihi ſunt, quando hoc pacto omnem æquitatis regulam tranſiliunt! Relinque mihi iſtas tunicas meas in ſtatione ſuâ, Si videre vis utrũ de ſerico an bombyce ſint iſtæ lacinię meę, an lanificii operis; quid opus habes intimum induſium meum quærere, quod certè ignorare non potes lineum eſſe: Lætemur & jocemur aliis mille modis, quos ego tibi etiam præibo; ne me affligas, neque veſtitum turbes, aut ornatum evertas. uti ſoles. Quid te juvat *veſtimenta mea mihi inquinare?* CALL. Sic res poſcit, Domina; qui avem edere cupit, plumis oportet prius illam deveſtiat. LVCR. Mali peream ſi amplius auſcultare poſſum. Ego deſiderio talium pene contabeſco, iſta autem fatua, hera mea etiam rogari vult. Iam, jam, tumultus iſte conſopitus eſt: Non opus illis fuit qui litem decideret, neque arbitro quidem. Verum & ego puto pariter me tali alicui ſatisfacere poſſe, modo fatui hujus famuli de die me interpellarent. Exſpectant ſtolidi ut ego illos rogatum veniam? MEL. Anime mi, vis Lucretiæ mandem aliquid nobis guſtui adferat? CALL. Non eſt alia res mihi delectationi quam tenere in poteſtate meâ corpus hoc, iſtamque tuam incõparabilem pulcritudinem. Eſui & potui quæ velis, numeratâ pecuniâ undique venalia invenias: Nullo non tempore hæc parabilia ſunt, nulli non etiam ho-

mini

mini. At iſtud quod auro argentoq; nequaquam parabile eſt, quod in univerſa rerum naturâ par ſibi non habet, quod unicum in horto hoc teneo, quomodo perſuaderi potero uti vel unico momento ſeponam, dum frui quidem illo licet. LUCR. Iamdudum mihi caput audiendo dolet, non vero illis etiam loquēdo, neque brachia amplexibus eorum fatigantur, neque labia oſculis: Iam iterum conticeſcunt; tertium hoc tropęum puto ; quod hac nocte modo hîc figitur. CALL. numquam ego diem nobis illuceſcere velim, Domina: uti quidem Glorioſa hæc Voluptas quam de exoptatiſſimâ tuâ conſuetudine capio, me delectat & animi afficit: Tanto mihi gaudio eſt amplecti hæc generoſæ teneritudinis membra tua. MEL. Ego ſum illa, Domine, quæ Voluptatem ex hâc conſuetudine noſtrâ capio, ego quæ meliore ejus parte fruor. Tu mihi viſitatione hâc tuâ incomparabilem gratiā facis. SOSIA. Sic ſic ſceleſti veniſtis illos percellere qui nequaquam vos metuunt: Ego certò juro vobis ſi tātum animi eſt ut exſpectetis iſthîc, tractatum iri non aliter quam meremini. CALLISTO. Domina, Soſia meus eſt ille quem vociferantem iſthic audio : Dimitte me viſum quid rei ſit, ne occidatur, ſine defenſore, nemo enim illi adeſt prętér puerum alium; cedò properè mihi pallium meū quod iſtic ad pedes tuos depoſui. MELIB. Miſeram atque infelicem me, ne deſcēdas ſine loricâ, redi & arma prius induè! CALL. *Domina quod pallium & Machæra & Animus non* faciunt, umquam Caſſis & thorax ferreus cū ignavia efficiēt. SOSIA. Redire etiam audes ? Exſpecta, certè malo tuo huc veneris, CALL. Per Deum, Domina, ſine deſcen-

deſcendam, Scalæ jam ritè locatæ ſunt. MEL. Ah infeliciter miſeram me, quomodo tam præceps hinc abis, tam ſubito, tã ſine armis, ut illos aggrediare quos quales ſint neſcis, Lucretia, illico huc ades, arma ſua illi dejiciamus trans murum vides illa iſthic jacentia. TRIST. Prehende fortiter ſcalas, Domine, ne cadas. Iam illi abierunt, erat Thraſo tantum ille Loripes, & & ejuſdem generis aliorum manipulus, tranſibunt iſthac vociferando. Soſia jam redit. Prehende manu, tene utrinque ſcalas, here. CALL. Deus mihi propiti⁹ ſit, pretii equidem, Confeſſio. TRIST. Accede extẽplo huc, Soſia, infelix noſter her⁹ ſcalis procidit, neq; loquitur amplius neq; mẽbrũ ullũ movet! SOS. Here, Here, ad alterũ hoc oſtiũ. Tã ille mortuus eſt q̃ ſit avus meus. O ingens infortunium! LUCR. Audi, Audi, maximum hoc malum eſt. MEL. infeliciſſimam me, quid eſt quod illic audio! TRIST. O mi here & omne bonum meum! O Herus noſter omnibus malis ſuis evolutus! O triſtem mortem ſine Confeſſione! Soſia, cerebrum iſtud de lapidibus iſtis collige, & appone capiti infelicis noſtri Heri. O inauſpicatum diẽ, O præcipitem & inſperatum finem! MELIB. O incõſolubile infortunium meum, quid hoc negotii eſt? Quid hoc? quomodo tam infeliciter accidere potuit, quod ego audio accidiſſe! Adjuva me, Lucretia, ut murum iſtum adſcendam, ut ærumnas meas videam, ſin, movebo omnem familiam & domum Patris mei planctu & clamore: Omne bonum meum, omnis delectatio mea in fumum abiit, in ventos diſperſa eſt. Hilaritas mea conſumta eſt, Gloria mea evanuit. LUCR. Quid ais; anime mi Triſtan, quid eſt quod plãgis ſine omni rẽmiſſione? TRIST. Deploro maximũ malum

malum meum, plango immanes meos dolores. Herus meus Calliſto cecidit & exſtinctus eſt: Caput ejus in tres partes diſſiluit: Dic hoc illi recenti & triſtiſſimæ amicæ ejus, ne deinde exſpectet adventum miſeri ſui & miſerandi Amatoris. Soſia tu iſthinc pedibus cadaver ſuſcipe, auferamus hinc corpus deſideratiſſimi domini noſtri; ne Honor etiam defuncti detrimenti aliquid capiat, neque quiſquam norit hoc eum loco mortem oppetiiſſe. Sit abhinc nobiſcum perpetuus dolor, numquam nos ſolitudo, deſperatio, Luctus, triſtitia, deſerant, numquam lugubres veſtitus, numquam mœror atque lacrymæ. MEL: B. ô miſerarum omnium miſerrima! tam parvo tempore mihi tanta mea gaudia conceſſa ſunt? Tam ſubito me æternus dolor occupavit! LUCR. Hera ne deturpes caput tuum, ne capillos diſcindas, nunc in Gaudiis, nunc in mœroribus? Quod ſidus tam ſubito nos infortunio iſto adflavit? Quanta hæc tua puſillanimitas eſt? Erige te per Deum, ne à Patre tuo loco tam ſuſpecto jacens offendaris; jam ille te percipiet. Domina, Domina non audis non agnoſcis vocem meã? Ne te ipſam morti addicas, miſera; per Dei fidem, excita animum, cape fortitudinem ad tolerandum hũc dolorem, quæ tantæ audaciæ in conficiendâ tibi Voluptate fuiſti! MELIB. Audiſti Lucretia, quid illi ſervuli dixerint! Audis funebres illorum cantiones? Precando Deum reſpondentes ſibi mutuo abſtulerũt omne bonum meum: Interfectam abſtulerunt omnẽ lætitiam meam! Non quicquam temporis jam Vitæ meæ ſupereſt. Cur non amplius gaudiis meis fruar? Cur non gaviſa ſum amplius, dum copia mihi ejus in manibus fuit. O ingratos mortalium animos! Num-

quam cognoſcitis bona veſtra, præterquam cum in poteſtate ea habere deſtitiſtis! LUCR. Excita vires tuas, Melibæa domina, reſtitue tibi vitam tuam, animum amiſſum recipe. Majus detrimentum erit offendere te hoc noctis in horto iſthîc, quam fuerit Voluptas quam ex adventu Amatoris tui concepiſti, etiam quam dolor iſte ſit quo defunctum, non immerito quidem plangis. Redeamus in cubiculum noſtrum, repone te in lectum tuum. Advocabo ego patrem tuum, fingamus aliud malum, quoniam nequaquam iſtud occultare poterimus.

ACTUS. XX.

ARGUMENTUM.

Lucretia pultato oſtio, cubiculo ſuo Pleberium evocat, rogata quid rei ſit, properato opus eſſe ait ut viſitatum eat filiam Melibæam. Surgit lecto Pater & cubiculum Filiæ intrat; ſolatur illam, rogans, quid mali patiatur? Fingit Melibæa dolores Cordis. Patrem ſuum poſt ablegat inſtrumenta aliqua Muſica allatum. Adſcendit comite Lucretia in turrim; ipſam mox & Lucretiam abſcedere jubet: Claudit illâ ſemotâ oſtium. Venit Pleberius ad pedem molis, recenſet & aperit illi Melibæa omnia quæ cum ipſa & Calliſtone tranſacta ſint. Ad finem præcipitem ſe turri deijciens mortem deſiderio amiſſi Amaſii oppetit.

PLEBE-

PLEBERIVS. LVCRETIA. MELIBÆA.

PL. Quid vis, Lucretia? Quid tam importuna & præceps poſtulas? tam omni modo turbata & tumultuans? Quid eſt quod Filiæ meæ accidit? Quod malum tam ſubitum eſſe poterit, ut neque veſtiendi mei mihi ſpacium detur? Neque ſatis mihi temporis ad ſurgendum conceſſeris. LVCRET. Here omnes moras abiice, quantum potes feſtina, ſi vivam eam videre cupis, neque malum ego illius, quale ſit perſpicere poſſum, neque illam ipſam fere jam agnoſco, ita figuram omnem priſtinam mutavit. PLEB. Eamus propere, propera illuc, intra tu prior, oſtium hoc amove, feneſtram iſtam bene aperi, ut vultum ejus clara luce videre poſſim! Quid iſthuc rei eſt, Filia mea, quid doloris pateris: Quam repentinum hoc malum eſt, quam ſubitum, atque inſperatum: Quo vires illas tuas perdidiſti? quo animum omnem ex pectore? Adſpice me contra. Pater tuus ſum: Dic mihi cauſſam doloris tui, ut citius quam cenſeas curari, remediis adhibitis, poſſit? Nolis me triſtiſſimo hoc fine ſepulcro meo immittere! Noſti & memor eſſe debes aliud mihi bonum, præter te unicam, in hac vitâ non ſupereſſe. Aperi, reclude hilares illos tuos oculos, & me intuere: MELIB. Ah dolor, dolor! PLEB. Quis dolor meo par eſſe poterit, qui te dolentem adſpicere cogor? Mater tua pene amens facta eſt malum tuũ audiendo, mœrore & turbatione nõ potuit lecto ſe tollere ut viſitatũ te adeſſet. Reprende animũ tuũ, excita vires corporis, reſume alacritaté tuam priſtinã, uti mecum eam viſitatum ire valeas. Dic mihi ani-

ma mea, cauſſam morbi tui, occaſionem ægrimoniȩ tuæ! MELIB. Remedium meũ periit. PLEB. Filia mea chariſſima & optatiſſima ſenectute defecte patri tuo, per Deum te rogo ne patiaris deſperationem animo tuo inducere morbi tui tormenta; flaccidis & puſillanimis pectoribus dolor duplex ex ſimplici accedit. Si malum tuum mihi recenſueris, extemplo de medicina illi proſpicietur: Neque pharmaca neque Medici nobis deerunt, neque famulorum copia, qui omnia malo tuo remedia exquirant, componãt, adferant; ſit ſalus tua ope herbarum reparanda, ſit gemmarum, ſit verborum conſolantium virtute, ſit etiam ex animalium quorumlibet corporibus petenda. Igitur ne meum animum excrucies amplius, ne tormenta torminib. meis, ne pœnas pœnis, dolores doloribus adiicias, ne me commiſeratione tui amentem fieri velis: dic mihi, exoptatiſſima filia mea, dic unicũ vivendi mihi ſolatium, quid eſt hoc tam præcipitis mali quod te vexat? MEL. Vulnus eſt medio cordis mei meditullio inflictum, quod loqui me nõ permittit. Non eſt par aut comparabile cuilibet cæterorum malorum; opus erit pectoris penetralibus exciſo ipſo corde meo, ut curari poſſit, quippe in Secretiſſimum ejus ſinum adactum eſt. PLEB. nimis mature tibi ſenectutis malorum aliquod exantlandum objectum eſt, Iuventus tota ſolet eſſe Voluptas & Hilaritas, inimica omnibus triſtitiæ vel ſuſpicionibus: Surge paullulum iſthinc, filia mea, eamus captatum ſerenioré & limpidiorem auram de fluvio proximo: exhilarabere, recipies animum, ubi cum matre tuâ collocuta fueris. Dolor te tuus relinquet. Vide ne delectationẽ hanc fugias, non eſt malo tuo remedium promtius,

neque

neque mœrore gravius quippiam. MELIB. Eamus quo jubes, Pater. Aſcendamus turrim ipſam ut illinc delectabili aſpectu navigiorum me recreẽ. Fortè remittet hoc pacto aliquid doloris vehementia. PLEB. Adſcendamus, & nobiſcum Lucretia. MELIB. Hoc etiam Pater ſi tibi videbitur, jube afferatur inſtrumẽtnm aliquod Muſicum, quo expellatur etiam aliquid mœroris & doloris mei, nunc fidibus nunc aſsâ voce canatur; Vt cum ex unâ parte violentia me morbi aſſiliat, ex alterâ illam amoveant ſuavitate cantionũ & Inſtrumentorum. PLEB. Iſtud filia mea, extemplo factum videbis; Ipſe ego ibi mandatum ut illico apparetur uti poſtulaſti. MEL. Amica mea Lucretia: valde altus hujus molis adſcenſus eſt; jam me male habet carere debere alloquio Patris tã diu mei, Curre tu & indica illi, rogare me, ad pedem turris hujus veniat, dicturam eſſe duo aut tria verba quæ matri meæ dicere oblita fuerim. LVCR. Eo Domina. MEL. Omnes jam ſubmovi, ab omnibus libera relicta ſum. Omnia optime ad conciliandam mihi mortem meã conveniunt. Aliquid allevamenti malum meum ſentit, dum pro certo video tam cito nos conjungendos denuo eſſe, me & deſideratiſſimum amaſium meum, Calliſtonem. Occludam jam oſtium, ut nemo ad me pervenire poſſit, qui mortem imminentem differre velit: non impediant mihi ſeceſſum ex hoc mundo, ex hâc vitâ, meum, non me in mediâ viâ morentur, quâ quidem, brevi admodum ab hinc tempore, hunc diẽ illum viſitare in alterâ poſſim, qui me in hâc vitâ prçteritâ nocte inviſit. Omnia ex voto meo convenerũt. Satis temporis habebo ut jam concluſam & conſtitutam mortem meam Domino meo Pleberio enar-

rare poſſim. Maximam injuriam venerabili ejus canitiei infero, maximopere ſenectutem ejus offendo, maximum cordoliũ ipſi peccato meo infero: in horribili ſolitudine illum relinquo. Cauſſam ego procul dubio morte meâ datura ſum illis, ut citius finẽ quoque ſenes parentes mei, ſortiantur; ut quod reſtat vivendum ipſis, meo nomine decurtetur & incidatur. Sed quid? Alii fuerunt olim etiam crudeliores in parentes ſuos. Pruſias Rex Bythiniæ, nullo dolore animi percitus, nullâ planè de cauſâ patrem ſuum bonâ ſponte ſuâ interfecit, Ptolemæus, Rex Ægypti, matrem ſimul & patrem ſuos, & fratres: & conjugẽ, ſolo amore unius puellæ. Oreſtes matrem Chlytemneſtrã. Crudeliſſimus Imperatorum Nero matrem Agrippinam, ſola Voluptate motus, occidi fecit. Hi digni ſunt vituperio, hi merito ſuo culpabiles, hi verè Parricidæ nuncupantur. Secus ego, quæ ſi illis malè facio morte meâ, purgo per eam me culpâ, quam ſuis doloribus in me conferre poterant. Alios plurimos pariter crudeles vidit antiquitas, & memoriæ ejus nobis ſervarunt, Multi illic leguntur liberos & fratres ſuos interemiſſe, ſub umbrâ quorum criminum error hic meus minime tam atrox videbitur. Philippus Rex Macedoniæ, Herodes Iudææ, Conſtantinus Imperator Romanorum, Laodice, Regina Cappadocię, & Medea illa Magicarum artium conſultiſſima; At omnes iſti liberos ſuos, ante ſibi cariſſimos & gratiſſimos, occiderunt; ut ipſis vita in tuto eſſet. Ad finem memoriæ meæ ſuccurrit inſignis crudelitas Phraatis, Regis Parthorum, qui ne quis ab exceſſu ipſius ſucceſſor Regni ſuperſtes maneret, interfecit Orodem, ſenecta ætate patrem ſuum unicum filium ſuum, &

triginta ipſos fratres ſuos. Iſta fuerunt crimina culpâ verâ notanda, quoniam ut ipſi ſolum rerum & corporum ſuorũ tuti forent, interfecerunt majores ſuos, interfecerunt liberos etiam & fratres. Veriſſimum eſt, etiam ſi omnia iſta ſeſe hoc pacto habeant, meum non erat imitari illos in talibus, quibus ipſi peccarũt; At nõ integrum jam mihi hoc negotium eſt; ego amplius ipſamet in poteſtate meâ nõ ſum. Tu, Domine, qui ſermonis hujus mei teſtis eris, aſpicies quam ego omnibus meis gubernãdę viribus ſpoliata ſim, videbis quam ereptam libertatem meam captivam aliis ceſſerim, quam ſenſus mei omnes tam potenti Amore, mortui mei Amaſii, percepti ſint; qui quidem omnem illum mihi eximit quo parentibus meis antea eram devincta, & nunc quidem etiam ſum, ſed tantæ illius potentiæ hunc quoque cedere cogor. PLEB. Filia mea, Melibæa, quid ſola iſthic agis? Quid eſt quod mihi dictura es, vis illuc ad te adſcendam? MEL. Exoptatiſſime mi pater, ne pugnes neque labores eò pervenire, ubi ego nunc ſum, aliter enim turbaveris ſermonem quem tibi modo dictura ſum. Brevi tuũ cor triſtitia induetur ſuper morte unicæ filiæ tuæ; Finis meus appulit, adeſt hora quæ me omnibus ęrumnis meis exoneratura eſt, mœroris tui initiũ. Venit hora ubi ego chariſſimo ſodali meo reſtituar; tu aũt in illætabili ſolitudine vivere incipias. Nõ opus tibi erit, honorandiſſime parens, inſtrumentis Muſicis ad placandũ dolorem vivæ mihi, ſed Cãpanarũ ſono ad ſepeliendam defuuctã. Si me loquentẽ abſq; lacrymis auditurus es, percipies ærũnabilẽ cauſsã violenti hujꝰ læti tamẽ atq; exoptati, à te diſceſſus mei. Nõ interrũpas Voluntatẽ meã ploratu, aut verbis conſolatricib.

Sin;manebit te planctus atrocior,cum ſcire ex nemine deinceps poteris cur me interfecerim,quam nunc ſequetur gnarum quâ occaſione mortem mihi ſumſerim.Nil quicquam me interroges, neque reſpondeas,amplius,quam ſponte tibi dictura ſum; nempe quod cum cor onuſtum eſt doloribus, oculi clauſi ſint conſiliis & admonitionibus:Et tali meo tempore verba tua,quæ ſedare furias dolorum voluerint, illas hauddubio facient furentiores. Audi ſenex Parens ultima verba mea,quæ ſi,ut ſpero,animo hauries, nō habebis culpare delictum meum: Audire & Videre potes triſte iſtud condolium quo univerſa civitas modo percellitur,auditu percipis triſtem hunc Campanarum clangorem; iſtum ſtrepitum populi; iſtos baubitus canum;iſtos armorum concurſantium tumultus;Omnis hujus mali ego unica & Sola cauſſa ſum:Ego luctu & lugubri habitu hodie involvi maximam partem urbanæ Nobilitatis. Ego multos ſervos hero ſuo ſpoliavi;ego Eleemoſynas multis orbis, pauperibus atque viduis,præcidi. Ego cauſſam dedi ut de vivorum numero in mortuorum cenſum receſſerit perfectiſſimus virtutibus Omnium qui umquā fuerunt Gratiis dotatiſſimus juvenis.Ego viventibus exemplar,Nobiliſſimi animi, ingenii ſubtiliſſimi, ad omne genus Comitatis & Vrbanitatis hominis incomparabilis,eripui: Ego ſola cauſſam dedi ut terra modo recipiat corpus generoſiſſimum, annos florētiſſimos,ejus adoleſcentis,cui parem noſtra iſta ætas non produxit.Et quoniam externatum te video tam immania mea facinora tam intricato à me ſermone audientem,clarius & ita ut abſque difficultate omnē percipere poſſis, rem indicabo. Aliquammulti dies exie-

exierunt cum Amore mei incenſus eſt Eques nobilitatis Vrbanæ præcipuus, Calliſto nomine, tibi omni dubio procul notiſſimus: Notiſſimi fuerunt tibi & parentes ejus, notiſſima generoſæ ſtirpis ſucceſſio. Virtus ejus & Bonitas nulli non manifeſtæ erant: Erat tantus Amoris ejus ardor, tam nulla planè mei cōveniendæ occaſio, ut ad extremum deſideria ſua crediderit aſtutæ cuipiam & ſagaci vetulæ, nomine Celeſtinæ: Hæc nomine ejus me accedens, ſecretum Amorem Calliſtonis mei mutuum pectore meo extraxit; aperui anui illi quod exoptatiſſimam matrē meā cælabam. Excogitata ſunt artificia, ut clam conveniremus & deſideriis mutuis frueremur. Conventum eſt, effectum nactus eſt Amor ſuum. Ille ſi me perditè amaret, non decipiebatur quopiam. Concluſa eſt dulciſſimi Amoris exſecutio, quod libuit amanti à me habuit, Victa & ſuperata Amore ejus introitum illi in domum tuam feci apertum, ſupervenit adjectis ſcalis murum horti tui, ſuperavit caſtiſſimum votū Virginitatis meæ, Florem meæ Virginitatis in ſinu illius amiſi: Delectabili hoc Amoris delicto fruiti ſumus integrum hunc menſem: Cumque præteritâ iſtâ nocte, ut moris habebat, veniſſet, cum jam ſolita gaudia alteri alter amantium communicaſſet, ut cōſueveramus hoc tempore, cū jā diſceſſum pararet, Vt Fortuna mutabilis eſt, ut omnibus mortalium gaudiis in triſtitiam repentinam commutandis læta eſt, ut diſpoſitum erat infelicibus fatorum ſcitis, ut finis amorum triſtis à Parcis conſtitutus; ut altitudo murorum ingens erat, ut Nox obſcura, Scalæ admodum tenues, ſervitia, quæ comitabantur infelicem herum ſuum, non dexterrima ad hoc genus officiorum, ut il-

 le re-

le repentè proſiliebat viſum quid tumultuū ſervi ſui in plateâ facerent, cū grandi illo impetu, quo deſcē- dere properabat, gradus ſcalarum non bene prævi- derat, errantem pedem in vacuum poſuit, cecidit, ce- cidit, procidit Calliſto meus, & cerebro illo ſuo, pe- nitiſſimi capitis ſui medullâ, parietes & ſilices hinc inde conſperſit ! Inciderunt Fata filum Vitæ ejus, abruperunt illi, ſine Confeſſione neceſſariâ Vitam ſuam, ruperunt pariter Gloriam meam, ruperunt Spem, Vnicum mihi Sodalem meum eripuerunt! Er- go igitur quę crudelitas ſit, exoptatiſſime parens meus, illum mori omnibus doloribus atque ærumnis liberum, me vivere velle tot earum nominibus undi- que lancinandam ! Mors Calliſtonis mei me invitat, invitat meam, & cogit ut propere illam mihi quęram, ut abſque omni dilatione eam mihi ſumam: Oſtendit mihi Spem meã, Votum mihi meum demonſtrat, per omnia, trans omnia, ipſum ſequi. Non dicatur de me vulgatum illud, mortuos & abſentes nullo cenſu in- ter caros haberi: Sic vota ejus conficiã moriens, quo- niam ut ea complerem viventi tempus non eſt con- ceſſum. O Amor meus, ô Animæ meæ Domine, Cal- liſto, Exſpecta me, jam eo, jam venio, corculum meũ, præſtolare pau!!um, ſi me exſpectas: Non incuſes ne- que vituperes moram hanc poſt te in vitâ meam; nõ alio fine hic adhuc moror quam ut rationem diſceſ- ſus mei ſenibus parentibus meis reddam, quibus hoc etiam & alia majora omnia debeo. O Pater mi ama- tiſſime, rogo atque obſecro, ſi in ærumnosâ hâc & mi- ſerabili vitâ mihi Amorẽ paternũ ſervaſti, jungantur corpora noſtra in unam ſepulturam, junctim nobis exſequiæ corporum noſtrorum ducantur. Aliqua ẽt

con-

conſolatoria tibi verba dicam ante deſiderabilẽ obitum meum, collecta atque electa de antiquis illis libris, quos ad excitandum & illuſtrandum ingeniũ meum legere me dum tecum, dum tua unica filia, fui, juſſiſti: Verum jam perdita & disjecta eſt omnis mihi Memoria & Commemoratio mea, hoc ærumnabili caſu, etiam exinde amplius, quod largum lacrymarũ fontem, malè hactenus preſſarum, per rugoſam faciem tuam in venerabilem barbæ tuæ canitiem deſcendere conſpicor. Saluta ultimis mihi verbis meis cariſſimam atque Exoptatiſſimam matrem meam; ſciat ex te totam ſeriem, cauſſamque omnem mortis à me mihi illatæ; grandis animi mei conſolatio eſt, nõ videre eam hîc tecum præſentem. Accipe, pater, dona ſenectutis tuæ; longis quippe vitę diebus, longi etiam dolores tolerantur, recipe arras confectæ ætatis tuæ, recipe illuc amantiſſimam tibi filiam tuam. Maximum dolorem meô fatô patior, majorem tuô infortuniô, ſummum omniũ ſuper ærumnis decrepitæ matris meæ. Deus tecum ſit, ſit quoque cum illâ; illi offero animam meam; tu Sepulturæ trade Corpus hoc filiæ tuæ, quod iſtuc delabitur.

ACTUS. XXI.

ARGUMENTUM.

Pleberius in cubiculum ſuum reverſus maximo ejulatu omnia complet. Rogat illum Aliſa conjux cauſſam tam repentini mali. Recenſet ipſi mortem Unicæ communis filiæ Melibææ, oſtendens cadaver ipſius, totum in fruſta collapſum. Perficiens planctum ſuum, librum concludit.

ALISA.

ALISA. PLEBERIVS.

AL. Quid iſthuc rei eſt, Domine Pleberi? quid volunt ſibi triſtifici illi tam immanes ejulatus tui? Abſque omni ſenſu eram, indormiveram ægritudini quam capiebam audiens malè habere filiam noſtrã. Nunc planctus tuos percipiendo, tam claros clamores tuos audiendo, tuas minime conſuetas querellas, tam altos atque diros gemitus tuos, tantoperè imis meis viſceribus perculſa ſum, tam immanibus doloribus cor meum tranſactum eſt, ira ſenſus omnes mei obruti atque conturbati ſunt, ut jam veteris illius ægrimoniæ pene, recentis hujus admiratione, obliviſcar. Dolor dolorem trudit, Dolentiam dolentia exigit: Dic mihi cauſſam tantorum tuorum malorum, cur affligis honorabilem ſenectutem tuam, cur mortem velut abſentem invocas? Cur canitiem tuam deturpas? Cur caput venerabile tuum collidis? Eſtne aliquid factũ Melibæâ noſtrâ? Per Deum dicas mihi, nam ſi illi male erit, vitam ego mihi acerbam arbitrabor. PLEB. Ah, ah, generoſa cõjux mea. Omnia noſtra gaudia una tempeſtas abſtulit. Omne bonum noſtrũ funditus everſum eſt; nil habemus quare vivere deinceps velimus. Et uti improviſus & minime ſperatus dolor majori te pœna excruciet, omnia mala jungamus quæ nec metuere poſſimus, ut eo properantius ſub terram eas, ne ego ſolus tam immane infortuniũ fleam, ut fleamus ambo, quod ambobus commune accidit, vide illic, intuere illic filiam tuam, quam tu peperiſti, quam ego autẽ genui, in fruſtra collapſam. Cauſſam mortis ſuæ illa mihi ipſamet indicavit, amplius illam univerſam ex hâc infelici ejus famulâ percepi,

cepi,adjuva me, adſiſte mihi ejulatib. ut triſtem nobis mortem ad funus filiæ noſtræ conficiamus. O qui huc adeſtis, Domini, cognati, amici mei, adſitis mihi ærumnoſiſſimo, partem dolorum meorũ in vos recipiatis! O filia mea unica, ô omne bonũ meum, crudeliſſima crudelitas ſit poſt defunctã te vivere me velle! Digniores erant ſexcenti mei anni ſepulturâ, quã viginti tui! Turbatus eſt ordo mortalitatis properato funere tuo. O canities mea, in hoc prolata, ut ægrè Senectuti meæ eſſet, potius vos recipiat terra iſta, quã rubicundam illam filiæ meæ cæſariem, quam iſthic jacentem videre cogor! Magna vis Senectutis meæ eſt, magnum robur defectu ætatis meæ ut vivere nũc etiam poſſim! Incuſo ego mortis moras, conqueror immenſum de tarditate ejus! quãtum adhuc temporis ſoli mihi relinquet, te viduo, te ſpoliato! Deſerat me Vita, quoniam tua me præſentia deſeruit! O Cõjux mea, ſurge de Cadavere filiæ tuæ, & ſiquid vitale exſucco tuo corpori ſupereſt conſume id mecum in triſtiſſimos gemitus, in ſuſpiria, in planctus inconſolabiles! Quod ſi forte Spiritus tuus, filiam tuam comitaturus, jam exceſſit, ſi jamdum vitam hãc vi mœroris reliquiſti, cur voluiſti manere me ſolum omnẽ iſtum triſtitiæ cumulum? In hoc potior fœminarum veſtra conditio eſt, quam noſtra virorum, quod immanis aliquis dolor abſque ſenſu vos mundo iſto eruere poſſit, ad minimum ſenſus dolendo amittitis, quæ & ipſa pars refrigerii eſt. O Duriſſimum pectus Patris, quo pacto dolore nõ rũperis? Iã unicâ hærede tua ſpoliatum es? Quo eduxi cælo turres? cur honorem ſummum in meâ Republicâ indeptus ſum? Cui arbores iſtas plantavi, cui conſtruxi navigia? O terra

duriſ-

duriſſima, quo pacto me ſuſtines; ubi conſolationem inveniet inconſolabilis ſenectus mea? O fortuna variabilis, miniſtra & diſpenſatrix temporalium bonorum; cur non exſecuta es crudelem diramque iram tuam in illo quod tui juris tibique ſubjectum eſt? Cur facultates meas, cur Patrimonii cenſum non deſtruxiſti? Cur ædes meas incendio non ſuſtuliſti? Cur nõ evertiſti magnifica prædia mea? Saltem florentem hanc unicam plantam mihi intactam reliquiſſes, in quam ditionis tibi nihil erat! Dediſſes mihi, ô fluctibus marinis incertior Fortuna, triſtem juventutem! dediſſes lætam ſenectam! non perverteres rerum naturalem ordinem! Potius malignitatem tuã & inſultus impios in robuſtum ætatem meam exercuiſſes, non in flaccidos hos ultimæ vitæ meæ dies! O Vita ęrumnis pleniſſima, ô miſeriarum omni genere effertiſſima! O Vita Humana, ô Orbis viventium mortalium, plurimi plurima de te dixerunt, multi in ſcrutãdis negotiis tuis animos manuſque ſuas occuparunt, diverſa & varia auditui de te recitarunt. Ego hoc recenſebo quod ærumnabilis experientia me docuit, ut ille, cui non bene ſucceſſerunt nundinarum tuarũ infelicium venditiones, & emtiones, ut is qui ſtudio hucuſque tacuit falſas tuas & deceptrices proprietates, ingenium tuum, doloſum & turbidum, ne impotentem iram tuam irritaret, ne incenderet inſaniam; uti ne mihi florem illum unicum abſq; tempore tolleres, quem hodie crudeliſſime imperio tuo ejeciſti, regno tuo pręcipitaſti. Nunc igitur, poſito timore, ut qui amplius nihil habeat quod amittere poſſit, ut qui jam odio habeat & faſtidiat poſſeſſionem omnium bonorum tuorum, ut egenus viator, qui abſque me-

tu in-

tũ inſidiantium latronũ alta voce canens, iter inſtitutum carpit, Laudes tuas omnibus palam facere non tenuam. Ego in ętate meâ tenerâ, juvenantibus annis, perſuaſum habebam facta tua ad aliquam regulam procedere, aliquo ordine tuam rotam circumvolvi. Iam adverſam averſamque tuam inconſtantiam inintueri valens, fateor videri te mihi inemeabilem errorum Labyrinthum, Deſertum horrendum, domicilium ferarum immanium, Curriculum in orbem in remiſſum, lamã & lacunã cæno oppletã, agrũ plenum ſpinis, montem præruptum, campum lapidoſum, pratum ſcatens ſerpentibus, Hortum floridũ ſed abſque fructu, Fontem ſollicitudinum, fluviũ lacrimarum, pelagus miſeriarum, Laborem ſine utilitate, dulce venenum, Spem vanam, Gaudium falſum, Verum dolorem. Ineſcas nos, ô Vita humana, falſis epulis delectationum tuarum, cum optime iis quis frui velit aperitur hamus ſub cibo latens: Nemo dolos tuos effugerit, venata tu cepiſti illico ut naſcimur, Cupiditates noſtras. Plurima promittis, nihil ſervas. Projicis nos extra te, ne poſſimus poſcere ut pollicitationes tuas rebus firmes. Currimus per infecta Vitijs ſpatia pratorum tuorum, immiſſis frænis, parum de Eventibus rerum ſollicito animo. Aperis nobis inſidias tuas cum retroverti jam non datur. Multi te ultro reliquerunt, deſeri abs te metuentes. Felices hi ſibi videbuutur ubi intelligent quo præmio ærumnoſum hunc ſenem ob tam prolixa in te officia ipſius affeceris. Oculum nobis excutis; & conſolationibus ungere vacuum cupis hiatum! Omnibus malè facis, ne quiſquam, ſolus adverſitatibus exagitatus, conqueri poſſit; dictitando,

insigne

inſigne miſeris, quorum & ego hodie numerum augere coactus, ærumnarum eſſe ſolatium, paria aliorũ infortunia audire. Verum ah miſerrimam ſenectutẽ meam! etiam ſoli mihi infelicitas hęc objicitur, nemo miſeriarum mearum ſocius eſt! Neque ſi memoriam omnium retro temporum excutiam, jungamq; præſentium calamitatũ conſiderationem, vel unum mihi ærumnis parem invenerim! Si illa Paulli Æmilii Patientia & ſeveritas animi conſolatum me veniat, ſex diebus duorum filiorum funeribus elatis non turbata, ingerendo, tantum illi Fortitudinis & Conſtantiæ ſuperfuiſſe, ut in triſtib. liberorum ſuorum exſequiis Populum Romanum ipſe conſolari potuerit, nec populus ipſi adeſſe opus habuerit, non hoc mihi Exemplum ullo loco ſatisfecerit. Alii illi duo filii ſupervivebant, adoptione in aliam familiam dati. Quomodo æquari meis poterunt infortunia Periculis Imperatoris Athenienſium, & magnanimi illius Xenophontis? Filios hi ſuos amiſerunt dum peregrè vivũt. Neque magna res fuit vultum idcirco non mutare, & frontem ſervare ſerenam, tum quod alter homini qui triſtem illum nuntium de morte filii attulerat, reſpondit, ne ipſe animi propterea angeretur, ſibi nullam cauſſam doloris eſſe. Vtraque hæc longe ab atrocitate mei luctus recedunt. Porrò multo minus diceré poteris, O Vita mortalium, catena perpetuorum malorum, Anaxagoram paria mecũ paſſum eſſe, pares itaque & conſolationes noſtras eſſe debere; meq; hoc ad mortem Filiæ meæ dicere convenire quod ille ſuper filio ſuo extulit, Vt ego mortalis ſum ita me mortalem etiam genuiſſe non ignorabam: Melibæa enim mea, Filia mea unica Melibęa, ſeſe ipſam interemit,

mit, ſuâ ſponte, idque in oculis meis, violentiſſimo Amoris igne percita, qui illam intus conficiebat, Alter ille in licito atque pro patriâ bello pugnans interfectus eſt! O damnum incomparabile; ô miſerrimũ ſenem! Quãtô amplius ſolatium inquiro, minus Rationis ſolando mihi invenio. Quod ſi Rex David filiolum ſuum, quem ægrotantem ploraverat; defunctum plorare non voluit, dicens ſtoliditatem eſſe irrecuperabilibus rebus lacrymas commodare; ſupererant chorus ipſi integer liberorum, quorum aſpectu vulnus unius morte illatum ſaneſcere ipſi poterat. Ego verò triſtiſſimis meis oculis; inconſolabili meo pectore non mortuam hãc, ſed mortis genus defleo, cauſſamque tam infelicis obitus doleo. Perdam jam ego tecum, ô deſideratiſſima filia mea, metus omnes & pavores qui quotidianis me timoribus excruciabant; ſola mors tua eſt quæ omnib. ſuſpicionib. malorũ accidentiũ me liberavit. Quid faciã ubi cubiculũ tuum intravero, ubi virgineos illos ſeceſſus tuos? Cũ omnia iſta deſolata, te nuſpiam invenero? Quid faciã cum vocata non reſpondebis? Quis reſarcire mihi immane hoc damnum, quod obitus tuus fecit, poterit? Nemo umquam mortaliam tantum uſpiam amiſit, quantum ego hodierno die! Quamquam aliquo pacto ſimilis videri poſſit animoſitas Fortiſſimi viri, Lanibæ de Auriâ, Genuenſium quondam Ducis, Qui Filium ſuum lethali vulnere percuſſum ſuis manibus de navi in mare præcipitem projecit; Hæ tamen omnes ſunt mortes quæ, cum neceſſitas extrema incubuit, fama fortunæ injurias extinguere voluerũt. Verum filiam meam unicam quis mori coegit præter A-

mortem illum vehementiſſimum? Igitur, aſſentatrix Vita mortalium quod remedium mœrentiſſimæ ſenectuti meæ relinquis, quo pacto ex me poſcis in te ut maneam, qui falſimonias tuas, tuas deceptiones, retia, plagas, catenas, quibus recentium in te hominum ſtolidas cupiditates, & imbellia deſideria capis, tam liquido cognoverim! Quorſum ponis, quo loco mihi collocas deſideratiſſimam filiam meam? Quis deſolatam domum meam jam frequentaturus, quis ſolitudinẽ & orbitatẽ meã celebraturus eſt? Quis permulcebit annos meos jã de ponte velut projiciendos! O Amor, Amor, nõ credidiſſem tantũ tibi crudelitatis, tãtũ roboris ineſſe ut ſubditi atq; cultores tui à te occiderentur! Per te vulnerata eſt Iuventus mea, per medias ardorum tuorum flammas, velut candentium carbonum, me erupi. Ah quam crudeli vindictâ ultus es magnanimitatem meam; quia juventâ ętate te effugi, nunc ſenem me tantis involvis infelicitatibus! Confidebam laqueis me tuis jam elapſum eſſe, cum Quadraginta annorum ætatem attigiſſem, cum Conjugali meâ Venere contentus, alibi delicias tuas non quæſivi amplius, cum eo me fructu dotatum cernerem, quo tua me hodie ſpoliavit crudelitas. Non putaram te delicta parentum poſteritati ipſorum imputaturum, aut vindictam ipſorum ſoboli exacturum, Non comminiſcor an ferro ferias an igne comburas. Tunicarum involucris parcis, at corda mortalium in penitis pectorum penetralibus lancinas! Cogis miſeros fædas res amare, dum pro pulcris haberi facis Quis tãtum tibi potentiæ tribuit? Quis nomen illud factis tuis & Naturæ contrarium

tibi

tibi impoſuit? Si Amor eſſes, cultores utiq; tuos amares! Si amares illos nequaquam tantis doloribus cõficeres! Si ſine doloribus illi vivere poſſent, non interficerent ſeſe, ut nunc fecit deſideratiſſima iſtæc miſera mea filia. Quem finem adepti ſunt Diſcipuli tui, quem miniſtri ipſorum? & falſimoniis doliſque compoſita decrepita illa Lena, Celeſtina? Mortua eſt vulneribus fideliſſimorum ſuorum ſodalium, quos umquam ad venenata tua Officia expediunda invenire potuit. Illi truncati carnificis manibus, capitibus, perierunt, Calliſto caſu interiit, triſtiſſima & infeliciſſima filia mea ipſa ſibi mortem conſcivit, ut illum ſequeretur. Horum omnium ſol9 tu Cauſſa caputque es. Dulce tibi vocabulum impoſuerunt, amara ſunt facta tua. Non æqualibus præmiis cultores tuos accipis. Iniqua lex eſt ea quæ in omnes non eadem eſt; Nomen tuum exhilarat animos, Effectus tui eoſdem contriſtant. Felices fortunatique illi ſoli ſunt quos tu non cognoviſti, aut quorum curam non attigiſti! Deum te appellant alii, neſcio quo errore ſenſibus ſuis tum ſpoliati: Vide quis ille Deus perhiberi valeat qui, quos educavit, occidit! tu interimis illos qui te ſequuntur. Hoſtis & perduellis es omni bonæ Rationi. Qui minimum tibi officiorum aut ſervitiorum præſtant, eos maximis, qui plurimum, aut minimis, aut penitus nullis præmiis afficis; Hos etiam magna ſecuritare animi inducis periculoſiſſimis tuis Choreis iſtis. Inimice amicorum, amice inimicorum tuorum, cur extra omnem regulam atque ordinem fata tua curſumque

decurris? Cæcum te pingunt, pauperem, nudum, & infantem. Arcum manui tuæ aptant, quo icias non ad oculorum aciem, quæ nulli tibi ſunt; ſed ad palpationem manuum! Cæciores ipsô te ſunt miniſtri tui, qui numquam neque vident neque ſentiunt clara cultus tui ſalaria. Ignis tuus fulguris flammis armatus eſt, numquam veſtigium vulneris relinquit, quocunque loco percuſſerit. Materia quâ flamma tua paſcitur humanorum mortalium animæ atque Vitæ ſunt. Tot earum millia à te conſumta atque perdita ſunt, ut à quibus, numerum eorum initurus, initium facere debeam, perſpicere non poſſim: Non Chriſtianos ſolum, ſed & Iudæos, & Gentiles conficis; omnes in compenſationem fideliũ ſuorum ſervitiorum. Quid dices mihi de Maciâ illo noſtrorum temporum, quomodo amori ſuo immortuus eſt? Triſtiſſimi ejus finis ůnica tu cauſſa fuiſti! Quid pro te non fecit Paris? quid Helena? Quid Hypermneſtra? Quid Ægyſthus? quorum fabulas omnis Mundus novit? Porro quô pacto ſappho, Ariadnæ, Leandro cultum egregii tui numinis rependiſti? Nec Davidi ipſi cum Salomone furor tuus parcere potuit! Per amicitiam tuam Samſon luit quod meritus erat, quoniam illi adhibuerat fidem, cui dandam eam tu perſuaſeras: Liceat infinita talium nomina recenſere niſi inſuperabile meum ad ſeſe infortunium me retraheret. Satis privato meo mihi malorum eſt. Nunc de Mundo conqueror quod creatus in illum umquam veni; Si in hunc natus non fuiſſem non gemiſſem in eo filiam meam Melibæam: Si & illa nata non fuiſſet, neque amore capta fuiſſet, ſi num-

quam

quam filia mea amaſſet, jam non ego ad has infortu-tas meas querelas adigeror, non hoc inconſolabili fine ultimos meos dies clauderem! O mea infelix ſolitudo, ô in mille fruſta disjecta, unica mea filia; cur noluiſti me impedire & interturbare mortem tuam? Cur non miſeræ, & miſerabiliſſimæ te, matris tuæ, miſertum eſt? Cur tam crudelem te erga decrepitum parentem tuum exhibuiſti? Cur me in immenſis his ærumnis reliquiſti? Vt me nunc ſolum deſolatum, omnis ſolatii exſortem videam in perpetuâ hâc ærumnarum valle!

* * *

FINIS.

VLTIMA VERBA MELIBÆÆ AD PARENTEM PLEBERIVM PRIVS-QVAM, POST CASV MORTUUM Amaſium ſuum Calliſtonem, ſe turri præcipitaret. Ex Hiſpanico Ludo, Celeſtinâ.

Ex Libris Silvarvm. Casp. Barthii.

SI quicquam nobis, Genitor, tua ſancta Voluntas,
Antideà gratum Vitâ bene fecit in iſtâ,
Has te ego per voces, hoc non iterabile carmen,
Teſtor ego! tumidi ne turbes Pectoris orſa,
Neu fruſtrà huc, cara cum matre, adſcendere tentes.
Namque prius cupidis quam cedam Filia Parcis,
Hinc tibi ego amplexus, hinc ultima gaudia, dicam,
Vnica te tua te, Pater, unica Nata, dolore,
Ah cito, chare Pater, tua te unica Nata, dolore.
Induet infando: Mihi adeſt mea proxima finis.
Proxima noſtra quies, tuus eſt labor: Hora petitum.
Solamen nobis dabit ultima, ſed tibi planctus.
Ipſa Comes charis abeo modo manibus; at tu.
Solus edes charâ cum Matre cor! ambo relicti!
Nec cupias noſtris aliter dare juſta querellis;
Muſica neu liquidis inſtaures Orgia Chordis,
Sola dabit functis acceptos Præfica cantus.
Turre procul celsâ æs reſonabile noſtrum.
Funus; uti patrio ſuccedam more ſepulcrum!

Si la-

Si lacrymis ſine, ſi enormi ſine carmina fletu
Accipies, jam cauſa tibi manifeſta patebit.
Sin; muta ad mutas deſcendam protinus umbras:
Ne cupias patriis morituram avertere dictis!
Luctus ubi æternis damnavit pectora Pœnis.
Conſilium omne procul, procul omnem abſiſte medelam.
Non tibi ceu vivæ ſolanda pericula Natæ
O Genitor! tibi nata fuit; da in funus odores!
Fructificum nil jam Sapientia dicta movebunt,
Omnia me circum nox inſuperabilis, & Lux
Deteſtata tenent: Via caſu in Fata ſequenda eſt!
Chare ſenex, mea verba ſuprema, mea ultima verba.
Conde animo; dulci ſit promtum ignoſcere culpæ.
Audis qui totâ dolor undique perſonet urbe?
Audis quos magno plangunt clamore tumultus
Æriſonæ turres, atque æmulæ tympana luctu!
Audis confuſæ circum vaga murmura Plebis?
Et triſteis fletus, & non reparabile votum?
Ipſi pone canes communi urgente fragore
Reſponſant, gemitumque animalia bruta reponunt!
Non ſtabilis vox ulla ſilet; furor undique planctus
Inſtat in ingenteis, turbataque mœnia verſat?
Non ferus obiecto tibi lucera ſecula cornu
Projicit, aut tacito, Pan, turbine pectora quaſſat!
Cauſſa ego ſum Luctus, tantorum ego Cauſſa malorum.
Sum, tua nata. Pater, O nata indigne peremtâ.
Ipſa ego Luctificis incinxi veſtibus Vrbem,
Ipſa ego purpureis Equitum tot millia criſtis.
Diſcinxi; ſpoliata Deum me templa figuris,
Curia me Sancto poſcit depulſa Senatu.
Orbi me Domino famuli, me ſervus herum vi
Nudus agit! Sequor in mortem, & mea fata prehendo.

Ah me quid propius vulnus crudele retractem!
Flos hominum, Flos ille hominum, mea maxima Cura.
Me duce triſtificas Erebi deſcendit ad Vmbras,
Me duce primævæ Ver liquit amabile Vitæ.
Me duce, me, me, unâ duce Nobilitatis & alti.
Ingenii defluxit honos: Ego Nobile Mundi
Delicium, cui nulla pareis dat Gratia cultus.
Nulla venus Veneres, nullus decus oris Apollo,
Ah crudelis ego, damnavi immitibus umbris!
Purpuream Corpus, roſeæ Violaria Peithus;
Oſcula, flammanteis optabile fulgur, ocellos,
Palladis hoſpitium, nulli æquiparabile, pectus,
Auſpice me tellus premit immortalibus umbris.
Ille Decus rerum; Virtutum Gloria Princeps,
Occubat; & nomen, Genitor, vis ſcire? Caliſto.
Hæc tua Virgineis an Nata locuta labellis
O Genitor, cenſetur adhuc? cape in ordine crimen.
Dum licet, hæc nemo, me functâ, edicere quibit!
Multa dies abiit noſtro cum captus Amore.
Virgineos thalamos juvenili pectore preſſit.
Quem modo crudelis rapuerunt ſtamina fati.
Notus erat cunctis, mihi notior, ah male! ſoli,
Notus & ille tibi, primævo flore, Caliſto,
Nobilium princeps Iuvenum; quid cætera dicam?
Flexit Amor paribus Melibæam illumque ſagittis.
Convenere thoro: facti mihi conſcia tædas.
Legitimas præluxit anus; ea cæſa repente.
Principium æterni fuit ærumnabile Luctus.
Me Pudor hæc charos voluit cælare parentes,
Aſt anui ignotæ iuſſit dare nota Cupido.
Quid memorem extremis acerrima gaudia in horis?
Virginitas ſpoliata mea eſt, interque nitentis.
Amplexus juvenis mulier tua facta puella eſt!

Hæc adeo, heſternâ, repetentem gaudia, nocte.
Infelix Lapſus gradibus dejecit iniquis.
Occubuit noſtro numquam moriturus Amore!
Illum trux Fortuna ſuâ impietate trucidat,
Me meus ardor agit; ſequar in me a fata receptum.
Nox ut erat obſcura, ignota via, orbibus ingens.
Altis ſtructa domus, cecidit! mea crimen amarum.
Ædis habet; cerebro tincta infelicis Ephebi eſt!
Crudelis paries! cur non ultoribus horrens.
Ignibus exuro monumentum, & ſigna reſigno?
Nunc ubi chare Pater tibi fata immitia dixi.
Indigno juvenis noſtri morientis Amore;
Quid ſupereſt niſi ut ipſa in amati funera funus.
Projiciam, & charo mea corpore membra recondam?
Mors mea me ſiſtet quo non pote perdita Vita.
Exſuam ita æternas Curas, ita flebile pondus.
Exhauſti lacrymis in pectora pectoris abdam.
Non mea crudeleis augebit Fama puellas,
Nec cum fortuna victum dabo Tempori Amorem!
Iam mihi nil ſupereſt, jam puncta noviſſima lapſi.
Temporis excedunt ævum, meque ipſa retento.
O Amor, ô Mea Lux, ô Spes mea, ô unica Vita.
Præſtolare tuam; jam nil, Melibæa, moratur,
Iam Patriam, Patriumque diem Patremque Saluto,
Et Materna meis vagitibus ubera nota.
Æternum ſuperi valeant, aveantque ſepulti.
Chare cape hanc animam, tuam io cape, chare Caliſto,
Illibatam animam, & ſolito me amplectere Amore!

FINIS.

C. BARTHI.

AD

PORNOBOSCODIDASCALVM, LATINVM SVVM.

ANIMADVERSIONES.

TRALATITIÆ.

C. BARTHI.

AD PORNO-BOSCODIDASCALUM SUUM.

ANIMADVERSIONES.

MAGNI illius Heracliti,] fuit ſanè opinio ejus ingens, & doctrina ipſa, etiamſi paucis perſpecta penitius, multis tamẽ commendata, De Vitâ & ſcitis multis Laertius libro Nono. Suida, Heſychius Illuſtrius, alii. Quidni verò merito ſuo magnus habeatur, qui cæteris omnibus mortalibus Avaritia & Luxuriæ rictu velut peſſumdatis, Solus eorum numero ſe eximere auſus eſt? Sic enim contemſit omnia talia ut à Dario Rege Regum invitatus venire in cõtubernium Aulæ toto tum terrarum orbe ſplendidiſſimę reſcribere auſ⁹ ſit hęc verba. ὁκόσοι τυγχάνουσιν ὄντες ἐπιχρόνιοι, τῆς μὲν ἀληθείας καὶ δικαιοπραγμοσύνης ἀπέχονται, ἀπληστίῃ δὲ καὶ δοξοκοπίῃ προσέχουσι, κακῆς ἕνεκα ἀνοίης. ἐγὼ δὲ ἀμνηστίαν ἔχων πάσης πονηρίης, καὶ κόρον φεύγων παντὸς οἰκειουμένου φθόνου, καὶ διὰ τὸ περιΐστασθαι ὑπερηφανίας οὐκ ἂν ἀφικοίμην

ἀφικοίμην εἰς περσῶν χώρην, ὀλίγοις ἀρκεόμενος κατ᾽ ἐμὴν γνώμην. *Quotquot mortales in terris vivunt, juſtitiam & Veritatem negligunt; avaritiæ & inani Gloriæ inexplebiliter ſe mancipant, ob mali judicii dementiam. Ego autem omnem nequitiam procul ponens, faſtidiumque devitans omnis invidiæ domeſticæ, quæ ſplendorem comitari ſolét; numquam in Perſiam terram venerim paucis contentus, quæ meæ menti congrua ſunt.* Sententiam hominis verè divini; quam cum vitâ ipsâmet expreſſit, videor mihi Antiſtitum Chriſtianorum aliquem legere de Contemtu rerum talium verba facientem: Sed & alia minime plurium hominum ſapuit Heraclitus, etiam Natura paucis ingenioſorũ & induſtriorum hominum ſecundus. Qui enim tam præter cæteros ſapuit, doctorem nullum habuit. Suida. Ἡράκλειτος. οὗτος ἐμαθήτευσεν οὐδενὶ τῶν φιλοσόφων; φύσει δὲ καὶ ἐπιμελείᾳ ἠσκήθη. Sic doctrina ejus vulgo ſcripta non erat, ob brevitatem dictionis viſa obſcurior, unde cognomen σκοτεινοῦ, cum autem perdidiciſſet quis, minimè difficilis. Heſychius Illuſtrius. λαμπρῶς δὲ ἐν τοῖς συγγράμμασι καὶ σαφῶς, ὥστε καὶ τὸν νωθρέστατον ῥᾳδίως γνῶναι, καὶ δίαρμα ψυχῆς λαβεῖν. ἥ τε βραχύτης καὶ τὸ βάρος τῆς ἑρμηνείας ἀσύγκριτον. *Dilucidus alioquin & perſpicuus in ſcriptis eſt ut etiam quamvis tardo homini obvius intellectu ſit, & in mentem facile penetret, verum ſtili brevitas & gravitas incõparabilis eſt.* Hoc ille contra cæteros qui obſcuritatem in ſcriptis hujus Philoſophi ferè abominati ſunt. Sic ſolent enim Græci nihil non dicere quod non & de proximo confutent ipſi, velut Suida de hoc ipſo, qui poſt modo à nobis adſcripta verba non veretur etiam doctores Heracliti enumerare. & Heſychius qui cum *terram fuſilem* dixiſſe modo poſuiſſet, mox, ſui oblitus, nihil de illâ ſciviſſe aſſerit. Præclara autem alia hujuſ-

dem

dem dicta & ſcita exſtant. Hominis de ſe ſuiſque virtutibus conceptam opinionem ſacrum morbum appellavit, auctore Heſychio. In idem flumen hominē nullum deſcendere, quo dicto acutiſſimè temporis celeritatem notavit, quod refertur à Platone in Cratylo, & Seneca Epiſtola. LVIII. Animam hominis inperſcrutabilem eſſe, quod Lucretius recenſet, & Tertullianus de Animâ. Cap. II. Quo ſane ſcito egregiè ſtolidorum Sophiſtarum argutationes eluſit, & alia ejus eadem materiâ ab eodem Tettulliano illic recenſentur. Acutum eſt quod idem lib. II. in Marcionem cap. XXVIII. refert, Eamdem viam eſſe ſurſum & deorſum, Quod eò ego referendum arbitror quod perſuaſit Heraclitus omnibus, omnia conſtare ex repugnantibus & contrariis. Vide tamen alia apud Plotinum libro. περὶ τῆς εἰς τὰ σώματα καθόδου τῆς ψυχῆς, qui liber Octavus eſt Enneadis. IV. Idem ſcivit Rationem humanam à divina pendere, quæ mundum regit ac moderatur, Chalcidius Commentario in Timæum: Heraclitus, conſentientibus Stoicis, Rationē noſtram cum divina Ratione connectit, regente ac moderante mundana, propter inſeparabilem Comitatum, conſciam decreti Rationabilis factam quieſcentibus animis opere ſenſuum futura denunciare. Inſcitiam ejus accuſat ex genere mortis Tatianus Oratione in Græcos, τούτου μὲν, inquit, τὴν ἀμαθίαν ὁ θάνατος διήλεγξεν. ὕδρωπι γὰρ συσχεθεὶς καὶ τὴν ἰατρικὴν, ὡς φιλοσοφίαν ἐπιτηδεύσας, βολβίτοις τε περιπλάσας ἑαυτὸν, τῆς κόπρου κρατυνθείσης συνολκάς τε τοῦ παντὸς ἀπεργασαμένης σώματος σπασθεὶς ἐτελεύτησε. A canibus comeſtū ſcribit ex Neanthe Diogenes, eumque ſecutus Heſychius. Porro Omnia

hic Philoſophus ſub unius Naturæ dominio cenſuiſſe videtur, velut gubernatricis cunctorum: Liber enim περὶ φύσεως tractavit ſimul τὰ περὶ τοῦ παντὸς Theologumena, & Politica, ut tradit idem Laertius, quo pacto Ethicæ ſeu Philoſophię Practicę omnia aſtrinxiſſe Socratem alibi docuimus: Et tanta uni huic auctoritas fuit ut paucis paginis ſectam fecerit Heraclitiorum, qui κυρίας ſuas δόξας ex uno hujus Commentario περὶ φύσεως duxerunt. Quem quidem, quia intelligi noluerit, magna ſecuritate omittendum cenſuit Cicero lib. III. de Nat. Deorum, qua Ratione paucos Theologos non manibus hominum præcipue non litteratiſſimorum, excuſſerit. Inter nobilia hujus ſcita etiam Chriſtianiſmo maximè congruit Corporis contemtus, quod ille itidem nihili faciendum docebat, Georgius Cedrenus Epitomâ Annalium. ἡράκλειτος καὶ αὐτὸς σχεδὸν σύμφωνα τῷ Πυθαγόρᾳ φθεγξάμενος. ἔφη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι πάντῃ τοῦ σώματος χρεὼν ὀλιγωρεῖν, καὶ νομίζειν αὐτὸ κοπρίων ἐκβλητότερον, καὶ ἐκ τοῦ ῥᾴστου πληροῦν αὐτοῦ τὰς θεραπείας, ἕως ἂν ὁ θεὸς ὥσπερ ὀργάνῳ τῷ σώματι χρῆσθαι ἐπιτάττῃ. Idem quod de Igne pronuntiavit ex eo omnia nata fuiſſe, pulcrè ab Lactantio confutatum videtur. lib. II. Divini. Inſtit. cap. x. aquam nimirum nulla ratione ab eo produci potuiſſe. *Heraclitus*, ait Scriptor elegantiſſimus, *ex igne nata eſſe omnia dixit, Thales Mileſius ex aquâ: Vterque vidit aliquid, ſed erravit tamen uterque; quod alterutrum ſi ſolum fuiſſet, neque aqua naſci ex igne potuiſſet, neque rurſus ignis ex aqua. Sed eſt verius ſimul ex utroque permiſto cuncta generari*, &c. Quæ ibi pulcerrimè eventilantur, ex Varrone, ut aliunde documenta

menta ſumimus,ubi & ſcitum illud ſecundum litem omnia fieri,exponitur. Theologia hujus auctoris in ſacrorum myſteriis fuiſſe occupatior videtur eluminandis, quo pertinet quod obſcæna talia eo auctore confirmat Arnobius lib. V: Eum toti Græciæ enarrandis talibus adfuiſſe memorans. Alia alibi, non enim vel iſta huc pertinent.

Omnia ſecundum litem fiunt.] ſciti hujus veritatem enarrat omnis Phyſiologia. Nihil enim eſt quod non contendendo vivat, cum Morti ipſi ſemper pugnet vita. Vitam numquam non Mors impetat. Sic calorem vincere laborat frigus, frigus à calore ſuperari contenditur,unde Vitalis temperies utriuſq; mixtim manentibus,deducitur. Quicquid alteri ſuccedit,illi contrarium eſt,nihil autem in Rerũ Natura eſt quod perpetuum ſit aut tenorem ſervet,ſed omnia interiũt, ut alia omnia reſurgant. Orbis hic eſt ſtationem deſerentium & pulſis ſuccedentium. Hoc certamen dũ certatur,vivitur; Superante altero contrarium alterũ evaneſcit,quo rurſus expulſo prius redit in pugnam, & Temperiem eo uſque facit,donec ſede dejiciat alterũ. Huic Poetæ dictũ *diſcors concordia fœtibus apta eſt.*

Quod enarrat Lactantius libro.II. Cap.x. Conſule præter Phyſicos cæteros Eclogas Ioan. Stobæi, & Plutarchi utiliſſimos libellos περί ἀρεσκόντων. Quos qui in talibus tenuerit,æquiore animo veterum fere omnium Phyſicorum amiſſa Commentaria deſiderabit.

Eſſe fœtam aliquo.] nucleo quopiam ex mediâ Vitâ petito,aut ad eam inſtruendam utili;aut denique cõſideratione interiori Sapientię evolvendo. Hoc enim eſt quo differunt Sapientum hominum ſcripta à Lar-

valibus

valibus deblaterationibus Sophiſtarum, qui hodie tales ſunt; qui cum Vetuſtatis nullam omnino cognitionem habeant, lyra eadem ſemper oberrãt, ſcilicet quod nolint ea dediſcere in ſenectute quæ pueri futilia combiberunt, ut queritur Petronius. De hoc autem libro planè verè hoc pronuntiaveris; parum illi verborum ſine nucleo aliquo tali ineſſe. Vt in hanc ſolam partem peccare videri poſſit, dum Vtilia & proficua ubique urget, parum perſonarum conſiderandarum memor. Vt obſervabis præcipuè in Parmenone, Sempronio, & Triſtane, quibus tales rerum conſiderationes & ex ijs ſententiæ adſcribuntur; ut ſummi Philoſophi meliores in mediũ dare non poſſint. De Cæleſtinâ alia res, quæ tot annos pro Excuſatione inducere poſſit. Tamen talem mulierem de Laudibus Vini diſſerentem malim audire, aut quomodo Calliſto emungendus ſit ſervulis, quam ubi etiam de divinis rebus Philoſopha ſententia ei dicenda datur.

Sententiæ pro teſtimoniis.] Ciceronis eſt lib. XVI. Familiarium de Euripide, ſcenico Philoſopho.

Franciſco Petrarcha.] Eſt ab Italo hoc, puto. Petrarcha autem utpote primus ferè, qui contemtis deliriis Sophiſtarum veræ Eruditioni de libris priſcorũ Lumen erexit; omni ævo nobile nomen habere meretur. Vitam ejus deſcripſit Hieronymus Squarzaficus: laudabili operâ: Vt omnes tales poſteritati utique quam commendatiſſimi erunt qui clarorum hominum hiſtorias memoriæ conſervabunt; eo quidem etiam magis, quo rariores erunt: Non enim hæc tanta felicitas cujuſque ingenium capit. Inſignem etiam laudem merentur qui Eruditorum virorum Nomina, ſcri-

na, Scripta & Obitus Hiſtoriarum Voluminibus intexunt, ut fecit omnium ſeculorum Vitam meritus ſcriptor, I. Auguſtus Thuanus. & quantilla tali alicui ſit talis opera, qui Famam ipſemet ſuam ad Poſteros omni alii Felicitati poſpoſuerit: Petrarchæ autem ipſa verba à nobis poſita ſunt, nō enim Hiſpanicè nobis interpretanda viſa, ut ex uno labore duplicem conficeremus.

Elephas tremit aſpectum muris.] PLinius libro VIII. ca. X. *Elephanti animalium maxime odere murem & ſi pabulum in præſepio poſitum attingi ab eo videre, faſtidiunt*, Suem vel maximè Elefanto formidari teſtantur alii. Georgius Piſides, verſu. DCCCCXLIX.

καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐκφοβοῦσι τὸ κράτος
τὰ μικρὰ γρυλλίζοντα τῶν χοίρων βρέφη.

Ælianum lege, qui & quibus delectentur floribus nimirum, venuſtis mulieribus, & aliis, ſuaviſſimis ſuis libellis adnotavit.

Baſiliſcum.] multa Græci Latinique de hoc animali fabulati ſunt; etiam Recentium libri non pauca notant, tamen res univerſa ſimilis commentitiæ eſt, Venuſtiſſimis verſibus Nicander ſingulares illius noxias & magnitudinem quiam deſcribit. Theriacis:

Τεκμαίρου δ' ὀλίγον μὲν, ἀτὰρ προφερέστατον ἄλλων.
Ἑρπηστῶν βασιλῆα: τὸ μὲν δέμας ὀξυκάρηνος
Ξανθὸς, ἐπὶ τρία δῶρα φέρων μῆκός τε καὶ ἰθύν
Οὐχ ἄρα δὴ κείνου σπειραχθέα κνώδαλα γαίης
Ἰυγὴν μίμνουσιν ὅτ' ἐς νομὸν ἠὲ καὶ ὕλην
Ἢ ἐ καὶ ἀρδηθμοῖο μεσημβρινὸν αἴξαντος
Μείρονται, φύξῃ δὲ παλιντροπέες φορέονται.
Τύμματι δ' ἐπρήσθη φωτὸς δέμας, αἱ δ' ἀπὸ γυίων
Σάρκες ἀπορρείουσι πελιδναί τε ζοφεραί τε

Ουδὲ

Οὐδέ τις οὐδ' οἰωνὸς ὑπὲρ νέκυν ἴχνια τείνας
Αἰγύπιοι γῦπές τε κόραξ τ' ὀμβρήρεα κρώζων,
Οὐδὲ μὲν ὅσσα τε φῦλ' ὀνομάζεται οὔρεσι θηρῶν,
Δαίνυνται, τοῖσιν περ ἀΰτμια δεινὸν ἐφείη.
Εἰδ', ὀλόη βούβρωσις ἀϊδρείηφι πελάσσει
Αὐτοῦ οἱ θάνατός τε καὶ ὠκέα μοῖρα τέτυκται.

Quos ita interpretatus eſt. Euritius Cordus.

Nunc modicum, at dominum ſerpentum perſpice Regem.
Eminet argutum caput, eſt flavo ipſe colore.
Et tribus extenſo porrectus corpore palmis.
Illius auditos exſpectant nulla ſuſurros
Quantumvis magnas ſinuent, animalia, ſpiras.
Quando vel in paſtum vel opacæ devia ſilvæ,
Irriguoſve locos mediæ ſub luce diei
Excaſcendenti ſuccenſa furore feruntur.
Sed turpi converſa fugæ dant terga retrorſum.
Quod ferit hic, multo corpus ſuccenditur igne.
A membris reſoluta ſuis caro defluit, & fit
Lurida, & obſcuro nigreſcit opaca colore.
Nullæ etiam volucres, quæ fœda cadavera paſcunt
Sic occiſum hominem tangunt, vt vultur; & omnes
Huic ſimiles aliæ; pluviæ quoq; nuntius auræ
Corvus; nec quæcunq; fera per devia luſtra
Degunt, è tali capiunt ſibi pabula carne.
Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atque propinquantes penetrat non ſegniter artus:
Sin cogente fame veniens approximet ales
Triſtia fata refert, celeremque ex aëre mortem.

Quos Latinos verſus eo libentius adſcripſi ut error eorum furcilletur qui interpretationẽ Nicandri Theriacôn iſtam in Editione Hexametrorum I. Gorræo adſcribere voluerunt, cuius caput fuiſſe arbitror

Iacobum Lectium cum Euritius Cordus, Valerii Pater diu ante eam promulgarit abs ſe conſcriptam. Pariter errant iidem librarii Dum Alexipharmacon translationem Gerræo cuipiam adfingunt, quam emiſit cum prolixo prologo de Venenis ad I. Bellaium Ioannes Gorræus Pariſienſis.

Vipera] Viperæ hanc hiſtoriam pulcrè depingit Prudentius in Hamartigeniâ.--*vipera, ut ajunt,*

Dentibus emoritur fuſæ per viſcera prolis.
Mater morte ſuâ, non ſexu fertilis, aut de
Concubitu diſtenta Vterum; ſed cum calet igni
Percita fœmineo, moriturum obſcœna maritum.
Ore ſitit patulo, caput inſerit ille trilingue.
Conjugis in fauces, atque oſcula fervidus intrat.
Inſinuans oris coitu genitale venenum.
Nupta, voluptatis vi ſaucia, mordicus hauſtum
Frangit Amatoris, blanda inter fœdera, guttur.
Infuſaſque bibit, charo prreunte, Salivas.
His Pater illecebris conſumitur, at genitricem
Clauſa necat ſoboles. Nam poſtquam ſemine adultô.
Incipiunt calidis corpuſcula parva latebris
Serpere motatumque uterum vibrata ferire,
Æſtuat interno Pietatis crimine Mater.
Carnificemque gemit, damnati conſcia ſexus.
Progeniem ſepti rumpentem obſtacula Partus.
Nam quia naſcendi nullus patet exitus, alvus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atque viam lacerata per ilia pandit.
Tamdem obitu altricis prodit grex ille dolorum.
Ingreſſum Vitæ vix eluctatus, & ortum
Per ſcelus exſculpens lambunt natale cadaver
Reptantes catuli, proles, dum naſcitur orba,
Haud experta diem miſeræ niſi poſthuma matri.

Philes.

Ἔχις δὲ θερμὸς προσπλακεὶς τῇ συζύγῳ
Καὶ τὸν τέως ἥδιστον ἄρτ' ἀνύσας γάμον,
Κεῖται φονευθεὶς ὑπαὶ τῆς ἐραστρίας
Τούτου σὺν ὀργῇ λανθανόντως ἐχομένης,
Σοβαρὸν τ' ἐκείνου ἐκτεμούσης αὐχένα,
Πλὴν ἀλλ' ὁ μὲν τέθνηκεν, ἡ δὲ νῦν κύει.
Μετὰ δὲ μικρὸν τὴν αὐτὰ τὰ βρέφη χρόνου
Τὴν μητρικὴν ῥήξαντα νηδὺν ἐξέδυ
Μὴ γοῦν τετιμώρηκε τῷ φυτοσπόρῳ;

Quos miſerabiles Iambos ita Ioachimus Camerarius, eo tempore pluſculum otioſus, interpretatus eſt.

Circumplicatus compari Mas viperæ.
Poſtquam peregit nuptias ſuaviſſimas,
Iacet peremtus cæde dirâ conjugis.
Namque vxor iram clam tenens, amplexibus
In mutuis viri occupat morſu caput,
Illoque mortuo ipſa prægnans redditur
Sed paullulum adoleſcens propago pervicax
Materna rumpit exeundo viſcera
Numquid ſatoris ulta letum fortiter?

Inepte Philes de irâ viperæ, per amorẽ enim hoc fit, & alioquin miri nihil eſſet. Sed totus is liber talis eſt. Mirum mihi ornatiſſimum Poetam Nicaudrum hoc iis quæ exſtant non attigiſſe. Michael Glycas Tomo.1. Annalium auctor eſt in aliis eum menrionẽ feciſſe, cujus verba ſunt: *Quod ſi de ſerpentum quorumdam naturâ cupis aliquid cognoſcere, Nicander ſupra cæteros te docebit. Tradit is in ſuis Poematis primum hæc de viperis: Femella maris caput inſertum ori ſuo recipiens, eôque pactô re cum ipſo habitâ, marem necat. Itaque vindicandi, quemadmodum ſanè*

V 3 *videtur,*

videtur, Patris cauſſa fœtus deinde matrem viciſsim occidunt; nam tempore partus alvum maternum perrumpunt, atque ita in lucem prodeunt. Ea de cauſsa præcurſor ille domini Iudæos viperinam ſobolem appellabat, ut qui vates patreſque ſuos occidiſſent. Or⁹ Apollo lib. II. τέκνα ἐπιβουλεύοντα ταῖς μητράσι σημῆναι βουλόμενοι ἔχιδναν ζωγραφοῦσιν, αὕτη γὰρ ἐν τῇ ** οὐ τίκτεται, ἀλλὰ ἐκβιβρώσκουσα τὴν γαστέρα τῆς μητρὸς ἐκπορεύεται. Sic habent duæ veteres Ori Editiones Pariſienſes, altera MD.XXI. Altera. M.D.LI. promulgata, nec opus Merceri & aliorum longe petitis correctionibus. Lege mecum. αὕτη γὰρ τῇ σῇ οὐ τίκτεται Matris vocabulum ἀπὸ κοινοῦ repetendum faſcinavit librarios. Viperæ hanc fabulam ſæpè in ore habent Patres, quã veram tamen eſſe negant alii, ut ſummæ eruditionis & judicij minimè vulgaris ſcriptor Ioannes Brodęus Miſcellaneor. lib. III. cap. XXVIII. Nos in ambiguo tamdiu & hanc & alias tales relinquemus: quamdiu non erit qui vidiſſe ſeſe demonſtrare poſſit: Nam alioquin quid non permiſerunt ſibi in hoc genere Gręci ſcriptores? Ipſius Ariſtotelis nullis Commentariis minus Experientia reſpondet quam quos de Animalibus commentatus eſt. Plinius aliud nihil agit quam quod exſcribit, & adjicit Romanos auctores Græcis, ſæpè & indiligentiæ interpres notatus. Ælianus ſtili deliciis ſervit, parum ſollicitus etiam pugnantia cõmentari. Quale eſt quod nunc de Elefanto ſuccurrit: Eum ſemel tantum in Vita Venerem experiri ſcribit lib. VIII. cap. XVII. Cui tradito ipſe aliis locis contrarium aſſerit. Nec recentiorum in hoc genere fides multum certior, qui velut jurati illis nituntur quæ Antiquitas magis laudavit quam credidit.

quot quantæque nec in aëre.] Sane piſcium ſpecies

plures

plures eſſe quam avium & Quadrupedum facilè crediderim, quorum CLXXVI. genera ponit, alibi LXX.V. cruſtis non tectorum Plinius, quot ſane numero aerem & tellurem, reptilibus demtis, vix habere autumes. Exſtat de Piſcibus fragmentum Ovidii nomine venditatum, quod ego tamen illius genuinum non puto, nec obſtat PLinii in eo pene verba reperiri: Cum totus ſcripti genius alia tempora indicet, & PLinium utique potius exſcripſerit is auctor: Quod facilè videbit qui fragmenti initium, prorſus Ovidii temporibus, ne ingenio dicam, indignum, conſiderabit. Ego in dubiis ſcriptoribus Nemeſiano adſertum ire conatus ſum.

Lucanus.] libro.VI. Echeneidem deſcribit Ælianus libro.II. cap. XVII. πελάγιος ἰχθὺς τὴν νῆξιν, τὴν ὄψιν μέλας, τὸ μῆκος κατὰ τὴν μεμετρημένην ἔγχελυν, λαχὼν ἐξ ὧν δρᾷ τὸ ὄνομα. θεούσῃ νηῒ; καὶ μάλα γε ἐξουρίας, καὶ τῶν ἱστίων κεκολπωμένων προσφθαρεὶς, καὶ τῆς πρύμνης τὸ ἄκρον δακὼν ὥσπερ οὖν ἵππον στομίῳ ἀπειθῆ, καὶ τραχὺν σκληρῷ βιαιότατα ἀνακρούσας, ἀναστέλλει τῆς ὁρμῆς, καὶ πεδήσας ἔχει Καὶ μάτην μὲν τὰ ἱστία πάντα πέπρησαι, εἰσ οὐδὲν δὲ φυσῶσιν οἱ ἄνεμοι. ἄχθος δὲ ἔχει τοὺς πλέοντας. συνιᾶσι, δέ οἱ ναῦται, καὶ τῆς νεὼς γνωρίζουσι τὸ πάθος· καὶ ἐντεῦθεν ἐκτήσατο τὸ ὄνομα, ἐχενηΐδα γάρ καλοῦσιν οἱ πεπειραμένοι. *Echeneis pelagius piſcis, aſpectu niger, longitudine cum mediocri anguilla æquali, nomen àrebus quas agit habet, ab inhibendis videlicet navibus: Navis enim ſecundo Vento & plenis velis propulſæ extremam puppim mordicus premens, tamquam indomitum atque effrænatum Equum freno forti inhibens, violentiſſimè ab impetu reprimit, & conſtrictam*

 attinet

attinet:fruſtraque ventis Vela dantur, fruſtra venti adflant, quæ res vectores angit, & ſollicitos vehementer habet. Nautæ vero Rei cauſſam intelligunt; Hinc nomen impoſitum piſci, quem ejus vim experti Echeneidem vocant, hoc eſt remoram & obicem quempiam navalem Exemplum navis hoc piſciculo retentæ ponit Gulielmus Rondeletius, nos tamen alios novimus parum cum Theocriti illo, ταχυπειθεῖς, qui aliam quamvis detentæ navis cauſſam ponant.

Ruch nomine.] de Avi hac ſcribit Paullus Venetus, paucis tamen; Cujus etiam non certa verba poſt alii in immenſum & quidem pro certâ hiſtoriam ipſam extulerunt; ne videlicet eô minus experti aut vidiſſe cenſeri poſſint. Et pari modo videtur omnia miracula quæ de animantibus Græci ſcriptores tradiderunt, in ſeculum veniſſe: Primus enim cujuſque auctor timidè & velut conjecturâ quid propoſuit, ſupervenere primum unus aliquis, poſt plures, ingenioſiores, qui quam maxime potuerunt, ſtili coloribus credibile facere contenderunt, quod falſum eſſe non ignorabant, eo ſolum fine ut glorioſorum auctorum titulis, quo pacto ea gens omnium ambitioſiſſima & vaniſſima ſemperfuit, ipſi Poſteritati commẽdarentur. Ea ratione nullũ non mare, nullã nõ inſulã, nullũ fluviũ, nullã regionem, aerẽ ipſum & Cælum prodigiis ij ſcriptores impleverunt. Tam ſtupidi & rerum alioquin inconſulti inexperteſque, uti Herodoti ætate etiam dubitatũ fuerit an foret Oceanus, vel an figmẽto Homerico in memoriam veniſſet: Inſignis auctor harum Nugarum confutandarũ eſt Lucianus, cujus, ſi citra Veritatis Lucem clariſſimam eſſet, neque ſingulari Dei beneficio Nox omnibus doctrinis Cæleſtibus demta, ingenium nõ abnuerem contrà omnes Sophi-

Sophiſtas, Oratores Poetas, Phyſicos, Ethicos, Theologos, omnemque adeò Philoſophiam Paganam laudare; Nulla enim hujus pars eſt quam ille non ita irrideat, ut ejus Vanitas defendi ultrà nequeat; modo Veritatis aſſertor fuiſſet talis, qualis deſtructor totanilium fabularum fuit.

Ædificiorum ſtructiones.] Pars humanæ Vanitatis in iſtis non minima; omnia agere ut monumenta ædificentur non facile collapſura; ad extremum omnino tamen. His Chriſtiani videmur ſanè ipſis Mahumetanis deſipientiores, illi enim Legumlatoris, impuriſſimi licet, hoc tamen non inepto mandato parentes, parum de talibus ſollicitos animos habent, contenti tecto ab injuriis cæli defendente, eo etiã Paullo, doctori noſtro, obtemperatiores qui ad vitam Chriſtianè vivendam ſufficere paſtum & tegmen membrorum præcipit priore ad Timotheum c. VI. Quo nos omnis vera Philoſophia ducit, etiam Pagana, ut contenti ſimus Vſu corporis, nec Velut illi æternitatem debẽtes, ejus bona ſectemur, ſed cogitemus intra nos eſſe verum hominem, cui verum etiam cultum debeamus, reliqua caduca tranſire, ad nos parum facientia. Sic Pagani panem & aquam ſufficere humanæ Vitæ monuerunt, ut pulcerrimè Lucanus libro. IV.

——o prodiga rerum
Luxuries, numquam parvo contenta paratu.
Diſcite quam parvo liceat producere Vitam
Et quantum Natura petat:---gurgite puro
Vita redit; ſatis eſt populis fluviusque Cereſque.

Eodem pertinet quod inculcant etiam Rationib. nobis noſtri Chriſtiani ſcriptores. Columbanus ad Hunaldum.

O Nimium felix parcus cui ſufficit Vſus,
Corporis ut Curam moderamine temperet æquo.
Nec miſerâ capitur cæcâque Cupidine rerum,
Nec majora Cupit quam quæ Natura repoſcit.

Radulfus Ardentius Homiliâ.XXIII. *Fugiamus nos, fratres, hoc grande vitium, non Gulæ, ſed Naturæ ſatisfacientes; Iuxta illud Philoſophi: ſint Epulæ viciſſe famem* Vide in hanc egregiam conſiderationem plura apud Dacryanum Opuſculo Vltimo Documentorum, Maximum Tyrium Diſſertat.xx. Arrianum Epicteti libr.II. c.XXII. Dionem Chryſoſtomum lib.IV. de Regno. Iuſtinũ ex Trogo.libro.xx. Vbi Pythgoræorum dogma tale recenſet, Fabritium, Imperatorem Romanum apud Dionyſium Alicarnaſſæum in Excerptis Legationũ. Pythagoræ ipſius Epiſtolã ad Hieroné. Ioanné Stobæũ Eclog. Phyſicarũ lib.II. c.IV. ex PLutarcho. Horatiũ lib.I. Serm. Eclogâ.III. Senecam Epiſtola XXV. & XC. Manilium initio lib.IV. Aſtronom. Georgiũ Palamam declamatione Animæ contrà Corpus. Boethiũ lib.III. de Conſol. Philoſ. cap.III. Eucherium ad Valerianum, qui aureolus liber verbatim memoriæ commendandus ſit. Auſonium Epicedio Patris. Rogerium, ut volunt, de Contemtu Mundi, cap. XII. Ioannem Caſſianum libro.III. Collat cap. VIII. Marcum Antonium libro. V. De Officio Suo. Ioannem Sinaitam, qui auctor eſt Hiſtoriæ Barlaami & Ioſaphat, minime à G. Trapezuntio, ſed à veteri quodam monacho in Latium deductæ, ut alibi oſtendimus. &c.

Senes cum mille.] Senectus morbus ipſa eſt & morbis in-

bis infinitis ſubjecta. Sic aram omnium dolorum, & officinam vocat Antiphanes Comicus.

πρὸς γὰρ τὸ γῆρας, ὥσπερ ἐργαστήριον
Ἅπαντα τ' ἀνθρώπεια προσφοιτᾷ κακά.
Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
Πάντ' ἐσ' ἰδεῖν ἐς τοῦτο καταπεφευγότα.

Xenocrates in Axiocho. εἰς τὸ γῆρας πᾶν συῤῥεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον καὶ δυσαλθές. Democriti eſt Senium omnimodam imperfectionem eſſe. Per omnia moleſtum, Pherecratis, Omnib. exoſum, Mimnermi, hoſpitium plurimarum calamitatum. Euripidis. Senem nihil niſi umbram & vocem eſſe Mimnermi. Nullam tantam dolendi cauſſam eſſe quam quæ à Senectute inferatur, Mentem vanam ſenibus, opera inutilia eſſe, Curas ſupervacuas, Sophoclis. Innocentius in libro de Contemtu Vitæ humanæ prolixius vituperationem exigit, & Stobæus Sermone. CXIII.

Luxurians adoleſcentia.] Certè vel huic ſoli ſcriptus ſit liber iſte Aureolus, quæ magno Numinis favore tantum ſapiat ut hujus monita non legat aut intelligat ſaltim, ſed & in Vitâ ſequatur. Nihili ſunt omnes Sapientum ſententiæ nuda velut ſeveritate præcipiendi compoſitæ. Liber iſte ad quid utile ſit prudentem eſſe adoleſcentem docet, nimirum ut ſingula meretricum & Lenarum verba mortifera tela eſſe norit, neque ullo modo illis credere velit, ſi talem exitum cavere, qualis hic Calliſtonem ſequitur. Sic gradus ſcelerũ per totũ librum deducti ſunt primum Amorem caveat illegitimum; Si illo captus fuerit, caveat puellam honeſtam compellare ver-

bis pro-

bis profanis, impuris, impiis, Si amorem omnino incidit, alia omnia quam inhoneſta remedia adhibeat potius: Caveat præcipuè ſuorum ſervorum & Conciliatricum anuum conſilia; hi enim omnes pretio ejus inhiant, & adfectui ſubſcalpũt, emolumento ſuo. Quod ſi hoc non fecerit cum omnibus adminiſtris ſuis male peribit, ut opus tamdem Pleberio ſene ſit culpam Amori reſcribente.

ordinem dictionis infamat.] verba ſunt Petronii Arbitri, cujus Satiricon ſi integrum ad nos perveniſſet, fortaſſe Latınitas non haberet quod ſoboli ſuæ Hiſpaniſmo, licet inſeſſoribus tori genialis etiam ab Africâ alijs, invideret hodie. Non enim alio vel fine vel modo luſit diſertiſſimus ille Arbiter, quamquã obſcænius loquendum ei fuerit, qui ſeculum ut tum erat poſteritati depingere voluit. Illud mirum mihi tot poſt eum ſeculis neminem extitiſſe qui paria in mores magnatum apud Romanos ſcriberet. Si enim unos Iuliani Apoſtatæ Cæſares excipias, quorum tamen & ipſorum longè alius finis eſt, reliquum nihil ſuppeditabit univerſa Antiquitas quod Petroniano ſcripto componas. Nos verò melius nihil Latio proponere in eodem genere potuimus quam translationem hanc Celeſtinæ, cujus fabula & ſermo ſuà linguâ principem locum tenent, nec facilè alius quippiam dignius compoſuerit.

ad hibernum ignem.] focũ. Hujus aũt generis fabulæ ſunt apud Antonium Eslavã in libro Hiſpanico qui *Noches de Invierno* inſcribitur, quarum nos quaſdam etiam indidem in Mileſiarum noſtrarum Narrationes retulimus. Fictitiæ quidem illæ omnes, & ſæpè veras hiſtorias fictionibus involventes, nõ tamen idcirco

circo contemni merentes, cum non diffiteantur titulo, quod opere faceſſunt. Quo in genere Herodoto injurios fuiſſe plurimos Antiquorum cenſorum exiſtimo, illi enim fabuloſa ſcripſiſſe obiicitur, & vere quidem, at immerenti; ſiquidem ille hoc curaverit. Certum enim eſt fabulas ut fabulas immiſcuiſſe eam Sirenem neque errore aut decipiendi animo; quo enim alio fine titulos Operis ſui à Poetis mutuatus eſt, quam ut teſtaretur Poſteritati leporem etiam dictionis ſuæ, lepidis ſeſe aliquando Fictionibus commodaſſe? Quæ quidem res inobſervata apud naſutos Cēſores illi negotium fecit; immerito quidem, ut dictū; vel ſola tituli excuſatione, at alioquin etiam communi Græcorum Hiſtoricorum privilegio, quibus plerumque ſimilem eſſe Poeticæ licentiam auctor eſt Quintilianus. libro. II. cap. IV.

locosque communes.] Loci communes ſunt Regiones velut quædam aut ſpatia data & præfixa materiis ſingulis tractandis, quo congeritur quicquid ad eam faciens lectio, obſervatio, vſus, aut Meditatio ſuggerūt. Hoc genere vulgo nunc utuntur velut penu quoddam ſtipandæ & promendę eruditionis, ego vero nequaquā me umq̄ aſſuefacere talib. potui neq; tamē in aliis damnavi. De Veterum locis Communibus & Rhetoricis lege Victorinum Commentario in libr. II. Rhetor. Ciceronis. Empronium Rhetorem libro de Ethopoeiâ & Loco Communi: Priſciani Progymnaſmatum ex Hermogene Cōmentationem: Quintilianum non uno loco denique & nonnihil, quamquam alia ea à præſenti res eſt, apud Ludov. Creſollium in Theatro Rhetorum libro. III. cap. VIII. Cui ele-

elegantiſſimo libro utinam plures ſimiles procuderentur hodie.

Dicta ſententiasque Philoſophorum.] Horum gratiâ utique inſigniter commendabile hoc ſcriptũ eſt, quod non ſolum loquatur, ſed perſonis etiam ingerat Sapientię uſum. Sic ergo argumẽtetur lector, hunc Ludũ diligenter, nec ſemel, evolvens: Dicta & Sententiæ hic tales ſunt qualium obſervatio beatè & innocenter, laudabiliter etiam, vivere faciat: Contemtus illaudatam vitam turpi fine claudat. Exemplar hujus dent Sempronius, Parmeno, Celeſtina, Calliſto, Melibæa: Illius quilibet ſeſe ipſum exhibeat; caveat Luxuriæ & Libidinis Retia de quibus tota hæc ſcriptio eſt, & pulcrè monet Cebes in Tabulâ; qui eis ſeſe ſubijciat ab illis comedi atq; injuriis omnibus affici, ad extremum bonis profuſis infinitis pœnis lacerari, tandemque contumelioſo fine perire. Vide & ediſce eum aureolum libellum.

Ludum hunc.] *Ludum* vocavi Auſonii imitatione, qui ſuum Septem ſapientum hoc titulo inſignivit, quoniam Comœdiam aut Tragœdiam dicere non poterat, & tamen Perſonæ loquentes introducebantur, id que carmine; Hic vero Ludus vel maximè ideo mihi ſapere videtur quod ut populo prodeſſet meliꝰ etiam genera omnia carminum contemſit; quamquã Hiſpaniſmo non adeo fuerint difficiles Iambi; ut periculum nos aliquando fecimus, & ſpecimen dare non abnuerimus etiam hoc loco; Eccos Amatorios Sex-ſeptem, quibus alloqui Calliſto aliquis Melibæam ſuam velit.

Hermoſa Perla, Margarita d' India,
Señora doña, donde riquezas ſuyas

Natura

Natura con favor ſupremo compusò;
Yo laſtimado mil dolencias malas
Mil paßiones dentro corazon mio
Agora ſufro: donde mi malo viene
Mia pena dura eſpero remedios tüyos.

Vides quam Latinis auribus inſolens illa barbara, ipſius quidem reſpectu, Venuſtas numeros minimè abhorreat. Idem Iudicium capias de cæteris Lyricis metrorum generibus, & ſit ſpeciminis loco, colon hoc Alcaicum, quod novæ rei & à nobis primum excogitatæ, utique ab aliis frequētandæ felix dare poſſit auſpicium. Ad Cupidinem.

Bravoſo niño, madre, Venus, ſuya
Y gratioſo, mil Charites, choro,
Oyd quexas de vueſſo amigo,
Antes Amor que dieſſe muerte.

Hoc modo per omnia cætera redire Caſtellanas Gratias liceat.

Auctori autem primo viſum.] non ignorandum eſt Lectori duos ſcriptores hujus Ludi eſſe, alterum verum ſcriptorem, cujus nomē ignoratur, ſuſpicio autē eruditiſſimorum hominum & fuiſſe vel Ioannem de Menâ: vel Rodericum Cotam: Alterum qui interpolavit deinde, Ferdinandum de Roiâs qui nomen ſuū Poſteros latere noluit pulcerrimis quos operi præpoſuit rythmis, quorum initiales litteras hoc prodere juſſit, & indicavit ſubditis fini ipſo libri aliis, iſtis; ſiquidem non illi potius Alphonſi de Proazâ ſunt.

Ne quiere mi pluma, ni manda vazon.
Que quede la fama de aqueſte gran hombre,
Ni ſu digna gloria, ni ſu claro nombre.
Cubierto de olvido, por nueſſa ocaſion.

Porende juntemos de cada renglon
De ſus onze coplas la letra primera;
Las quales deſcubren por ſabia manera
Su nombre, ſu tierra, ſu clara nation.

Vndecim autem iſtorum colorum litteræ Hiſpanice hoc à nobis Latinè ex uſu hodierno datum nomen indicant. Baccalaureus Ferdinandus de Roiâs: compoſuit Comoediam de Calliſtone & Melibæâ. Fuit natus in Burgo Montalbani. Quamquam dubitare poſſis ſe natum in illâ Burgo an librum ibidem abs ſe ſcriptum dicere velit. Alphonſi autem Proazæ rythmi ſic Latinè Sonant.

Nec meus hic calamus, Ratio nec grata legendi
Auctoris patitur nomen habere ſitum.
Gloria ſed clarique decus cum laude Laboris
Attollunt meritum clara per ora virûm.
Ergo principium ſectans de carminis orſis,
Præpoſuit ſcripto quod catus ille ſuô.
Litterulas primas deſcendens ordine, junge,
Sic genus & nomen noveris: & Patriam.

Loquitur autem hoc præfationis noſtræ loco Ferdinandus iſte Roias, qui & dedicationis ad Amicum quempiam ſuum cujus initium eſt *Suelen los que de ſus tierras*, ſcriptor eſt; Mediolani; ut indidem diſcas, tum degens: Eam autem, Mediolanenſem ſcilicet, Editionem ego non habui, hæc Latinè transſcribens, ſed ſolam PLantinianam, quæ & ſatis incorrecta eſt, meo quidem exemplari; quamquam, quod & miror, alia viderim diligentius reviſa; Oportet igitur ab amicis illis meis Lugduni Batavorum pendente prælo quædam

dam Exemplaria divendita ſint, alia enim ratio non erit, ejuſdem operis eandem Editionem mendoſam & emendem eſſe.

nimis brevis.] Indicare hic lectori volo ſecundam intereà dum hæc univerſi litterati orbis plauſibus excipitur, Celeſtinæ partem in Hiſpaniâ fabricatam eſſe, quam exinde delatam tum recens vidi in manibus egregii viri Sabaſtiani MederiBriſgovii, Illuſtriſſimo tum Principi Badenſi à Conſiliis, nunc vero non habeo in poteſtate, ubi indeptus fuero non dubitabo & illam Latino Orbi proponere. Benè autem ſit manibus, ſi quidem à vivis jam abiit, Roiæ illius quæ jucundiſſimis & aptiſſimis ſuis interpolationibus commendabilius etiam facere nobiliſſimum ſcriptum voluit.

TITVLO. *temerariis & vagis.*] *deſordenado*: cui par Latinitas non habet, præcipue vi ſenſus. Hiſpaniſmo enim familiare eſt Latinis verbis longe efficacius uti quam ipſi auctores ſint. Sic in ordinem redigere contrarium huic; Latinitas pro officii ſui admonere, & illi ſubdere uſurpat, iſtud autem minimè ſatis eadem licet voce, expreſſerit. *Diſordinatus*, enim nequaquam tantum valet quantum iſtud *deſordenado*. Quod contemtum quemdam ordinis ſecum contumelioſum infert.

Dearumque inſtar venerantur.] Græcorum & Latinorum vatum pleni talib. libri. Lege Septimum Anthologiæ librum.

ARGVMENTO.

T*Enerè educatus.*] *de linda criança.* Poteſt etiam ad comitatem ſeu civilitatē & urbanitatē interpretari.

conciliatrice Cæleſtinâ.] Iſidorus Originum libro x.

Conciliatrix ob ſotietatem flagitioſæ conſenſionis dicta, eò quod intercurrat alienumque nundinet corpus. Hanc etiam & lenonem vocant. Plautus Milite Glorioſo. --*viduam eſſe cenſui.*

Itaque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

Lucilius:

Multis inde loci ſermonibus concelebrabit.

Ætatem & faciem ut ſaga & bona conciliatrix.

Ejus officium vide ſis ſequentibus Lucilii verſib. ut quidem illi ſummo ingenio à Iano Duſâ Patre compoſiti leguntur. Quo loco lena amatorem non aliter puellæ conciliare ſcribitur, atque Parmenonem iſthic Areuſæ Actu Septimo. Ineptè conciliatrix Apuleii Conciliatrice tali Exponitur libro. V. ab iis quidem hominibus qui falcem in noſtram meſſem immiſerunt apud eum auctorem, nobis materiam præripientes videlicet. Sed noſtrum opus aliarum rerum eſt. Porro illud etiam monere volui nomina nos Perſonarum maluiſſe Hiſpano hodierno more ſcribere quam in Latinas regulas contorquere? ut eo facilius agnoſcerentur, Et cætera quidem ſatis concinnè Auctor noſter adſcivit, Sempronium autem viliſſimo ſervulo dediſſe equidem miror, cui rei interceſſerint Gracchi.

ARGVMENTO ACTVS PRIMI.

F*Alconem ſuum.*] retinui nomen quod omnibus Idiotiſmis inhæret. *Falco* autem Romano ſermone hominem notat digitis introrſum recurvis. Feſtus. *Falcones dicuntur quorum digiti pollices in pedibus intro ſunt curvati, à ſimilitudine falcis.* Hinc Accipitres curvis unguibus eo nomine cenſuerunt poſteriores, quos Itali Capos aliquando nuncuparunt, à Capiendo ſcilicet. Iſidorus lib. XII. *Capus Italâ linguâ dicitur à capiendo, Hunc noſtri Falconem vocant eò quod incurvis digitis ſit.* Admonet

me locus iſte Iſidori notare eo jam dum tempore aliã à Latinâ fuiſſe linguam Italicam, quod & ex Nonio licet obſervare, utique antiquiore, quem & Priſcianus pro locuplete jam Grammatico citat, cap. II. num. CLXXVII. Et certarunt ſententiis ſuper hoc olim doctiſſimi viri Franc. Philelphus, Leon. Aretinus, Andreas Alciatus, alii. Nobis clare tale quid Iſidori & Nonii verba inferre videntur, quibus quo pacto cõtradici poſſit nemo facile comminiſcatur. Superiore argumento parum caute dixit de Melibæâ. *por ſolicitud del pungido Calliſto vencido el caſto propoſito della.* Cum potius incantationibus veneficæ Celeſtinæ illa devicta ſit; quibus utique opus non fuiſſet, ſi alioquin Melibæa conſenſura votis Calliſtonis. ----*quandoque bonus dormitat homerus.*

ACTV. I.

L*Ocô tam ſecretô.*] vide vehemẽtiam Amoris qui juvenem cogit ea dicere quæ minimè ex re ipſius erant. Facile enim poterat expendere non conſenſurã illam turpitudini votorum ſuorum, tam promto animo. Et alioquin Amatoriorum ſcriptores talibus cavendum in primo aditu præcipiunt.

ſatis mirari non poſſum.] adjeci hæc illuſtrandæ ſententiæ quæ paucis ſuo ſermone concepta, vix multis Latinè proferri poteſt. Notum autem non poſſe amantes Amaſiarum conſpectu ſeſe ſatiare, quin ſemper eas velint contra tueri. Vnde Sappho felicem cẽſuit qui quæve amatum vultua ſemper intueri poſſet, quam ſecutus in eodem eſt Catullus. Sappho

Φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν.]
Εμμεν᾽ ἀνὴρ ὅςις ἐναντίον τοι
Ιζάνει καὶ πλασίον ἀδὺ φωνού-
σας ὑπακούει.

Catullus.

Ille mi par eſſe Deo videtur,
Ille, ſi fas eſt, ſuperare Divos,
Qui ſedens adverſus, itentidem te.
Spectat & audit.

Et Muſæus de Amatore Hero tum primum vidente.

παπταίνων ἐμόγησα, κορὸν δ᾽ οὐχ εὗρον ὀπωπῆς.

Sic inexplebilis conſpectus apud Heliodorum libro.II. inexpletæ curæ ſpectādi apud Valerium Flaccum lib.VI. ſummum Amorem arguunt.

votorum mortalium ſummam.] *que ſi Dios me dieſſe el mayor bien que en la tierra aÿ no lo ter nia por tanta felicidad.* Vovēt autem amatores etiam diſcrimine mortis ſuis amaſiis potiri. Idem Muſæus.

αὐτίκα τεθναίην λεχέων ἐπιβήμενος ἡροῦς.

Ariſtænetus lib.II.Epiſt.XVII. καὶ διὰ σὸν κάλλος ἢ γάμον ἀσμένως, ἢ τάφον αἱροῦμαι. Heliodorus lib.IV. ἐγὼ, εἶπε, καὶ τελευτᾶν οὐ διαφέρομαι τυχὼν χαρικλείας.

etiam majore te.] *magis factis tuis aut cupidini æquo aut conveniente te præmio mactabo. Pues aun mas ygual galardon te darè yo ſi perſeveras.* Illa tamen commodius ſonant:

in hoc enim honore me meo.] aliter ſonant iſta. *como de ingenio de tal hombre, como tu, aver de ſalir para ſe perder en la virtud de tal muger como yo: Scopus verborum tuorum is fuit, qualis ingenium hominis talis, qualis tu es, decebat, ut nimirum huc procederes interitum tibi tuum ipſemet pariturus ſollicitando fœminam talem, qualis ego ſum.* Rotundius tamen omnino iſta exſcribenda erunt. Sequentia etiam ſic ſonant. *Non poteſt enim Patientia mea tolerare cor hominis nati ſubiiſſe ſpem illicito amore me fruendi:* Que *no*

puede

puede mi patientia tolerar que aya ſubido en coraçon humano comigo en ilitico amor communicar ſu deleyte. Sed hæc tam exactè inquirenda non ſunt, modo decoro perſonæ & ſententiæ intellectui ſatisfiat; Alioquin innumera etiam notare liceat ubi Latinus ſermo felicior eſt Caſtilliano.

Falconum unus.] el Girifalte, Girofalcones vocabantur mediis temporibus, quarum formam deſcriptā habes apud Fridericū Imperatorem lib. II. de Arte Aucup. capp. XIX. & XX. Albertus Magnus cap. VI. de Falconibus. *Genus ſecundum Nobilium falconum eſt Gyrofalconum genus, à ſacrorum genere proximo gradu diſtans; Eſt autem Girofalco figura & colore & actu & voce perfectam naturam habens falconis, ſed quantitate major eſt Aſture & minor Aquilá, & dicitur girofalco à girando, quia diu girando acriter prædam inſequitur, nec dignatur ad parva, ſed aves magnas inſequitur, ſicut grues & cignos, & hujuſmodi.* &c. Nota autem ſervuli inconſtantem levitatem cum domini quodam contemtu miſtā, ā qui de Equis locutus, aliud mendacium illicò excogitat, Falconem ad pontem ſecutum.

feliciſſima mors quæ deſiderata venit.] Boethius

Mors hominum felix quæ nec ſe dulcibus annis
Inſerit & mæſtis ſæpè vocata venit.

ſi adeſſetis.] *o ſi viniesſedes,* Forte *viviesſedes* melius legatur. Quis autem Crato ille medicus qui Galeno eorum coryphæo jungi mereatur? An Hippocrates eſt corruptus? Ego quidem ejus tantâ nobilitate memoriam nullam memini; Verum licet arbitrari de figmento quodam eum venire: Hiſpani enim plurima alia ſuâ linguâ habēt quæ hiſtorias miris modis in-

terpolant,ut Galeni aliquis Vitam deſcribens addiderit Cratonis filium,vel talem aliquem ei proximū. Sic nunc memoriæ incidit Caroli Magni etymon ab iis de carro petitum,quod genitus in tali vecturæ genere fuerit; quam fabulam deſcriptam habes Capite Decimo libri Primi de las Noches de Iuvierno.Forte & Raſis,Arabs Medicus celebris,hoc nomine corruptus.

cor Pleberii.] *inſpira en el Plebérico coraçon.* Neſcio quid ulceris hic etiam latere mihi videtur.

Lacrymæ & ſuſpiria.] Ovidius. ---- *eſt quædam flere voluptas, Expletur lacrymis egeriturque dolor.* B. Ambroſius in Obitum Valentiniani: *Paſcunt frequenter lacrymæ, & mentem, allevant fletus, refrigerant pectus & mœſtum conſolantur. Eſt enim piis adfectibus quædam flendi voluntas, & plerumque gravis lacrymis evaporat dolor.* Petrus Bleſenſis. *Multis conſolationi fuerunt lacrymæ & ex parte maximâ magnitudinem doloris minuunt; dolor ſiquidem ignis ſpeciem gerit, qui dum plus tegitur plus igneſcit.*

aliquid involare.] hunc ſenſum his verbis dedi, quæ tamen & aliorſum intelligi poterunt. *quiça con algo me quedarè que otro no ſabe* (Lege sè) *con que mude el pelo malo, aunque malo es eſperar ſalud en muerte agena.* Difficiliorem Hiſpaniſmum exteris facit quod prima & tertia perſona ſæpe eodem modo efferuntur; de quo & alibi alii queſti ſunt. Poſſis & hoc modo interpretari: *Poterit ut hinc etiam me aliquid maneat, unde malos meos mores* (vel paupertatem quæ illi talium cauſſa erat) *mutem; quamquam infelix ſit ſuam fortunam in alterius morte collocare.*

cum pulviſculo interierim.] *alla iran la ſoga y el calderon.*

lacry-

lacrymas commodet.] Petronianum. *aſsidebat ægræ ancilla fidiſsima, ſimulque & lacrymas commodabat lugenti & quoties defecerat poſitum in monumento lumen renovabat.*

adiutoriis.] *adjutoria* ſunt quæ citrà medicameta ipſa medici adhibent reſtituendæ ægro ſanitati: Talium libros ſcripſiſſe Cælium Aurelianũ ex ipſo notamus in Adverſiorum Commentariis, ubi & vocem ipſam illuſtravimus.

Quis poterit dolor eſſe.] Elegum carmen ego & in hoc ubi reperiuntur pauci, & in aliis traductionibus, ubi plurimi Hiſpanici Rythmi ſunt, cæteris præfero, quia & dolorũ & quæſtibus & Amoris deliciis; aliter atq; aliter tamen tẽperatũ, accõmodatius eſt aliis quibuſvis. Videbit Lector in Nemoralium libris, quibus utrinque jucunditatem illi, quam licuit, dedimus.

Pax, bellum, indutiæ. Tetentiani Eunucho. A.1.Sc.1. verſus notiſſimi ſunt quos auctor noſter alludit, quibus ſimilia infinita congeri poſſint. Conſule nos in Satirico vbi plenè hunc adfectum deſcribimus.

Hoc minus ille malis) adhibendus eſt geſtus, quo rei vilitatem indicare ſolemus, vt intelligatur plenè ſententia. Sic in illo Publij Mimographorum Principis.

A morte ſemper homines tamtumdem abſumus.

Quid ſibi velit illud tamtumdem non intelligas niſi minimum ſpatium geſtu quis expreſſerit, vt pulcrè obſervavit Ioſ. Scaliger. Nec obeſt ea verba apud Senecam Epiſt. xxx. reperiri; cum Mimi illi ſæpe κάτα πόδα in ſermone & ſcriptione uſurpati ſint. Sic in Sacris Litteris Eſaiæ cap. LI. v. 6. οἱ δὲ κατοικοῦντες ὥσπερ ταῦτα ἀποθανοῦνται.

Pariter apud Aerianum Anabas. libr. II. de Sepulcro Sardanapali, & ejus figurâ plauſum manu exprimente: Σὺ δέ, ὦ ξεῖνε ἔσθιε, καὶ πῖνε καὶ παῖζε, ὡς ἄλλα τὰ ἀνθρώπινα οὐκ ὄντα τούτου ἄξια: τὸν ψόφον αἰνισσόμενος, ὅνπερ αἱ χεῖρες ἐπὶ τῷ κρότῳ ποιοῦσι.

cum tot millibus mortalium.] Lege Tacitum Annali. XV. Suetonium cap. XXXIIX. Dioni ſcriptum ἄνθρωποι ἀναρίθμητοι διεφθάρησαν, recenſet Ioannes Xiphilinus. De Loco unde Nero proſpexerit dubium, Suetonius turrim Mæcenatis nominat, Palatii apicem Xiphilinus, Tacitus ambiguum facit utrum credibile ſit hoc in univerſum. Palatium quidem ipſum conflagraſſe certum ex eodem graviſſimo auctore. Vnde Tarpeium noſter traduxerit, viderit; talia enim talibus non rigidè ut à ſcriptoribus priſcis poſita, reſcribuntur.

immortalem animam. Aliter ſonant Hiſpanica: *Por cierto ſi el fuego del purgatorio es tal, mas querria que mi eſpiritu fueſſe con los de los brutos animales, que por medio de aquel yr a la gloria de los ſantos. Certe ſi ignis Purgatorii talis eſt malim ſpiritum meum perire cum animabus brutorum animantium, quam per medium ejus ire ad Gloriam ſanctorum.* Cui etiam maior Impietas ineſt. Studio autem talia ficta ſunt ut quam omni etiam Numinis & Chriſtianæ Doctrinæ contemtu Amor juvenilia Corda induat, proſpici iſthinc poſſit. Conſidera ſequentia, ubi oblitus eſt ſeſe Chriſtianum omnino eſſe.

Melibœa mihi omnia eſt.] Proverbialis locutio, uti res cito abſolvatur & tamen nihil non dicatur. Auſonius Actione Gratiarum: *Senatus, Curia, unus mihi omnia Gratianus.* Heliodorus lib. VII. εἰμὶ γὰρ τοι τῇ δεσποίνᾳ τὰ πάντα, καὶ μόνον, οὐκ ἀναπνεῖ με καὶ ὁρᾷ, ἀλλὰ καὶ νοῦς ἐκείνη καὶ

ὥςε καὶ πάντα τυγχάνω. Lucianus ἑταιρικοῖς: ἐρώμενος δε-ςπότης πάντ᾽ ἦν ἐγώ. Achilles Tatius libro. v. πρὸς γε τὴν μαγεύουσαν οὕτως ἔχειν ὡς πάντα νομίζειν ἐκείνην αὐτῷ Lucanus lib. III.

Omnia Cæſar erat----Proſper contrà Ingratos:

-----dum nulla ſibi tribuit bona, ſit Deus illi
Omnia---

Macrobius lib. III. Saturn. cap. XI. *At hic veſter flamen & pontifex & omnia.* Vellerius Paterculus lib. II. *id unum dixero quam ille omnibus omnia fuerit.* Triſmegiſtus in Poemandro.

quod in ſe neque conſilium.] Amorem ait. Terentius. Eunucho.

Here quæ res in ſe neque conſilium neque modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia; injuriæ
Suſpiciones, inimicitiæ, induitiæ,
Bellum; pax rurſum, incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere nihilo plus agas
Quam ſi des operam ut cum Ratione inſanias.

Horatius lib. II. Sat. III.---*ô h ℞, quæ res*
Nec modum habet neque conſilium, ratione modôque
Tractari non vult: in Amore hæc ſunt mala; Bellum,
Pax rurſum, hæc ſi quis tempeſtatis prope ritu
Mobilia, & cæcâ fluitantia ſorte, Laboret
Reddere certa, ſibi nihilo plus explicet, ac ſi
Inſanire paret certâ ratione modoque.

quantas vires Cupidini humano dediſti.] Quid de his cordato ſentiendum legere poteris apud nos Nemoralium libro Primo ubi Alcida perſuadere Dianæ nititur Amoris potentiam nullam eſſe, ſed in fatuâ perſuaſione mortalium omnia ſita.

pro miraculo.] ſu limite puſiſte por maravilla. Limitem illius per mir..cula ſtatuiſti. Melius hæc intelligi poſſunt quam enuntiari.

aliter jam hæc lyra tinuit] *de otro temple eſtà eſſa gayta. fiſtula hæc aliter temperata eſt.*

Angelis illudere] Illudere obſcœnum eſt Latinè loquentibus. Vide Notata ad Eclogam primam Nemeſiani. Hiſtoriam paucis pulcrè Sulpitius Severus proponit: *Inde Sodomam miſſi Angeli Loth in portâ ſedentem repererunt. Quos cum ille, homines exiſtimans, hoſpitio receptos cænatoſq; domi haberet, juventus improba ex oppido novos hoſpiteis ad ſtuprum flagitabat. Loth pro hoſpitibus filias offerens, non acquieſcentibus, quibus illicita potius deſiderio erant; ipſe ad ſtuprum trahebatur. Quem Angeli properè ab injuria vindicantes luminibus impudicorum cæcitatem offuderunt, &c.*

O degenerem] non poterat commodius illud *Hideputa* exprimi. Scortum etiam veteres Latini dixerunt hominem muliebri animo. Gloſſarium Græcolatinum. πόρνος *Scortus.* Sic Petronio *Scortum* muliebria patiens puer. Sed Sempronio non eſt animus herum hîc contumelia afficere, vt illud Hideputa potiore ſui parte hic exclamatio ſaltim ſit.

Cœlo ſe dignos.] hoc eſt Deorum ſe nominibus adorari voluerunt etiam vivi. De Alexandro vide libellos PLutarchi de Fortitudine ejus & Fortunâ. *Nembrodum* id ſtuduiſſe vt homines à Dei cultu ad ſuum traduceret auctor eſt Ioſephus libro. I. ἀρχαιολογίας: cap. v. Filium vnicum Nimrothi à patre conſecratū auctor eſt Marius Victor lib. III. Comm. in Geneſin.

mulionibus ſubſtraverunt.] exemplum pulcerrimum oſtendit nobis Hiſtoria vigeſima nona libri Gallici qui inſcribitur *Les comtes du monde aventureux.* Quam & in Mileſiarum noſtrarum Narrationes retulimus, nō

alio fine quam qui à Sempronio iſthic indicatur, ut nimirum generoſo alioquin animo juvenes velut in ſpeculo in talibus videant quã ſępe amẽtes quam inepti ſint tantis impenſis, Laboribus, & Periculis fœminis etiam formoſiſſimis & Nobilitate inſignibus ſervientes, cum illæ contra tam parvi Comitatem & Civilitatem eorum faciant, ut ſæpè quam illis negant viliſſimis ſui copiam mancipiis faciant. Iuvat, utiliſſimum ἐπιμύθιον modo nominati ſcriptoris huc transferre, ut non noſtris hæc nos verbis docere omnes videant. *Ceſt un mal*, inquit diſertiſſimæ Vrbanitatis ſcriptor, *aſſez commun à beaucoup de femmes faiſans profeßion du fol Amour, qu' entre leurs plus affectionnez ſerviteurs, le moins digne & plus lourdaut eſt volontiers choiſi, eſperans par ce moyen mieux garder leur honneur: Mais aſſeurement eſtans ſi liberales du treſor qui ne peut eſtre rendu, tombent en une honte ou pareil danger que ceſte femme, laquelle cuidant fuir amour, jouit du fruict avant que cognoiſtre la fleur: Ce qui les autres fera ſages de choſes qui peuvent avenir.* Sed melius Hiſtoria ipſa legetur, & verba indignantis juvenis viſa illâ mulioni ſe ſubſternente, quam tot ille modis ſollicitaverat. Eodem pertinet alia ejuſdem generis Hiſtoria quæ in Heptaemero Reginæ Margaritæ Valeſiæ cap. xx. Quam quidem ego, quoniam brevior eſt, & is liber in paucorũ hic manibus, integrã ẽt deſcribere nõ gravabor. Sic ergo ſonat, ſervatâ quidẽ & eorũ temporũ Orthographiâ, quæ hodiè apud Gallos paullo alia obtinet, *Au pays du Daulphinè y avoit un gentilhomme nommè le Seigneur du Riant, qui eſtoit de la maiſon du Roy Françoys premier de ce nom, autant beau & honneſte qu'il eſtoit poßible Il fut longuement ſerviteur d' une dame veſue, laquelle il aimoit & reveroit tãt, que de peur qu'il avoit de perdre ſa bõne grace ne l'oſoit importuner de ce qu'il deſiroit le plus. Et luy q̃ ſe ſẽtoit*

beau & digne d'eſtre aymé croyoit fermement ce qu'elle luy jurvit ſouvent; c'eſt qu'elle l'aimoit plus que touts les gentilhommes du monde, & que, ſi elle eſtoit contraincte de faire quelque choſe pour un gentilhomme, ce ſeroit pour luy ſeulement, comme le plus parfaict qu'elle avoit jamais congneu, & luy prioit de ſe contenter ſeulement, ſans oultre paſſer, de ceſte honneſte amitié, l'aſſeurant que ſi elle cognoiſſoit qu'il pretendiſt d'avantage, ſans ſe contenter de la raiſon, que du tout il la perderoite Le pauvre Gentil-homme non ſeulement ſe contentoit de cela, mais ſe tenoit tresheureux d'avoir gaigné le cœur de celle qu'il penſoit tant honneſte. Il ſeroit long de vous racompter le diſcours de ſon amitié & longue frequentation qu'il eut avec elle, & les voyages qu'il faiſoit pour la venir veoir. Mais pour concluſion ce pauvre martir d'un feu ſi plaiſant que plus on en brusle, plus on veult brusler, cherchoit tousjours le moyen d'augmenter ſon martire. Et un jour luy print fantaſie d'aller veoir en poſte celle qu'il aimoit plus que luy meſme, & qu'il eſtimoit par deſſus toutes les femmes du monde. Luy arrivé alla en la maiſon & demanda ou elle eſtoit. On luy diſt qu'elle ne faiſoit que venir de Veſpres, & eſtoit entree en ſa garenne pour achever ſon ſervice. Il deſcendit du cheval & s'en va tout droict à la garenne ou elle eſtoit, & trouva ſes femmes qui luy dirent qu'elle s'en alloit toute ſeule promener en une grande allée, eſtant en la dicte garenne. Il commença plus que jamais à eſperer quelque bonne fortune pour luy. Et le plus doucement qu'il peult, ſans faire bruit la chercha le mieux qu'il luy fut poßible, deſirant ſur toutes choſes de la pouvoir trouver ſeule. Mais quand il fut aupres d'un pavillon d'arbres ployez, qui eſtoit un lieu tant beau & plaiſant, qu'il n'eſtoit poßible de plus, entra ſoudainement dedans, comme celuy à qui tardoit de veoir ce qu'il aimoit. Mais il trouva à ſon entree ſa damoiſelle

couchée

couchée ſur l' herbe entre les bras d' un pallefrenier de ſa maiſon. auſsi laid, ord, & infame que le gentil-homme eſtoit beau, honneſte & amiable. Ie n' entreprens pas de vous depeindre le deſpit qu' il eut, mais il fut ſi grand, qu' il eut puiſſance d' eſtaindre en un moment le feu ſi embrasé de long temps. Et aultant remply de deſpit qu' il avoit eſtè d' amour luy diſt. Ma dame prou vous face : aujourdhuy par voſtre meſchancetè cogneue, ſuis guery & delivrè de ma continuelle douleur, d'ont l' honneſtetè, que j' eſtimois en vous eſtoit occaſion. Et ſans aultre à Dieu s' en retourna plus viſte qu' il n' eſtoit venu. La pauvre femme ne luy feit aultre reſponce, ſi non de mettre la main devant ſon viſage: car puis qu' elle ne pouvoit couvrir ſa honte, elle couvrois ſes yeulx pour ne veoir celuy qui la voyoit trop clairement, nō obſtant ſa longue diſsimulation. Eccam concinnam & ipsâ brevitate amabilem narrationem quâ SempronI noſtri dictis veritas velut coram exhibito exemplo manifeſtetur. Plura talia Mileſiæ noſtræ.

abuſæ ſint.] παθητικῶς cape. Vide Adverſaria. Paſiphaen cum Tauro ubique legas, de Minerva atque cane nunc non ſubit auctor, nec vacat inquirere.

cum ſimio.] quantacunque nobilitate commendatus erat Calliſto, hunc tamen familiæ eius nævum Sempronius notat. Et videtur huc reſpexiſſe Auctor, dictumque illud firmare voluiſſe quod vulgo jactatur, Nullam uſpiam familiam ſine nævo eſſe. Sic Sēpronium Parmeno notat, Parmenonem in hoc Ludo Celeſtina, quæ ab eo viciſſim quoque notatur. Simios libidiniſſimum animans eſſe nemo neſcit. Cultrum autem puto indicari quo egregium illum rivalem ſuum Avus Calliſtonis interemerit. *Lo do tu abuela con el ximio, hablilla fue? teſtigo es el cuchillo de tu abuelo.*

bụelo. Poteſt & hic *Cuchillo* Ninnarium ſonare, hoc eſt virum cujus uxor adultera eſt, ut in Gloſſario Iſidori talis appellatur; quamquam non bene ita ſcribatur, cum *cuclillo* vera ſit ſcriptura.

falſimonias.] hæ laudes mulierum ſi minus πρὸς λέξιν ex Hiſpanico redditæ putabuntur, ignoſcet linguæ proprietati Lector; multa enim illi inſunt, quæ verba verbis ſingulis Latine nulla ope reddi poſſunt, quod ſi uſui eorumdẽ inhæreas, verba paria ponas, ſignificatio autem prorſus alia erit. Vituperia mulierum ſi legere voles evolvas Auguſtinum, ſive quis alius eſt auctor, libro de Singularitate Clericorum, Chryſoſtomum Homil. de Herodiade, ſive in decollationẽ B. Ioannis Baptiſtæ. Anaſtaſium Nicænum Quæſtione. LXIII. Quorum ſcitis concors eſt pagana Antiquitas. [illegible] mulierem *inevitabile malum* eſſe dixit Anaxandrid[illegible] Comicus, *Inſani eſſe eam ſibi adjungere*, itidem Comicus Alexis: *Perpetuum malum* Philemon *Impurarum cogitationum genitricem.* Naumachius. *Tempeſtatem* Menander & Plautus. *Negotiorum molem* Philippides, etiam Comicus. *Nullum cum eâ lætum diem vivi præter duos illos quibus ducitur & ſepelitur.* Hipponax. Idem ſcivit *nullum muliere majus malum in rerum naturâ eſſe. Ludibrium inexpertium appellavit* Euripides, qui virtutibus earum ſingularis præco fuit. *Felices qui eâ carere poſſunt*, Idem Alceſtide, *Ignem igni addi, eâ ſibi adſcitâ.* Ariſtophanes. *Muliebrem univerſam Naturam nihili eſſe* Sophocles, *Egregiè ſine eâ vivi* Phileras, *melius eſſe eam ſepelire quã ducere* Chæremon, *Senectutem eam eſſe & vincula* Hippotheus & Theodectes. *Infortuniorum omnium extremum* Antiphanes, *Onus conſervari impotens* Plato, *uno concubitu omnem amicitiam vendere Lyſias* Orator, *Ejus inimicitiâ incurſâ*

incurſâ vitam ipſam jam vitalem non eſſe Lycurgus Orator *Si quæratur dives, dominam luxurioſam quæri* Nicoſtratus; *Pejorem eſſe mulierem marinis fluctibus, impetu ignis, Paupertate: malum quod neque exprimi verbis neque litteris deſcribi poſſit, ſummum omnium malorum quod creavit Deus*, Euripides, *quod numquam ſatis & ex merito odiſſe poſſis*, idem Hippolyto. *Neque terram neque mare aliud tale portentum alere, tamque immanem belluam nutrire*, idem in Medæâ, *Stultum hominem eum eſſe qui ceſſet umquam illi maledicere, artificem omnium malorum*; idem ibidem. *Ejus unica oblectatio eſt mala dicta & facta ſemper in promtu habere*, idem Andromachâ. *Peſtem eſſe mulierem cujus ultrà omnia alia venena nullum ſit medicamen, pejorem igne & viperâ, adulterinos homines, non legitimos, eſſe mulieres*, idem auctor eſt in Medeâ & Hyppolyto. *Imperitiſſimas bonarum rerum, malarum ſollertiſſimas*, idem eâdem Medeâ. *Muliebrem eſſe, inſanias loqui, Voluptatem*, idem Phœniſſis. *Difficillimum eſſe ex ſermonibus fœminæ quippiam dignum, fide accipere; tum maxime eas metuendas cum benignè loquantur*, Menander ſcivit. *Infidum eſſe ingenium muliebre* Homerus, *mutabile & varium* Virgilius; *Fures omnes eſſe & impoſtoribus pejores* Heſiodus; *omnium animam tenentium impudentiſſimas*. Alexis; *Canibus irritabiliores, & irritatas iiſdem pejores*, Menander; *Natura effrænem & intolerabilem ſexum eum eſſe*, idem *Pro maximo dãno & pœnâ viris cohabitare Heſiodus* Theogoniâ auctor eſt. *Mulieri ſe nihil uſpiam credere præterquam hoc unum quod mortua non reviviſcat*, profitetur Antiphon. *Mulierem omne facinus promto animo audere, nihil eâ prius umquam vel fuiſſe vel eſſe ſcribit* Sophocles. *Cæcos id bonum in Vita habere quod mulierem nullam videant*, Antiphani Comico viſum eſt. *Vbi mulier eſt, ibi omne malum inveniri*

Menan-

Menander ſcripſit *Mulierem nullam quippiam verum dicere poſſe, hanc non adiutricem jam homini, ut condita fuit eſſe; ſed foſſam inimicam, inſidiatricem, interfectriçem, exterminatricem, bonorum; & malorum omnium conciliatricem* Anaſtaſius ſinaita tradit libro.IX. Commentariorũ in Hexaemeron. *Mulieris vel ſolus aſpectus telum eſt veneno mortifero illitum, quod animum hominis putrefacit. Sunt virus fœminæ viris præſentarium, pedicis animas eorum irretiunt, capiunt, & abducunt ut bos ſtolidus ducitur ad ſacrificandum, & corruptela inevitabilis poſt primam cum ijs conſuetudinem,* ut teſtatur Antiochus Abbas Sabæ in Pandecte, Homilia.XVII. Hæc pars eſt earum Laudum quas Profani Sacrique ſcriptoreis ſequiori ſexui ſcribunt, & hic Parmeno non inſcitè ſubnotat.

Strophiis.] ſo aquellas gorgueras authorizantes ropas, magnificis tunicis reddidi, quomodo tamen non exprimitur illud. Nam addi auctoritati aliquid à tumore veſtimentorum vulgo apud Hiſpanos audire memini, & in eorum deſcriptione, injurioſâ licet & indigna, memoratur Gallis.

> *Il eſt bien net, ſa freſe elle eſt en ordre,*
> *Que ſon collet ne ſoit pas en deſordre,*
> *C.r cela ſert fort à la gravitè.*

Quos enixè deſiderant.] hanc ſententiam his verbis dedimus; A los que meten por los agujeros denueſtan en la calle. Poteſt ut ſubſit error quiſpiam typographicus.

extra decentium domina.] bona extra hominem ornantia Fortunæ imperio tradebant Stoici, ſcilicet ut ludibrio omnia illius ejuſdem ſubdita eſſe nemo ignorare poſſet. Lege Epicteti Euchiridion & Commentarium Simplicii. Boethium Conſolatione, Ar-

rianum

rianum Diſſertationibus, Antoninum Imperatorem; Alios.

ineffabiles Gratias.] talia multa in Amaſiis ſuis commendant ſcriptores, præcipuè in dulciſſimis, utinam honeſtioribus Epiſtolis ſuis, Philoſtratus, Alciphron Ariſtænetus, Theophylactus, Simocata, alii. Hoc mirificè etiam ob oculos ponit Lucretius qui mulierem formoſam toto corpore Amorem exſpirare ſcribit-- *mulier toto ſpirans è corpore Amorem.* Id quod credere poſſis, non autem verbis explanare; & ineffabiles Gratias in Melibæâ ſuâ vocat Calliſto ſic innumeras Charites in amaſijs ſuis alii Amatorii ſcriptores agnoſcunt. Muſæus de Hero:

καὶ ῥόδα λευκοχίτωνος ὑπὸ σφυρὰ λάμπετο κούρης,
πολλαὶ δ' ἐκ μελέων χάριτες ῥέον--εἷς δὲ τὶς ἥρους
Ὀφθαλμὸς γελόων ἑκατὸν χαρίτεσσι τεθήλει.

Lucianus imaginibus: τὸ δὲ πᾶσιν ἐπανθεῖ τούτοις ἡ χάρις μᾶλλον δὲ πᾶσαι ἅμα, ὁπόσαι χάριτες καὶ ὁπόσοι ἔρωτες, περιχορεύοντες. Philodemus de Chariclo ſene quidem, tamen etiamnum formosâ:

καὶ χρὼς ἀρρυτίδωτος ἔτ' ἀμβροσίη, ἔτι πειθὼ
πᾶσας ἐπιστάζει μυριάδας χαρίτων.

Ariſtænetus lib. I. epiſt. x. καὶ τοῖς ὄμμασι χάριτες, οὐ τρεῖς, καθ' ἡσίοδον, ἀλλὰ δεκάδων περιχορεύει δέκας. Nonnus initio libri. XXXIV. Dionyſiacorum. Sic Charites ipſas Chariſin amicæ ſuæ ſuperatas autumat Meleager lib. VII. Epigr.

Φαμί ποτ' ἐν μύθοις τὰν εὔλαλον ἡλιοδώραν
Νικάσειν αὐτὰς τὰς χάριτας χάρισιν.

Sunt autem Gratiæ tertia pars abſolutæ formæ muliebris, quæ in iis, figurâ & ſpecie, conſiſtit; oportet tamen ut Gratiæ hæ ipſæ nudæ ſint, hoc eſt, ſine

ſuco & fallaciis. Ariſtænetus lib. II. Epiſt. XXI. καί, νὴ τὸν ἔρωτα, τὸν εὐτυχῶς εἰς σὲ τὴν ἐμὴν τετοξευκότα ψυχὴν, πάσας ἐν πᾶσιν ἐνίκηκας, ὡς ἔπος, τῷ σχήματι, τῷ κάλλει, καὶ ταῖς χάρισιν. αἱ γὰρ χάριτές σου παντελῶς ἄδολοι, καὶ ἀληθῶς κατὰ τὴν παροιμίαν, γυμναί. Non accedam eo loco elegantiſſimo Mercerio, qui σχῆμα ornatum vertit. Nã figuram, ſive ut vulgo nunc βαρβαρίζομεν, proportionem potius indicat, quæ quidem ad abſolvendam pulcritudinem ſummoperè neceſſaria eſt.

Sic Deus tibi.] hæc & talia tacitè obmurmurat ſecũ Sempronius; qua fictione oſtendit auctor noſter, quã hoc genus maligno in dominos animo ſit; verè etiam cenſuit Petrus Aretinus in Dialogo, à nobis ex Caſtellano itidem tranſlato, famulos tales Dominis ſuis pro quamlibet atrociſſimis hoſtibus eſſe. Deſcriptiones autem formoſarum puellarum qui cum iſta Melibæa contendere volet, evolet Beroen, Nicæam, & alias à Nonno deſcriptas, Bathyllam ab Anacrente Odario. XXVIII. Amicas ſuas ab aliis ſcriptoribus, vel & Heroum ſuorum. Chariclìam ab Heliodoro, Leicippen ab Achille Tatio, Laidem ab Ariſtæneto libr. I. Epiſt. I. Iſmenen ab Euſtathio, Lege & Lucianum imaginibus, Alciphronem, Philoſtratum, Theophylactum, Epiſtol's, Muſæum & nos in Leandride. Gregorium Nyſſenum de Virginitate, Apollonium Rhodium Argonauticorum libro. III. Tryphiodorum & Coluthum Raptu Helenæ & Ilii incenſione, Ovidiũ de Galatea & aliis, Statium de Deidamiâ in Achilleide, Epigrãmatarios Græcos libr. VII. Anthologiæ. Lõgum Pœmenicis de Chloe. Q. Calabrũ de Pentheſileã, Appuleium de Fotide, Petronium de Circe.

Theocri-

Theocritum & Homerum de Helena & aliis. Valerium Flaccum de Medeâ. Iſocratem Encomio Helenæ, Ælianum Epiſtolis, Et neminem ferè non alium; Vnde & quæ hic ſequuntur tam ſcitis quam exemplis illuſtrari poterunt.

Thaletem ſuperas.] Plautinum ſcomma intruſi.

oculi virentes.] cæſios aut nigros ego dixiſſem.

Vt materia formam, ſic mulier appetit virum.] ineptiſſimè mihi hoc dictum videtur: Eadem materia enim, forma utriuſque eadem, & quomodo aliud hanc, aliud illum voces. Sexu quidem non formâ, non materiâ, mulier à viro diſtincta eſt. Nec forma formatæ in ſexu eſt; nec materia alterius quam ſuæ propriæ formæ, hoc eſt humanæ appetens; Alia ergo ſit in viro oporteat materia & forma. Sed ſimilitudo hæc ſolum eſt, quales omnes claudicare vetus eſt Sophiſtarum ſcitum; qui quamvis pleraque pro firmis cõcludere videri velint, majorem tamen enuntiatorum ſuorum partem, aut ambiguam, aut falſam protulerunt, quæque nullo negotio de ipſorum Scholâ petitis argumentis confutari poſſit, ſi quis nugas nugis confodere laboret.

ad ſatiem eam potitus fueris.] dicere hoc poteſt vox alcançar, poteſt & illud ut inſtar inimicæ ſuperandam dicat Melibæam hero ſuo hactenus prudens & fidelis ſervus.

Barbuda.] ſummi convitii & contemtus nomine hoc dicit. Cũ enim virum nil magis deceat, fœminam nihil dedecere amplius poteſt, quam os pilis obductum: Sic ſæpius infrâ.

De mulieribus virgines.] Artificiũ hoc inter Cæleſtinæ vel quęſtuoſiſſima ſępiꝰ hoc libro memorat̃. Sic Actu

Septimo memoratur unam eamdemque mulierem ſepties virginem ex defloratâ videri feciſſe.

Duce novo ſidere.] de ſtellâ hac conſtat ex ſacris litteris, notari obiter poteſt & Philoſophis eam hiſtoriã ignotam non fuiſſe. Chalcidius, quicunque homo fuerit, Philoſophum Platonicum, cum iſta ſcriberet, profeſſus, Commentario in Timæum: *Eſt quoque alia ſanctior & venerabilior Hiſtoria; quæ perhibet ortu ſtellæ cujuſdam, non morbos morteſque denuntiatas, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanæ conſervationis rerumque mortalium gratiam. Quam ſtellam cũ nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldæorum profecto Sapientes viri, & conſideratione rerum cæleſtium ſatis exercitati, quæſiſſe dicuntur recentem ortum Dei, repertâque illâ majeſtate puerili veneratos eſſe, & Vota Deo tanto convenientia nuncupaſſe, quæ tibi multo melius ſunt comperta quam cæteris.* Scribit Chalcidius ut Philoſophus Chriſtianiſmi non rudis, non tamen ut merè Chriſtianus; ſcribit autem, ut hæc verba docent, ad virum Chriſtianiſmi doctiſſimum, & cæteris conſpectiorem, Hoſium nomine, ut ex Epiſtolâ Commentario præfixâ videre licet. Non alium ergo illum ego Hoſium puto, quam qui Hilarii & Concilii ſive conventus Ariminenſis tempore Catholicorum vel præcipuus Epiſcopus fuit, quem ad extremum vitæ ſuæ ad Arrianiſmum, tum omnia pervagantem, declinaſſe, memorat Phœbadius fine Epiſtolæ, quæ ejus unica ad nos pervenit, nonaginta tum annos natum, quem omni reverentiâ digniſſimum propter ætatẽ, longi temporis probatam fidem, & labores pro Eccleſiâ Dei exantlatos laudat Synodus Sardicenſis in Epiſtolâ ad Eccleſias Vniverſas. Hinc ergo ætas

Chal-

Chalcidii iſtius clarior erit, apud doctos viros hactenus obſcura.

te rogo.] vide impiam amantis ſtoliditatem. Improba à probis petere immanem ſtultitiam eſſe PLauto ſcitum, quid à Deo, omnis boni auctore & præceptore?

Evangelia, Evangelia.] albricias, albricias. Evangelium eſt præmium quod boni nuntii gratiâ cuiquam confertur. Homerus Odyſſeâ. ξ.--ἐγὼ εὐαγγέλιον τό δὲ τίσω. Euſthatius. εὐαγγέλιον ἐςὶ δῶρον ὑπὲρ ἀγαθῆς ἀγγελίας. Cicero ad Atticum libro. II. Epiſt. III. *Primum, ut opinor, Evangelia, Valerius abſolutus eſt Hortenſio defendente.*

ſubter acervum iſtum.] peculiaris locus erat in ædibus ſcopis & purgamentis deſtinatus, quem Scoparium poſſis nominare. Nos acervum ſcoparum vertimus quoniam camara Latinum nomen non habet.

nondum tecum loqui poſſum.] vide aniles blanditias, gaudio ſe animi externatam fingit, quoniam raro admodum Sempronius eo inviſebat, ut Elicia Actu IX. obiicit anno vix ſemel eam viſum venire. Singulari ubique ingenio anus aſtutæ mores & verba repræſentantur.

Ad nihil non utilem faciemus.] poterunt hæc aliter etiam reddi, ſed vix melius, ſi & obſcœnitatem cavere velis. Verba ſunt. CEL. *pocas mataduras has viſto en la barriga. SEMP. Mataduras no mas pertreas, ſi.* Ego vero in Scripto libidinum damnoſitatem docente, libidinosè mihi minimè permiſerim, utcunque talia perſonarum ſuadeat convenientia. Quo in genere tamen admodum pauci veterum & recentium auctorum cautè egerunt, ne diſtruerent recenſione, quæ vituperabant intentione: Exemplo ſit apud Latinos Iuvena-

 lis, acer

lis, acer & inſignis vitiorum diſſuaſor, verum adeò obſcænus, ut docere videatur, quæ inceſſit, neque quiſquam poſſit facile turpius loqui. Apud Græcos vero Ariſtophanes, qui cum eò præſumtionis veniſſet ut etiam arcana Græciæ Philoſophorum, tam humana quam divina ſannis inceſſeret & differret, tam impurè tamen & ſcurriliter ſe egit, ut neſciã quid noſtri interſit eum Scriptorem tot fabulas, ex tot præclaris Comicis ſolum ad nos pertuliſſe, cum innumeri alii, præcipuè omnium Philoſophorum & Poetarum prudentiſſimus & γνωμικώτατος, Menander penitus interierint. Recentium autem Linguarum ſive Idiomatum ſcriptores Galli præcipuè & Itali, tam atrociter hoc genere peccarunt, ut multa ingenioſiſſima ſcripta caſtæ mentes obſcænitatum gratiâ abhorreant. Graviores Hiſpani nec tamen prorſus hac in parte moribus ſeculi vituperandis caſtiſſimas fabulas attulerunt, ut hæc etiam noſtra docet.

Ha furcifer.] vide ſcurrilitatem meretriciam. Etiam amatori ſuo non poteſt quin convitia ſcelerum obiiciat. Et hanc huius perſonæ indolem ubique obſervatam videbis, ut præcipuè actu Nono in Convivio. Cautior autem & melioris judicii inducitur Areuſa, quæ etiam ubi cum omnium ſcelerum capite Celeſtinâ loquitur, modeſtam & ſimplicem velut contrà ſeſe mores communium meretricum facit. Quam ſimplicitatem veram non eſſe, poſteâ ubi conſiliatur Eliciæ, & cum Centurione Soſiaque liberè ex re ſua agit, conſpiciendum datur.

parietes.] hæc etiam exſenſarum rerum allocutio anus curioſitatem, loquacitatem ſimplicitatis adfecta-

fecta-

fectationem, mirifice exprimit; ſummâ ingenii felicitate.

numquam aliquid boni mihi obvenire.] ſuis anum blanditiis aggreditur, quas illa ſentit, atque regerit, mira tamen ſermonis devotione.

in medias res.] Laudat in Homero hoc Horatius. Sententia ſic ſonat Hiſpanis. *vana mente ſe dize por mueshas palabras lo, que por pocas ſe pueda entender.* Superior autem de animo in multa diviſio, ſic: *Quien en diverſos lugares pone el penſamiento, en ninguno lo tiene juncto, ſi no por caſo determina lo cierto,* Iuvat talia proprio ſuo idiomate proponere; quia liber in paucorum manibus eſt.

agnoſcere quem.] *conocer el tiempo, y uſar el hombre de la oportunidad, haze proſpera la gente.*

huic matronæ.] à eſſa dueña. Dueña videtur à Latino, Donnula, ſive domnula, venire; eſt enim blandientis tam in Hiſpaniſmo, quam apud Latinos. Noſter verbis Melibææ ad Calliſtonem, Actu. XIV. *Señor por Dios, pues ya todo queda para ti, pues que ya ſoy tu dueña, pues ya no puedes negar mi amor, no me nigues tu viſta.* Salvianus Epiſtolâ. IV. *advolvor veſtris, ô parentes chariſſimi, pedibus illa ego veſtra Palladia. veſtra gracula, veſtra donnula, quæ vobis per varia nomina nũc fui mater, nunc avicula, nunc domina, &c.* Et ſic Græci. Vt δεσποτίδιον apud Ariſtænetum lib. I. Epiſt. XXIV. σὺ δ' οὖν, ὦ ἐμὸν δεσποτίδιον, εὐθὺς εὐθὺς &c.

proſtibulum vetus.] *puta vieja.* Quæ duo verba anima velut ſunt ſequentis paginæ; Vt enim ſceleſta Celeſtinæ facinora omnibus nota eſſe indicet Parmeno, hunc ſonum ubique auribus ejus inſonare autumat; quod Latinis verbis minimè exprimi poterit.

ſemper hoc.] ſiempre lo vi, que por huyr hombre de un peligro cae en otro mayor. Hoc dicit autem Calliſto metuens Celeſtinam offendi Parmenonis convicio, qui metus cauſſam dat iſti omnia ejus ſcelera enarrandi.

dexterrimus eſt armis & equo.] Dieſtro cavallero es Calliſto. Vocem *Cavallero* Italis, Gallis, Hiſpanis & Germanis uſitatam Latinitas non aſſequitur. *Equitem* paucis omnino locis interpretatus ſum, cum aliud ſonet, nimirum virtutem ſimul & nobilitatem. Porro in his Parmenonis aliqua omiſſa ſunt, egeſtate Latini ſermonis. Sanè quoniam ſtantis Reipublicæ Romanæ & vigentis linguæ nemo Nomenclator ad nos venit, multa vulgo, præcipue opificibus & in eorum tabernis, uſitata, quomodo appellarint, ignoramus.

Ovorum aſſorum.] more plebis Hiſpanæ.

locis.] loci muliebres membra genitalia, ut apud medicos Celſum; Marcellum, Cælium, Scribonium, Priſcianum, Gariopontum, Columell. lib. VIII. cap. VII. &c.

Studentium.] ita appellabantur etiam antiquitus qui litteris operabantur. Gloſſæ Iſidori. *Pappas, pædagogus, qui ſequitur ſtudenteis.*

excalcei.] Paulinus ad Cyterium.

Caligis tamen iſte vilibus donatus eſt
Ne nautico erraret pede;
Qui maluiſſet confoveri excalceus
Quam calciari frigidus

Corrige eum Paullini locum, & reſcribe. *Tamen iſte caligis*--ob verſus modum illi numquam contemtum, niſi ubi corruptus eſt à librariis.

naturæ

naturæ conſultam.] *fiſica de niños*. Phyſicam infantium. Phyſica ſunt medicamenta certa & naturæ velut conſilio compoſita, apud Vegetium, Plinium Valerianum, & alios; vide quæ in Adverſariis docuimus.

Nonnarum.] Nonnas vulgo dicimus quas alii Monachas aut Veſtales; idque uſu Latinorum Patrum. Hieronymus Epiſt ad Euſtochium: *Maritorum expertæ dominatum viduitatis præferunt libertatem, caſtæ vocantur & Nonnæ.* Vide amici noſtri integerrimi clariſſimi & eruditiſſimi viri Ioannis Meurſii GloſſariumGræcobarbarum.

adulterabat.] adulteria ſuccorum ſunt confuſæ permiſtiones, & venditæ ſpecies pro veris confuſæ. Manilius.

Vt ſit adulterio ſuccorum gratia major.

Porro hoc loci à Parmenone recenſita artificia & impoſturas Celeſtinæ non potui Latino ſermone adſequi, nec ſanè opus talibus plurium notitiæ commendatis. Satis alioquin etiam his oris fraudulentæ ſunt tales veneficæ, Satis malorum medicaminum & artium norunt.

Funem ſtrangulati hominis.] de cruciariis multa medicinæ adhibuiſſe etiam veteres notamus in Adverſariis; talibus plena eſt Sylloge medicamẽtorum Marcelli quem Empiricum vocant; nemo vero cordatus utatur.

Vultus exterior.] Solent mortalium indoles & animorũ inclinationes aut affectus ex vultib. cõſpici cõjecturis etiam ab eruditiſſimis hominibus magni æſtimatis. Achilles Tatius lib. VI. de Amoribus Clitophontis & Leucippæ ea ratione animum ipſum ho-

minis conſpicabilem eſſe neque prorſus oculis inviſibilem arbitrari auſus eſt, cum ait: ὁ γὰρ νοῦς οὔ μοι δοκεῖ λελέχθαι καλῶς εἶναι ἀόρατος τὸ παρὰ πᾶν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς ὡς ἐν κατόπτρῳ. τῷ προσώπῳ. Iuvenalis Satirâ Nonâ.

Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia; ſumit utrumque
Inde habitum facies.——

Nazarius Panegyrico: *in ſerenis frontibus animorum indicia perleguntur*. Boethius libro. 1. de Conſol. Philoſ. *confeſſus rubore verecundiam*. Hilarius de Macabæis.

——*vultuque fatentur*
Se timuiſſe nihil——

Statius Equo Maximo Domitiani.

Diſcitur ex vultu quantum tu mitior armis.

Minutius Felix Octavio: *ſegregatus dolere neſcio quid vultu fatebatur*. Chalcidius Commentario in PLatonis Timæum: *Denique ex oculorum habitu mens atque animus indicatur, iraſcentium, mœrentium, lætantium*, & cæt. Liutprandus libro. IV. Hiſtoriarum cap. XV. *His auditis, quia facies ſpeculum eſt mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudavit, concitusque regis ad pedes corruens, ſe peccaſſe, ſe graviter deliquiſſe, confeſſus eſt*. Hinc Regum aut Principum miniſteriis & expeditionibus tales homines ſunt adhibendi, quorum mentis & animorum gravitas ipſis vultibus oculiſque eluceat. Caſſiodorus lib. VIII. Epiſtolâ. XIV. *Affuit mandatis regalibus eloquens & ornatus orator, permulcens etiam inſpectus quos gratiſſimos reddebat auditus. Tales eſſe enim decet Aulicos viros, ut Naturæ bona indicio frontis aperiant, & poſſint agnoſci de moribus cum videntur. Tacens enim plerumque deſpicabilis eſt, ſi eum tantum lingua nobilitat: Semper autem in honore manet; ſi cujus eſt tran-*

eſt tranquillus animus,eum quoque ſereniſsimus commendat aſpectus.

Reſumtio.] *Reſumtiones* in libris medicorum reſtaurationes ſunt,à corporibus ægris adſcitæ. Reſumtiva medicamenta, quæ reſtaurant corpora. Præcipuè Cælius Aurelianus frequens horum uſu.

manus.] oſculatio manuum,quam in indicium civilioris ſubmiſſionis Galli, Itali, Hiſpani præcipuè, ſemper in ore habent,Romanorum moribus deſcẽdit,quorum humiliores aut infeliciores cæteris hoc modo honorem habitum ibant,nec apud hos ſolum, ſed ipſos Græcos quoque. Exempla utriuſque gentis vide apud Phædrum Auguſti Libertum , Fabula. LXXXII. Silium Italicum libro. XII. Claudianum libr. II. in Eutropium. Lucianum. περὶ ὀρχήσεως & in Necyomantia. Suetonium Domitiano, cap. XII. Apollonium Argonaut. I. Appuleium Apologiâ, Trebellium Pollionem Gallienis , Senecam Epiſt. XLVII. quoſque alios laudavit Iuſtus Lipſius Electis. Græciæ poſterioris, ſub Imperatoribus Conſtantinopolitanis, mores adeo in barbaram humilitatem abierunt,ut etiam pedum oſculis Cæſares dignarentur, unde Pontificum Romanorum deſcendere videtur. Codinus Curopalates in Officiis Aulæ Byzantinæ. *ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅτε μόνον προβάλλεται δεσπότης, ὁ βασιλεὺς ἵσταται: ἀλλὰ καὶ ὁπηνίκα τῶν ὀφφικίων ποιήσει τι, κἂν ἐλάχιστον ᾖ, ἱστάμενος τοῦτο ποιεῖ. ὁ δέ γε δεσπότης τὸν τοῦ βασιλέως ἀσπάζεται πόδα.* Alia alibi notabamus. Hiſpaniſmo autem amatores etiam plantam pedis exoſculari ſe ajunt , ut hic

adorare

adorare Celeſtinæ gradum, amore Melibææ vecors, Vt in libello Rodomuntadarum: *Bero la planta del pie de vues ſa merced, patrona deſte coraçon, Princeſſa deſte pecho.*

plantarum nonnullæ huc eodem inclinant.] alia genera plantarum & arborum aliis affici, ſexumque velut interea eſſe tradunt Phyſici ſcriptores. Pulcrè Claudianus noſter in deſcriptione Venereæ Aulæ.

Vivunt in Venerem frondes, omniſque viciſſim.
Felix arbor amat, nutant ad mutua Palmæ.
Fœdera; Populeo ſuſpirat pôpulus ictu,
Et platani platanis, alnoque aſſibilat alnus.

Sic Bacchum, ſeu racemos vitium ulmis nubere elegantiſſime dixit Manilius. *Et te, Bacche, tuas nubentem ducit ad ulmos.* De palmis pulcrè Achilles Tatius libr. I. tam ex Philoſophorum libris quam hortalanorum & agricolarum experientia; Vide etiam Michaelem Glycam Tomo. I. Mirificæ autem artes anus hujus ut Parmenonem à fidelitate in herum ſuâ abſtrahat, quod nullis tamen machinis poteſt efficere, præter ſolam Amorem Areuſæ; cujus concubitum tanti adoleſcens imperitus facit, ut ſeſe & herum ſuum omnibus propter eum fortunis exſuat. Obſervanda autem vetulæ oratio, modo voluptate, modo ſeriis rebus Parmenonem ad ſe à Domino ducere ſtudens: Licet exſucca ſenio, & faciem vulnere fædata, non tamen abſiſtit & ipſa Venereas delicias illi occinere.

Sed ſi ego te mihi.] adſcribam verba ipſa Hiſpanica, ut ſi quis poterit, reddat facilius, nonnihil obſcurius à nobis transſcripta. *Mas ravia mala me mate, ſi te llego à mi, aun que vieja, la boz tienes ronca las barbas te apuntan, mal ſoſſegadilla deves tener la punta de la barriga.* PARM. *como cola de alacran.* CEL. *Y aun peor, porque la otra muerde ſin*

de ſin hinchar: y la tuya hincha por nueve meſes. Verum mala peream rabie, ſi te mihi adjunxero, quamquam vetula ego, tu voce rauca & aſper barba ſimus, male quietus tibi futurus erit mucro ventris. P. *Vt cauda ſcorpii.* CEL. *Etiam pejor, illa enim mordet ſine inflatione, tua novem menſium tumorem efficit.*

mala hæc ægritudo eſt.] CEL: *Rieste; laudrez ilia, hiio. Rides tu, parva peſtis fili.* Et ſermo ſuaviter indignantis, immo aniliter. Peſtilentiæ etiam imminuit vocem, ut, neque irata neque ſatis contenta animi videatur. Ineptus autem talium ſervulus pro magno facinore & laudabili imprægnationem habet mulierculæ alicujus. Sic poſt concubitum Areuſæ infrà Sempronio jactat. Actu. VIII. *A poner la en duda, ſi queda pereñada, o no:* Hic autem potius intelligitur mens Celeſtinæ, quam ut exprimi valeat, aut ambagibus verborum doceri. Videre quis videatur ſermocinantem hæc anum geſtibus abblandientem Parmenoni, cujus riſus maximè illi placet. Reſpondet autem ſervulus non verbis, ſed menti, quam videt detrimentum ſuum per blandidica dicta quærere. Vt autem neque iſtum integrâ mente & ratione optimâ videas conſulere, odium mox Sempronii conſiliis ſuis intervenire, & fidem ideo Hero ſervare docet, ut iſti obſit, iſti male faciat, quem videt & audit vetulæ conſentientem. Sic neq; hic malitiæ maternæ & ſervilis uſpiam obliviſcitur, etſi diſſimulare venit. Et inde anus eorum amicitiam quærit & conciliat; hunc odio illius ſæpe videns.

Proſtituaris tute.] *Putos dias vivas, vellaquillo.* In quibus verbis anilis eſt iracundia & blanditia minime Latinis verbis exprimi valens.

alio

alio venerim.] emunctura pretio Calliſtonē ſcilicet. Quem omnium eius actionum finem eſſe non ignorabat Parmeno, ut qui ſuperiorem de ejus rebus ſermonē hoc Axiomate velut clauſerit: *quien te podria dezir lo que eſſa vieja hazia? y todo era burla y mentira.* Et ut domeſticum & interiorem omnium ſcelerum Celeſtinæ teſtem induceret Auctor, Parmenonem apud eam puerum ſervitutem ſerviiſſe finxit; quo indicatur etiam tempus longum malarum earum artium, quod celeberrimam fecerit Celeſtinam. Cujus ſumma aſtutia eſt in fingendis quæ ſequuntur.

Vita functis fidem datam.] Teſtamentorū & Fideicōmiſſorum in rebus humanis ſumma eſt auctoritas merito atque reverentia. Quid enim æquius quam quibus conſtipandis omnem vitam Homo inſumſit, eas res tradere poſſe cui ipſe velit, & per quem ipſe velit ſive eæ ſint Opum ſive Inſtructionum? Cum enim Homo Hominem generet, & generato inenarrabili curâ proſpiciat, adeo ut ſeſe ipſum potius quam ex ſe genitum deſerat, & Bona ſua tradere genito, citra cæterorum impedimentum, merito poſſit. Et ſolo hoc Vltimarum Voluntatum privilegio ex Humanâ Vita demto quis non videat omnem ejus ordinem corruere; cum bonis domino & poſſeſſore ſpoliatis in incertum & occupantem decidentibus, nullâ lex Rapinas & latrocinia coercere quiverit, adeoque hinc Confuſio omnium Poſſeſſionum prognaſcatur. Infinita ſcripſerunt huc facientia ICti, quorum Commentaria ex aliis alia nullibi non ... ta ſunt.

... *x tertius jam dies.*] aſtutiſſima vetula ut fidem ... *vi* faciat curam ſeſe ejus ſemper aliquam habuiſſe, mi...

perſua-

perſurdere vult ex aliis etiam reſcitam ſibi præſentiã ejus; cum tamen pro ignoto eum modo allocuta ſit. Alterum igitur horum ſimulatur, ſed tantis involucris ut vix niſi ſagaciſſimus ſervus ſenſerit; iſte ſanè nil tale dicit.

neque nummos.] aliter ſonant Hiſpanica, nam: que in has avido provecho, ni ganado dendo ni amiſtad. Eſtque velut proverbium neque cognationem neque veram amicitiam peregrinantes ullibi invenire, quod ſane ſi quopiam fuit, noſtro tempore verum perhibere licet.

Seneca.] Loca Senecæ non pauca memini vituperantia peregrinationem propter animi motus inſtitutam, & laudantia Socraticum illud; quid juvat te mutare loca, cum te ubivis circumferas? Hoc tamen dictum non occurrit; puto ſententiolam aliquam eſſe Publii, aut alterius Poetæ quales olim plurimæ Senecæ titulo commendatæ fuerunt.

nullibi eſt.] Martialis illud notum. *Quisquis ubique habitat Maxime, nuſquam habitat.* Ad quod plura docti.

ſubiicere.] Virgilianum. Sententia Comici eſt veteris apud Stobæum. *Tranſpoſita ſæpe planta non facit fructũ.*

major tuorum.] majores noſtri non tantum ij. Sunt qui ætate nos antecedunt, verũ etiam qui auctoritate atque conſilio. Sidonius lib. I. Epiſt. I. *Præcipis, domine major; ſumma ſuadendi auctoritate, ſicut es in iis quæ deliberabuntur, conſilioſiſſimus.* Sic Marcellus Medicus Epiſt. ad filios: *Nonnulli proximo tempore illuſtres viri, cives ac majores noſtri, Siburius, Eutropius atque Auſonius.* Pariter Seneca Natural. Quæſtionibus. *Quorum non meminerat* Savaronii ampliſſima doctrina ad eum Sidonii locũ commentarium componens.

Proba

Probatica piſcina.] Iohannis Quinto.

ſuorum hominum.] Homo alicujus eſt qui ejus ſervitio velut addictus atque quodammodo mancipatus eſt. Vide Commentaria Adverſariorum noſtrorum.

addere potentibus.] Terentius principio Phormionis.

illuſorem eſſe] una vox Hiſpaniſmo. rompenecios. Rumpere Latinis, malè habere, malè afficere. Sæpius Martiali.

domi ipſius amicos tibi para.] hoc eſt de ſceleribus ſervitiorum maximum, conſpirare inter ſeſe eos in Domini pernitiem: Sic tales dominis ſuis hoſtes infeſtiſſimos eſſe monet Petrus Aretinus in Pornodidaſcalo noſtro. Hoc unum deerat Celeſtinæ Parmenone â Sempronio diſſentiente; itaque non tam ſtudio hujus aut illius, quam evertendi Calliſtonis gratiâ, hunc quoque, dum Sempronio amicum, inimicum conciliat Calliſtoni.

ſive bene ſive male.] Rhythmica Paroemia eſt.

A tuerto o à derecho.
Nueſſa caſa haſta el techo.

Præſtat tales proponere ut ſonant, quam pares de Hellade aut Latio adſciſcere, quibus enarrandis æquè poſt opus fuerit.

Egeni non ſunt qui pauca poßident.] pulcre Auſonius.

Felicem novi non qui quod vellet haberet,
Sed qui per fatum non data, non cuperet.
Ex animo rem ſtare æquum puto, non animum ex re.
Cuncta cupit Crœſus, Diogenes nihilum.
Cui nullus finis cupiendi, nullus habendi eſt,
Ille opibus modus eſt quem ſtatuas animo.

Et Ho-

Et Hortatius.

Non poßidentem multa vocaveris
Recte beatum, rectius occupat
Nomen beate qui Deorum
Maneribus ſapienter uti
Duramque callet pauperiem pati

Hilaris autem *paupertas* ſummam Chriſtianarum opum, ut & Philophicarum, complectitur. Lege Appuleium Apologiâ. Stobæum Sermone. XCI. & XCIII. Rogerium, ſi is eſt, de contemtu Mundi, cum aliis talibus. Lotharium de Contemtu Seculi, &c. Ioannem Sinaitam Hiſtoriâ Barlaami, libro nobis commendatiſſimo. Notabilis ſententia Chryſoſtomi Serm. XIIX. Super eam ad Hebræos: *Paupertas manu ductrix eſt in viâ ad cœlum ferente, unctio athletica, exertitatio præclara, & admirabilis, partus tranquillus. Nihil opulentius eo qui paupertatem ſpontè ſequitur, & diligit, & cum alacritate ſuſcipit,* Leo Magnus Sermone. IV. in Quadrageſimâ. cap. II. *Semper dives eſt Chriſtiana paupertas quia plus eſt quod habet, quam quod non habeat Nec pavet in iſto mundo indigentiâ Laborare, cui donatum eſt in omnium rerum Domino omnia poſſidere.* Qui idem inopiam ad coronam Patientiæ provocare auctor eſt Sermone IV. de Ieiunio Septimi Menſis. cap. VI. Eucherius Sermone in Feriam Quintam poſt Secundam Dominicam: *Divitiæ ad miſeriam, Paupertas ad Beatitudinem perducit. Pauperibus cælum: divitibus infernus aperitur.* Vide & Ioannem Climacum in Scalâ Paradiſi. Gradu. XVI., Caſſianum. Alios.

iniurias cum retorſione.] Hatum impatientem eſſe hominem inter homines honeſtè victurum convenit. Et eo ducũt Hiſpanica egregia duo Carmina, quę

 à Patre

à Patre Nobili & Generoſo Filio inſtructionis vicem, in Aulam aliquam profecturo, commendata ſunt; quæ in manus meas venerunt non ſine ſingularis Prudentiæ præfatione; quam ſanè egregiè & habent & merentur; adſcribam autem integra ut eis velut inſignibus Gemmis Notæ hæ ornentur.

SONETO.

Hijo, por donde quiera que os llevare.
La Fortuna mudable, ſed bien quiſto:
Lo primero amparad la fe de Chriſto.
Que en vida y honrra vueſſo amor declare.
Servid bien vueſſo Rey, y al que os honrrarè.
Reſiſtid à los trabajos que reſiſto,
No digays mal de lo que no aveys viſto.
Per ſiquid quien vueſſo honor culparè.
Dad lugar al mayor, ſufrid al loco,
Iamas à nadie deys mala reſpueſta,
Al ſabio honrad, y dad ſiempre al que os pide.
Hablad à tiempos bien penſado y poco,
Y no mireys muger, que no ſea honeſta,
Que es el mayor peligro de la vida.

Hoc prius, alterũ iſtud eſt, vice Dialogiſmi quàm c[illegible]andiſſime & exactiſſime elaboratum.

I.

Dezidme un buen Cavallero
Que coſas ha de tener
Para parecerlos ſer
Buen Chriſtiano lo primero.

II.

II.

Y de trato? noble y claro.
Que hara? no hazer coſa fea.
Y en lo que es gaſtar? que ſea.
Entre prodigo, y avaro.

III.

Que hara, ſi deve? pagar.
Que no ha de ſer? Inquieto.
Y que ha de guardar? Secreto.
Pocos lo ſaben guardar.

IV.

Con las mugeres? afable.
Ha de querer? à ninguna.
Mudable? Con la fortuna.
Y en lo que promete? Eſtable,

V.

Sera amigo? de ſu amigo.
Que hara? ſervillé y honoralle.
Y al enemigo? eſtimalle.
Y que de mas. ſer le enemigo.

VI.

Que no ha de dar? Ocaſion.
Si ſe la dan? arrojarſe
Y ſi le afrentan? vengarſe.
Y que ha de tener? razon.

VII.

Y ſobre todo quæ importa,
Qua trate ſiempre verdad.
Eſſa licion repaſſad:
Pues es importante y corta.

Qui paucos hos rythmos dignè enarrare voluerit, grandem optimorum monitorum Commentarium coacervaverit. Id quod à nobis fortè aliquando non prætermittetur.

O fili bene dicunt.] Vide Platonem libro Decimo de Legibus, ex quo hæc translata ſententia videtur.

fortunam adeſſe audentibus.] Celeberrima ſententia. Cicero. II. Tuſculan. *Fortes Fortuna adjuvat, ut eſt in veteri proverbio, ſed multo magis Ratio.* Ovidius II. Faſtor.

Audentes Forſq; Venusque juvant.

Vide Stobæi ſermonem. XLIX. Nos ad Epiſtolas Claudiani; mihi tamen ſemper commendabilius fuit quod Theoctiſto cuidam adſcribitur, dictum: *Nemo adhuc umquam audaciâ, ſed induſtriâ, Generoſitate, atque Modeſtiâ virtutis opinionem acquiſivit.*

& ob id ſecura;] minus videlicet: Quod ἀπὸ κοινοῦ repetendum. Nihil attinet de Fortunæ magnæ periculis congerere ſententias Majorum, cum eæ ubique obviæ ſint.

Areuſa.] hoc fatale homini evertendo nomen quã ſcitè quamque aſtutè peſſima anus fini ſermonis ſervavit? Quæ enim omnium talium conciliatrix erat, noverat huius Amore Parmenonem perire. Puella autem iſthæc quamlibet meretrix formoſiſſima & gratioſiſſima inducenda eſt, uti infra etiam à Soſia commendatur.

culpa

culpa eſt credere omnibus.] *Eſtremo es creer à todos e yerro no creer à ninguno.*

ægroti cordis eſt.] vel: *tu imbecille pectus habes ad ferendũ fortunam proſperam. O mezquino de enfermo corazones ſufrir el bien.* Poſſis aliter etiam capere.

debere nos converſari.] Vulgo apud Hiſpanos jactatur. *Allegate à los buenos, ſeras uno dellos.* Qualibus ſententijs, Paroemias alludentibus, ea lingua præter cæteras locuples & felix eſt; vel ideo etiam amanda prõtius. Vix enim talis quæpiam non utiliſſima erit Vitæ ſententia quam tales hominis ijs negotiis experiundis ſanxerũt, ut magnam partem ſummæ Prudentiæ poſt res maximi põderis geſtas, his incluſam quilibet acutior poſſit perſpicere. Vide Senecam Epiſt. XCIV.

Ninnarium.] Gloſſæ Iſidori, *Ninnarius cujus uxor mœchatur & tacet.*

Patres.] ex auctoritate præcipiendi. Florus libro. I. cap.I. *Conſilium Reipublicæ penes ſenes eſſet, qui ex auctoritate Patres, ob ætatem, Senatus, vocabantur.* Lactantius lib. II. cap. VII. *Legit in Senatum eos qui ætate anteibant, & Patres appellavit, quorum conſilio gereret omnia.*

Præceptoribus.] Vide Senecæ Sextum de Beneficijs.

minime fame confecto.] *ô quæ perſona, o que hartura.* Non indignum & commendante & commodatô quod de fame ſcripſi; quam fugiſſe talibus ſummum votorum.

ille te majore.] obſcuriora hæc ſunt: *Pero callemos que ſe acerca Caliſto, y tu nuevo amigo Sempronio, con quien tu conformidad para mas oportunidad dexo.* Cum quo reconciliationem tuam opportuniori tempori relin-

 quo.

quo. Vides odori lucri omnia poſthabere ſceleratam vetulam.

& abſque dubio.] *y ſin duda la preſta dediva ſu efeto ha doblado: parque la que tarda el prometimiento mueſtra negar y arrepentirſe del don prometido.*

nulla peſtilentia magis efficax eſt.] *O Dios, no ay peſtilentia mas eficaz que al enemigo de caſa para empecer,* Cuius dicti veritas quotidianis exemplis clariſſima eſt.

ACTV. II.

POſtquam tantum argenti Calliſto, centum ſcilicet aureos antequam quicquam ejus negotio conſuleretur. Celeſtinæ dedit, non ſolum ab ipsâ ludibrio habetur, ſed ſervi etiam pro planè amente illum ſubſannant; quibus in Concordiam redactis ita Vetula omnia dirigit, ut hi apud eam amicas ſuas habeant, ipſa autem ſola omnia Calliſtoni profundenda ad ſe corradat.

nobiliſſimum locum obtinet.] Vide Timæum περὶ παντὸς PLatonem & Chalcidium Timæo. Macrobium in Somnium Scipionis libro.1.cap.XIV. Ovid. Met.1. Alios.

alienam lucem.] maiorum ſcilicet. Ovidius.

Et genus & proavos, & quæ non fecimus ipſi.
Vix ea noſtra puto—

Seneca Hercule Furente.

—nobiles non ſunt mihi
Avi, nec altis inclutum tumulis genus.
Sed clara virtus,
—qui genus jactat ſuum
Aliena jactat—

Macias ille.] quis ſit iſte *Macias* ego omnino ignoro, videtur

videtur eorum temporum, quo hic liber Scriptus eſt, famoſiſſimus Amator quiſpiam fuiſſe, qui infinita ob deſideriorum ſuorum infelicem ſucceſſum, mala paſſus ſit, animo non nimium repugnante. Id colligas ex actu ultimo, ubi ita ejuſdem meminit PLeberius: *Quæ me diras de aquel Macias de nueſſo tiempo, como acabo amando? de cuyo triſte fin tu fuiſte la cauſſa.* Vbi vides & malè tamdem ob Amorem infelicem illum interiiſſe. Hiſpanica autem hoc loci obſcurius ſonant hoc modo: *Lee mas adelante, buelve la hoja, hallaras que dizen que fiar en lo temporal, y buſcar materia de triſteza, que es ygnal genero de locura, y aquel Macias, y dolo de los amantes del olvido, porque le olvidava, ſe quexa en el contemplar. Eſta es la pena de Amor, en el olvidar ei deſcanſo.* Si cui nota foret paullo melius Maciæ iſtius hiſtoria, nullo negotio commodius iſta reddere poſſet. Nos in ignoratione rei verbis adhæſimus; ſententia autem eſſe debet; exemplum clarum dare Maciam iſtum Amoris flammas oblivione ſedari, qui in ipſa contemplatione ipſius illum oblivisci voluerit. &c.

dirigere calcem contra ſtimulum.] proverbium à jumentis veterum, quæ non loris & ſcuticis, ut hodie moris eſt, ſed ſtimulis incitabantur. Eſt apud Suidam.

Opinio ſæpe] monſtrum illud quod omnis exercitus verorum Philoſophorum ſemper oppugnavit, quod occæcatis humanis ſenſibus, nequaquam ut ſunt res videre eos & æſtimare patitur, unde infinita mala in vitam humanam veniunt, & dilati, de Bono vero vanis cogitationibus mortales, etiam ſui obliviſcuntur, Deorumque beneficiis ingrati fiunt & felicitati ſuæ propriæ perduelles. Pulcrè Seneca Conſol.

 ad Mar-

ad Martiam cap. XIX. *Opinio eſt quæ nos cruciat, tanti quodque malum eſt quanti illud taxavimus.* Arianus diſſ. lib. II. cap. XVI. τίνα οὖν ἐστὶ τὰ βαροῦντα καὶ ἐξιστάντα ἡμᾶς, ἵνα γὰρ ἄλλα ἢ τὰ δόγματα; quę lege veras Opiniones, quas ſequi oporteat, definientem. Scite ergo, ut omnia, hoc quoque Socrates qui Lamias vulgi appellabat Opiniones, larvas videlicet, omnem perſpicaciam rerum tollentes & illudentes. M. Antoninus libro. XI. Σωκράτης δὲ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα. Eum lege amplius libr. IV. & II. Inter Pythagoræ quoque præcepta refert οἰήσεως καθαρεύειν Hierocles aureolo in Aurea carmina Commentario

Senſus Noſtros.] quanta ſenſuum humanorum ſit imbecillitas opinionum copiæ demonſtrant quæ ita eos ſurſum & deorſum agunt, ut nequaquam ullius rei certitudinem ullibi ullam habeant, quod docent pręcipuè inter Philoſophos Sceptici, & eorum Epitomen dogmatis nobis conſervans ſextus Empiricus. Petronius Arbiter.

Fallunt nos oculi, vagique ſenſus
Oppreſſâ Ratione, mentiuntur.

Seneca Epiſtolâ. LXVI. *De bonis ac malis ſenſus non judicat, quid utile ſit, quid inutile, ignorat. Non poteſt ferre ſententiam niſi in rem præſentem perductus eſt: Nec futuri providus eſt, nec præteriti memor; quid ſit conſequens neſcit.* Gregorius Nyſſenus Vitâ Gregorii Thaumaturgi. οὐδὲν καινὸν πεπόιθατε φασὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ διδάσκαλος ὀφθαλμοῖς ἀπατηθέντες καὶ τῇ αἰσθήσει μόνῃ τὴν κρίσιν τοῦ καλοῦ ἐπιτρέψαντες. σφαληρὸν γὰρ κριτήριον τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας ἡ αἴσθησις, τὴν πρὸς τὸ βάθος τῆς διανοίας εἴσοδον δι᾽ αὐτῆς ἀποκλύουσα. Auctor κυρίων δόξων de Animâ, Editus à Ioanne Tarino. ἡ μὲν οὖν δόξα καταγίνεται περὶ τοῦ καθόλου τὸ ἐν

τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλὰ οἶδεν ἄνευ λόγου τὰ συμπεράσματα. Guitmundus Archiepiſcopus Averſanus libro. I. de Sacrament. *Senſus perſæpè falli tum veterum Philoſophorum multa argumenta tum quotidiana experientia pleniſſimè docent. Æquè enim, ut ait Boethius, ſenſus & in maximis & in minimis confunduntur. Vnde fit ut de his in quibus confunduntur, merum ſincerumque judicium habere non poſſint de mediocribus quoque rebus non juxta rerum Veritatem, ſed pro affectu judicant ſentientis.* Quæ quam vera ſint utique rerum exitus & æſtimationes docent; Fatui contra ſentientes Epicuræi ſane acumine ſuo ipſo cæcutierunt ut alibi à nobis demonſtratum eſt.

in ſervitio ſervi.] *en el ſervitio del criado eſtà el galardor del ſeñor.* Acutè pronunciatum.

ei vendis.] *a quien dizes el ſecreto das tu libertad.*

Medius.] qui intervenit negotiis componendis Medius perhibetur, qui conciliat ſcilicet duo diſſidentia vota. Radulfus Ardens Homiliâ in v. Quadrageſimæ: *Medium ordine Chriſtum Dominum dicit*, quia per eum Humanitas Divinitati conciliatur. Silius lib. xvi. Punic.

Haud deformis erit vobis ad fœdera verſis
Pacator, mediusque, Syfax——

Horatius.

Pacis erat Mediusque belli.

Lucanus.

Craſſus erat Belli Medius mora——

Severianus Epiſcopus Sermone in nativitatem Domini: *Pax Domini, media aſſiſtens, & utrumque noſtrum gremio palpante connectens, diſcreta corpora in unum convenire animum ulnis jungentibus docet.* Plura ad Claudianum

Conſultatu Mallij, alterâ Editione; cujus locum primus rectè legit amicus noſter Caſp. Gevartius in Electis.

ardelionis anus.] *trotaconventos* commodius Latinè reddere non potui. Illa autem infamia Celeſtinæ ſæpius hoc libro memoratur, ubi publicè ſtetiſſe infamiæ pileo caput implumata (ſi ita loqui licet) dicitur. Hîc Parmenonis verba ſic ſonant. *y lo que mas dello ſiento, es, venir à manos de aquella trotaconventos deſpues de tres vezes implumata.* Poſtquam ter jam infamis facta eſt, demum bonis tuis potietur anus, te peſſumdato.

fuſtes querit.] palos querra eſſe vellaco. Fuſtium ictus apud Hiſpanos ad numerum dantur, ad delicti pondus.

Maledicis illam.] Petronius: *Maledic illam verſibus.*

neſcis primum ad ſtulticiam.] *no ſabes que el primer eſcalon de locura es creer ſer ſciente?*

male mihi conſuluerunt.] cantiuncula eſt ſervi dum Equum ſternit, & producere laborat:

ſtapedem.] ſic vulgo vocant iſta equi adjutoria. An ea veteribus uſui diſquiſivit Hieronymus Magius, vir ob bonitatem judicii, & eruditionem egregiam, meliore fato dignus quam quod à barbaris Turcis ſtrãgulatus obiit, in Miſcellaneis; vide & Ioannem Brodæum pari Opere.

propterea quod fidelitatem.] Rythmus Hiſpanicus pulcrè ſonat: Por ſer leal padezco mal.

averſo rivo &c.] non potui commodius transferre hæc duo proverbia, quæ ſic ſuo ore ſonant. *A Rio bu-elto ganancia de peſcadores*, *Mas nunca mas perro al molino.* Quæ ſiquis, ut cætera etiam hujus libri talia, ut merentur

rentur enarrare voluerit, immenſum molem Commentariorum concinnet.

ACTV. III.

Pecuniæ ſolutæ.] *à diernos pagados, braços que brados.* Quæ in varia poſſunt intelligi. Senſus autem eſt ſolere eos, qui operi cuidam exigendo redemti, mercedem aggreſſione ejus præceperunt, velut fractis brachiis ad laborem accedere. Quo monemur ne mercedem Operario cuivis ante opus confectum, ſolvamus, aut præhibeamus. Illuſtris Sapientiâ hic ſermo eſt, quem totum Hiſpanice huc transſcriberem ſi otium eſſet; ſi enim Latinè ſonat commodè, ſanè nec iſthic inconcinnè. Videtur autem maximam partem ex Marci Antonini Imperatoris libris καθ, ἑαυτὸν hauſtus, quos & nos recenti Latinitate donavimus.

Noſti aliam ſubſtantiam.] ſæpius idem dicendo anilem curioſitatem & loquacitatem ſpectandam proponit.

uti nemo non novit.] quæ toties publice notata ignominiâ eſt non audet dicere quippiam honeſti, & non vult turpe; itaq; inter utrũq; medio tramite incedit.

Mater ipſius & ego.] ſu madre y yo uña y carne.

frangit rupes.] Horat. *Aurum per medios ire ſatellites Et perrumpere amat ſaxa.*----Illud de aſino notum eſt Apophtegma Philippi Macedonis.

Delicatulæ gannitrices.] Hiſpanica ſic ſonant. *coxquilloſicas ſon todas; mas deſpues que una vez conſienten la ſilla en el enves del lomo, nunca querian holgar, por ellos queda el campo, muertas ſi, canſadas no. Si de noche caminan nunca querrian que amaneciesſe, maldizen los Gallos, porque anuncian el dia, y al relox, porque da tan à prieſſa, re-*

quieren

quieren las cabrillas y el norte; haziendo ſe eſtrelleras, ya quando veen ſalir el luzero del alva , quiere ſe les ſalir el alma, ſu claridad les eſcurece el coraçon. &c. poſſunt quædam hinc aliter reddi, ſenſus tamen eſt libidine poſt inexplebiles puellas eſſe, quæ primum magna ambitione caſtitatem jactaverint. Quam ſententiam ex ſe anus confirmat.

adfirmo tibi.] vulgatum & tralatitium.

Aut odit aut amat mulier, nihil eſt tertium.

Non eas lanam,] *no vayas por lana, y vengas ſin pluma.* Servus autem poſtea alludit ad pileum plumis contextum, quem aliquoties jam infamiæ notam medio foro anus ſuſtinuerat.

ACTV. IV.

R*Es enim non ſatis.*] *aquellas coſas que bien no ſon penſadas aun que algunas vezes ayan buen fin, commun mẽte crian deſvariados efetos. Aßi que la mucha Eſpeculation nunca carece de buen fruto.*

Quando extremis rebus.] *Quando a los eſtremos falta el medio, arrimarſe el hombre al mas ſano, es diſcrecion.* Sequentia mirificè ſuperſtitionem & omnium curam proponunt. Sic illa homines, aves, ſaxa, ſe ipſam, talibus conſiderat.

quæ eſt vetula iſta.] *quien es eſſa vieja que viene haldeando,* Non poteſt uno verbo Hiſpanici vis exprimi.

aquam cribro cogere.] Proverbium eſt, ut in illo.

Agua coge con harnero
Quien ſe cree de ligero.

Et apud Petrarcham, puto, Lectum eſt.

In aqua ſolca, in arena ſemina

Nel

Nel vago vento ſpera, in rete coglie
Qui pone ſua ſperanza in cuor da femina.

Sic mens magiſter.] Cacodæmonem dicit quem licio involutum circumgeſtare putat; quemque per intervalla mox alloquitur.

monachos notæ relligionis.] ambiguam de induſtriâ ſententiam feci, cum antè memoratum ſit quid cum illis negotietur. Sequenti reſponſione Celeſtinæ prudẽs omiſi proverbiũ ineptum Latino ſermoni. *Viva la gallina con ſu pepita.* Et illud etiã alioquin anilem ſermonem ſolum decet hoc loco, ut non magni facienda ſit ejus præteritio.

nulla cruditas fame.] eſt Homericum inter omnia humanitatis ſupplicia famem eſſe peſſimum. Vide ad Auguſtini de Civitate Dei primum Commentaria.

loqueris tu de mundinis.] vide amabilem prudentiam in generosâ puellâ, qualem in talibus commendant omnis ſeculi ſcriptores. Proverbium ita ſonat, ſuâ linguâ.

Hablas de la feria ſegun te va en ella.

ad quamque manſionem.] Manſiones quæ ſint vide nos in Adverſarijs, & doctos ad Itinerarium Antonini. Verba Hiſpanica ſic ſonant. *à cada cabo ay tres leguas de mal quebranto.* Quæ etſi aliter ſonent, id tamen volunt quod expreſſimus. Sequentia omnino divina ſunt, & ex profundiſſima Philoſophiâ petita. Quæ ſi enarres, Commentaria facias.

mutatus eſt iſte.] Sermo Lucretiæ poteſt etiam aliter reddi, *hi, hi, hi, mudada eſta el diablo. Hermoſa era con aquel ſu Dios os ſalve, que travieſſa la media cara.* Nã & vafritiẽ & malignitatem conſceleratæ vetulæ indicare poterit,

quæ

quę cum dicat palam, Deus te juvet, tibi bene-faciat. Clam ſecum murmurare conſueverit, ut medium tibi caput ruptum videam. Sic ſolent tales, & non rarò ipſa iſthæc. Poteſt & hoc dicere: *illane cum iſtâ cicatrice ſuâ, quæ medium ipſi caput diffindit, formoſa erat?*

ut quatuor filiarum.] nihil hoc ad rem pertinet: quid enim ſi illæ ſingulæ ſint etiam magis vetulæ. Artificium ſcriptoris egregium eſt, ut anus cum puellâ generosâ, impatiente, & minimè ſuſpiciosâ loquens, faciat ſe ſimplicē, ut eò facilius credatur ipſi quod poſtmodum abſcondito aſtu illatura eſt. Itaque hic ſimplicitatem etiam ſtolidam affectat.

omnibus male ceſſurum.] In Hiſpanico fortè legendū: *que todo perderiamos*, non *todos*. Sic erit ſententia. Vt omnia perdiderimus, ſi ſine iudicio rei ego receſſero.

a cena duci] poterant aliter hæc reddi. Nos Latinitati conſuluimus, cum alioquin Hiſpanorum in talibus conſuetudines parum cognitæ ſint iis qui regiones eas non viderunt, quorum cum rariſſima ſit raritas, ſanè nos meritò captum plurium attendimus. Et quid oberit ſententiæ ſcenam totius fabulæ in commune quoppiam theatrum reducere?

panis & vinum.] *Pan y vino condan camino.*
Quę no moço garrido.

Benè enim facere Deo nos æquat.] eſt ex illo Imperatoris Chriſtianiſſimi & Feliciſſimi apud Claudianum.

Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat Clementia nobis.

Et fuit is eloquentiſſimus & prudentiſſimus ſcriptor omnium poſt ſeculorum communis quidam in talibus Magiſter. Paria plura ad eum in ſecunda Editione Noſtrâ, quā ad Sexdecim Manuſcriptorum cōpara-

paratiónem,quam primum Typographi cæteris noſtris ſe expedierint,promulgabimus.

deſultoris parietarii.] *Saltaparedes.Ieſu no oyga yo mentar mas eſſe loco ſaltaparedes,fantaſma de noche.* Innuit hominem inſanum, amentem; qui furore percitus per parietes adverſos evadere velit Sic Sempronius de eodem Actu Nono. *aqui eſtà quien me cauſo algun tiempo andar hecho otor Ca liſto perdido el ſentido, canſado el cuerpo, la cabeça varia,los dias mal durmiendo, las noches velando,dando abboradas. haziendo momos,ſaltando paredes,poniendo la vida al tablero &c.*

omnia quæ cuperet ipſius eſſe poteſtatis.] *que quedava por el el campo.* Campnm omnem pro ipſo eſſe. Eſt Hiſpaniſmo ſolenne,ſic ſupra Actu ſuperiore. *Por ellas queda el cãpo,muertas ſi,cauſadas,no.* Cui par eſt. Andar à ſupoſta. Vt in Coloquio de las damas. *Et pẽſar tener por ſuyo el pan y el palo.* Cujus generis plura inibidem occurrunt.

niſi qui ſuperatum.] Eſt itidem Claudiani noſtri.

———*non eſt victoria major*

Quam quæ confeſſos animo quoque ſubjugat hoſteis.

Porro adoleſcẽtulæ hujus oratio, primũ ad Amoris officia tẽtatæ,ingenioſiſſimo artificio cõpoſita eſt; ut parẽ totis Hellade & Latio legiſſe non meminerim.

his nundinis.] *Pues tan libre vas deſta feria.*

veritatis voces nullis opus habere.] *La verdad no es neceſſario abundar de muchos colores.*

patrem numquam.] non eſt rigide verum.

firmitas veritatis ea eſt.] *a la firme verdad,el viento del vulgo no la empiece. Vbi firmitate ſua veritas nititur,non eſt timẽdum ventoſitatem vulgarium rumorum, illi obfuturam.*

munuſculo aliquo emendabis.] videtur hoc velle aniculæ dicteriũ etiãſi prorſus aliter ſonet. *Tu mala palabra ſera viſpera de una Sayâ.* Non poterit commodius traduci.

magnus ille imperator.] Verſus, fortiſſimi, doctiſſimi, tamen & vitioſiſſimi, principis, Adriani, quos animæ abituræ dixit.

Animula, vagula, blandula,
Hoſpes comeſque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, ut ſoles, dabis jocos?

Quæ ut lepidi & commiſerabiles ſunt, ſuâ linguâ; ſic Græcis ab homine Antiquitatis conſultiſſimo, Iſaaco Caſaubono , redditi ſunt non minus divinis hiſce; quos paritar meminerim.

Ἐράσμιον ψυχάριον
Ξένη χ᾽ ἑταῖρα σώματος
Ποῖ νῦν, πάλαιν ἐλεύσεαι
Ἀμενὴς, γοεράτε, καὶ σκιὰ
Οὐδ᾽ οἷα πάρος, τρυφήσεαι;

Naturam ipſam fecit Deus.] ſcelerata Philoſopha. Naturam quidem, ſed non libidinem diabolicam, quæ cum inſita hominibus naturæ videatur, illi ipſam Naturam criminari non verecundantur. Vide cætera animātia, nullum non ſecundum naturam ſuam vivit, homo quot libidinibus contrà illam: Quâ de re nos cecinimus aliquando, libro priore de Fide ſalvificâ; quem vide, ſunt enim prolixiora ea carmina, quam ut commodè huc transſcribi poſſint. Et libelli nunc nuper editi in omnium manibus verſantur.

injungo & commendo.] poteſt etiâ hæc ſententia eſſe: plurimū tibi debet iſte tuus juvenis generoſus. *Encargo te eſſe Cavallero.* Tamē priorē ſententiā auctor voluiſſe videtur, jā n. animus Melibææ prorſus amore ſuperatus eſt, quę ipsū ſuū honeſtū facinus convitiatur.

Caval-

Cavallero autem hodie id ſignificat, quod nequaquã Latine exprimere poſſis, cum ſit etiam generis commendatio:

ACTV. V.

O *Male Dæmon.*] Male Deos vocabant veteres CacoDæmonas, nã & horũ habebant diſcrimen inſigne, ut notavit Ioſephus Scaliger, hominum eruditorum Phænix, ad Manilium. De Dæmonibus elegãs eſt Dialogus Michaelis Pſelli, quem notis illuſtratũ edidit inſignis ingenio, Eloquentiâ, Et doctrinâ, G. Gaulminus, non ita pridem:

mediam confectam eſſe.] *Sabe te que la mitad eſta hecho, quando tienen buen principio las coſas:*

quas exegi hactenus.] *ô yo rompjera todos mis atamientos hechos, y por hazer, ny creyra en hiervas, ny piedras ni en palabras.* Sermo eſt abruptus. ait enim anus aut negotium ſe confecturam, aut nullam vim tribuituram porro omnibus artificiis ſuis, vel etiam illa omnia projecturam:

numquam fugiendo ignavus.] *Nunca huyendo huye la muerte el covarde.* Vide Stobæi Sermones. V. VI. & XLIX.

& illic relinquere.] aggravat diſcrimina ſua, quo periculo apud Melibæam fuerit; ut aliæ duæ ejuſdem cenſus nequaquam tale quid ſine ſummo diſcrimine expediverint. *Hijo, eſſa regla de bovos no es ſiempre cierta; que otra hora me pudiera mas tardar, y dexar alla tas narizes: y otras dos narizes, y lengua, aßi que mientra mas tardaſſe mas caro me coſtaſſe.* A ſine, inquit, tu de longa commoratione meâ auguraris felicem rei ſucceſſum. Ego dico tibi non credendum fatuæ iſti regulæ. Tam enim periculoſum hoc negotium fuit, ut penè nullo effectu,

 etiam

etiam inſigni meo detrimento, mihi longiori etiam tempore illîc manendum fuerit.

aliis rebus magis utor!] Locutio familiaris Iureſconſultis, hoc autem dicit Sempronius pluribus ſibi opus eſſe quam quæ ad vitam & victum ſolum faciant. *Otras caſas he meneſter mas que de comer.* Sequentia ex more regionis ſunt. Quæ de arcu ſequuntur, obſcæniora ſunt, nec verba Hiſpanica Latiniſmum capiunt πρὸς λέξιν. Itaque ſententiam ſum ſecutus. *Arcus* in Priapæis eſt *muto.*

Sapientis eſt propoſitum mutare.] El propoſito muda el ſabio, el necio perſevera. Franciſci Sanſovini celebre dictum eſt. *Il mutar talhora propoſito è effetto di prudenza.*

cauti & prudentis legati.] *de los diſcretos menſajeros es hazer lo que el tiempo quiere.*

charaxat.] ſignat, Chriſtianorum eſt ſcriptorum. Vido Conradum Rittershuſium ad Paulli ſententiarum Fragmenta.

ACTV. VI.

VT *& tunicam tibi poſcens.*] ſuperiora dicens vetula tecto aſtu Commonſtrans Calliſtoni vetus ſuũ, uſuque detritum, pallium, poſcit ab eo novum; quod Parmenonem male habet.

opus habet.] additum eſt tralatitium proverbium: *que el Abad de donde canta, de alli ſe viſte.* Cui reſpondet Parmeno. *Y aun viſte como canta.* Quæ non poſſunt bonis Gratiis traduci. Nempe Abbas unde cantat, inde ſe veſtit, &c, Senſus in proclivi eſt.

jam dum meras catenas.] Hiſpanica ſic ſonant; ſi quis fortè curioſius ea expendere velit. *ya diſcurre eſtavones,*

el perdi-

el perdido ya ſe deſconciertan ſus badajadas, nunca da menos de doze, Siempre eſta hecho relox de media dia.

factus es Seps.] *Seps*, ſerpentis genus, dicitur aures obturare cum incantator aliquis acceſſerit, ne voces carminum Magicorum audire neceſſe habeat, & ita imperium eorum ſequi. Mentio apud plurimos ſacros & profanos ſcriptores.

frontem palma verberans.] more eorum qui vel ſtupent ad aliquas res, vel admirantur alioquin, vel dolent. Cicero. I. ad Atticum: *Competitores qui certi eſſe videbantur, Galba, Antonius, & Q. Cornificius; puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe ut frontē ferias, ſunt qui etiam Caſonium putant.* Idem in Bruto. *Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percuſſa, non femur, pedis, quod minimum eſt, nulla ſupploſio.* Heliodorus lib. II. καὶ ὁ μὲν Θεαγένης παίων τὴν κεφαλὴν, καὶ τίλλων τὰς τρίχας, ἐῤῥίφθω, φησὶν, ὁ βίος εἰς τὴν τήμερον. Sic *femur* percutiebant, in magna animi commotione, quod admittere oratori, non autem frontem, ait Quintilianus lib. XI. Nonnus Panopolita lib. XVI. Baſſaricorum.

> Καὶ ῥοδέας ἐχάρασσε παρηΐδας· ἀμφοτέρους δὲ
> Μηροὺς πλεξαμένη, κινυρῇ βρυχήσατο φωνῇ.

Fulgentius libro primo Mythologicon. *Tum illa cachinnum quaſſans fragile, colliſo bis terque pulſu palmulæ femore, neſcis, inquit. Fulgenti.* &c. Hieremias Propheta. cap XXXI. *Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam, & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum. Confuſus ſum & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.*

lallationes.] voces nutricū quib. pueris blandiuntur ut dormiant, etiam voces puerorum. Perſius ſat. III.

> *Et ſimilis regum pueris, pappare minutum*
> *Poſcis, & iratus mammæ, lallare recuſas.*

Cornutus enarrator priſcus. *Nutrices infantib. ut dormiant ſolent dicere ſæpè, lalla, lalla, lalla, aut dormi aut lacte.*

fatidica de Hetruriâ.] in hiſpanico eſt *athleta*. Sed talia in linguis à Latinâ deſcendentibus, mirificè detorquentur. Puto autem Sibillam intelligi. Sed eſt recens Hiſtoria.

ex tempore capiendis conſiliis.] Comici eſt apud Stobæum.

malo aliquo occurſu.] ex ſuperſtitione veterum, quã in libris Adverſariorum, & ad Claudianum, alterâ Editione, ut & peculiari opere de talibus, illuſtrabo fortè. Perſuaſum enim erat Paganis hominem nigrũ, caſtratum, mancum; aut alioquin beſtiam, ominoſam, occurrentem, indicare malum eventum negotiorum præſentium, aut poſt gerendorum.

Alcibiadi quondam.] Conſule Plutarchum.

Vnius horæ ſpatio.] Proverbialia ſunt Hiſpanica. *Conſue ſenor, que en una hora no ſe gano çamora; pero nó par eſſo deſconfiaron los combatientes.* Alludit veterem quamdam Hiſtoriam, bellis etiam inter Francos & Hiſpanos ferventibus. A quorum memoriâ plurimi *Refranes* ſuperſtites eam linguam tenent, & Ego in Originibus hujus arbitratus ſum *Refranes* ipſos à Francis dicteriis confutatis, Caſtillanum nomen habere.

ACTV. VII.

P*Armeno fili.*] Longam & gravem orationem ad Parmenonem anus exorditur, ut eum, quacunq; etiam ratione, ab heri fidelitate, abſtraheret. Efficit tamdem rem Areuſæ conciliatione: quam ſtatim juveni minime abſurdi ingenii jungit, ut in re præſenti eum pignore certo ſibi addiceret.

mutari

mutari mores cum capillis.] *Mudan ſe coſtumbres con la mudança del cabello, y variacion.*

Amare te debere ſi amari velis.] Sabes que es me neſter que ames, ſi quiſieres ſer amado. Martialis-*Marce ut ameris, ama.* Claudianus. *non extorquebis amari.*

Hoc alterna Fides hoc ſimplex gratia, donat.

Proverbium ſequens. *que no ſe toman truchas*, nihil ad Latinam traductionem.

Iuſtitia apprehendi te.] Lictores miſſi à prætore. Vide quæ de hâc voce, quam volens retinui, dixi in Diſſertatione.

neceſſe eſt aliquid pati.] nimis refert pulcre hoc dictũ ſenilem calliditatem, & exprobrationem cum excuſatione, velut ſeriâ. Verba ſic ſonant. *Algo han de ſufrir los hombres en eſſe triſte mundo, parà ſuſtentar ſus vidas & honrras.* Et loquitur venefica publice infamiæ pileum ferente.

Virgilius.] nota fabula de neſcio quo barbarorum temporum Mago, Virgilio; quam nullâ ratione & fronte contrà omnem hiſtoriam & fidem Maroni vulgus adſcribit; Fatuum & fatuos ſectatores habens. δέ φρόντις ἱπποκλείδῃ.

ſummâ ſecuritate.] totus ſermo iſte ſarcaſmis cæcis plenus eſt, urit enim quà poteſt, Celeſtina Parmenonem ſcelera matris ipſi explanans. Sic hoc loco ſecurum illum de hæreditate paternâ vivere poſſe ait, nõ enim timore opus eſt ne id alicui auferatur, quod nihil eſt, neque ab illo habetur. *Que lo que tu padre te dexo, buen ſeguro lo tienes.* Fatuum autem etiam ſimul theſauri ſuprà memorati mentione faſcinat. Quæ in ſequenti Celeſtinæ ſermone de Ludo Schaccorum; ut vocant, producuntur, non poſſunt eôdem Latine de-

 ſcribi.

ſcribi. Quid enim *Xaque*, quid *mate* ſit, non habet ea lingua edicere.

Sic diteſcis tu quidem.] Aliter capi etiam poterint Hiſpanica: *Con gallinas, hija? Aßi ſe hara la hazienda, andar paſſe. Otro es el que ha de llorar las neceßidades, que no tu, yerva pace quien lo cumple, tal vida quien quiera ſe la querria.* Videtur aliquid corruptum eſſe in exemplari meo.

lupinos pro nummis.] Hiſpanica ſic ſonant, *aßi que neceßidad mas que vitio me hizo tomar contiempo las ſavanas por faldetas.* Plenæ ſunt talibus ſermocinationes meretricum.

vah quam ſuaviter.] more meretricum omnia ſua perfumantium. Infra Actu. XIX. Soſia de eadem hac Areusâ. *tenia unas manos como la nieve, que quando las ſacava de rato en rato, ne un guante, parecia que ſe derramava azahar por la caſa.* Et inter officia Celeſtinæ, Actu. I. *Perfumadera.*

dum non paries.] latet ſceleratum aliquid in his verbis, quæ in eum finem anus dicit ut ab amore unius Areuſam avertat.

neque tantum ego emolumenti.] Hiſpanica poterunt & paullo aliter accipi. *tengo vezinas embidioſas, luego lo diran; aßique aunque no aya mas mal de perderlo, ſerà mas que ganare en agradar al que me mandes.*

vide quo periculo.] Hiſpanicum hoc eſt. *Quien no tiene ſi noun, ojo, mira â quanto peligro anda.* Addidi ego, peregrè. Senſus autem illuc it, quod eo effoſſo de luſco cæcus exeat.

quæ ſocietas eſt laudabilis.] Proverbium Hiſpanicum *Compania de uno; Compania de ninguno, Compania de dos Compania de Dios, Cõpania de tres, Compania de Reyes, Compania de quatro, Compania de Diablo.*

Et quoniam duos ſimul,] *y pues entrambos no caben en un ſaco,acoge la ganancia.* Oportet in talibus remittere ſtilum & vulgaritati ſermonis accommodare.

malus demon in palatium.] *Que al hombre verençoſo el Diabolo lo truxo à palacio.*

illum ſine rubore.] non adſequuntur Latina ſenſum Hiſpanorum. *En corteſias y licenſias eſtas? No eſpero mas aqui;yo fiadora.que tu amanezcas ſin dolor, y el ſin color. mas como es un putillo gallillo,barbiponiente, entiendo que en tres noches no ſe le demude la creſta: deſtos me mandavan à mi comer en mi tiempo los medicos de mi tierra, quando tenia mejores dentes.* Quæ mirificè anum talem decent.

porro cum pirata piratam.] poterat & aliter trans ferri: *Pues de coſſario à coſſario no ſe pierden ſi nos los bariles.* Qualia in omnium ore verſantur, & ſuâ linguâ adnotanda mihi viſa ſunt,quoniam plurimis omni no negotiis applicari poſſunt, & in talibus nulla lingua ſupra iſtam.

oculum mihi prius.] Iuvenalis hoc Latinè extulit. Et ex eo nos in Epigrammatis.

Vt ne uno contenta viro ſit ſubijciana?
Contentam dicas,mavolet, uno oculo!

In eorum mentionem cum commode hîc incidã Lectorem meum ſperare jubeo Editionem eorum quam maturimam demtis omnibus illis,quæ me periculoſiſſimè decumbente, anno. CIↃ. IↃ. CXIII. interſperſit invehentia & intruſit maledica Tharrhæus Hebius;qui hæreditatem meam etiam vivi cernens, lubitu ſuo tria mea volumina,interpolavit;quæ talia, ut ille promulgavit, nequaquam pro meis agnoſco. Itaque brevi exſtabunt ea facie, qua non verecundentur omnium auribus probari.

quamquam enim guſtus.] *que aun el ſabor en las enzias me quedo, no lo perdi con las muelas. Quamquam dentes amiſerim, ſupereſt tamen guſtus in gingivis.* Properans iſta alio ſenſu verti. Conveniunt autem in eadem re Germanorum proverbio. Ein pferdt daß den haber nicht mehr beyſſen Kan/höret ihn doch gern Schwingen.

qui in multas partes.] *quien en muchas partes derrama ſu memoria, en ninguna la puede tener.*

beſtia.] in Adverſariorum Commentariis docui hoc convitium etiam veteribus in uſu fuiſſe; nunc omnibus familiare.

juventus enim otioſa.] *La moçedad ocioſa, acarrea la vejez arrepentida y trabajoſa.*

ſæpius enim magiſtri induſtriam.] *muchas vezes, como dizen, al mæſtro ſobrepuja & buen diſcipulo.*

nulla ſcientia bene.] *ninguna ſcientia bien es empleada en el que no le tiene aficion.*

ACTV. VIII.

ET *hoc fine Deus.*] *Que por eſſo hizo Dios, nu dia tras otro, porque lo, que en uno no baſtaſſe, ſe cumplieſſe en otro.* Sceleſtus etiam ſententias loquitur.

voluptas cujus conſcius.] *El plazer no comunicado no es plazer.* Multa in hanc rem Celeſtina ſupra, amicitiam cum Sempronio Parmenoni ſuadens.

ſtrigilem illi.] turpius eſt quod de Hiſpanico nos juſſimus Latino more loqui. *No ſe que crea de tu tardança; ſi no que quedaſte à eſcalentar la vieja eſſe noche, ò a raſcarle los pies, como quando chiquito.*

ſi ſtultitia dolor eſſet.] *Si la locura fueſſen dolores, en cada caſa auria bozes.* Elegantiſſime.

Mopſo Niſam obtigiſſe.] *otra ſardina ſe eche para el moço de ca-*

*de cavallos,pues tu tienes amiga.*Sardina eſt ſpecies minuti halecis,ditiorum menſis frequentata.

cotis inſtar factus] *hecho tablilla de meſon, que para ſe no tiene abrigo,y da lo à otros.*Signaculum domus aut tabernæ factus,quod ipſum in publico pendet, aliis autem indicat locum ſtabulandi.

O Parmeno jam percipere.] *ô Parmeno, agora podras ver quan facil coſa es reprehender vida agena, y quan duro guardar cada qual la ſuya.*

falſum & inauratum metallum.] *Luego ſe deſcubre el falſo metal dorado per encima.*Contra tamen ſæpe etiam verũ eſt quod Epiſtol.Moralium libro.1.ſcribit Honorius Vrfæus; Scriptorum Gallorum Elegantiâ & Sapientiâ non poſtremus.*Il eſt vray;quelques fois les plus experts lapidaires ſont trompez de la belle apparence des pierres falſifiées.* &c.

De penu amplâ.] *En caſa llena.*
Preſto ſe adereça la cena.

Antipater Sidonius.] Exſtant hujus Exigrammata aliqua. De Ovidio ipſius teſtimonio notum eſt, Antipatri qui tradat memini legere,ſed auctor nunc non ſuccurrit.

non erit magni ſpatii.] Omiſi iſta. CALL. *quieres dezir que ſoy como el moço del eſcudero Gallego.* SEMP. *No mando Dios que tal coſa yo diga. Que eres mi ſeñor.* Quid dixerit ille non eſt divinare,neque lectoris Latini quicquam intereſt.

non omne eſt candidum.] Notabilis ſententia ſic ſuâ linguâ ſonat. *No es todo blanco aquello quæ de negro no tiene ſemejança.Ni es todo oro,quanto amarillo reluze.*

Vno ſolo ictu.] *un ſolo golpe non derribe un roble.* Cui cõſentit quod auctor Epiſtolarum Amatoriarum à Frã-

ciſco Sanſovino editus ponit. *De una percoſſa no cadde mai albero.* Eæ Epiſtolæ, ſive compoſitæ à modo nominato ſcriptore, ſive editæ tantum, merito pro uno de nobiliſſimis Linguæ Italicæ figmentis habeantur. Nec eô genere pares multas habent.

Quod nos magis juverit.] duo hic proverbia jungit Hiſpanus ſcriptor, quæ Latinus ſermo nequaquam adſequitur. Verba Sempronii integra ſunt. *Crees lo tu Parmeno? Bien ſe que no lo jurarias. Acuerdate; ſi fueres por conſerva, apañes nu bote para aquella gente zilla, que no vas mas, y à buen etendedor. En la bragueta cabra.*

Apuleio.] hoc quoque fatuum vulgus reapſe factũ credit. cum non alia ratione luſerit Mileſias iſtas Apuleius, quam ut aſinino etiam judicio res mortaliũ ridiculas, & ſtudia nullius ponderis, philoſophorum tum temporis more, traduceret.

ACTV. IX.

felici & jucundo tempore.] hic videtur eſſe ſenſus verborum, facile & aliorſum transducendorum, *à donoſa hora ha de eſtar rezando.* Vel ſane commodum tempus ipſorum nequitiis faciundis furciferi intelligunt.

memoralibus precationum.] *con ſus cuentas en la mano.* globuli facti ligno, ebore, ſucco, auro, argento &c. quibus adnumerat vulgus precationes. Melius Latine vertiſſem *Commonitoria*, quæ ſunt libelli aut indiculi Memoriæ gratiâ facti aut conſcripti.

fameſque, quibus meliores magiſtras.] traducta ſunt iſta de Perſij Satirici prologo, ut nemo non uidet.

Ad poſitam menſam manibus bene lotis.] alludit morem Romanum, qui menſis exemtilibus loco utebantur, quas

quas tollerent epulis finitis, ut & priſcorum ſeculorum Heroes. Verba Hiſpanica proverbium ſonant, multis reb. applicabile, ſcilicet ut fiat illud *μηδὲν ἀναβαλλόμενος*, *A mea pueſta con tus manos lavadas, y poca verguença*. Plauti ſcitum notum eſt. Apud menſam verecũdari neminem decet. Certe uſus Hiſpanorum id egregiè ſervat.

quicquid mali humoris corpori ineſt] *A los cauſados ſegudores haze ſudar tota agna mala, ſana el romadizo y las muelas.* Non videtur alia ineſſe ſententia.

Vna panis cruſta.] plerumque hoc fit ut homines bibaces parum comedant: *que un cortezon de pan ratonado me baſta para tres dias.* Sic pulcre temperantiam ſuam commendat ſcilicet: ſermoni iſti comparabilis apud plautum Curculione.

tria pocula honeſtati & utilitati.] Auſonius Edyll. XI.

Ter bibe, vel toties ternos, ſic myſtica lex eſt.

Appuleius Floridis: *Sapientis viri ſuper menſam celebre dictum eſt. Prima, inquit, cratera ad ſitim pertinet, ſecunda ad hilaritatem, tertia ad Voluptatem, Quarta ad inſaniam.* Vide ſuidam in Οἶνος. Doctos ad Petronium.

male tibi quod edis expetat.] more & voto rabidarum meretricum, ut trivenefica Lucretia in Pornodidaſcalo ait omnia ſe genera rixarum ſuper menſam ciere conſuetam, non alio fine, quam ut convivis quod ederent peſſimè expeteret. Sic infra hoc actu eadem Elicia Sempronio vovet: *mala peſtilentia cum iſthâc buccellâ tibi viſcera tua intret.* Videat juventus incauta quam amantibus ſui monſtris ſuo ſumtu lauticias præponat.

guſtus

guſtus ſemel corruptus.] *el guſto dañado muchas vezes juzga por dulce lo amargo.*

nulla uſpiam rerum.] egregia commonitio & illatio. *Ninguna coſa es mas lexos de la verdad que la vulgar opinion.* Huc omnium Sapientium Commonitoria eunt. Notus eſt verſus. Vulgi judicium præjudiciũ veritatis eſt. &c. Et Hęc illuſtrari imméſum Cómentariũ faciant.

nihil ſit qui pro nihili.] *Ruyn ſea quien por ruyn ſe tiene: las obras hazen linaje, &c.*

Lætum animum facit.] Todo aquello alegra que con poco trabajo ſe gana. Martialis inter Felicitatis bona numerat. *Res non parta labore, ſed relicta.* &c----

dulcis & amari ſimul vulneris.] hoc tale Amoris ictui adſcribitur. Claudianus de fontibus Veneris, ubi tingat ſpicula ſua Amoris Numen. Nuptiis Honorii.

Labuntur gemini fontes, hic dulcis, Amarus.
Alter, & infuſo corrumpunt mella veneno.

Amor ipſe mel felleum. Idiota Speculationibus. *Talis Amor eſt laqueus animæ, diſcrimen Vitæ, mors ſuavis, blãda percuſſio, interfectio leniens, mel felleum, pernicies delicata, dulce venenum, malum ſpontaneum, ſapida jugulatio, & omniũ rerum calamitas.* Eodem pertinent quæ ſcribit Theophylactus Simocatta Epiſtolâ. LXXXIV. Plura ad eum Claudiani locum. Ratio in Phyſicis conſiderationibus! Concupiſcentia ex jecore, jecur amari & dulcis particeps, Alcinous cap. XXIII. Platonicorum.

numquam ad propoſitum.] exemplum in aſtutiſſimâ meretrice apud Pornodidaſcalum; quæ de ſe eadem Lucretia Antoniæ, par egregiarum mulierum, confitetur.

corporis illi ut poteſtatem fecerit.] vide quam pro fatuo Sempronium naſo anus ducat. Quæ corpore proſti-

tuendo

tuendo victum faciebat, eam ipſius ſolius amoribus dicatam perſuadere vult. Intricatior ſentẽtia ſic à nobis explicata eſt. Verba Hiſpanica. *No ſabe otra coſa en que os lo pagar, ſcilicet quod Melibæam laudavera., ſi no en dezir eſſo, y creo que no vee la hora que aver comido para lo que yo me ſé.* Hæc certè ſententia lenæ eſt.

aliorum ſacerdotum oblationes.] Omiſi aliquid volens, quoniam commode exprimere non erat. Tota ſeries Hiſpanica Sic ſonat. *Que harto es que una vieja, como yo, en oliendo qualquier vino diga de donde es. Pues otros curas ſin renta. No era ofrecido el bodigo, quando en beſando el feligres la eſtola era del primer boleo en mi caſa. Eſpeſſos, como piedras à tablado, entravan muchachos cargados de proviſiones por mi puerta.** Dixi omiſiſſe me, reddidi tamẽ ut potui. Neque certe difficultas inſignior, quamvis primum impetum fruſtrabunda.

ACTV. X.

S*Erpentes intus in corpore.*] Poetarum figmentis Amor ſerpenti exæquatur. Anacreon. Odario. XL. &c.

Alexander Magnus per ſomnium conſpexit.] Vide ſcriptores rerum Alexandri. Paria de ſe ſcribit omnis memoriæ ſapientiſſimus Imperator, quem ego Salomononẽ Romanum nominare ſoleo, Marcus Antoninus libr. I. εἰσ ἑαὐτὸν. Diis, inquit, acceptum fero, quod per ſomnum tum alia mihi remedia ſunt demonſtrata, tum contra ſanguinis excreationem, ac contra vertiginem.

Parotide.] Aurium obturationi apto velo. Alioquin quid Parotides vide Theodorum Priſcianum libro. I. cap. IX.

cum ſupremum numen aliquem vulnerat.] Quanto el

alto

altoDios da la llaga, tras ella embia el remedio. Traſtuliſſe videtur ex Poematio Muſæi, qui pariter de Amore.

> Ἄνδρα γὰρ αἰολόμητις ἔρως βελέεσσι δαμάζει
> Καὶ πάλιν αὖ ἕρος ἕλκος ἀκέσσεται. οἷσι δ' ἀάσσει,
> Αὐτὸς ὁ πανδαμάτωρ βουληφόρος ἐστὶ βροτοῖσιν.

Ariſtænetus lib. 1. Epiſt. x. ubi jucundiſſima relatio Amorum Aconrij & Cydippes. πλὴν αὐτὸς ὁ τρώσας ἀεὶ τινὰς παραδόξους μηχανὰς διαπλέκων, ὑπέθετο σοί καινοτάτην βουλήν, τάχα που τὸ σοὺ αἰδούμενος κάλλος.

conſcietiam habui.] noticiam. Vide notas ad Phebadium. Quæ quidem ex perturbatiſſimis Schediis me abſente editæ, bonam etiam partem ſunt omiſſæ.

color vultus tui.] verba ferè ſunt Pacati Drepanii in Panegyrico Theodoſii Magni. Vide nos ad Claudianum.

ACTV. XI.

M*Anu tympanotribæ.*] homines fatui, Agyrræ, qui tympanis ſonum cient, ut concurſus fiat populi. Qualis apud Gallos celebris fuit quem in Faceriis ſacrificos præcipuè luſiſſe memorat Bonaventura Pererius.

dimidiâ auri librâ.] medio marco de oro.

ſi manen in obſcœnum modum.] eſta colgado de la boca de la vieja, ſordo, y mudo, y ciego, hecho perſonaie ſin ſon, que aunque le dieſſemos higas, dicia que alçavamos las manos à Dios, rogando por el buen fin de ſus Amores, Pinſere ciconiam dicit Perſius.

numquam pectus.] Nunca el coraçon laſtimado de deſſeo,

deſſeo, toma la buena mueva por cierta, ni la mala por dudoſa.

Semper hoc audivi affirmari.] Siempre lo oy dezir que es mas dificil ſufrir la proſpera fortuna que la adverſa: Que la una no tiene ſoſſiego, y la otra tiene conſuelo.

venatæ offæ.] *aßi ſe ſuelen dar las çaraças en pan embueltas, porque no las ſienta el guſto.*

Ægyptii illi.] *Cinganos* dicit, qui ſi blandis ſuis dictis unum ſaltim nummum alicui abſtulerint, præſtigiis norunt, quicquid crumenæ ſupereſt, extrahere. *como hazen los de Ægypto, quando el ſigno nos catan en la mano.* Porro unde is populus veniat dubium eſt etiam doctiſſimis viris, ego aliquando ſuſpicatus ſum nomen à Zygitis habere, populis Aſiæ; quorum mentio eſt apud Georgium Pachymerium lib. III. Hiſt. Vetuſtos eſſe alibi ex Gloſſis Iſidori obſervavimus.

dulcibus verbis.] *à la he, madre, con dulces palabras eſtan muchas injurias vengadas.*

nunquam pedem ſecure ponet.] *No da paſſo ſeguro quien corre por el muro, y que aquel va mas ſano, que anda por le llano.* Rhythmicum proverbium eſt.

ACTV. XII.

P*Aris delicti.*] nota vafritiē vecordis ſervuli. In hoc enim iſtuc dicit ut Dominum credere faciat de induſtria aliam horam, quam quæ reapſe erat, nominaſſe. Sic cum ipſe peccaverit, Domino peccatum impingit.

Homo paratus optime.] *El hombre apercebido medio combatido.* Medium duellum confecit, qui ei paratus eſt.

bona bonis ſit nobis.] in Hiſpanico eſt. *buena hora eſt. Quod quare dicat* cogitandum.

Ne ſis aſſentator.] *no ſeas liſonjero.*] quæ ultima vox ſanè hoc loco aliud quam aſſentatorem notat.

primum natum habeam.] ſic loquimur de hominibus maximo aliquo periculo elapſis. Sic Cicero de Roma Conjurationi Catilinæ ſuis Conſulis auſpiciis exemtâ.

O fortunatam natam me Conſule Romam.

Sed aliquis qui.] ut homines maxime meticuloſi faciunt, etiam ubi omnia tuta excogitant cauſſas metuendi. Talem omnibus coloribus ſuis depingit Parmenonem.

eorum hominum animis.] ſtrictius ſonant Hiſpanica, quæ ſuis tamen de cauſſis extendi & amplificavi.

eo majus peccatum eſſe.] Iuvenalis ſunt notiſſimi verſus. *Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe Crimen habent quanto major qui peccat, habetur.* Vide Ioannem Saliſberienſem Policratici libro. V. cap. XVI.

ubi plus millies.] ridiculè mortifero timori æquat pugnos ductos cum vilibus monachorum ſervulis.

Oneratus armis.] pulcre ſonat ſuâ linguâ. *Cargado de hierro cagado de miedo. Oneratus ferro timore concacatus eſt.* Et ſic vertere malim.

Super pecuniam non eſt amicitia.] *ſobre el dinero no es amiſtad.* Cum de argento aut pecunia controverſia eſt, non eſt amicitia tam firma quin nihili pendatur.

da illi digitum latum.] Verba ſunt Hiſpanica. *No digan por mi, quedando me un palmo pido quatro.* Alioqui proverbium ejuſdem linguæ eſt. *A vellaco dos el dedo, tomara la mano.* Quod nos alluſimus.

aquam petat.] hoc eſt ventrem exoneret, ut honeſtius

ſtius circumloquebantur Romani,ut eſt apud Petronium. In Hiſpanico eſt. *yo digole que ſe vaija y abaxaſe las bragas.*

Iudicium inſignis.] *Señal es de gran covardia acometer à los menores y a los que poco pueden.*

fortis adverſarius.] *El duro adverſario entibia las iras y ſañas.* Veriſſima ſententia & quotidiè experta.

minus inimicorum eſt quo plus mortuorum.] Non eſt expreſſa ſententia,ſed hoc vult deciſa in Hiſpanico.

ACTV. XIII.

Hactenus adflictum curis.] Hiſpanica ſic ſonant.

Duerme y deſcanſa penado.
Deſde agora.
Puer te ama tu Señora.
De ſu grado.
Vença placer al cuydado.
Y no le vea,
Pues te ha hecho ſu Privado
Melibea.

Ad verbum. *Dormi & animum fatigare deſine, ô hactenus doloribus dilate,Ex hoc quidem momento , Quoniam ſuâ ſponte te amat Domina tua; Placentia & Voluptas vincant Sollicitudines,neque harum amplius memineris deinceps, quoniam in familiaritatem te ſuam recepit Melibæa.*

bis mille ictus.] notum Hiſpanorum moribus receptum eſſe adnumerare ictus vapulantibus.Quæ quidem à mancipiis ad talia præmia peccantibus traducta videtur pœna.

de celſis culminibus.] *Proverbio es antiguo que de muy alto grandes caydas ſe dan.* Pulcre Iuvenalis de Sejano.

ACTV. XIV.

C*Anum.*] mos etiam iſte civium civitatum Hiſpa-
nicarum, qui inde originé ducere videtur, quod
in Hiſtoriis Cadentis Imperii Romani legitur, po-
pulos nonnullos ejus everſores canes cum & pro
militibus in aciem duxiſſe, uti prolixius à nobis alio
loco adnotatum eſt.

Domine animæ meæ poſtquam me credidi poteſtati tuæ.]
Hæc obteſtatio ſuaviſſima & ſimplicitatis virginalis
plenam imaginem repræſentans, deducta eſt ex libro
Sexto Amadæi cap. LX. ubi Onolaria Liſuartum al-
loquitur, ſola ſoli potita. *Mon amy reſpondit elle, mettons
nous ſur ceſte herbe à noſtre ayſe, & puis que je me ſuis de tant
oubliee, me trouvant en lieu ſi ſuſpect à mon honneur, pour me
fier en vous, je vous prie que ceſte familiaritè pitoyable, ne me fa-
ce en voſtre entroict de pire condicion que ſi j euſſe exercè tou-
tes les cruauter , dont les loyaux amans ſont en peine quelque
fois par un refus raiſonnable de la choſe qu' ils deſirẽt. Vbi par e-
ventus ſubditur. Mais tandis qu' elle preparoit ceſte honneſte ex-
cuſe, Liſuart gaignoit place petit à petit, ſe faiſant paiſible poſ-
ſeſſeur de la bouche & du tetin. Et voulant paſſer outre. Ah
mon amy , diſt elle, contentez vous de prendre ſur moy autant
que moymesmes ay commandement, qui eſt voir & toucher ma
perſonne, ſans vous mettre en peine de m' oſter ce ; que vous, ny
autre ne me ſçauriez puis apres rendre. Ma dame. reſpondit
il, vous ſçaver le temps, que je navige en ceſte mer d' amour; &
manitenant que je ſuis preſt d' entrer au doux port de mercy,
pour Dieu ne m' y ſoyer inuyſante. Mon amy, dit Onolorie,
ne vous*

ne vous doit il pas ſufire que je ſuis voſtre, & jonir de l'exterieur, qui eſt propre fruit aux amoureux, ſans vouloir tendre à un plai, ſir ſi toſt paſſe, & qui n' apporte (comme l'on dit) que triſteſſe? Le bon berger tond ſon ovaille, toutes fois il la ſaure de danger, au moins mal qu' il peut. faictes donques ainſi, que luy, & me traiter drucement, s' il vous plaiſt. Mais tant plus qu' elle profervit ſes excuſes mignardes, & moins Liſuart ſe perſuadoit d' y vouloir ajouſter foy, anis laſchant la bride à ſes paßions, cueillit la premiere fleur du Roſier, lequel pour le commencement ſe troura eſpineux. Tontes fois avant qu' ils partiſſent d' enſemble, la terre fut ſi bien cultivée, qu' elle ſe rendit fertile & aysée au contentement de l' un & de l' autre.

Addidit hæc utique auctor ille qui Mediolani Ludum hunc diffinxit, quo ad amantium colloquia, plurima addens, quæ invitis Gratiis alioquin in tam nobili figmento deſiderabantur.

paſtores etiam ovium.] neſcio an ſatis aſſecutus ſim ſententiam, quæ ſane quomodo conciliata ſit, adhuc dubito: *y los paſtores que en eſſe tiempo traen las orejas a eſtos apriſcos à ordenar, y podria ſer que cogieſſen de paſſada aiguna razon, por do toda ſu honrra y la de Melibea ſe turbaſſe.* Videtur alludere cantus paſtorales, quibus, obſcurius licet, propalantur tamen concubitus devirginatarum contra paternas voluntates, puellarum.

Equina ſtrigilis.] ſcite ſic redditur *T' raſcacavallos.* quod alioquin Latio nullum habet vocabulum.

qui non malit illico mortem.] celebris eſt Æſchyli ſententia quam ab eo plurimi Græci ſcriptores expreſſerunt.

cum nihili domo diteſcit.] *Mas quando el vil eſta rico no tiene pariente ni amigo.*

ſanguine ſcriptæ.] Plutarchus in Solone. *Solon Leges Draconis ob aſperitatem & pœnarum atrocitatem cunctas recidit, præterquam quæ de ſicariis latæ fuerant. Noxas enim Draco perſecutus penè omnes erat capitali ſupplicio, ut & otij damnati morte multarentur; Ac qui olus ſurripuerant, vel poma, in hos non ſecus atque in ſacrilegos conſuleretur. Vnde poſtmodum lepide dixiſſe perhibent Diomedem, ſanguine Draconem non atramento Leges ſcripſiſſe.*

ACTV. XV.

B*Is virgis publice cæſus.*] non adfirmem hoc dicere verba Hiſpanica. *dos vezes açotado, manco de la mano del eſpada.* Nihil tamen nimium iratę metriculę. Qualia convitia pulcrè perrerias caninas objurgationes vocat Petri Aretini interpres Hiſpanus, quod mente careant.

triginta ſcortorum vir eſt.] *treynta mugeres en la puteria.* Etiam hæc ſceleratius quid notare poſſunt.

jam non ſunt.] εὐφημίας gratiâ ſic loquebantur veteres, quoniam mortem nominare ominoſum habebant. Vide quæ ad Ceirin Maronis olim ſcripſimus.

O bona & gaudia.] *O bien y gozo mundano, que mientras eras poſſeydo, eres menoſpreciado, y jamas te conſientes conocer haſta que te perdemos.*

Fortunæ talis conſuetudo eſt.] *Quando una puerta ſe cierra otra ſuele abrir la Fortuna.*

gloriabi-

gloriabitur tantum ſanguinis.] mare meretricum loquitur, quibus beſtiis glorioſum cenſetur, ipſarum cauſſa digladiationes & cædes fieri. Et ita Lucretia illa in Pornodidaſcalo recens à nobis publicato.

magis afficit amiſſio.] *Verdad ſea que cierto duele mas la perdida de lo que hombre tiene, que da plazer la eſperança de otro tal, aunque ſea cierto.*

De ipſo vindicet Deus.] videlicet me. *y de al me vengue Dios, que de Caliſto Centurio me vengara.*

Mutare mores par morti eſſe.] que mutar coſtumbre es à par de muerte.

ACTV. XVI.

NOctuas *Athenas.*] in Hiſpanico eſt. *Pues mando les yo trabajar en vano, que por de mas es la citola en el molino.* Quod paribus verbis fruſtra reddideris.

ſi per maria hinc.] exemplum in Sextâ Iuvenalis.

nullam noctem intermiſit.] obrepſit hîc ſomnus bono ſcriptori, alibi enim, Actu ſequenti, Octies tantum Calliſtonem toto eo menſe ad Melibæam itaſſe ſub juramento adfirmat Soſia; itaque altero loco lapſus memoriæ eſt.

ACTV. XVII.

IAnua noſtra limen ſervat.] Horatianum. *Parcius junctas quatiunt feneſtras Ictibus crebris juvenes protervi, Nec tibi ſomnos adimunt, amatque Ianua limen.*

meliorem unum eſſe diem.] *No embalde ſe dize que vale mas un dia del hombre diſcreto que toda la Vida del necio y ſimple.*

Munditia excitat.] *La limpieza alegra el Coraçon.*

Mortui aperiunt.] *Les muertos abren los ojos de los que viven.* Quod ego quidem ſymboli, ut vocant, loco ſæ-

pius uſurpare ſoleo, aliâ tamẽ mente; nimirum librorum lectione veram conſtare Sapientiam.

facilius mendacem quam claudum.] *como dizen, que toman antes al mentiroſo que al que coxquea.*

ACTV. XVIII.

T*Er juſſus circumrotare.*] quæ hic ſequuntur, ut potuerit, translata ſunt. Multa enim talia Hiſpaniſmus vernacula habet, quę Latinitas minime agnoſcit. Itaque & maximam partem præterii merito. *Vn rimero de malla rota por colchones &c.*

ſanctas illas tabulas.] Ridicula juramenta adfectat, Vt hoc genus amabile ſe facere mulierculis novit

Conditionem iſtam,] nullam potius, admitto. *Renigo de la condicion.* Non velim quicquam conditionis adjici jam confectum puta mandatum. Vel ironia ineſt.

ACTV. XIX.

V*Num excogitarat equus.*] poterit vicem proverbii ſervire. *Vno pienſa el vayo, otro el que lo enſilla.* Verba non ſunt eadem; ſed ſententia.

Ah quis.] adſcribam Hiſpanicam cantilenam, ut quilibet quid ea tinniat; poſſit notare.

O quien fueſſe la ortelana
De aqueſtas vitioſas flores,
Por prender cada mañana
Al partir à tus amores.
Viſtanſe nuevas colores,
Los Lirios y el acuçena:
Derraman freſcos olores,
Quando entre por eſtrena.

Verba

Verba aliter ſonant, ſenſum nos ſecuti ſumus; ut decet præcipuè in carminibus, quorum ſyllabas ſequi ineptum eſt.

Lætis eſt fontis Lepor.] Hæc quoque ſuâ linguâ adſcribam.

Alegre es la fuente clara,
A quien con gran ſed la vea.
Mas muy, mas dulce es la cara
De Calliſto à Melibæa.
Pues aunque mas noche ſea
Con ſu viſta gozara;
O quando ſaltar le vea
Quæ de abraços le dara.
Saltos de gozo infinitos
Da el lobo, viendo el ganado,
Mon las tetas los cabritos,
Melibæa con ſu amado.
Nunca fue tan deſſeado
Amador de ſu amiga:
Ni huerto mas viſitado
Ni noche mas ſin fatiga.

Arborum umbroſarum.]

Dulces arboles ſombroſos,
Humillaos quando veays
Aquellos ojos gracioſos
Del que tanto deſſeays.
Eſtrellas que relumbrays.
Norte y luzero del dia.
Porque no lo deſpertays
Si duerme mi alegria?

Pſittaci vos] *Papagayos, Ruiſeñores,*
Que cantays al alborada,

Elevad nueva à mis amores,
Como eſpero, aqui eſſentada.
La media noche es paſſada
Y no viene;
Sabed ſi ay otra amada
Que lo detiene.

Veſtimenta mea inquinare.] Vide Theocritum Oariſti.

Quod pallium & machæra & animus.] *Lo que no haze eſpada y capa y coraçon; no lo hazen coraças, y capacete, y couardia.* Celebris in ignavos ſententia.

ACTV. XX.

TOt & tanta his duobus ſequentibus Actibus notanda ſeſe ingerunt, ut ipſa copia nihil me notare ſinat quodcunque enim relinquam Majus erit, nihil igitur malui. Neq; etiam animus fuit pertexere, quod ad primas paginas inſtitueram; tum quia in immenſum volumen exiiſſet, & alioquin metuam notam in talibus oſtentatæ Lectionis. Quorum enim manibus in noſtris oris potiſſimum hic liber meus teretur, eorum bona pars, quod ipſa præſtare nullâ ratione poteſt, vel traducere Oſtentationis ſolet, vel Inutilitatis accuſare. Huic reſponſum ſupra ſatis arbitror, illius etiam ſuſpicionem præbere abhorreo. Ita Vale, æque & cordate Lector, & tuæ Delectationi atque Vtilitati infinita alia, ſi vita nos non deſeret, à nobis expecta.

---non eſt ceſſare Canentem
Dum reget hos, Chriſti Laudator, ſpiritus artus.

FINIS.

CANDI-

CANDIDO LECTORI.

CAndide Lector. Multoties querentes amicos audivimus, non exſtare jam puerilia ſcripta noſtra Leandridem & Muſæum. Ea cùm non abeant ab argumento ſuperioris Ludi, huc deſcribenda dare volui, repexa nonnihil, ut candidorum & noſtri amantium hominum deſideriis ſatisfacerem. Illud monere etiam ſimul volo prolixum me Commentarium in Muſæum Typographo Ambergenſi anno eo dediſſe quo Claudianum primum edidi, neque poſt quippiam de eo comperiſſe, non enim ille, ut receperat, edidit. Quodſi in manus alicuius is venerit liber, rogatur maximopere eum in poteſtatem meam reverti faciat, ut alio loco publicetur; quoniam non paucos eſſe novi qui & illum legere cupiant.

C. BARTHI,

LEANDRIDOS

LIBER PRIMUS.

QVamvis me horridulo rapiant civilia pulſu
Scita: procul molles Muſarum ponere curas
Fontibus à liquidis, & Pieriâ convalle,
Romuleis ſuaveis ut quondam nectere pollens
Ad Choreas Charitũ, non uno carmine, cantus,
Legibus innumeris numeros adſtringere diſcam.
Ociaque in dulci quondam traducta quiete
Aulica conturbent ſtrepitu deliria longo.
Non tamen oblitâ penitus mihi mente reciſum eſt.
Candidulo quondam noſtri devictus amore
Vt niveum niveo poſuiſti in pectore pectus,
Vnde novo Pylades concedat priſcus Oreſti.
Euryalus Niſo pereat puer: Improba dudum
Cura tui ad priſcas cupientem detrahit arteis,
Vt tibi ſuave aliquod, Muſarum è floribus aptum,
Ipſe meâ properem; ſertum, componere dextrâ
Vnde ſui memorem Virtus tua noſſet Amorem.
Ergo vetus Grai traducta eſt fabula vatis
Quam propriis manibus ſcripſit dominator Amoris,
Dictarunt Charites, conſignavere Lepôres,
Mollibus in numeris: quid enim me velle Pelaſgas

Frangere delitius graviori carmine proſit?
Tu, ſimul ut, priſci monimentum nactus Amoris,
Deſita reſtituas Muſæo nectare pocla.
Idalias ſi quæ memorabilis auxerit artes
Fabula, quam præſens præſentem audire Diona
Suaſerit, aridulâ deſcriptam mitte papyro.
Nec tibi, quod Teneris, productæ cominus in nos,
Non potuere animum Sophiâ defigere, fraudes.
Fraudibus auditis alieno horrere periclo
Credideris; plenis cum ſtet vindemia labris,
Non tamen ingrata eſt, quam non bibis, unda, ſonando.
Me ſpatijs dudum errantem declivibus ultrà
Aonas in monteis deduxit Nona ſororum,
Et veterum caſtos libare indulſit Amores.
Præcipuè Grajs vario quà condita cantu
Hiſtoria eſt, magnis deflevimus Heroinis.
Vt levis, infauſto flammata Cupidine, Myrrha,
Arbore mutarit cæleſtis corpora formæ,
Vnde piæ Veneri natus, novus ardor, Adonis
Splendida puniceo venabula ſanguine tinxit.
Huc dea conſcripto moriturum in flore tenebat,
Lota Bionæis irrorans fletibus ora.
Alcathoi ut quondam Minoia flamma penateis
Vertit, & infandi, Ceiris, volat, obſes Amoris.
Vt Pater infelix, fortunæ injuria princeps.
Auxerit hoſtileis animos, natamque ſequatur:
Illa autem Niſi fugiat genitoris ad umbram
Cæruleis ſua tecta ſuper, miſerabilis, alis.
Ante alias omneis croceo per marmora ductu
Aurea candidulo reſpondit fabula ſaxo,
Pindo in odorifero, novem ubi ſunt Regna Sororum
Quo quondam in ſaxo, Megaræ fabricator, Apollo.

Depo-

Depoſuit citharam, citharæ ſonus hæret in illo.
Ipſe ſuis manibus ſublatum deinde Cupido
Suſtulerat Megarâ, cum jam Creteius ignis
Scanderet in Niſi, Pelopeia regna, Penateis,
Et miſeram venti, cum Regis ſpeque Fideque,
Abriperent pelago, plorantem vana, puellam.
Ipſa etiam, auctoris Numen retinentia Phoebi,
Marmora reddebant pereuntis carmina Scyllæ:
Vt, levibus Zephyris roſeos turbata capillos,
Extremis ſuperos tamen eſt teſtata querellis,
Spumea marmoreis proſcindens æquora plantis,
Iamque volaturo derumpens corpora veſtem.
Corpore, quod duri fixum violentia Regis
Pro thalamo ſperato, atque optatis Hymenæis,
In proram excelſam diris ſuſpenderat auſis.
Parte aliâ in Cephali crudelia, Procris, Amorem
Auſa, fatigatum obſervat: nuſquam illa recedat,
Donec certa nimis, nimis ah ſibi, tela probarit.
Ille ſuper cæſam fortes lacerare lacertos.
Et remorari animam. & labris configere Labra.
Fruſtra, eheu! reſtat fatum immedicabile teli!
Procris abit, jamque ipſa ſuum perit, Aura Maritum.
Verum ea, quæ toto deſcripta in marmore paſſim,
Carmina, candidulo dirimit, Lapis, intertextu.
Carmina fas aliis alios edicere vateis,
Me rapiat mea cura, & priſcis vatibus addat.
Manca ſed hiſtoria eſt; conjectavére puellæ
Ipſius extritos manibus violenter Amoris
Defeciſſe apices, ne quis ſua crimina noſſet.
At te, ſæve puer, proprios ſentire furoreis
Fata velint, ſi qua ulla tuas pote vincere flammas;
Cætera me pulcro juſſerunt carmine Muſæ

Victuris

Victuris longum, quà fas, intexere chartis.
Huc animis properate piis, primæva juventus,
Diſcere quod valeas, quod item dediſcere, præſtò eſt.
Quod niſi cura mei te quondam Heroa ſubibit
Poſteritas, vatem cum parva reduxerit urna,
Fama tamen BARTHI *æternum mirabitur ignes,*
Teia ducentis, futili modulamine, plectra,
Argutiſque jocis habitantis culta Sabonis
Nec minus, ut niveos poſuit juveniliter æſtus,
Illum antiqua diu ſpatiantem rura tenebunt
Atthydos in campis, & Thuſci Tibridis actâ.
Dum cæleſtem animum Sapientia dia relaxat
Nunc primum dulci Muſarum nectare potus
Deſidiam erubuit, Permeſſida venit ad arcem
Pulcer adhuc puer, atque inveſteis undique malas
Ornandas etiam retinens trieteride Quintâ.
Auſus opes Veneris caſtis narrare puellis.
Quicquid id eſt, caros ſolum colit ille ſodales,
Quodque docet neſcit, fruiturque Cupidine læſo.
Ad fineis Aſiæ, Neptunium ad Helleſpontum,
Seſtos erat, contrà, medio maris æquore, Abydos.
Octo latet ſpatijs, contracto marmore, Nereus,
Diſſita conſpicuis diſpeſcens oppida muris.
Sæpè in littoribus quorum Portunus apricis
Amplexus magnam genuit, Pater, Amphitriten.
Sæpè malo ſonuit Tritonia concha ſuſurro,
Cymothoen thalamo lactantis nuntia Divi.
Æternum hîc placidâ Delfinûm turba choreâ
Inſiliunt, Veneris perculſi corda ſagittis.
Omnia nubentum veniunt huc ſecla: nec alter
Tam genialis ager: Dryades, Nemorumq; Napææ.
Quæque juga inſtabili ſemper pede currit, Oreas,

Nerei-

Nereideſque, alto Neptuni è ſanguine Nymfæ
Hydriades, Fonteiſque, & ſtantia Stagna, citiſque
Fluxibus in gremium venientia, Flumina, Ponti,
Cypridos hîc fixi telis, conubia curant.
Ipſa, Paphum quoties, vel Golgia deſerit arva
Cum geniale fremunt, Aprili menſe, Pavonii,
Huc Dea oloriregas ridens contorquet habenas.
Ridet humus, rident ſata læta, boumque Labores.
Vitiferiſque favens juga collibus auget Iacchus.
Æquora ſæva etiam molles ſentire feruntur
Interdum faculas, alioque attollier æſtu.
Heic Europæo quondam concepta furore
Cum duros, Aſia imbellis, non ferret Amores,
Perſica tranſmiſit perjuris agmina portis.
Ponte ſub inſolito latuit mare, terra ſororis
Ius habuit, Longis ubi nuper navita tonſis
Vix bene frendentis Furias fugiebat aquai,
Alæ Equitum pictis incedunt undique turnus,
It pedes in pelago nec ſcit Compendia nandi.
Intereà ſicco Seſton miratur Abydos
Stare pede, & ſociam Teſtos miratur Abydon,
At licet ipſe foret belli malus auctor inertis
Indignatus, Amor, charas violarier arces,
Dirupit molem, atque injecto marmore merſit.
Nant trepidi Perſæ vada ſalſa; alioque tumultu
Europe Pæana canit, maneſque Laconum.
Stat, Seſton juxta, æternis immobilis annis,
Omnia quæ radiis veſtit, Phæbeïa lampas,
Invito fertur turrim contingere viſu.
Illa manet fatis, & ſævi teſtis Amoris,
Carmina perpetuo Muſæia tempore ſervat.
Heic olim, juvenum communis pompa piorum,

Hero,

Hero, Virgineos thalamos, heic lampada habebat.
Heic olim, argutis communis flamma puellis,
Nabat Amore novo juvenis ſua furta Leander.
Seſtias hac ſpeculâ vibrantem flamine flammam
Texit, ah immiti ſuperarunt flamine Venti.
Hac puerum, æquoreos, ſine nave & remige, fluctus
Nantem, vicerunt undæ, & fera fata tulerunt.
  Hero pulcra fuit Iovis alto è ſanguine, virgo,
Nam Pater Omnipotens placido perculſus Amore
Poſtquam infelici ſubtractum fraude Typhœi,
(Demens qui, gravium gaudens ſtridore Tubarum,
Arcadios nequit Cadmi contemnere cantus)
Reſtituit fulmen, deſpirans horrida bella
Centimanas ſtrages, & jactâ fervidus Æthnâ,
Hermionæ in gremio cæleſtia ſemina liquit.
Hermione, denis expleto menſibus anno.
Calliroen peperit; poterat gaudere parentis
Nomine; at è natâ ſponſam feciſſe probatur
Iuppiter; hujus erat gemino de ſanguine proles
Eurynome, cui nata, uterum Iunone premente,
Vltima, Seſtiacis, Hero prælata puellis.
Illius ut vidit ſpeciem, (vidiſſe nocebat)
Bis doluit patrem, nec ſpes poſuiſſe maritas.
Dicitur, omnivolos confeſſus, Iuppiter, ignes
Hero ut prima novæ tetigit cunabula vitæ,
Forma ſine exemplo viſa eſt mortalibus Hero.
Qualis erat, patrium femur, & ſua fila relinquens,
Cui genitrix Genitorque Iovis fuit unica Cura.
Dij ceſſere Deo, ceßit crinitus Apollo.
Illius ambroſio florebant vertice crines.
Qualibus hiberno radiis, Titania Lampas,
Orbe, nive albentes vibrans intervidet herbas.

Ducta

Ducta vel ut tenues auri ducit lamina lamnas.
Ingenuos tereti filo mentita capillos.
Quos ſcobe cum croceâ venti ſparſere volantes
Purpureum flavis incendunt aera fibris.
Qualibus in ſummo ſpumas, Venus Aurea; ponto
Expreßit, nondum totâ Dea nata figurâ,
Nutricum tenus exſcendens de marmore cano.
Qualibus in flammis ponendæ exordia Vitæ.
Æternus repetit, Naturæ gloria, Phœnix:
Cum gravidum caſiæ conſcendens gramine nidum
Solis ab intuitu radium deſiderat, & ſe
Impendit ſibimet, vitamque à morte repoſcit.
Sic tenui ſi qua fluitabant forte capilli
Vi Zephyri, exſanguis vitam repetebat amator.
Frons brevis ingenuam retro ſparſiſſe laborat
Cæſariem; quæ cum criſpo ſibi reddita fluxu eſt.
Vt neglecta vago vultum pede currit in omnem.
Fibula eam ex auro crebro diſcriminat orbe.
Cæruleâ innectens gemmâ, quam circulus ambit
Luctea candiduli reſerans confinia colli,
Ipſe ebeno è nitidâ per eburnea colla relucens.
Non alia aureolos extollit machina crines
Aut premit ingenium laudat Natura decorem.
Sed modo Virgineo decerptis floribus ungue
Effuſum retro conſcendit ſerta capillum:
Ille agili nitidos humeros, quà vinctilis haud eſt,
Verberat inſultu, ſeu procedente puella.
Seu circum tenues vento criſpante ſuſurros.
Omnia quæ attonitis oculis ſpectabat Amator
Nativum ducens de crine Cupidinis ignem.
Interea bicolor variata roſaria vultus
Explicat, erubeoque premit niveum orbe nitorem.

Dædala

Dædala malarum luſit Natura pudorem.
Vt candore genæ exſultent, & labra rubore.
Inferius paullum rutilo ſuccenſa pyropo
Oſcula, malarum confutavere decorem.
Per quæ Anima ambroſiâ ſenſim ſpirabilis aurâ
Nectar olet, vegetatque ſui violaria vultûs.
Sidera mollivido quid ocellorum ignea dicam
Lumine? Quæ tenui ludunt nictantia nutu.
Illa procul cernens cernit Cynoſuran amator,
Pendet ab his, & ab his nat amoris Amabile flumen.
Nulla capit ſaties ſpectantem, oculuſque videndo.
Vult fieri juvenis, corpusque in lumina verti.
Quod ſi ſpectanteis reddit Clementia viſus,
(Dura procul magnas fugit inclementia formas)
Mens abit, atque ſuos ardens Anima exit ocellos.
Heic habitat juvenilis Amor, petulante choreâ
Nonnumquam exſiliens, meditataque carmina prodit;
Carmina quæ ignoti flammata Cupidinis œſtro
Mens ſecum canit, & dubio ſub pectore dictat,
Vt teneram in vocem jures pendere labella,
Lumina præ teneris jures cantare labellis.
Illa locuturo poſcunt fulgore loquelam,
Et reſponſa parant, & jam reſponſa repoſcunt.
Blanduſii ut rores ſpeculantia lumina reddunt.
In pellucidulis Venerem ſpectabis ocellis.
Nigra in candidulo nunc pupula fulgurat orbe,
Auſa ſuperciliis nigrantibus addere formam.
Hic Charitum æternas fixerunt agmina ſedes,
Agmina ſancta Coli: pueri fixêre Leporeis.
Vt Roſa proſpiciens de pictis ebria ſertis
Purpureæ é niveo proſpectant circite malæ.
Tota Roſa eſt facies, vultum violaria dicas.

Oſcula nunc repetam ſub hiantibus illa labellis
Diſſita,ut argutæ pateat ſua ſemita voci.
Illa neges vidiſſe ſatis,traxere negantem
Suavia,& in foribus Venus imperfecta pependit.
Dulce labellando pugnæ ſimulacra futuræ
Spes ciet,& voto non confutata ſequenti eſt.
Heic Animæ facili tramittunt tramite ſeſe
Inque vicem redeunt,atque inſatiabile ludunt.
Cætera quæ Pietas præ Virginitate verendâ
Sepoſuit,caſto non eſt loca didere verſu.
Si qua latent meliora putes,potiere putando.
Nulla Dea eſt quæ non naſcentem conſerit Hero
Spicula clementi Cypris ſuſpendit ocello,
Queis miſeri pariter occidebantur Amanteis
Atque novam amiſſo repetebant pectore vitam.
At Charites dulceis emendavere loquelas.
Punicea arguto tinguentes labra lepore.
Gratividam faciem Pudor intemerabilis ornat,
At niveum totâ Sapientia Pallade pectus.
Perpetuam membris ſemper florentibus Hebe
Temperiem affundit, croceo de vertice Phœbes.
Vndique purpureo rident in corpore Flores.
Ceu modo complexos ſertum in geniale Puellæ.
Ars vocat,aut ſparſos ornare altaria mandat.
Illi inter ſeſe paribus funguntur ocellis.
Cumque colore vago fugientia viſa ſequantur
Vna tamen vario facies fulgore renidet.
Qualis in Harmoniâ quondam concentus Amorum
Quam Tyrio pater ipſe jugandam Cyprida ſenſit.
At ſi pulcra fuit Iovis alto è ſemine Virgo,
Non puer imparibus tenuit virtutibus illam,
Seu genus & proavos,ſeu diæ munera formæ,

Conjugium

Conjugium nemo cupiiſſet dignior Herus
Quam tener, annorum primævo flore, Leander,
Quem, Seſton contra, felix nutribat Abydos.
Hic, niſi quod validis major vis viribus auſus
Flammat in ingentes, & maſcula pectora verſat,
Virgo fuit, qualem ſponſus deſideret alter.
Nemo virum puero ſe tempeſtate ſub illa
Æquabat ſaltu, aut pernicibus acer in armis.
Non luctâ vibrare pedem, non viſcere lento
Certior, abſentem telo prope conſtitit hoſtem.
Illum æquæva cohors Regem per ludicra ducit
Caſtra levans, ſtipatque gradu majore ſuperbum.
Martia ſæpè ſequi generoſior arma cupivit,
Arma cupivit; Amor niti dis ſuccedere ſignis
Suadet, abit tenerum lactat quà dia Voluptas,
Et blandum Veneris bello præponit Amorem.
Hinc flavum erectâ nectens cervice capillum
Dignus Apollineis radijs, & præpete curru,
Suavia pacifico ludebat prælia plectro.
Sæpe humeros pharetrâ, capulo latus acer eburno
Prædatur ſilvas, & Cypria Adonide fallit.
Quot niveæ puerum ſuſpiravére Napææ,
Quot Fontes, Dryadumque invitavére calores.
Spicula cum roſeâ retinens criſpantia dextrâ
Auratis per prata fugit numeroſa cothurnis
Mox riguum ad rivum poſitis juveniliter ardet
Induvijs, nitidumque invadit cernuus amnem.
Victa vel à nimio cum corpora Sole relaxans
Procubuit platani ſemper-florentibus umbris,
Deflua cæſaries placidè ſalit icta FavonI
Verbere, & ingenteis humeros flaventibus implet.
Orbibus, innumerum ſurſum & ſpaciata deorſum.

Blanda ſuperciliis Venus inſidet, acer ocellos
Ignis habet, magnoſque animi prænuntiat æſtus.
Sæpè Dea in ſilvis riſit Diana vocanti
Noſter Hylax, ubi Hylax, atque Endymiona putavit.
Nec rigor in formá eſt: facilem ſenſere precantes,
Ipſe precator adeſt: Nemeſis nihil audet in illum,
Hanc quoque jam duram veteris ſubit alea furti.
Quid pugnaci in equo ſublimis ubi aurea verſat
Arma manu, ſpumiſque ferum furialibus implet?
Sentit herum quadrupes, tortoſque obit impiger orbes,
Ipſe ſui rector: non hunc vel voce vel auſu
Vrget eques; dedit ingenium ſchola longa ſuperbo.
Vix primum amiſit, inſtat pede protenus illi,
Atque alium in primi, nondum veſtigia linquens,
Suggerit ille locum; jam tertius ante ſecundum
Pulſus abit, certantque gradus, vincuntque viciſſim,
Quod memori ex uſu longo ſubit, ipſe fatigat
Inveniſſe novum quadrupes, nec Regula fallit.
Vix artem poſuit Rector, Geniumque remiſit,
Exiit à vultu, & rapido veſtigia curſu
Perdidit, ille manet nec quicquam in ſede movetur.
Vix voluit reſtare, pedem prior urget utrumque
Corpore, Equus, reliquo; nec poſterioribus uti
Commeminit; ſtat mole ſua & fera fræna fatigat
Spectantum ſtupuére oculi, mirantur euntem.
Currentemque, minaſque uno fervore prementem.
Ordinibus volat ille ſuis; cum circite primo
Cæpit obire equitem, nullo veſtigia paſſu
Latior exſpatiare ſinit, quo cæpit, eôdem
Deſinit, abſolvitque catum, ſeque imputat Orbi.
Credibile eſt talem Veneris cum prælia Mavors
Threicijs mutat clypeis, meminiſſe laboris

Nocturni

Nocturni, docileiſque in equo glomerare recurſus.
Grata manet vultu Pietas, aciemque futuras
Præparat in pugnas, & deſita bella recurrunt.
Quotquot ſublimem contemplabantur ephebum
Felicis memores luctæ, riſere puellæ.
Et tacito implerunt ſalientia pectora voto,
Quæque ſibi decus hoc ſoli ſpondebat amatrix,
Formoſam ſe quæque putat, quando aſpicit illam.
Cæſarie pugnans ventis, veſtemque nitente
Corpore præpediens, limis, eques acer, ocellis.
Olli humeros circum pectusque & brachia, & ar..os,
Ambulat erubeo ſpatiata volumine veſtis.
Trans tenueis cujus textus loca candida lucent.
Nativo paullum pueri maculata rubore.
Circulus ex auro per eburnea colla profectus
Cæruleam portat gemmam, quæ pectore primo
Fixa ſedet, roſeumque auget, variata nitorem.
Carbaſeum capiti conum, quem criſta decorat.
Auricolor, dederat genitrix: criſta alta FavonI
Surgit ope; adverſumque fugit, ceu territa, Solem.
Vnde ſua major juvenis petere alta figura
Ce nitur; alludunt virides de vertice equino
Pluma umque globi variant ſpectacula cultu.
Hactenus in nullâ juvenis ſiſtebat Amorem,
Non piget è dubiâ ſuſpendere pectora lance.
Lanx æqua eſt juveni, quamvis examine nullo.
Fœmineum par eſt voto genus: omnibus ardet,
Ardet Amore pari, neque tot diſcrimina ſervat.
Numquam adeo è patriâ ſeceſſerat hoſpes Abydo,
Seſtos ei eſt nigris vicina remotior Indis.
Seſtos ei Europa eſt, Aſiam metitur Abydo.
Simplicitas iſthæc Nymfis popularibus auget

 Credere

Credere quæ proprium numquam voluere remotis.
Tale decus, quale ante oculi ſpectaſſe negarint.
Acer ut in Venerem campo dominatur aperto
Taurus Amore rudi, nec fluminis audit inerme
Vorticibus rapidis latus oppoſuiſſe paterno
Regnat in armento, vituliſque nitentibus exſtat.
Aſt ubi nec timidum rapidi via verticis aufert,
Et fruſtrà imbelleis fluvio avertére magiſtri
Trans campum ardet amans, ſilviſque immiſſus opacis,
Obvia fulmineo procurrit præda Leoni.
Sic Puer imprudens patriâ dum ſolus in actâ
Torret Abydenas inſigni flore pnellas.
Quibat adhuc felix & fortunatus haberi.
Invidére Deæ: pereuntis fabula dura eſt,
Nec ſine mi lacrymis Muſarum hanc Gratia narret
Tu mea, Tempus edax, utinam ſervare valeres
Carmina; perſpicuâ Phaëtontis quale ſororem
Eridani ad ripas, Electri in imagine ſervas.
Vt teneri vatis lacrymabile nenia quondam
Præceptum juveneis cautos in Amore doceret.
Illi etiam abſumti poſt triſtia fata Leandri
Sæpe natant pelagus malefidum in nocte profundâ.
Spemqne locant celsâ pendenti turre lucernæ.
Turre ſuper celsâ ſtatio plorabile fallax.
Monſtrat iter, ventiſque immane ſonantibus horret
Ecce autem Æoliâ fugiens de rupe Procella
Imbellem adverſo perimit c[illegible]tæ turbine flammam
Nat ſua fata Puer ſine mente quod inſtitit æquor
Abſque animâ evadit: ſancti flevére parentes,
Ordine qui verſo moriendi in pulvere turpi
Tempora decurrunt ſenibus reſtantia canis.
Verum ea quottidie quamvis convitia dicant

Vota

Verba tamen pereunt, Amor inde potentior exſtat.
Iam bis in octonos addebat quattuor annos
Purpureus juvenis, ſilvâ cum feſſus apricâ
Fontibus in liquidis florentia membra fovebat.
Amplexa eſt Nymfe cupidum, & mala gaudia ſumſit
Seſtia, Abydenæ veniens levis hoſpita Nymfæ,
Hoſpita, quæ thalamos abſentis frangeret Ægles,
Quam puer è cunctis lectam tum forte peribat.
Illa, ubi formoſi pauſa eſt data prima Laboris,
Stulte puer, dixit; quid ſoli impendis Abydo
Quo poteras Sèſton: ſtupuit ſermonis Ephebus.
Vt rudis, & medios fregit juveniliter orſus.
Seſton, ais, mea Lux? quid? ibi quoq;, dixit, amatur?
Scilicet inter ſe torvi conubia nautæ
Concelebrant, umbriſque ardent redamantibus umbræ?
Æquoreæ aut priſtes, immani aut corpore Cete?
Quæque domo è noſtrâ pecua eminus Amphitrites
Cernere, caudarum pulſantia verbere pontum
Poſſumus, atque hauſtum vomitu reddentia marmora
Hæc ſola è pelago norat contemtor ephebus.
Seſtiacas turreis, ut Abydi littera, norat.
Cætera cura manet liquidis in fontibus, & quæ
Per ſpatia indulgebat equo, cædique ferarum.
Inſtat amans Pholoe, viſat, quæ credere nolit,
Conſentit facilis. Veneris modo, Seſtias addit,
Sancta colunt Nymfæ noſtratem feſta per urbem,
Quid vetat in tantam Comitem procedere turbam?
Nec mora longa viæ, Zephyris ſilet æquor apricis:
Sponſa fides dextrâ eſt: plena ſpe Nymfa recedit
Ille inibi totus, nec jam, velut ante, per omnem
Somnus habet noctem; quocunque in carmine votum
Seſtias occurrit, mentemque vocabula turbant.

Iamque amat ignarus, nec, uti ſolet ante, potitur,
Totus in abſenti, nec eâ, quam nuper amabat.
Forma nova eſt; neſcit viſam, & ſtupet ante videndo.
Nec quid agat ſentit, damnatque ferociter æſtum;
Iamque loquens ſecum: quid amati copia, dixit,
Nulla ſuper? ſilvâ ne aliquid mihi perditur iſta?
Amiſſum certè eſt. Fors qui me quæro, relictum
Præterco: an potis hoc? certe poſſumque voloque.
Neſcio; ſed monſtrum eſt: ſic ſtat, ſedet, illa: quid ultra?
Res nova, neſcio quid. Sed ut ignis, & ignis in illa eſt.
Seſtias é cunctis mentem mihi vocibus illinc
Surripit; an ſolus facio hæc? quæ turba moleſtat?
Sic quoque ſolus amo, nec amare quod arbitrer, exſtat.
Omnia ſic miris involvens dicta latebris.
Torretur juvenis: totieſque expertus amantis.
Ingenium, neſcit, nec amatum cernit amando.
Si modo quid cæpit cæptum, quaſi læſus, omittit,
Denique vix ſecum eſt, magnique Cupidinis hoſpes
Ferre Deum neſcit: nova fax novus ardor in illo eſt.
Sæpé domo in vacuâ vulgus meditatur, in omni
Eminet una gradu, formaque ſupervenit omneis.
Non videt hanc; vidiſſe putat: cognoſcere, notam
Ante, nequit, creditque ſibi & fruſtratur avendo.
Ah miſer, abſenti, ſi neſcis ignis in Hero
Ignis Amore novo flagrantia pectora verſat.
Seſtias hæc virgo eſt: Pholoes hanc gaudia narrant.
Inſcia te ignarum, cupientem tota cupido
Te ſequitur, te, Virgo, perit. Neq; n. improba ſolum
Tela domant juvenem; turri tuus ardor in altâ eſt,
Solivagam inviſo pueram placuiſſe puello
Cura ſubit, oditque ſuos incluſa parenteis,
Votaque ſervandâ pro virginitate reſignat.

Eſt Deus ignaræ tacito fervore medullas.
Quem rerum in magna naturâ vivere neſcit
Ardet inops animi, ſpe præguſtante videndum.
Nunc videt aſsiduo florentem lumine Abydum
Et ſtupet adſpiciens, incertaque vota retractat,
Nutricemque rogat, decies reſponderat illa
Plura rogat, neſcitque modum, nec crimina ſentit,
Et ſentire cupit: pudor eſt quem ſpernit, eumdem
Præponit cupidæ: nec quod dolet improba damnat.
Errori ſupereſt Amor, ignotumque Voluptas
Spe juvenem peregrina capit: ſic mutua fallunt
Vulnera; nuſquam Amor eſt, & Amore inſanit uterque.
Tale ferunt vulnus ſævo mucrone patratum
Arte Machaoniâ noſtros curare magiſtros.
Sola ſalus ferrum eſt; ferri, quod vulnera fecit,
Purpureo læſi mucronem ſanguine tingunt,
Liciaque involvunt & opertum viribus unguen,
Intereà neſcit partem revireſcere victam
Æger, inops curæ: tener illi in vulnere loto
Sentitur gemitus; jamque acer obambulat ignis
Fundamenta mali, ſenſim ſpatiatus ab imo
Donec hiaſcenti componitur ore cicatrix.
At fera cum ferrum Sors ſub Victore reliquit
Hicque mali gnarus, ſtillantem ſanguine læſi
Unxerit hac adipe gladium, atque in Sole vel algu
Torruerit, ſtudio peſtem duplicabit acerbo.
Lethifer extemplo vulnus dolor exedit, & ſe
Hærentem morbus ſine ſemine ſubijcit intus.
Ille furens fruſtra medicas bacchatur in arteis,
Nulla via eſt Vitæ, niſi in ungendo utilis, enſe.
Hunc quocunque poteſt ſupplex humiliſque rogatu
Impetret, hoſtileis non ſit pudor ire petitum

 Suppe-

Suppetias: turpe eſt? ſed quid tibi turpe coacto?
Talis in abſenti juvenilia pectora torret
Virgine Amor; nulla eſt capto medicina Leandro,
Ni miſer unde malum eſt illinc petat orgia Vitæ.
Sic quoque non viſi flammas face, numine ſolo,
Virgo rapit pueri, flagrantemque æmula flagrat.
Spicula confuſo victorum in ſanguine tingit
Par furor, & telo diſcrimina perdit utroque.
Sæpè ubi vel fato vel inepti lege pudoris
Ignea tarpidulâ moritur medicina quiete,
Talibus in morbis, vitæque ambagine tantâ
Barbara mors ſequitur: vel poſte nefandus ab alto
Nectit Amor Lethi informis, ſine forfice, nodum.
Iphis Anaxaretæ furiis contemtus ut olim
Triſte pependit onus, ſaxo modo mollior illa eſt.
Vt pia perjuro pro Demophoonte Lycurgi
Filia; trajecit juvenili pectora ferro.
Lesbias Ambracium ſaliiſſe Poetria in æquor
Dicitur, argutum fruſtrà modulata Phaonem.
Vtque Libys Phrygio vitam mucrone recidit;
Troius hunc alios exſul ſervarat in uſus.
Vela ferunt venti, jacet alto vulnere Dido.
Vixit adhuc felix, nec in ordine nobilis iſto
Seſtias & magni dehinc panditur orbita fati.

FINIS LIBRI PRIMI
LEANDRIDOS.

CASP.

C. BARTHI.

LEANDRIDOS

LIBER SECVNDVS.

NAmq; ea diverſâ penitus dum parte geruntur.
Aligerum amplexu retinens, Venus Aurea,
Mater, ut ignotos conſolaretur Amores, }natū
Spe juvenis certâ, certâ ſpe vota puellæ
Solveret, inſtabat memorãs, dictisq; premebat.
Ille gravem fati cauſſatur ad omnia molem
Si vel conſpectu vetiti fruerentur amanteis.
Quippe Promethæis inſcriptas noſſe figuris
Fatorum tabulas, Themidos myſteria magnæ
Quæ non fas ulli divûmque hominumque videre
Condit in æterno canens adamante Vetuſtas.
Solus Amor legit & ſuperis enuntiat, ex quo
Ipſum aliâ Victor Saturnum compede vinxit.
Cuſtodem ſuperum fati, qui limine primo
Excubat, æratosque æreô premit obice poſteis,
Suavia præteriti repetentem gaudia cœtus:
Vt Deus hinnitu fugiens complevit acuto
Pelion, & jani latuit mox hoſpes in arvis.
Cum pater ex celſo demiſſus fornice cæli
Tellurem implevit fœcundis imbribus augens.
Vnde Deûm generi ſtirpes nova regna Gigantum.

Solli-

Sollicitant, monteisque infeſta ad ſidera ducunt.
Quod niſi fulmineo reſtet Iovis impetus igne,
Subjectum Oſſæo devolvens vertice Olympum,
Conſiliis divûm mortalia miſceat Otos
Somnia, cæleſteisque plagas, mundumque tonantem
Pro Siculo flammis incen:at monte Typhœus.
At juvenum fatis quæ conſcia dicta notarat
Narrabat matri motis, Amor improbus, alis.
Donec purpureis immulgens oſcula labris
Et Iuvenem miſerata, & Pœnas innocis Herus,
Flexit eum, infirmis nectentem retia dictis.
Qualia eum primo fratrum dedit alma Dione
Aura redit mundo Zephyri; genialia Aprilis
Lumina per totum ridens diffundit Olympum.
Riſit Amor Dominam toties quæ ſervijt ipſi,
Quodque cupit, jubet eſſe ratum: tremuere pharetræ
Augurinm adverſum puero, ſcævumque Puellæ.
Iamque dies aderat qua Seſtia turba, parique
Feſta colit ſtudio Cythereia mollis Abydos.
Nec ſolæ; vicina venit toto inſula ponto
Omnis, & arcta colit ſi quis freta mitior Helles.
Adſunt purpurei Iuvenes, quos Græcia mittit.
Græcia, amatorum genitrix fæcunda piorum.
Non Libani ſub odoriferis quæ collibus ardet
Saltibus ingenuis Paphias duxiſſe Choreas,
Nymfa domi manſit; non manſit Nymfa Citheris
Vlla, pari ſtudio numen venerantur herile.
In juvenum cœtu ſublimis pompa Leander
Patria deſeruit lugentis mœnia Abydi.
Fleverunt Nymfæ properantem, ardentque tuendo
Nanda dehinc rate puniceâ ſuper æquora vectum.
Ille habet abſenti fixos in virgine ocellos.

Cui

Cui Dea reſtantis feſtinat ſtamina Fati.
Parte aliâ, Veneri paullo ante allecta Sacerdos,
Inſtaurat genialem aram, tædasque coronat
Hero, virgineæ nitidiſſima gloria pompæ.
Omnia defuerant neutri: Dum nauta carinam
Æquore ducebat placido, ſtans puppe Leander
Aurea Iôlchiaci cantabat vellera Phryxi,
Vellera quæ niveam tranſportavére ſororem.
Qua ſoror ut liquit merſa æquore, perdidit ipſa
Nomen, at, infelix, pelago confecit amaro.
Sic puer haud longum eſt cum perfida lumina ſervans.
Suſpenſæ altividâ nabit freta, turre Lucernæ.
Venti inclementes exſtinguent lampada diam,
Lampade cum exſtinctâ periit nans vita Leandri.
Virgo autem immitis curans altaria Divæ.
Proceſſit vittis ornata decentibus: olli
Prævia lucebat genitrix, tædamque ferebat.
Quæ ſtatim, ut eſt Veneri contacta, in virgine flammâ
Delicuit, ſævumque dedit prudentibus omen.
Verum ea quæ æterno conſcripta adamante Vetuſtas
Naſcentem manſura, cuique ſuo ordine ſignat,
Non fas eſt hominem cupido fugiſſe reniſu.
Quin tamen exacto ſuccedant tempore cuncta:
Qui cupit, ut ſentit, ſuccedere; doctior ille eſt,
Dumque malum bene fert, mutat candentibus atra.
Appulerat Seſton; vix navita fune carinam
Iunxerat in littus, properantem Fata Leandrum
Excutiunt puppi; comites prior exit amicos,
Statque Deam juxtà, & ritu diſcentis adorat.
Multa querens fruſtra; non gnaro incenſus Amore.
Optat, & in mortem neſcit ſe optare, medelam.
Atque aliquis, teneri formam miratus Ephebi,

Sponſa

Sponſa venit modo quæ, ſponſi putat eſſe ſororem.
Intereà ardenti ſuſpendunt vota labello
Vndique, & inveſti cingunt altaria myrto.
Pars alia in niveis offert ſua dicta Columbis
Mitis uti Dea cuique, & uti Dea dura cuique eſt.
Stat pavidus, vultum retinens tellure, repulſam
Qui metuit, caſtâque ad præmia virgine flagrat.
Pallidus ora rigor frigentia torquet in illo:
Illum aliumque Pudor, flammâ torrente, colôrat.
Non nemo, ingratis noctem meditatus ocellis,
Ebriā ceu visâ ſuſpendit virgine vota.
Hæc tamen è cunctis rariſsima turba videnti
Et multum quæſita, venit: Creberrimus extrà
Spe foribus tacitâ ſertum geniale revincit.
Ferrea at effigies, auro ſimulata ſupernè,
Cypridos, occultè Magneti oppoſta latenti
Mobilis adnutat plebi, ſenſimque renidens
Iubila lætantum, ut coram exaudita, remittit.
Nec tum etenim arſuros libaverat ignis honores,
Victima nondum aurum cornu lethale ferebat.
Cum Iuvenes; votis divam clementibus apti,
Inſtituunt Choreas, plauduntque altaria circum
Proſpera venturæ libanteis omnia pompæ.
Nec mora, cum medio Phœbi rota conſtitit axe,
Fuſa venit portis, &, Seſtias, orgia ducit,
Pompa, volatilibus humeros ornata ſagittis
Ales ut in cælo tenerorum ductor Amorum
Regna Cupidineis exercet mollia turmis.
Stirps Veneris, Nymſiſque ſatos domat ore puellos.
Olli agili ſtudio Regem venerantur, & orant
Matris ut imperiis regnum hoc, & fortius illud
Adijciat, neque jura hominum, neque jura Deorum
Curet; Amor gremio infuſus genitricis amatæ,

Sub-

Sublimis curru, quæ ſpicula nectare tinxit
Felle novo infundit; & dulce obfuſcat amaro.
Nectare, quod Veneris ſaliens utrimque papillâ
Inque ſinum inque caput dios jaculatur odores.
Vnde oblita ſui ſuavi liqueſcit Amore.
Paſtaque ab Ambroſio dormit mens enthea ſucco.
Felle, quod è Stygio productum fonte, ſorores
Eumenides proprio commiſtum lacte miniſtrant.
Vnde infelici perculſus Amore, furentum
More, animus properat præviſa pericula contrà.
Talis pompa coronato volat obvia curru.
Orgia laſcivæ ſtipans producta Dionæ.
Verùm omnis ſolitâ flectit ſpectacula divâ.
In ſe lecta Deæ, formâ florente, Sacerdos,
Hero omneis ſpectantum oculos, ſola omnia complet
Pectora, nec ſævo ſuâ jura relinquit Amori.
Nec Charitum trigæ Charites ſupereſſe, nec uni
Dat Veneri Veneres, Amor eſt, Venus, ipſa, Chariſque.
At juvenes aliĳ parcentibus incluta fatis
Vota ejent ſolum; ſimulacraque virginis Herûs
Eminus in divâ; divam venerantur in Hero,
Stringentes dubĳs invita ſilentia labris:
Atque aliquis, teneras ſuetus ductare puellas,
Haud rudis in bello Veneris ſtudiique doliquе.
Argutas tali ſuſpendit voce querellas.
Quid forma iſta novi eſt? prorſus neque viſa mihi ante
Nec poſt deinde videnda: liqueſcit pectus amore!
Ipſe ego & armatas vidi ſine veſte Lacænas
Ioniaſque nurûs, & queis dat Achaïa palmam.
Raræ, equidem, in noſtrum multæ venére Cubile,
Multæ etiam adſpectu, ſi non, mihi, Amore, potitæ
At quæ cunctarum pulcerrima viſa, videnti

Hanc

Hanc, deformis abit: certè Venus ipſa Sacerdos
Facta ſibi eſt: Charitumve Deæ flos unus in nnâ
Orgia fert Hero; ſimulacrave ficta Cytheræ
Marmorea affusâ fecit gradientia Vitâ.
Pygmalionæis ut quondam credita tædis
Vtibili ſaxum felix mutaſſe puellâ.
Certè ego ſi divûm, quæ dicitur immortalis.
Vita mihi hinc, illinc conjux ſe ſpondeat Hero;
Spondeat illa aliis, conjux mihi ducitur Hero.
Obſtupeo viſu; radiorum ut lumen ocelli
Sole repercuſſo dubio mihi ſidere reddunt.
Et quantum, quantumque magisque magisq; tuendo
Me ſatiare volo, tantum tantumque morantem
Forma trahit; nulla eſt ſaties ſpectantis ocelli.
Talia tum pueri pro ſe ſua quiſque fatigat,
Votaque concipiunt; nec quisquam eſt agmine toto.
Qui non Fortunæ ſummam putet hujus Amorem.
At nitidâ in tunicâ greſſum moderata puella
Virgineum arguto diſpergens ore ruborem,
Conſtitit in medio, carmenque exorſa Sacerdos
Dececinit Divæ laudeis, ſuaque Orgia in illis.
Tum vero amentem ſpecies diuturna Leandrum
Vltro acie totâ ſubigit, neque ſenſibus è tot
Vnus ei ſupereſt: quàquà vorſum ora puellæ
Ora roſas pleno fundentia fonte loquendi
Commovet, hic ſequitur: vix Vota domeſtica cuiquam
De populo reticet; tot noctibus umbra fatigans
Ignarum adſpectu juvenem, nunc ora Puellæ
Viva refert: ſponſæque ciet fatalis Amorem.
Illa quidem in turbâ contra ſua numina ſentit
Quàque videt, in ſe veneris partitur honorem.
Attamen hàc quoties cupidos via flectit ocellos

Quà

Qua puer infelix vivebat nomine in uno
Et moriebatur,nec mortuus exſpirabat,
Nec viuusque vidensque videbat,ut & vivebat,
Inſcia quâ cauſſâ,tamen inſcia multa moratur
Veſtigatque locum,nec abit ſatiata tuendo
Illic & tua ſunt,dicebant corcula feſſæ
Gaudia,& in populo tua de modo Numina adorant.
Intereà longè comitatum exceſſerat omnem
Spe Iuvenis flagrans,& Amore volatilis alto.
Nec rudis hunc denſo turba agmine diſtinet,ultrò
Dat Venus alma viam,domitorque Cupidinis arcus.
In venerabilibus tantum regnabat ocellis
Gratia,purpureo ſaliens ſuper ora rubore,
Vt divina piæ lucerent munera formæ:
Dat populus,ceu lege, viam: properantis Ephebi
Fervor habet faſces; cedunt & tramite lato
Dant iter, anguſtum modo qui fecere triumfo.
Hei quam cæca ſui Fortunam ex indole privâ
Æſtimat humanæ Mens conditionis! in ignem
Fervidus hic properat,fugiendo incendia,flammas
Appetit;erigido necquicquam frigore vinctus
It nivis in cumulos; gravis eſt Fortuna Cupido.
Effera mens placitos ſemel obtinuiſſe furores
Saxa per atque ignes ſua detrimenta ſecuta eſt.
Nulla quies juveni, donec ſe altaria propter
Deſtituit curſu,viſâque in virgine manſit.
Stabat adhuc excelſa loco laudeisque ciebat
Virgo potens numeris,externabatque canendo.
Non divæ Auctricis populo,non Numina tanti
Sunt populo nati,de cantatrice puellâ
Mominis unius ſpatium ut furatus haberet.
Queis ſuus eſſet honos tantis divoque Deaque.

Diſsita cui multis Zephyri coma luſibus errat
Aurea circum humeros, radiiſque nitentibus ardet.
Quiſque olli eſt telum crinis, quo pectora vulgi
Traijcit, invicto ducens ſuſpiria corde.
Sic ſolem omnipotentem alio fulgore refutat
Cæſaries, populi nectar quæ naribus halat.
Conſpicuo viridis florebat vertice ſerta,
Serta, manu ſibimet quam plexerat ipſa, corolla
Ambroſiam Idaliam fragrans, cui Cypridis hortos
Dum ſeſe exornat, ſpeculi dum conſulit orbem,
Ipſa Venus ſocio nuper ſpoliarat Amore.
Tota videbatur ſertum geniale puella,
Seu nitidum ſpectes, oculo variante, decorem,
Seu ſuavem elatis deducas naribus auram.
Luſibus indociles oculi vigilacibus errant
Evaduntque procul, mox ſeſe ut colligit ipſa,
In ſe mirantur formoſi gaudia cultus.
Sic ſacer, adverſo, cum Sole illuſtris, oberrat
Iunonis volucer, meminit quo ſidere formæ
Inter aves quondam regnum mortale teneret,
Indignanti adeo ſurgit, diſcrimina mille
Cauda coloratis ponens ſimul orbibus, atque
Faſtoſum circa corpus ſpatiata recurrit.
Mille olli oppoſito reſplendent Sole coloreis.
Altividum levat ille caput; jam conſcia Formæ
Lumina, vicinis immittere conſulit auris,
Iam redit in ſemet nec ſe capit ipſe tuendo.
Talis erat, talem Virgo ſe Auguſta ferebat.
Carbaſeam collo tunicam collecta patenti,
Colla ſuperbifico torquebat mollia geſtu,
Recta levans aciem vultus, radioſque remittens.
Sic Phœnix, longæ fugiens confinia mortis

In vi-

In vitam, è cineris nido fulgentior exit.
Iamque annos recipit, jam pennipotentibus erga
Solem oculis reſtat, lucem reddensque trahensque.
Illo Naturæ nequit exſatiarier ardor:
Vſque novum ſpectando novum [mirata volucrem
Seſe amat in ſeſe, atque obitus myſteria Vitæ
Adſimilat propriæ, quæ nil non conficit; ut de
Fine trahat data principiis melioribus orſa;
Atque obitu reparet redeunteis ordine vitas.
Paullum hilari ſeſe demittens corpore viſus
Poma duo Veneris turgentia cernit in horto,
Qualia adhuc immite Cydonia fruge reſiſtunt
Audaci digito, quæ cum Venus ipſa supernè
Arboris excelſum cuſtodit nacta cacumen,
Admittunt tamen illa manum, quæ dura putabis
Molliculo dudum cupiant conſidere tactu.
Talia virgineo ſuſpenſa è pectore mala
Mala duo invito protrudunt tubere Veſtem:
Carbaſeam veſtem, niveo quæ conſita Serum
Vellere, viventeis dat translucere papillas.
Ipſæ jam arcano lactabunt flore papillæ
Lactabunt, deſiderio mulgenda feroci
Purpurei juvenis, vivo medicamen Amori.
Sed neque tum tunicæ, nec Cypridos Orgia notæ
Tota latere volunt ſua munera: diſsita fulgent.
Membra palam, raro veſtis turbante tumultu.
Lumina in ingenuos deducunt Cypridis hortos
Candida, virgineis impleta volumina membris.
Perſpicuo ut quondam ſi Salmacis integra fonte
Merſa natent puro, corallia, viſa profundo.
Aut Roſa cum calathis tegitur per lilia plenis,
Purpura per latum candorem lætior ardet.

Talis erat virgo,taliſque in virgine amictus.
Quod loca nunc longo dicam florentia verſu
Cætera,quæ teneri dudum capiatis amanteis,
Atque oculis longum ſitientibus exſpectetis?
Cuique ſua in promtu eſt fingendi cætera,Muſa,
Fingere nemo poteſt pulcerrima,pulcrior illis
Quin fuerint,quæ nos fruſtrà tacuiſſe Catones
Clamabunt torvi;ſed nos tacuiſſe fatemur.
At Roſa jam in medio florebat amabilis horto
Virgineæ Veneris,ad quam de corpore toto
Flagranteis redeunt oculi felicis amando.
Quam fortunati ſolum vidêre Poetæ
Eminus in ſpeculo,cum per formoſa profecti
Membra,colorato deſcribunt carmine formas.
Seducunt vulgo tunicæ:ſalit icta Favoni
Vernili gemitu veſtis laſciva;nec inter
Criſpanteis licet ire moras flagrantis ocellum.
Alta quidem femora &,ſedes ſeducta,pateſcunt
Interdum,ſed ſponte ſuâ Roſa velle videri
Se ſimulat,viſoque ſitim jam fonte relinquit.
Apparent nemora,& ſuprà,ceu fornice ducto,
Marmorei ventris tumor;at declivia cælant
Inter utrumque jugum caſtæ confinia veſtes.
Nec favor in tuto eſt:roſa cum ſemel interit (uni
Interit una ſemel) toto ſua corpore languet
Gratia;nec læſum potis ars reparare vel aſtus.
Propterea deſiderium fruſtrata popelli
Accendit magis atque magis cuſtodia floris.
Nam genus hoc ſtudio mage quo cælatur amico
Hoc mage anhelanteis in ſeſe accendit amanteis.
Qui,populo objectus,vili flos proſtat in arvo,
A populo petitur:ſi quem ſtirps ſanguis,Opeſque

Aut

Aut honor aut meritis æquata ſuperbia morum
E vulgi ducunt latebris, non vilia nauci
Serta putat; juvat è caſtis decerpere floreis,
Et vetitam multis primum tranſcendere ſepem.
Omnia quæ dudum repetens mirator Ephebus
Ora in virgineo retinebat fixa lepôre,
Nuſquam aciem inflectens, nuſquam ora tenacia mutans,
Donec ei pauſam ſpectandi ſæva Sacerdos.
Fecit, & invergit ſanctis altaribus ultrò
Dona manu plenâ, redolenteiſque addit honoreis.
Heic juvenes cuncti, cunctæ libare puellæ
Incipiunt divæ, & ſua quiſque vocabula cantans
Ore ſacro, faveat, divam, & ſua vota ſecundet
Inflexis orant genibus, pavidique precantur.
At ſemel attonito mentem nec ſacra Leandro
Nec Venus ipſa movent, niſi quæ hæc male moverat antè,
Sed data, colloquio traduxit tempora, votis,
Adſtitit ad flammam propior: per millia multa
Frendentis populi, ſua quoque in carmina fuſo,
Audivit pueri vocem formoſa puella.
Ipſa favet, ſpretâ ſacrorum lege, Diona.
Nec tantum infelix fatum ſuave orgia curat:
Tum timidam, & multum ſimulantia vota prementem
Arripit, extima quà, tunicâ reſidente ſupremâ,
Candida diſperſas corradunt cingula rugas.
Molliaque haud durâ retractans vincula dextrâ
Fecit iter verbis, dum reſpicit illa trahentem.
Ah mea ſancta Venus teneri miſerere precantis,
Pars ego de populo ſanctiſſima deprecor, adſis
Sancta puella mihi, nec quæ geris, arma refutes,
Ecce ego nec divæ nec læſa Cupidinis arma
Te venerans, vereor: ſed uti mihi Amorq; Venusque

Eſſe, es uti, cupias, oro: verbisque dolorem,
Verbaque vix mœſto commentor cæpta dolori.
Dixit, & adſpectu miti, ſine cæde, repulſus,
Vota ſua ingeminat: nec quod velit eſſe paratam
Dicere, præſentit, nec non conſentit amanti.
Ignoſcenda putes teneræ peccata puellæ
Victa Venus fuerat, Charitum è grege nulla negaſſet.
Auſa puellaris fatoque reſiſtere forma eſt,
Diiſque ſuis, junctisque Leandri in pectore utriſque
Auſa negare, quod è cunctis cupidiſſima rebus
Ardebat tali concedere victa querellâ.
Nam nec ut ignotam juvenis ambire puellam,
Nec poterat juvenem pro ignoto ſpernere Virgo.
Interior formam Geniumque infixerat imo
Cordis Amor: dederatque figuræ agnoſcere pondus.
Sic pueri dictis & ſe, devicta puella
Aſſentit furtim, & mutantibus improba ocellis
Tecta procul poſiti monſtrat fulgentia templi
Nec breve niſa loqui eſt; vultum tenet omnis in unâ
Grex Iuvenum: ſenſére aliqui pia dicta Leandri,
Sed Venus obfuſcas voces, & carmina delet,
Ne penitis poſſint inſidere mentibus hauſta.
Hinc celſum tacitos ſuſtollit in æthera vultus,
Suſpiratque, occulta trahens per ſigna ruborem.
Eſt Amor in nutu, nec colludentia fallit
Lumina, conſenſum facilis puer intellexit.
Scilicet amoto velit agmine templa ſubire
Nox ubi cæruleâ Solem detruſerit umbrâ.
Hæc facilè argutæ capiens oracula puſæ,
Quem doctum magni reddit Schola mollis Amoris,
Ter quater in niveam deflexit baſia veſtem,
Ter quater à tergo flavo dedit oſcula crini,

Dansque

Dansque ſuas ſentit ſpem non depellere flammas,
Quippe modo aureolos ceſſim deducta capillos
Ipſa manu ſtringit, libataque baſia captat.
Et, roſeam roſeis dextram commiſſa labellis,
Quæ dare non poterat juveni, dedit oſcula dextræ
Virgo ſuæ, veſteſque oculis ſua baſia reddunt.
Baſia, quæ nemo populo pote cernere in illo,
Seu data purpureis tunicis, ſeu veſte revulſa,
Et tamen in cupidæ vultum traducta puellæ:
Sancta Venus vulgum ſua nam myſteria cælat,
Inducitque oculos tenebroſâ nocte profanos.
Vt tener, amiſſâ tabeſcens conjuge, turtur
Turtur amat præſens abſentis baſia nuptæ
Si quâ illam in viridi ſuetam conſidere ramo,
In viridi ramo meminit veſtigia Amoris.
Illa legit ſedenim, fruiturque ut conjuge vivâ,
Dum recolit, quibus illa locis, quâque arbore ſæpè
Cum charo ſolita eſt Venerem placare marito.
Talis amatorem limis, virguncula, pulſans
Cui dare præſenti prohibetur baſia turbâ.
Baſia quæ potis eſt abſenti invergere gaudet.
Cumque pudor, læſæque timor vetet altera Famæ
Traduce furta decens Virgo meditatur ocello,
Virginitas oblita latet; clepit invida moreis
Ponè ſacros, monitus patrum populata, Voluptas.
Nec generis tantum illa memor, nec matris amatæ eſt.
Quantum ultrò ignoto cupida eſt ſervire marito.
Quæ tibi, quæ, crudelis Amor, convitia dicent
Ingenui Vates, ſpreto, puer, Arma, furore
Qui quatis; impoſito Virtus pede vincitur alma.
Te levium impatiens pridem, Conſtantia, morum,
Temperies te dia tremit: tibi, lege ſoluto,

 Mars

Mors pater in gremio Paphiæ fera prælia narrat:
Bellaque ſanguineâ cum cuſpide mollia mutat.
Te mens tota ſibi, Sophiæ dea facta per arteis,
Quam procul à vulgo ſua per veſtigia vincit,
Sæpè Deûm faſceis, irriſaque fata remittit.
Perfide, nec duros tenero fregiſſe tumultu
Contentus ſtimulos, æternâ compede victos
Pro lictore domas, tenebriſque imbellibus abdis.
Vnde nec infelix Sapientia, nec Virtutum
Extrahere omne genus victos queat undique mores.
Omnia quæ lepidis mandavit carmina cartis
Gallia, cum Chariſin & Apolline duxit amico
Hiſtoriam è latebris, divino emblemate pictam,
Geſta cui felix Amadæus ad omnia vivum
Fert, illibati Fortunâ, exemplar Amoris.
Illum non ſævi tremefecit Numinis horror,
Non contrà oppoſiti vinctum tenuére manipli.
Solus Amor domat; at quoniam mortalibus antè
Impos, ei penitus Charis eſt ſuperata Poetæ,
Felicem extremo fine eſt expertus Amorem,
Millibus è multis rarò quod contigit uni.
Cætera ſunt hominis, divi eſt Amadæus imago.
Felix ingenij Vates, tua nectare puro
Oſſa riget ſemper Venus, & mortalia quondam
Ambroſiæ latices æterno in flore dierum
Corcla bibant, numquam ſævo temeranda dolore.
Te Roſa calatis candentia lilia plenis
Semper odore novo, trans ſecla immitia, mittant
Elyſium in campum, caſtorum præmia vatum.
Vt poſſis tamdem tua per figmenta potiri.
Conſtructis dijs Heroibus ædibus, in queis
Cum ſedeat, totum, ſpectator, obambulet orbem.

At

At tibi pro meritis rutubâque hâc denique rerum
Si quà Dys Pietas, olim convicia ſolvent
Stoicidæ Vates, Amor & tua crimina dicent.
Iamque pari inviſos cupidorum flectit amantum
Pronus equos, duplexque obiens rubet æthereus Sol,
Turba fluit campo, ſeque hoſpite ſervat in urbe
Seſtia quà firmis florebant mœnia rebus.
At divina Deæ, nivea cum veſte, ſacerdos,
Templa ſuburbano repetit fulgentia luco,
Myrtea ubi ſemper viridi lare, ſilva Dionæ
Ridet & æquoreos contrà viret æmula fluctus.
Omnis ei abſceſſum comitatur turba; Leander
Omnibus antevolat, nec fixa in virgine cara.
Lumina, nec greſſu greſſum movet; ipſa ſequentem
Sæpè retro ſequitur, viſoque retorquet ocellos.
Sæpè via in media dijs ornatibus inſtat.
Sæpè quid amittit, ut reddere poſſit amator.
Turbaq; jam templum, Venerem venerata, redibat.
Exit in obſcurum nemus, & meditata, Leander,
Verba animo verſat, tenera potitura puellâ.
Nox aderat, dulcique diem obliteraverat alâ,
Pervigilem Ventri noctem ſine matre ſacerdos
Templo agit in medio, ſat cuſtodita quod æreôs
Abſcedens poſteis ingenti vecte paterni.
Sedulus officij, genitor muniverat intus.
Sed quid ego aligero dicam nocuiſſe puello.
Marmora ſeu templi, ſolidum ſeu limine ferrum,
Æratosve, gravi munitos obice, poſteis?
Tranſit Amor quodcunque cupit: penetrabilis olli
Materia eſt ferrum, ſtatu clemente tenaceis
Explodit valvas, per aptaque marmora rumpit.
Ergo ſuâ tandem, Virgo, genitrice relicta

Rimam habet in foribus per quam ſponſalia pangit.
Præſto aderat juvenis, doctum facit eſſe Cupido.
Hactenus humanæ trahitur dubitatio curæ,
Hinc ſine vi ingenij, mera vis nova fædera junxit.
Neſcio quo pacto valvæ patuere volenteis.
Solus cum Solâ pepigit ſua fœdera nuptâ:
Pulcer amans pepigit, pepigit formoſa puella.
Cætera quid, flammis vicino fulſure, dicam?
Virgo tamen, magnos multum cauſſata parenteis,
Longum etiam ignoti tædas cauſſata mariti,
Omnia quæſitis innectens carmina tricis,
Vltima ſe digno dignam largitur Ephebo.
Verum ea nec tempus nec ſancta altaria divæ
(Quamquam ea quis proprio dicat temerarier igne:)
Concubitu optato rata confirmare ſinebant.
Antè oculos ſocij præſto eſt Atalanta Leonis;
Quæ tenerum Hippomenen ſacrato in limine paſſa eſt.
At ne quis temerare Deæ loca ſacra frequentet,
Quam formoſa olim tam nunc rabioſa reperta eſt.
Aurea qui Veneris decerpſerat arbore mala
Nunc fera ſilvarum eſt ductrix, Neptunius Heros.
Ergo animum indocilem vetito abſtinuere piaclo
Sola modo in cupidis exſultant oſcula labris
Oſcula, quæ Veneris teſtes, dulcedine magnâ
Majorem porro deſignant deinde futuram.
Oſcula caſta neget puero virguncula nulli,
Nec puer hæc unquam caſtæ non ſponte Puellæ
Offerat, hinc fiunt juncti conubia Fati.
Oſcula dum ludunt, animi ſponſalia firmant.
Hæc niſi jucundo præludant prælia niſu
Iratæ Veneris thalamo fax fervit in ipſo.
Hæ Choreæ Charitum, Choreæ ſunt quippe Leporum.

His

His animum in penitum commiſta Placentia menteis
Inſinuat, memorique inſcribit fœdera cordi.
Illa per, è toto deducta corpore, in ora
Conveniunt animæ, nec jam exſatiabile Ludunt.
Mortua vis verborum, & flexanimi ardor Amoris
His reviviſcenteis inſpirant luſibus auras,
Vivificas auras, veri meditamen Amoris,
Nulli hæc è Stoâ rigidi vetuére Magiſtri,
Non anus excoctâ nutrix ætate per annos
Qualia cuſtodum ferrato in codice ſecla
Secla ſedent, triſtique canunt portenta puellæ.
At miſeris facileis torrebat Cura medullas
Quî poßint plenâ porrò ſe nocte potiri.
Cum neque livorem, vicino Sole, timendum,
Relligione loci, genitrixve ingrata vetarent.
Turris in excelſæ ſolum ſe culmine Virgo
Littore quæ in nudo, cunctis inculta; maneret,
Virginibus pueriſque, habitare canebat, & illinc
Nec latum migrare pedem, nec nuncia cuiquam
Mittere, præter anum fidam ſe poſſe, docebat,
Irritaque idcirco deflere pericula dudum,
Et lacrymis nitidos juveni corrumpere ocellos.
At puer, impatiens flammæ, cum Seſtia Abydi
Littora ab adverſo contraria littore noſſet
Reſpondere ſibi: ſpatium breve cenſet Amator;
Omnia dehinc rapiens votorum millia in unum,
Ah miſer, excelsâ defigat lampada turre,
Turre lucernam altâ, pepigit malè, noctis in umbrâ,
Quam ſimul ut, certo ſtata ſervans pacta natatu,
Lumine conſpicuo florentem cerneret, illàc
Per medium nudus decurreret Helleſpontum;
Directum per iter; conſpectis ignibus iſtis

Nec ſeſe Furias bacchantum per mare ſævum
Ventorum curare, nec ipſius Ennoſigæi.
Sed validam pelago ſurgenti opponere flammam
Quæ Veneris tumidas evinceret ignibus undas.
Nulla polo ſuetas porro Nox duceret vmbras,
Quâ non ſe cupidum cupidæ in loca ſiſteret Herûs.
Audaces jamdudum animos mirata puella
Stabat, agens lacrymas; nec pacta immitia nantis
Vult ſervare, nec amiſſâ venit altera ab iſtâ
Conditio; vicere Dij, conſponſa Lucerna eſt.
Sic demum dubio credentes marmore ſummam
Marmore crudelem conteſtabantur Amorem.
Vdaque mille udis figenteis baſia ocellis
Denique diſcedunt. noctis ſubluſtre per umbram
It nemus, & nanteis jamdudum imitantia jactus
Brachia vix viſo puer æquore continet, ultrà
Spes volat ille ſuas: Turris penetralia caſtæ
Virgo ſubit, thalamoq; ſacram meditata lucernam
Spe ſuper incertâ prudentia vota fatigat.
Felices ambo ſua ſi fruſtrata Cupido
Quem ſapere, & factis ſineret ſentire futura,
Tranſverſum turpi ne rapta libidinis œſtro
Pectora, pro ratione malos inhiare dolores
Præciperet; mera dum melligo obfuſcat amarum
Patranti facinus; gratæ ſpectacula mortis:
Seirenum ut quondam pelago fixére carinas
Carmina; per ventos invicta, & marmore fruſtra
Fracta ſacro, dum delicijs vacat ebria cantu,
Navis, it in ſcopulos; hanc mergit dia Voluptas.
Nec quicquam nocuit cui Lux ingrata Lacanæ
Virginis, aut Hyades, aut ſtrictus ab Orione
Enſis, & infidum ſi qua augent ſidera pontum;

Cum

Cum primum arguti captus dulcedine cantus
Auribus attonitis viſcoſum cepit Amorem,
Lucida non Helenes obſervat ſidera fratrum,
Non Helicen, certamque brevi Cynoſuran in arcu.
Non alia exſurgens quæ placant Lumina marmor;
Hæſit in ignotis, ignarus ut æquoris, aris.
Non Illum Iovis omnipotens, quamvis pedem utrumque
Impleat, aſſertum rapiente libidinis æſtu
Servat; abit ſecum, ſuaque in diſpendia pugnat.
Deinde huic Siſiphio verſatur turbine ſaxum,
Pronaque vallis obit, montemque adſcendit anhelum;
Ille ſuperpendens cum marmore ſentit obire,
Volvit id ipſe tamen, ſidenſque in valle profundâ,
Vltrò adverſum adigit montem, inque cacumine ſiſtit.
Scilicet huic supereſt tantum Rationis ab hoſte
Vt ſentire vetet ſe, queis perit, impos honoris.
Tale Amor eſt homini monſtrum; ſua Fata cadentum
Quiſque perit, gladiique aciem jugulandus adorat.

FINIS LIBRI II.
LEANDRIDOS.

CASP.

C. BARTHI.

LEANDRID(

LIBER TERTIVS.

VIx benè Seſtiacâ, remex, delapſus ab or
Littoreâ proram adverſam religarat A
Sera dies Iuveni noctem progreſſa teneb.
Iugratis tenebris; quin ipsâ in puppe per
Signat iter viſu, nandique pericula carp
Illum, non tali rediturum per freta pompa,
Cum primum è pictâ terram tetigiſſe carinâ
Viderunt, ſparſisque comis ululare, gravique
Cæperunt palmâ roſeas lacerare lacertos
Attonitæ, pelagique Deæ, Nymfæque marinæ,
Nutricum tenus exſtanteis de marmore cano.
Quippe harum communis Amor non cæſia ſervat
Lumina, & ad ſilvas primo volat impete Victor,
Vt ſolitus, dum mens peregrino ab Amore vacaret.
Inviti retrò decurrunt Seſton ocelli,
Et ſpeculam altividam, ſpeculæq; in vertice ſummo
Proſtantem poſcunt pugnantia fata lucernam.
Eheu, quam cæcis mortalia Vota tenebris
Effera ſuſpendit pallenti in nocte Cupido!
Magnamino ſi quis Fortis vim̃ narrat Ephebo.
Narrateque fidem tribuat vel Iuppiter auctor,

Nil minus inceptum tamen hic decurrat Amorem.
Vile nefas anima eſt ſcopulis objecta, per æquor
Per Furias Ventoſque atque infelicia Fata
Tortorem ſequitur, deletque pericula culpâ.
Sola animum exercet, ſola atque infanda libido,
Quoque magis ſola eſt; & quo magis ardua, major
Flamma furit, laceratque uſtæ penetralia mentis.
Atque aliqua è Nymſis tum formoſiſsima fandi,
Nereiſin, pueri quæ Virginitatis honorem
Liquerat in gremio, fatis adverſa ſecundis
Fata canebat; uti tenero per dura natatu
Æquora, naufragio confuderit ante pericla
Æolides; nec ſæva omni pote marmora ponto
Indocileis flammas pueri ſtinxiſſe natantis.
Talia noſter Amor pictâ freta ſæva carinâ
Nabit in obſcurâ poſt viſam nocte Lucernam.
Marmora ſæva viam, dabit & Neptunus in alto,
Nereides puerum manibus per triſtia ducent
Æquora ſuppoſitis; ſupponent pectora Nymfæ,
Ingratoque ſuum deducent tramite Amorem.
Nullæ illi poterunt flentes compeſcere ocellos,
Purpureæ pelagi dominæ; Glaucuſve, ſenile
Vinctus arundineâ caput, & flava ora coronâ.
Cantabat flavo proſtans è marmore dudum
Nereis, auſcultant nautæ; Videt illa Leander
Pectora, quanta ſuo caluerunt pectore nuper.
Nec videt in ſeſe facileis decurrere cantus,
Auribus infelix incumbit utriſque Cupido.
Acribus in flammis rivi ſub imagine parvi
Pendit aquas, fluviumque brevem vocat Helleſpontum.
Omnia vincit Amor; pelagus quoque: non ſuus illi

Reſtat avus: jam littoribus præfixa carina
Exonerat Vectore ſinus; læti arva ſalutant
Patria, adhuc feſtæ ſpiranteis Cypridos ignes.
Præcipuè queis læta eſt, nec conſcia flamma
Abnuit impoſitos aris violenter honores:
Sed croceo amplectens affuſa volumine tura
Omnia pura dedit, fumoſque evaſit opacos:
Pars alia, attonitis ſimiles, imbellia figunt
Lumina humo, tacitáque gemunt mala fata repulsâ.
At miſer hoſpitio peregrino in littore egebat
Iam demum patriam ignorans: ſine mente Leander.
Cui ſuà mens illic, iſthic vaga corporis umbra
Corporis umbra vaga eſt: totâ ſic nocte diei
Mutatur facies, tenebriſque minacibus horret.
Ah quoties fixos oculorum immobilis orbes
Servat in aſpectu Phœbi, & convicia dictat.
Sol aberat, vice terra freti, vice ſidera noctis
Alma nigræ ſtupeant, niſi ſe videatque feratque;
Sic quoque Phœbeo præfertur lumini Orion.
Scilicet in pactis cui lampada ſervat amicam
Sol novus, hanc ſequitur, noctemque exoptat ab illo
Nec minor ex aliâ deceptam parte puellam
Cura coquit, ſæpè illa genus, ſæpè illa parenteis,
Hoſpitis infidi palleſcit ſæpius ora.
Nobilitas generis, & formæ Gloria, caſtam
Stare jubent; venit infandâ trux nube Voluptas,
Et mentem amentem cæco diſcrimine verſat.
Vrget Amor, vultus ſemper nova forma Leandri
Auget, uti impreſſa eſt animo: videt eſſe cupitum
Majoremque videt: præſto eſt gratiſſima fantis
Gratia, nectareo manant ardentis ab ore
Ambroſia, ingenuo ſpirantia, verba, lepore.

Pectora quæ ut tenuere ſemel, crevére tenendo.
Talis erat; quæ forma Dÿs, qui fulgor Amori,
Gratia quæ Phebo, dantur quæ membra Lyæo,
Hæc ſimul ille tenet: Caſtam flos nubilis intrà
Ætatem ignoto depaſcitur igne maritans:
Forma comes ſequitur flammam, ſufflatq; cadenti
Semper ab igne animam, victo quem pectore ſervat.
Liquida ceu varios quondam cera induit uſus,
Sole laceſsito, digitis ſubtilibus urget
Quam puer, & radio cui pingit ſigna Magiſter.
Signa duodenis cælum regnantia formis.
Volvitur in curis animumque eluſa puella
Dividit, ut Boreâ pelago ratis acta rapaci.
Nunc cavet hâc ſcopulos, illàc pendentis arenæ
Inſtabileis portus, nec certo errore ſecuta
Orbem agit obliquum: quantum eſt ſalis, æquore lato,
Tantum habet hæc ſpatÿ, ſpatiumque amittit habendo.
Sic animum tremebunda huc atque huc dividit Hero.
Nunc ſedet intactam thalamo ſervare corollam,
Pacta vetant; reſtant pactis genus atque parenteis.
Iam fugit à culpâ, Virgo jam in virgine vincit,
Cum redit infelix juvenis, auditaque creſcunt
Vota palàm; ſtantem videt, ut venturus amanti,
Iam premit uda potens rorantibus oſcula labris,
Iam videt & tangit; jam cætera victor habebat
Cum redit ad ſemet, jam deplorata recurrit
Virginitas, lætamque videt ſine labe reverſa:
Imperioſus amor nunc per freta ducit amantem,
Iam videt adſtantem, jam ſummâ in turre receptum,
Odit eum abſentem, præſentem amat; inque futuris
Mollem animum exercet, nec viſa pericula vitat.
Omnis in hoc modo cura; quibus ſua pacta refutet,

Ee *Neſcit,*

Neſcit inops, verba hæc, meditataque carmina delet.
At cum grata fides, & primi ſanctio lecti
Iamque ſubit juvenis; nocturnaque templa, Deique,
Fœderis ingenui teſtes; ſuper omnia adorans
Eminus ipſe, & verba mero ſtillantia melle,
Necquicquam dura eſt, necquicquam oblivia fingit.
Optat eum mutare fidem, ſed fallere mors eſt.
Mors etiam falli eſt, & non vitabilis ardor.
Fluctuat infelix, nec inexaudita pudori
Virginitas, ſed ſpreta palam: Venus ipſa medullis
Bacchatur, gravior quia non experta puella eſt.
Vt ſtipula agreſtis, multo quam rore madentem
Infudere foco: flammam fruſtratur, & ultrò,
Invitat, ſtridore rudi: flamma ambit hianti
Circite, & amplexu ſenſim dominatur avaro.
Intereà evectus Veſper Cythereia monſtrat
Sidera ab Occaſu, Solemque invitat in undas,
Sol ſequitur juvenem: dubio ſtridore cadentem
Audierat Tarteſſiaci ſacer accola Ponti.
Evolat urbe puer; manibus cuſtodia lapſum
Quærit eum è mediis, urbemque ad littora ducit.
Sed neque cunctantem, neq; conſpexére natantem,
Nec redeuntem aliquà: cæcos Venus induit artus
Nube novâ, denſatque auras, corpusque notantum
Subtrahit ex oculis: jam primâ in littoris orâ
Ambroſiam poſuit tunicam, & nudata tenebat
Membra loco; tum purpureo te, Veſper, ab ortu
Manè reverſurum, Lunamque atque aſtra ſalutat
Cætera, nictanteis oculos ſervantia cælo.
Æquore dein libat latices, dextrâque ſub auras
Spargit, & æquoreo votum facit hoſpes Amori,
Multa ſuper pelago memorans; Neptunia quando

Numina

Numina placatas reſerarent mitibus undas
Artubus, & charæ mare ſiſteret in loca Nuptæ.
Te puer, effigies Cythereïa, Veſper, adoro
Pacatis nantem radiis freta perfida cerne,
Nec prius erubeum nocti jubar abde futuræ
Lampada quam noſtræ conſpexeris orgia Vitæ,
Suſpenſam è turri, tum demum, Veſper, abito.
Tu quoque tu, Omnipotens Lunæ clarentis imago,
Diva fave, ſi vera mei docuere parenteis,
Latmia te quondam paſtoris regna ſecutam,
Orbividam ſpeculam cælo liquiſſe ſereno.
Voſque minore dehinc nictantia ſidera, cultu,
Sidera nocturnos pelago deducite Amoreis.
Tu verò ante omneis, Neptuni maxima conjux,
Flecte viam ad littus, nec brachia jacta refuta.
Nec pedis officium laßi deſiſte iuvando.
Voverat; audivere Dÿ, nec ſævus in omni
Tantum unus numero ſuperum, qui candida nollet
Dicta favore ſequi: mirantur ſcæva Leandro
Aſſenſum, Parcæ, dare Numina, Fata rebellant.
Verum ea quid prodeſt placido exorare favore,
Si, puer imprudens, Ventos neglexerit? & vim
Tempeſtatum atram votis placare ſupinis?
Audÿt Aeolii frœnabilis obÿce ſaxi
Turba, Deos orantem, & ſeſe expectavit in illis.
Non aliter, neglecta furit, quam lumine diro
Cum gravis immiſit ponto ſoror; aurea fruſtrà
Caſtoris & Pollucis eunt ſervare carinam
Lumina; vincit atrox Helenes fragor: at via portam
Hippotadæ munita negat, ter carcere pulſo.
Quæſivere abitum; ter ſceptra immania ſenſit
Agmen agens Boreas, indignatique reſorbent.

Flamina, crudeli queſti de principe, fratres.
Interibi in pelagus corpus juvenile Leander
Iecerat, Ambroſijs invadens æquora membris.
Vt quondam ſudi fulmen Iovis aurea portat
Omnia, & in terram placido delabitur æſtu.
Aeriæ arrident nebulæ, comitque ſerenum
Lux nova; vel quando Paphiâ de rupe Cupido
Deſilit in pontum, curritque per æquora ſiccis
Flammæ vi, pedibus: materno menſe reſignat
Duram hyemis faciem, talis de littore primo
Deſilit: acceptum viridi Thetys extulit alveo.
Supponunt pedibuſque manus, manibusque ſalaceis
Pectora Nereides: ignarum ſemita ducit
Nulla quidem, ſed imago, Dijs fingentibus, ejus.
Cernit aquas canâ ducenteis lineam in undâ,
Et ſequitur ductam: nec enim ſine Numine dextro
Prima via eſt: Delfin caudâ ſublimis aduncâ,
Suſtulit, & blandis nantem rumoribus implet.
Stabat in arce ſua: pendenti mente, puella,
Tempora nota videns, nec quæ facienda videbat
Aut daret infecta: ſponſum, crudelis in æquor
Spe nitida extractum pelago nunc deſeris alto?
Quantum erat hæc illi, caſtè quæſita, negari?
Prima tua iſta fides? ſic juramenta retractas?
Vllane deſertis in montibus, ulla reperta
Tam fera, ſæva fera eſt, quæ cum traxiſſet in æquor,
Fluctivago in ponto miſerum ſpectaret amantem,
Nec tenuem daret igniculum, quo enare videndo
Ad terram poſſet? Satis eſt immitia porro
Contra ſpemque fidemque retractari orgia Amoris,
Cum tenerum è duro ſervatum eſt æquore corpus.
Sic virgo in certâ ſuſpendit lampada tamdem

Turre

Turre manu; per aquas ducentem fata Leandri,
Lampada, quâ juvenem devectum viderat antè
E regione procul cæcâ figebat Abydo.
Nec tamen intereà gratiſſima fœdera mens eſt
Porro ſequi; modo ne ſævis mergatur ab undis
Curat, ubi primum juxtà ſua mœnia carum
Viſura eſt juvenem, putat inde remittere poſſe
Vnde aderit, multum magnos cauſſata parenteis.
Has olli ob domitum nectebat fraude pudorem
Inſidias, Amor, & dubitantem in cæca trahebat
Saxa, modo incauto liquiſſet littora ſaltu,
Mox pedibus falſas ſubtertracturus arenas.
Talia dum meditatur, ab excelsâ videt arce
Spem fulgére ſuam: nihil ille ad ſidera porro
Votorum facit, aut Nymfarum curat honoreis,
Omnia in adſpectu, Via, Fors, Favor, Arma ſalutis,
Lampadis affulgent; oculis Amor addit acumen
Vt nec dum viſam pro visâ luce ſequatur.
Nec mora projectu membrorum, brachia remos
Exſuperantque pedes; vix gnarum mole ſub altâ
Siſtit Amor, tum voce palàm clangente puellam
Suſcitat; hæc audit ſed, tamquam ignara, volebat
Non-audire diu: compreſſa ſilentia labris
Erumpit vox una, veni: Pudor omnis ab unâ
Exſulat, & viſo ſpes Virginitatis amante
Prima fugit, miſtamque Noto ſeſe imputat auris.
Clauſtra manu niveâ reſerat, nutrice puella.
Incomitata ſuâ; ſponſi quæ conſcia pulcri,
Solaque cunctantem hortatur, ducitque negantem,
Vt patuere fores, nudis amplexibus udum
Inretit corpus, neque vocem aut verba moratur
Limine ſic prima, ſine voce & mente revincti,

Omnia junxiſſent votorum millia in unum,
Sedula ſed Charme, trepidos ſolata timores,
Admonet, adſcendant turrim, thalamoque ligentur.
Mox ut eum tetigére, maris piſcoſus amaror
Vnguine diluitur pretioſo: in gaudia porro
Vela amor ingenuus laxat; nec zona ſoluta eſt
Ante tamen, quam conſponſo genialis honore
Fœderis, extremâ cecinîſſent talia fini.
Per te, chara, meam, ſic ſis mea; juro Leander.
Quam caput hoc Herûs nullam mè vivere porrò
Velle diem; mea vita tua eſt; jungemur in unâ
Morte, pares flammis, & eodem uremur ab igne.
Vnus habere rogus duo corpora debet amantum.
Queis mens una fuit, dum candida Parca ſinebat.
Dixit: ei totidem conjurat verba puella
Verba ſecuta ſuis; infeliciſsima; quæ ſe
Ereptam propriis, alienis tradere fatis
Malit: Amor bona dicta, ſuâ deſcripta tabellâ,
Conjunxit fatis: tabulam Parnaſius amnis
Servat, inexpletumque rigat lacrymantibus undis.
Vidit eam exſcripſitque, & carmine condidit iſtô
Purpureus juvenis, caſti mirator Ephebi.
Illum annis, animis, formâque & ſorte decorum
Eripit à vulgo, Muſæaque numina juxtà
Cum primis colere, & cultis reperire decorem
Fama jubet: paret Famæ, ſuaque arma tenebris
Eruta, trans nebulas Iovis in penetralia condit.
Purpureus juvenis, caſti mirator Ephebi.
Cætera quid longis opus eſt detexere dictis?
Quiſque quid auſurus tali ſit Lege, Domi ſcit.
Scire decet quod quemque, ſuperflua pompa doceri eſt.
Oſcula junxerunt, non oſcula ſola, ligantur

Spiritibus

Spiritibus alternæ animæ, tranſire laborant
Altera in alterius mentem; nec pectoris ambo
Quiſque ſui diſcrimen habet; ſic vivere votum eſt
Sicque mori; exhalant animas, ducuntque viciſsim.
Mens oblita ſui nil cætera curat, in unâ
Sede vacat labris, ludentiaque oſcula Linguis
Digerit, & peniti cordis devergit in antrum.
Confuſis in ſeſe innectunt corpora amanteis
Corporibus, vivoque ætatis flore fruuntur.
Iam Roſa decerpta eſt, tener huic populator amando
Liquitur; ut totâ ſenſus cum mole laborent
Pars ſua cuique perit, de quâ novus exſtet in horto
Flos, veterem exſcribens. nti ſit nova gratia Nato.
Patranteis titubant, grati que tremoris ocelli
Dulce gemunt pondus, gaudentque hoc teſte notari.
Virginis in factum rediјt Pudor altaque Laudum
Gloria decreſcit, cum quod ſe perdere ſentit
Reſtituiſſe nequit, docileis victoria ſenſus
Placat, & amiſſum meliori germine penſat.
Ante oculos natat alma, nec exſatianda, Voluptas,
Quæ ſenſim priſci populata Cupidinis arma
Flagrat Amore novo, ſentitaque gaudia rurſum
Flagitat, intereunt caſti gratiſsima luſus
Pignora Virginitatis, in hoc anima omnis Amore eſt.
Viſa dies fuerat lento conſidere curru
Et trahere ingratam longa in diſpendia lucem;
Nunc brevior ſeſe, nox imperioſa, putatur.
Luſerunt totam, non exſatiatus uterque;
Nec ſomnum feſsis viderunt prælia ocellis,
Prælia vix viſi prægustaviſſe Diones
Luciſcit cælo Phœbi armiger: aurea ſenſim
Exſcindit thalamo Tithoni nupta: videre

 Diſsi-

Diſsimulant primò, ſed nec vidére, rubentem
Poſtideà clarâ pallentem lampada luce
Phœbei currus ſuper æquora flava refutant.
Oderunt monitus, quæque officioſa vocari
Tum primum meruit, nutrix, ingrata vocatur.
Quid tamen exhauſto moliri tempore malint?
Corcla revelluntur, fluit alta in vulnera ſanguis,
Et madefacta ſacræ violat penetralia flammæ.
Mille modis nox una redit, rediiſſe Leander
Abſcedens ignorat, & inſatiabile fervit.
Cum tamen adverſum pelagus videt, oſcula jungit,
Oſcula quæ nullis æquanda prioribus ipſe
Confiteatur Amor: lacrymis maduére profuſis,
Illa velit juncto pelagus tranſnare marito;
Cum videt hunc abiiſſe, abiit, nec credere porro
Qui ita reverſurum eſt; jam non ignoſcit ademtum
Ipſa ſibi, crimenque ſuum putat, eſſe relictam.
Æſtimat hoc magni, diviſque æquata recedit.
Laſſa ferunt ponto fugientis membra Leandri
Rite domum Nymfæ: nubem Venus addit opacam
Conſtitit in mediis quam quiſquam ſcire reverſum
Poſſet, & ante ſuos rediit quæſitus alumnos.
Nil tamen è ſuavi narrat deluſus amore,
Sed, modo dicturum, modo ſe neſcire fatentem
Miſcentemque vagis dictis juveniliter iram,
Deſeruere Patres: tum lætitiæ nova oriri
Signa videt, feſtumque diem, cum pectore ſolus
Ipſe ſuo peragit, Venerisque altaria curat
Viva, ſuæ mentis; nec puncto migrat imago
Unico, imago decens, qualem vovet eſſe, puellæ,
Quàquà it virgineos oculos, & cætera geſtat
Omnia, quæ impreſsit cupido ſacer ignis amanti.

Hoc miſer in divûm delinquens Numina Sancta
Quod pietas neglecta fugit, dum injuria amantis
Creditur, & ſuperis vultum ſubmittere durum eſt.
Nec prius huic pelagus vel mente vagâ uſurpatum eſt.
Nec prius in dubio navit ſuus æquore Rector
Ante, niſi ſuperûm paces oraſſet amicas.
Omnia quæ nunc ſunt rapidis data munera ventis,
Cum jam jam ſuſpenſa freto veſtigia librat
Murmure vix tenui Pontum, ſine mente, ſalutat.
Hoc miſero divum menteis avertit amicas,
Omnia quod male grata, nihil juviſſe benignum eſt.
Vota negat ſolviſſe, una eſt Hero omnia divûm
Numina; quæ Veneris quondam, nunc facta ſacerdos
Deſtituit prorſus matremque Deamque, Leandri
Non olli vetus, in denſo quæ condita luco
Ara manet Divæ, ſuetos adolevit honoreis.
Non ſancti meritâ venerantur lege parenteis,
Irata eſt Nemeſis, & fata hærentia, Parcæ
Præcipitant, mutant ſubtemine vellera pullo.
Diſcite ab exemplo, Pueri, nec numina votis
Quiſque minora ſuis, nec fata putare, labore
Victa ſemel felice, manet niger exitus alba
Abſque timore Deûm, primordia: nec juvet iſthîc
Quod pontum fugiſſe licet: pelaguſque Notuſque
Omnibus in campis, Pietas ubicunque cuiquam
Spreta petit Pœnas: non Lampadis illa nitentis
Orgia, non feſtiva animi deliria curat.
Imminet in nebulâ, & greſſum comitatur euntis
Dum juſtam ſtricto mucrone expleverit iram
Cætera cum læſis ignoſcant Numina divis
Læditur iſte ſemel: niſi ſupplicis ore minantem
Et citò & intrepidè ſedaris, juſta precando,

Te tua damnabit tetri, Mens, conſcia facti.
Omnia qui vincit, ne numen Amoris herile
Cauſſeris; ſupereſt Pietas, plectique volantem
Matre ſuâ puerum; domitoque Cupidine frangit
Imbelleis alas, & tela immania calcat.
Mater ei eſt ſua Temperies, quæ geſta per Oeſtrum
Vindicijs exponit, & aggerat intus agendo
Te quoque, te, divûm neglecto jure, Leandre,
Vltrices ſequitur vibrans Rhamnuſia Pœnas.
Dena bis exierat, repetito per freta amore;
Læta dies; ſpatium incidit Dea longius atrâ
Trina manu, nantemq; ſecat freta ſalſa juvencum.
Ilicet ante ferox, projecto carceris antro,
Erigit inſanis, Aquilo, freta turbida flabris.
Nec tamen horrifero prius inſtat barbarus æſtu
Quam medium juvenem pelagi deprendit humiq;.
Illum, more ſuo, Nymfarum turba, ſecuta,
Candidulis fotum manibus, ſuper alta vehebat.
Omnia non ſaltu, non adverſantia nando
Defuerunt, ſolito ſtans littore, pronus in æquor,
Ducenteis funus vidit Delfinas in alto.
Ducebant patriæ funus juvenile catervæ
Naiades, ſummisque leveis ſuper æquora plantis
Horrida, deſilentis iter devertere tentant.
Stat puer infelix; non finem cernit amandi
Quamquam fata jubent, lacrimisque injuſſa reſultant,
Lumina, nec docilem fugiunt fera ſigna juventam.
Et voluit manſiſſe ſemel, ſed fallere amantem
Erubuit, leviorque fide mors horrida læsâ eſt.
Deſilit; acta levi vada turbine, ſanguine mutant,
Et nivea obſcæno conſpergunt membra rubore.
Ipſe per infectum pelagus ruit acer, iniquus

Infeli-

Infelicem in Amore Deus miſeretur amantem,
Glaucus; equo propior Triton præludere perſtat,
Atque iter ad patrium vorſim deducere littus.
Ergo fatidicâ triſteis agit undique conchâ
Exſequias vivo, ſed quem prope mors ſit amara
Audijt infelix ſonitum, & lethalia frigus
Membra ligat, nec cauſſa mali, ſed terror in hujus
Succedit nomen, peragitque inſtantia fata.
Vt quondam ſtabulis cum ſæva obvertit opertis
Cornua, & occulto, Pan turbine bucera verſat
Secla, rigens, tumidos pridem, quatit aura magiſtros,
Et taciti cæco poſteis terrore reſultant.
Extrà improviſo ſepis proſtrata tumultu eſt;
Spontè ſuâ patuere fores; tubicenque cruentus
Perſonat & multo, ſine nomine, rauca fragore
Prælia bacchantur: tamen infelicis Ephebi
Artubus attonitis ſupereſt mens, fortis amando.
Donec atrox nubes tenebras geminavit ab alto,
Et ventorum animæ, evulſo cum fæce profundo,
Adverſæ obſonuere, Notus Borealibus iris
Pugnat; & adverſos Zephyris furit Eurus in æſtus,
Miſcetur cœlo pontus; cœlum omne reſidit,
Adſcenditque fretum: quid opus juvenilia tanto
Impete quaſſari projecti membra puelli?
Verum ea vis fidi ſemper perhibetur Amoris,
Magna domat: vix ingenteis Elementa fragoreis
Vndique cum geminant, fidus ſuperatur Amator.
Reſtat enim; nec ſæva timet, nec languida curat,
Robora, ſuffixo volat ad ſua præmia corde.
Tantum habet hic fati. Sed tempeſtate profundâ
Actus in ima, dehinc celſo ſublatus Olympo,
Vivebat tamen, atque immitia fila trahebat

Altivi-

Altividâ donec ſuſpenſam turre lucernam
Vidit, eam objectâ tutatur veſte puella,
Florem olei invergens: tutanti barbara reſtant
Flamina, nec flammas jam paſcere Pallas amicas,
Nec jam Vulcani ventis favòr obſtat, & æſtui.
Venti tranſverſis laceratum flatibus ignem
Exſtingunt, nec quicquam inhiat refovére puella,
Ignis ubi perijt vincunt freta ſæva Leandrum.
Iamque animâ exſenſum corpus fugiente, per altum
Fluctibus obſcuris ſurſum & jactata deorſum
Vnda rapit, totâque exercet Nocte potitum.
Intereá fidum exſpectans in mœnibus Hero
Sponſum, avidè in pelagus ſpeculanteis miſit ocellos,
Multa mala indicens exſtincto Lampadis igni.
Cum roſeum emergit pelago jubar; horrida ſidunt
Marmora, ventorum moriuntur inania ſenſim
Murmura: eos ſolito frænavit carçere rurſum
Hippotades, poſteisque jugis obſtruxit aënos.
Stabat adhuc excelſa loco; nec deinde videnda
Aſtra premit votis, & quem prius exſecrata eſt
Solem avidè poſcit nec quæ mala poſcat in illo
Scire poteſt ſibimet: niſi quod mala cuncta vident:
Quod ſponſo tantâ jampridem nocte carendum eſt.
Vix bene purpureo radiis freta ſole relucent,
Et viridem flavo conſpergunt lumine pontum.
Nox etiam incertæ pugnabat victa diei;
Monſtrat Amor lacerum, turris fundamina propter
Ah lacerum; jam non ſpectandi, corpus amantis.
Ipſa ſibi indicio eſt; nec adhuc bene viderat; ille eſt,
Ille fuit, clamat: flavosque à vertice crineis
Attonitis rumpit manibus; ululamina prima
Non nutrix, non ipſa capit: ſine mente querella

Prima

Prima fuit; non verba malo ſatis apta dolori,
Repperit, ipſe furor verba indigniſſima dictat.
Erumpit tamdem: ſic, ô Chariſſime, ſic ô
Et tamen inquit, ades? nec me tua ſancta fefellit
Morte fides, nec te par mox mea fallet eodem!
Iungam equidem carum caro cum corpore corpus,
Quodque, mare inſiliens ſperaſti; prorſus habebis.
Vel ſic care mihi! Vos ô crudelia Divûm
Numina; digna ſuo ſi quiſquam ea nomine cenſet,
Cum teneram tanto fraudaſtis amore puellam,
Ipſa ſuum ut pelago juvenem committeret alto:
Iam jam ego nec divos, nec credere Numina poſſum.
Qui fidei faviſtis, ut hæc mox ſine fideles,
Numine confiſos tanto, traheretis amanteis
Vos fidei adverſos miſiſtis in æquora ventos,
Quorum ego ſub nutu, nullo Rectore, teneri
Omnia nunc demum, miſera atque improvida, diſco.
Quamvis hoc nobis rapuiſtis, uti face in uuâ
Viventeis, vitam nequeat decurrere uterque
Qualem iſto meriti ſumus & ſperavimus auſu
Hoc numquam tamen, hoc numquam rapietis, ut uno
Poſt fatum infelix pelago tumulemur uterque.
Quo nunc me ſervaſtis, ut orba puella Leandro,
Illius è celsâ ſpectarem turre cadaver:
Mox noſtrum in caro ſpectabitis, heic quoque, funus
Funere; nulla meam retinebunt ſtamina vitam.
Vos vaga ventorum, bacchantia per mare magnum
Flamina, in æterno teneat Rex carcere veſter.
Tuque dies, quæ prima mei mihi nuntia fati es.
Dum rediturum aliJs exſpecto fluctibus illum
Illum, illum, miſera; in cujus modo nomine triſti
Commorior, mecum & jucunda vocabula verſo.

Sæva

Sæva dies, te Sol ſemper deploret eamdem.
Nec choreis umquam, nec tu celebrabere tædâ,
Sancta ſed infauſtæ ſervabis dicta Puellæ,
Infelicis, Amor quam celsâ turre volentem
Præcipitat; te nubis iners premat undique pallor,
Et viridi obſcænum contriſtes frigore cælum.
Æquora pons jungat, & terra abſorbeat ima
Tartara mole ciens; pereant locus atque pericla.
Vos miſeri, amiſſâ natâ, lugete parenteis,
Et qui me cupidam non indulſiſtis Amori,
Vt flos virgineus voto marceſceret atro,
Spemque procis dubiam dictis luſiſtis iniquis,
Quorum ego, ceu Sacri Veris pars magna, reporto
Crimina, & à vobis meritas exhaurio pœnas;
Ah vobis meritas, natæ mihi deinde luendas;
Nunc pro purpureo thalamo mihi buſta parate,
Pro pinu geniali atras ſuccendite taxos.
Flammea det multo reſtinctus ſanguine carbo,
Vos mea pro dulci cinis imperfecta Nepote
Afficiat, gremium hæc ſpes conſoletur avorum.
Vnum hoc; nec caro dejungite corcula corde
Noſtra, ſed unanimes urnâ confundite manes:
Vmbra duobus eat de corporibus ſimul una,
Vna, nec Elyſios duplex, niſi nomine Solo
Trans loca plorantum gaudens tranabit in hortos
Cætera venturis legatur cura Poetis.
Clamat enim clarè meque in ſua fata, Leander.
Seram etiam, poſcit: Veniam cariſſime, qualem
Sponſa Fides, tua mors, & barbara fata vocarunt.
At, prius ac pereat, fungatur læſa Cupido
Vindicibus verbis, & mortem carmine penſet.
Carmine; quod divis ſupremâ nunc voveo horâ,

Hora

Hora ſuprema mea eſt, intrabit Spiritus auras,
Membra ſolo, modo pulcra, meo cum flore, jacebunt.
Exierunt mihi perjuris data tempora fatis;
Non hanc producta, non in ſpem hanc denique natæ.
Hei mihi, non mea nunc, ſed fata mei mihi mortem
Ah gratam juvenis mortem, ſine tempore, portant.
O tua ſic, ô te tua ſic; ſic lugeat, ô te
Tartareâ in ſpeculâ, Thrax perfide, lugeat uxor;
Vt miſeram modo me miſero ſpoliare marito,
Vt, Borea, potuiſti: eheu! ſeu turbine diro
Hoc aliæ fecere animæ; ſive inſimul omnes.
Infelix igitur nunc horrida fata ſubibo,
Infelix, nec fortè ulli miſerabilis, Hero!
Nox ventura artis modo me circumvolat alis,
Lux abit, hæc ſuprema meis data, lux mala, ocellis.
Ah immitia, ſi quæ numina noſtra videtis,
Fata, meô numquam quaquam mala, læſa piaclo.
Ah quam grande decus fidam jeciſſe puellam,
E ſpeculâ thalami thalami, caſtique pijque,
In pelagus dirum! decet hæc clementia divos!
Altividâ è ſpeculâ, thalamo caſtoque pioque
In pelagus dirum mea me rapit, ah pia, virtus!
Infeſtæ contrà multæ Veneri Fideique.
Cum non jam charis vivunt longiſsima fata!
Quid teneris nocuit ſolem me cernere ocellis.
Aut quid diſplicuit noſtri tibi, barbara Clotho?
Aut quid ego admiſi? quid ego committere quivi?
Quæ modo ibi jaceo fera ubi merſere Leandrum
Marmora! ſed quoniam tanta eſt ſitis hujus in aſtris.
Sanguinis, ibo equidem, voſque hoc ſatiabo piaclo,
Ibo equidem, ô ſuperi, miſera, & miſerabilis Hero.
Plura locuturam filo rapuere reſecto

Flens

Flens Lacheſis,nec læta ſoror:ſalit impete magnô
Turris ab excelſæ ſpeculâ,quà mœſta cadaver
Antideà vigili lacerum ſpectarat ocello.
Et lacera ad lacerum devenit ſponſa maritum.
Membra,quibus poterant exſtincti vivere amanteis
Sparſa jacent ſaxo; cerebroque adſpergitur Herûs,
Cuſtodem turris,quam conſtituere Parenteis.
Movit Amor mœſtos,movit fortuna; Parenteis,
Marmor habet cinereis unum,una inſcriptio binos.
Vnum habet hos marmor; titulo confunditur hoſpes.
Hæc ego formoſis impendi dicta puellis
Aurea cum nondum tenerâ lanugine malas
Purpureæ veſtis,domitrix ætatis habebat.
Priſca ſitu evolvens ſanctorum oracula vatum.
Vatibus in teneris quondam quota pompa futurus.
Mens mihi non hæc eſt molleis ſeducere Ephebos
A venerandarum virtutum ſemitâ in altas
Errorum tenebras,& cæcum lumine vulgus.
Cui lyra,grande ſonans, dudum claudentis jambi
Alite reclúſit ſtoæ myſteria ſectæ.
Sed magis exemplum fugiendi ponere Amoris,
Inſidias & tela,modis fallentia miris.
Qui ſapit,exitio alterius,cavet atra pericla,
Adverſoque animum ſapientem opponit Amori.
Cætera quid noſtris opus eſt depellere dictis
Crimina? Vulgus iners virtus eliminat iſthinc,
Nec metuo infeſtâ ludenteis indole ſannas.
Candidulum multo pectus cui floret honore
A ſtudijs Sophiæ,quid inanis turba laboret
Erubui pridem curare;pedemque retorſi
Ne latitantem herbæ ſub tegmine comprimat anguem.
Spe Famæ inſignis,re Nobilitatis avitæ.

Nec

Nec ſolum his, blando detextis carmine, dictis
Purpureos pueros, quæ ſint facienda, monebo,
Longa duodenis inſerta volumina libris
Salvificum expedient jucundis dogma Camœnis.
Vnde, meum corpus cum terra; animumque tenebit
Aſtripotens, reducem vitæ è diſcrimine, Olympus,
Fama meorum ingens ſtudiorum ſidera tangat.
Vtilitasque ſacris pia debita rite loquelis,
Parte quoque è noſtra mundum extendatur in omnem.
Tum niveis contra ſublatum Gloria bigis
Eripiet morti, nomenque perennia noſtrum
Fata ſequi dabit, & charo ſacrum eſſe Nepoti.
Ibo per Elyſios incinctus tempora campos
Bacciferis lauri ramis; priſcisq; ſodalis
Vatibus, augebo numeros Pietatis amicis.
Vnde meæ Chriſtus vitæ, Dux; crimina coram
Deleat, & meritis ignoſcat Gratia culpas
Niſa Dei. Hæc perpes ſpondet ſibi præmia vates.

FINIS LIBRI TERTII.
LEANDRIDOS.

C. BARTHI.

MVSÆI DE HERO ET LEANDRO LATINA VERSIO.

DIc Dea Cæcorū teſtem mihi lampada Amorū,
Perq; mare in noctē nantū vectorē Hymenæū,
Concubitū Auroræ invisū, tenebraſq; ſequentē.
Et Seſton & Abydon, ubi nox nupſerit Hero.
Lampada nūc audire juvat, nantēq; Leandrū,
Lampada, qua Veneris portat rata nuncia ponto.
Nuncia noctinubis Herûs decus addita tædis.
Lampada, Amoris opus, quam ſidera Iuppiter inter
Officio poſtquam eſt nocturno functa, locatam
Debebat ſponſis ſacrare, Cupidinis aſtrum.
Quippe miniſtra vigil curarum, in Amore furentum,
Nuncia ſervavit inſomnis juſſa Hymenæi;
Ante truces ventorum animas, atque hoſtica flabra.
Verum age in exitio nobis functa accine eôdem
Lampadaque exſtinctam, & pereuntis fata Leandri.
Seſtos erat, contrà, medio maris æquore, Abydos.
Inter ſe vicinæ urbes, ſed flexus Amoris

Arcus,

Arcus,utramque unâ conjunxit utrique ſagittâ
Virginis & pueri flammans face pectora;Virgo
Hero pulcra fuit,puer aptus amare Leander.
Seſton virgo colebat,hic oppidum habebat Abydi,
Quiſque ſuæ, florens vice ſideris,urbis ocellus,
Inter ſe ſimiles. Quod ſi tranſiveris illàc.
Quære mihi turrim,de quâ olim Seſtias Hero
Lampada habens duxit nantem vada ſalſa Leandrum.
Quære etiam antiquæ freta pontiſona,hoſpes, Abydi
Nunc quoque ſubmerſum deflentia Amore Leandrum.
Verum,unde è patriâ venit puer hoſpes Abydo
Ipſe Herûs in Amorem & Amore ſubegit eamdem.
Hero pulcra quidem,Iovis alto è ſanguine virgo,
Expers conjugij,Veneriſque antiſtita,turrim
A genitrice procul,ſtantem prope littus,habebat,
Altera ceu Regina Venus,caſtoque pudore
Victa,in nuptarum venit collegia numquam.
Nulla choros dulceis æquali in pube frequentat,
Invidiam vitans muliebrem,ob munera formæ.
Vt ſolitæ pulcris pulcram invidiſſe puellæ.
Olli cura manet Venerem venerarier;olim
Sæpè etiam oblato libamine placat Amorem,
Flammiferam metuens, cæleſti matre, faretram.
Sed neque ſic potis ignivomas vitare ſagittas.
Vulgivagum Veneris feſtum jam turba colebat
Seſtiadum,venitque diem cultura ſacratum
Inſula certatim;quamcunque pede alta coronant,
Feſtinans ſtudiis.Iamque Hœmonia omnis & alto
Cypros adeſt pelago;mulier quoque nulla Cytheræ
Vrbibus immanſit,non quæ juga odora choreis
Exercet Libani;præſto eſt vicinia tota

Et Phrygiæ cultor, nec longæ civis Abydi.
Nullus non illic juvenis cui cura Puellæ.
Quippe illi ſemper famam per feſta ſecuti
Non tantis adſunt ſtudiis ad dona Deorum,
Quantis collectas feſtinant cernere formas.
Verum templa Deæ gradiens ſuperaverat Hero
Gratividam faciem fulgenti lumine criſpans.
Candida ceu roſeis per nubes, Delia, malis.
Purpureus niveas lambebat circulus oras
Summus utrique genæ: Bicolor Roſa qualis obitur
Ingenuâ calyce: & dicas ſpectator ab Hero
Membratim lucere Roſis viridaria plenis.
Tantum olli teneros artus rubor aptus habebat.
Candidulam greſſu tunicam quatiente puellâ
Ipſa etiam roſeo veſtigia flore nitebant.
Corpore de toto Charites hinc inde fluebant.
Treis veterum Charitas mentita eſt fabula; centum
Ridenti Charitas uno pullabat ocello.
Hero digna ſacris Cythereæ inventa ſacerdos.
Hero virgineas longum prægreſſa catervas,
Myſta Deæ veneris, Venus altera præpete formâ.
At Iuvenum teneras ſubijt nova flamma medullas
Nec vir erat ſponſam qui non optaret habere.
Et quocunque pedem benè in exſtructâ æde movebat
Spectanteis oculos animosque & corda trahebat.
Miratusque aliquis juvenum, ſic ore locutus.
Spartam adij, viridi claræ Lacedemoniis urbem,
Gloria ubi oppoſitas mactat certamine formas.
At pueram haud reperi talem, teneramque catamque.
Fors juvenum Veneris Charitum una altaria curat
Deficior ſpectando oculis, mens nulla tuentem
Se ſatiare poteſt; mortem pro nocte paciſcar.

No

Non ego me ſuperis æquali vivere cælo
Malim, ac conjugio felice potirier Herûs.
Sin verò, & non eſt Veneris tangenda ſacerdos;
Tale voles, Cytherea, thoris decus addere noſtris.
Talia diceb·nt juvenes, vulnusque premebant
Virgineâ in formâ variâ ratione furenteis.
Durifer ô Leandre, tibi ut viſa incluta virgo eſt
Percuſſam non vis tecum conſumere mentem,
Ante exſpectatum domitus flagrante ſagittâ
Vivere deſperas niſi conjuge nobilis Hero.
Fax ſimul igneolis creſcebat Amoris ocellis
Pectoraque invicti flagrans furor ignis edebat.
Inculpatæ etenim celeberrima forma Puellæ
Aligera eſt hominum ſeclis magè acuta ſagittâ.
Fit via trans oculos, oculi figentis ab ictu
Labitur alta virûm in præcordia volnus Amoris.
Hunc Stupor, & Tremor & Pudor Inque pudentia vincuut,
Intremuit cor, captivum Pudor altus habebat.
Obſtupuit formam eximiam; ſuperatus amore eſt
Deinde pudor: facit audacem abſque Pudore Cupido.
Mox tacito contrà pueram pede conſtitit ultrò.
Hirquam oculorum aciem vultu torquente doloſo,
Inſono amans nutu mentem ductare puellæ.
Ipſa autem ut juvenis pellacem ſenſit Amorem
Gaviſa eſt Chariſin. Furtim quoque ſæpè venuſtam
Abſcondit faciem, geſtûs imitata juvenci,
Nutibus in tacitis mittens reſponſa Leandro,
Exertatque iterum: Iuveni intima mentis obibant
Gaudia, perceptas pueram non ſpernere flammas.
Ergo dum occultæ captus puer imminet horæ,
Corripiens Aurora diem conceſſit in undas,
Et ſtetit in dubiá contrà vigil Heſperus umbrá.

Ille audax animi teneram prope conſtitit Hero
Vidit ut atratas inſurrexiſſe tenebras.
Et roſeos taxim digitos conſtringere certat,
Imitus hauſta ciens ſuſpiria; At illa ſilendo
Indignata velut roſeam trahit improba dextram.
Vt vero argutæ nutus videt ille ſolutos
Dædala confidente trahit manu amicula puſæ.
Vltimaque hanc ducit ſacri in penetralia templi;
Sæpe gradu lento veſtigia pigra morantem,
Qualis nolle ſequi; tali dein voce locuta eſt;
Fœmineo fruſtra ſermone minata Leandro.
Quid miſer inſanis hoſpes? quo virginem agis me?
Ito viam hinc aliam, tunicâque faceſſito noſtrâ.
Iram opulentorum noſtrûm reverere parentum;
Non tibi fas divæ Veneris contingere myſtam.
Haud leve virgineum eſt facinus penetrare cubile.
Sic effata minans, teneris rata dicta puellis;
Ille ut fœmineasque minas, ſuavemque furorem.
Audiit, adgnovit captarum ſigna puellarum.
Illæ etenim cum jam pueris cœpére minari,
Dicta minæ Veneris ſub nuncij imagine portant.
Purpureæ pueræ collo puer oſcula odoro
Talia deinde loquens figit, ſuperatus Amore.
Poſt Venerem mihi cara Venus, poſt Pallada Pallas,
(Non etenim à nobis mortalibus addere, Virgo,
Æqua Iovis, virgo, ſoboli perhibere nobis)
Felix quo plantata patre es, quâ nata parente es,
Ter felix venter qui te geſtavit! Amoris
Imperio effuſas audi miſerata querellas.
Cura operas Veneris, Veneri velut apta ſacerdos.
Huc ades, & divæ legi ſis myſta jugali.
Non fas eſt Veneris cures altaria Virgo,

Virgi-

Virginibus non læta Venus; ſi ſacra Deæ vis
Diſcere, ſi ritus atque orgia fida tenere,
Sunt lecti & tædæ. Tibi ſi Venus aurea cura eſt
Mulcenteis animum leges amplectere Amoris.
Supplicis ipſe habitu, vel, ſi vis, conjugis adſum,
Quem venatus Amor privis tibi, chara, ſagittis.
Audacem Alciden veluti celer, aurea virgæ
Sceptra tenens, Nymfa ſub jardaniâ ſervitum
Mercurius duxit, Tibi me Venus aurea ſiſtit
Non ſapiens Atlantiades: Nec te latet, olim
Arcadiæ virgo, fugiens, Atalanta, cubile,
Milanionis, ut invitâ Venere auſa puella eſt
Virgineum ſervare decus. Mox deinde coacta eſt
Hujus Amore meri, longè quem ſpreverat olim.
Tu quoque, chara, voles; Veneri cave condere bilem.
His mentem dictis renuentem cepit in illâ
Pectora Amoriparis tangens errantia verbis.
Virgo tacens nitidos ad humum deflexit ocellos
Abſcondens roſeo pudibundas lumine malas.
Et terram ſummis pedibus terit. Apta Pudori
Sæpè humeris tunicam manibus contraxit ab altis,
Omnia quæ victæ prænuncia mentis: & olim
Si qua ſilet virgo, jam ſe non nolle, profeſſa eſt,
Dulcacido jam dum ſuperata Cupidinis ictu.
Dulcibus interea flagrabat ab ignibus Hero,
Attonitiſque oculis formam mirata Leandri eſt.
Dum vero inclines terræ figebat ocellos
Ipſe ab Amore puer flagrantia lumina volvens
Nuſquam aciem cervice movet ſplendente puellæ.
Serò adeò dulci virgo ſermone locuta eſt,
Humentem ſtillans pudibunda per ora ruborem.
Hoſpes, ab his etiam poterat lapis eſſe loquelis.

Mollior, ah quem te liras docuiſſe putemus
Flexamina vocis? quis te, ah, Deus appulit iſthuc
Patria ubi noſtra eſt? nunc hæc fruſtrà omnia dixti;
Hoſpes enim infidusque meo potieris amore?
Legitimæ nullo jungent nos fœdere tædæ,
Quippe pater materque vetant: Quod ſi tibi cordi
Hoſpitis in ſpeciem patriâ mihi vivere in urbe,
Non poteris Veneris furtivæ nocte fruiſci.
Lingua etenim eſt hominum probricupida; & tacite quæ
Patrabis, vulgo in trivijs audita canentur.
Da nunc quæ tibi ſint nomen patriamque: latebunt
Nec te noſtra: Hero dederunt mihi nobile nomen.
Turris cælividens domus eſt circumſona nobis
Littore in undifrago, patriæ prope mœnia Seſti:
Vicinus mihi pontus, acerbâ lege parentum,
Non metum æquævi cœtus, non ulla chorea
Nota mihi juvenum. Nocteisque dieisq; tumultus
Ventorum, Pontique fremor circumtonat aureis
Dixit, & roſeas veſti tegit abdita malas,
Victa Pudore iterum ſuaque in ſe famina damnat.
At Iuvenis ſtimulo cupide percuſſus acuto,
Volvebat ſuperanda modis quibus arma Cupido
Ferret agone novo. Domat ille quidem alta ſagittis
Corda virûm, Medicas idem tamen admovet arteis
Conſilij varius: ſic quos modo vicit Amoris
Ictibus omnidomis, mortalibus ipſe Cupido
Conſultor præſtò eſt, & quæ fert vulnera tollit.
Ipſe etiam auxilio curas lenire Leandri
Adfuit: is dictis gemitum ſuperavit acutis.
Chara, tuum propter pelagus mihi nabile Amorem eſt
Ipſa licet flammis inſurgere marmora certent,
Excludantque viam; ratibuſque impervia pugnent.

Dum

Dum tua me ſperem tenuiſſe cubilia, Virgo,
Non maris horriſoni timeam tranare furoreis,
Humida nocturnus portans tibi membra maritus.
Per celeris tranſmittam Helleſponti æquora: Abydum.
Quippe, tuis habito vicinas arcibus arces.
Lampada tu tantum ſuſpenſam oſtendere turri
Lampada per tenebras, procul è regione, memento.
Vt, velut in fluctu navis deprenſa marino,
Navis amoris ego cernam tua Lampadis aſtra.
Hanc uti conſpiciens ne tardi ſigna Boetæ
Nec videam plauſtri ſicca, aut gravida Orionis,
In patriæ adverſæ dulcem me ſiſtere portum
Niſus, at ò, ventos cures caviſſe ſonanteis
Lampada ne, exſtinctam noſtrâ cum morte, refellant.
Lampada luçifero ducentem lumine vitam,
Si vero eſt animi noſtrum reſciſcere nomen.
Ecce Leandrus ego dignus facie conjugis Herûs.
Olli compoſitis ſic, tecto nomine, furtis
Nocturnos taciti conteſtabantur Amoreis.
Nunciaque elatæ rata cuſtodire lucernæ.
Illa quidem è turri ſuſpendere lampade lucem
Ille autem longas tranſire natatibus undas.
Sic pacto vigili noctes per amore futuras
Inviti à ſeſe tamen abſceſſére coacti
Virgo ſuam ad turrim, juvenis (ne nocte ſub altâ
Deciperent tenebræ) jaciens ſignacula turris,
Munitæ ad firmum rediȷt rate littus Abydi.
Tecta dehinc totâ cupientes prælia nocte
Obſtantem voluere diem decedere cælo.
Cæruleum jam nox currens caligine mundum
Induerat, conſueta viris inducere ſomnum.
At non ardentem vinctura ſopore Leandrum.

Ille maris reſoni ſtans littore, fida manebat
Nuntia, lucentis per marmora ſæva, Hymenæi.
Lampadaque opperiens teſtantem flebile pactum,
Concubitus tecti indicium, latè æquora luſtrans.
Cum verò obſcuram videt increbreſcere noctem,
Extulit, illa, procul radiantis ſigna lucernæ.
Quâ ſimul accensâ properi quoque corda Leandri
Vßit Amor, jußitque pareis ſentire caloreis.
At verò, horriſoni Furias audire profundi
Incipiens, timuit primum, mox talibus audax
Alloquiis mentem conſolaturus obibat.
Difficile, ardor, opus: mare non placabile; verum
Pontus aqua eſt, intus me macerat ignis Amoris.
Sume, cor, igne animum, nec aquæ vaga flumina curæ.
Adſis nunc in amore mihi: quid n. æquora palles?
An Venus è fluctu nata eſt obſcura marino?
Hæc eadem pelago domina eſt, noſtroque furori.
Dixit, & exutam formoſo corpore veſtem
Ambabus manibus, capiti, connixus, adaptat.
Littoreque exſiliit, corpusque objecit in undas,
Lampadis igniferæ feſtinans lumina contrà,
Remex ipſe & claßis, & ipſe domeſtica navis.
Hero autem, ignigerâ ſtans edita turre, tegebat
Veſte ſuperjectâ mutantem lampada vento,
Vndique atroce animâ conante exſtinguere lucem.
Donec Seſtiaco eſt portu male laſſus amator
Suſceptus, raptusque altæ in penetralia molis.
Iam foribus tacitè eſt feſſum complexa maritum,
Relliquias etiam ſtillantem è rore marino
Cæſarie; duxitque adyta interiora cubilis
Virginei, abſtergens madidantem, oleoq; perungens,
Fragranti roſeum, mare olentem exſtinxit odorem.

Dein

Dein lecto in ſummo circumdans corpore corpus
Flantis adhuc ſponſi, blando ſermone locuta eſt.
Sponſe, mihi ante alios duros exercite ſponſos,
Sponſe mali patiens; ſatis eſt ſalis æquore ſævo;
Piſcoſusque fremens e mari tibi fœtor aquai.
Hunc gravium in gremium exſuda tolerata laborum.
Dixit: ei extemplo Zonam diſſolvit Amator,
Iuraque ſub Veneris cupidi venére faventis.
Nuptiæ erant, ſine ſed choreis, ſine carmine lectus.
Nemo Iugæ vates numen Iunonis adorat.
Non tædæ illuſtrant thalami genialis honorem.
Non agili quiſquam potuit ſaliiſſe choreâ.
Non pater ipſe, pio officio, venerandaque mater
Cantarunt ſacro iubentibus ore Hymenæum.
Lectum ipſa in Veneris, perfectæ protenus, horâ
Straverunt thalamo, taciturna Silentia, fixo.
Præfuit ornandæ, Caligo lurida, Nuptæ.
Longè aderant Sponſis celebratores Hymenæi.
Excoluit, nox atra, thorum: Numquam alma Leandrum
In lectis vidit notis, Aurora, cubantem.
Is rurſum enavit contraria mœnia Abydi
Inſatiabilibus noctem ſpirans Hymenæis.
Hero induta ſuos longá tum veſte parenteis
Fallebat, noctu mulier; male-Virgo, diurna.
Sæpè utrique unis optarunt cedere votis
Solis equos: tacitâ ſic tum Venere inter Amoris
Mutua luſerunt, abſconſi nocte, pericla.
Verum tempore non potuerunt vivere longo,
Multivagis ſeſe furtis, ſine teſte, fruenteis.
Bruma pruinoſis ſed cum gravis adfuit horis
Horrendos glomerans, multâ vertigine, nimbos.
Atque incerta maris ruerunt fundamina venti.

Verberi-

Verberibus crebris, & tempeſtate profundâ,
Totum excire volant pelagus: concuſſaque terræ
Tuta videns, nigram confregit, Nauta, carinam,
Effugiens hyemis, pelagusque exoſus iniquum.
Se non ſæva hyeme incumbens mare bruma, Leander,
Magnanimum exterret; ſed nuntia lampas ab altâ
Turre ferens ſueti ſignacula Amoris, agebat
Securum in pelagus, ſurgens furialibus iris.
Crudelis lampas, lux perfida: debuit Hero
Inſtanti infelix brumâ caruiſſe Leandro.
Non brevia accendens, lectis genialibus, aſtra:
Verum Amor & fatum miſeram vicére puellam,
His perſuaſa, facem; non jam ducem ut anteà, Amoris,
Sed Parcarum ignem turri oſtentabat ab altâ.
Nox erat, & venti tum maximè atrocia junctis
Spiranteis flabris, collecto murmure ſeſe.
In maris exonerant littus hyemalibus armis.
Tum ſpe conſuetâ ſponſæ per dorſa Leander
Horriſono veniens mare, jactabatur ab undâ.
Volvitur unda furens cumulumq; adſcendit aquai.
Miſcetur cælo Pontus, tremit undique terra.
Prælia ventorum: Zephyris pugnantibus Euri
Adverſi inſonuere, Notus Borealibus armis
Contrà ſæva fremit: non declinabile Ponti
Horreſcit fragor: At miſer implacata Leander
Gurgitibus freta conſpiciens, ſæpè æquora habentem
Implorat Venerem; ſæpè & Neptunia ſceptra.
Atthidis haud Boream immemorem quoque liquit amatæ.
Verum olli auxilium nuſquam eſt; Amor ipſe trahenteis
Detinuiſſe nequit Parcas; venit impete fluctus
Obvius ipſe ſibi, cumulatque per æquora pontum,
Adfligitque virum: pedibus vigor interit omnis,

Mobi-

Mobilibus quondam manibus vis torpet ademta;
Multa ſuperveniens undarum effuſio guttur
Sponte ſuâ intravit; bibita eſt ei inutilis undæ
Vis gravis; Et jam atrox delerat lampada Ventus,
Infidam, cumque hâc curamque animamque Leandri
Infelicis: adhuc cum tenderet ad ſuum ocellos
Suetum itiner vigiles, alijs ſtat fluctibus Hero
Ærumnoſa vagis delaſſans pectora curis.
Venerat Aurora, & ſponſam non viderat Hero,
Lumina tum toto miſit ſpeculantia Ponto
Errorem ſi forte ſui pote cernere ſponſi.
Lampade jam exſtinctâ, turris fundamina propter
Cernit eum, ſcopulis laniatum immitibus artus.
Dædala mox rumpens de corpore amicula toto,
Seque ſequens altis præceps de turribus, Hero,
Cum ſonitu jecit, ob ademtum exſtincta maritum.
Sic ſe [illegible] ſummâ quamvis ſunt clade potiti.

FINIS MVSÆI
LATINI.